

Πανεπιστήμιο Κρήτης

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών

Τμήμα Οικονομικών Επιστημών

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ:

**ΜΕΤΑΞΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ· ΟΙ ΥΠΟΤΕΛΕΙΣ ΤΑΞΕΙΣ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΙΣ ΣΥΜΠΛΗΓΑΔΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΗΣ
ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗΣ.**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

του

Ηλία Σιούτα

(ΑΕΜ: 130)

Επιβλέπων : Λαπατσιώρας Σπύρος

Ρέθυμνο, Φεβρουάριος 2011

«Είναι αλήθεια ότι οι σχέσεις αυτές (σ.σ: που δείχνουν τη δανειακή επιβάρυνση της χώρας, είναι ακόμη χαμηλές εάν συγκριθούν με εκείνες χωρών που βρίσκονται στον ίδιο περίπου βαθμό οικονομικής αναπτύξεως. Αυτός είναι ο λόγος που δεν έχουμε δυσχέρειες δανεισμού στη διεθνή κεφαλαιαγορά και μάλιστα με καλούς σχετικά όρους. Σ' αυτό μας βοηθά επίσης το γεγονός ότι είμαστε μέλος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, αλλά δεν πρέπει αυτό και μόνο να μας καθησυχάζει και να πιστεύουμε ότι εάν συνεχισθούν οι μέχρι σήμερα εξελίξεις της εσωτερικής οικονομίας, όσον και του ισοζυγίου πληρωμών, θα αντιμετωπίζουμε πάντοτε την ίδια προθυμία της διεθνούς κεφαλαιαγοράς για την δανειοδότηση μας (...) Δεν θέλω να πω ότι πρέπει να προσφύγουμε στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Προτιμητέα πάντοτε είναι η με δική μας πρωτοβουλία εφαρμογή μιας πολιτικής εξυγιάνσεως και προωθήσεως της οικονομίας που θα μας επιτρέψει να συνεχίζουμε τον διεθνή δανεισμό, κυρίως για παραγωγικούς σκοπούς που θα ενισχύουν αντί να επιβαρύνουν την οικονομία μας»

(Ξενοφών, Ζολώτας, Οικονομικός Ταχυδρόμος 8/11/1984).

Σαν να μην πέρασε μια μέρα... Ο- διαρκής- Ενεστώτας διαρκείας είναι ο χρόνος του κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τους επιβλέποντες καθηγητές Λαπατσιώρα Σπύρο και Σταθάκη Γιώργο για τις πολύτιμες συμβουλές που μου παρείχαν κατά την διάρκεια συγγραφής της παρούσας διπλωματικής. Επίσης θέλω να ευχαριστήσω όλους τους συμφοιτητές και τις συμφοιτήτριες μου για όλα όσα περάσαμε και την Μάνια για την υπομονή της. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Γιάννη Δραγασάκη, που χωρίς να το ξέρει, μου έδωσε τον τίτλο της διπλωματικής μου σε μια αποστροφή του λόγου του. Οι φίλοι, σύντροφοι και συγγάτοικοι δεν χρειάζονται ευχαριστίες.

Περίληψη:

Η παρούσα εργασία προσπαθεί να υποστηρίξει τον ισχυρισμό που παραθέτει στον τίτλο της. Το γεγονός δηλαδή, ότι στο συνολικό πλαίσιο της λογικής εξόδου που διαμορφώθηκε μετά την κρίση του 2008 και το consensus των αστικών συνασπισμών εξουσίας που διαμορφώθηκε διεθνώς, έννοιες που προϋπήρχαν στο «οπλοστάσιο» της νεοκλασικής θεωρίας όπως «ανταγωνιστικότητα» και «δημόσιο χρέος» απέκτησαν μια ακόμα πιο κομβική χρησιμότητα. Στο έδαφος της κρίσης που γέννησε την αναδιαρθρωτική διαδικασία του Καπιταλιστικού Τρόπου Παραγωγής, οι παραπάνω έννοιες θα αποτελούν για τις κυρίαρχες δυνάμεις βασικό μοχλό για την εξυπηρέτηση μια σειράς στόχων που το κεφάλαιο έχει ιεραρχήσει, με πρώτο και σημαίνοντα την βελτίωση του ποσοστού κέρδους μέσα από την περαιτέρω ελαστικοποίηση της εργατικής δύναμης. Υπό αυτό το πρίσμα, οι δύο αυτές έννοιες θα αποτελέσουν το επόμενο διάστημα, αρμό για την ολοκλήρωση της νεοφιλελεύθερης επανάστασης, μιας κομβικής, μακροπρόθεσμης νίκης των δυνάμεων του κεφαλαίου επί της εργασίας, που εδώ και δύο δεκαετίες πειστωμένα επιχειρούσε. Το «Σύμφωνο Ανταγωνιστικότητας», που αυτές τις μέρες κατεπειγόντως προωθείται από τον Γάλλο-Γερμανικό Άξονα, αποτελεί καρπό αυτής της λογικής..

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	8
---------------	---

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: Ανταγωνιστικότητα

1.1 Εισαγωγή στο «ελληνικό» πλαίσιο της συζήτησης.....	10
1.2 Η ιδεολογία της Ανάπτυξης.....	11
1.3 Προβλήματα Μεθοδολογίας	12
1.4 Εννοιολογικές Προσεγγίσεις της Ανταγωνιστικότητας.....	14
1.5 Καπιταλισμός της απόλυτης ή της σχετικής υπεραξίας;.....	17
1.6 Η ευρωπαϊκή συγκυρία.....	18
1.7 Η έννοια της ανταγωνιστικότητας σήμερα.....	20
1.8 Ορισμοί εθνικής ανταγωνιστικότητας.....	21
1.9 Οι δείκτες Σταθμισμένων Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (ΣΣΙ). Η προσπάθεια για ποσοτική σύγκριση και πιστοποίηση της ανταγωνιστικότητας.....	23
1.10 Μελέτη των ΕνΔΑ για την Ελλάδα.....	24
1.11 Η μοναξιά της Τράπεζας της Ελλάδος.....	28
1.12 Εσωτερική υποτίμηση: Κυρίαρχη λογική και κριτική της.....	31
1.13 Μαρξιστική ανάλυση της ανταγωνιστικότητας.....	34
1.14 Τι είναι το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών.....	35
1.15 Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών και Ελλάδα.....	38

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: Η ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ. ΤΑ ΜΕΓΕΘΗ. ΟΙ ΣΥΣΣΩΡΕΥΜΕΝΕΣ ΠΑΡΑΔΟΞΟΤΗΤΕΣ.

2.1 ΑΕΠ – Παραγωγικότητα – Μισθοί.....	42
2.2 Κέρδη – Ακαθάριστο λειτουργικό πλεόνασμα	52
2.3 Για την αξιοπιστία των ερευνών και μετρήσεων περί της ανταγωνιστικότητας.....	57
2.4 Ποιος είναι ο ελληνικός καπιταλισμός (εν τάχει) ;	58
2.5 Το Πιστωτικό Σύστημα ως Μέσον Διατήρησης του Κέρδους και Αναπαραγωγής της Εργατικής Δύναμης	69

2.6 Βασικοί άξονες της νεοφιλελεύθερης υπόσχεσης.....	61
---	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: Δημόσιος Τομέας: Ο Μεγάλος Ασθενής;

3.1 Θύμα 1ο: Το υπερτροφικό κράτος.....	65
3.2 Θύμα 2ο: Οι υπέρογκες δημόσιες δαπάνες	69
3.3 Τι είναι και τι θέλει ο κοινωνικός διάλογος;.....	74
3.4 Οι εργοδότες ως φωνή καταγγελίας των μεγάλων δημοσίων δαπανών, που πληρώνουν κατά 4/5 οι εργαζόμενοι.....	74

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: Κάποιες όψεις των επιδόσεων του ελληνικού κεφαλαίου

4.1 Ελληνικό κεφάλαιο και Ν.Α Ευρώπη/Βαλκάνια.....	76
4.2 Η συμπεριφορά των 500 πιο κερδοφόρων επιχειρήσεων και 200 ομίλων στην Ελλάδα. Η μελέτη της ICAP Group.....	84
4.3 Ελληνικές Εξαγωγές.....	89
4.4 Ναυτιλία – Εφοπλιστικό κεφάλαιο.....	95

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

5.1 Ένα σύντομο ιστορικό των εξελίξεων των τελευταίων χρόνων. Κρίση χρέους ή κρίση δανεισμού;.....	104
5.2 Η ελληνική κρίση δανεισμού: Μια προαναγγελθείσα κρίση.....	106
5.3 Το ΠΑΣΟΚ στην κυβέρνηση, ο λαός στον γύψο του Μνημονίου.....	109
5.4 Greek Statistics: Δεν είναι πάντα Κυριακή.....	113
5.5 Το φαινόμενο των Οίκων Αξιολόγησης.....	115
5.6 Κριτική στους Οίκους Αξιολόγησης.....	119

Κεφάλαιο 6^ο: ΟΙ ΔΥΟ ΤΡΥΠΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

6.1. Το ελληνικό δημόσιο χρέος.....	121
6.2. Ταξικό φορολογικό σύστημα.....	121
6.3. Δηλωθέντα εισοδήματα και φόροι στην Ελλάδα.....	123
6.4. Ταξικό φορολογικό σύστημα, ή μήπως διπλά ταξικό φορολογικό σύστημα;....	132

6.5. Η Δεύτερη διαρροή, οι αμυντικές δαπάνες.....	134
6.6 Συνολικά εξωτερικά χρέη Ευρωζώνης και κόσμου.....	136
Συμπεράσματα.....	142
Βιβλιογραφία.....	143
Παράρτημα.....	144

Εισαγωγή:

Στο 1^ο κεφάλαιο της εργασίας, θα γνωριστούμε με το πλαίσιο της κουβέντας για την ανταγωνιστικότητα, με τα Προβλήματα Μεθοδολογίας αυτής, τις εννοιολογικές προσεγγίσεις της ανταγωνιστικότητας καθώς και θα γνωριστούμε με τον *Καπιταλισμό της απόλυτης ή της σχετικής υπεραξίας ως αναπόσπαστο κομμάτι της συζήτησης*. Στη συνέχεια, θα ασχοληθούμε με την ευρωπαϊκή συγκυρία την τελευταία δεκαετία στην Ελλάδα, τους δείκτες Σταθμισμένων Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (ΣΣΙ), ως την προσπάθεια για ποσοτική σύγκριση και πιστοποίηση της ανταγωνιστικότητας. Τέλος, θα θίξουμε την ιδιότυπη μοναξιά της Τράπεζας της Ελλάδος όσον αφορά στα αποτελέσματα που βγάζει, το φαινόμενο της εσωτερικής υποτίμησης και θα σχολιάσουμε το ελληνικό *Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών*.

Στο 2^ο κεφάλαιο, θα παραθέσουμε στοιχεία για την κατάσταση και τα χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας όπως μισθοί, παραγωγικότητα, κέρδη, βάσει της Ετήσιας Έκθεσης του ΙΝ.Ε ΓΣΕΕ για το 2009. Στη συνέχεια θα παραθέσουμε άλλα, μακρό-οικονομικής φύσης στοιχεία για τον ελληνικό καπιταλισμό και θα εξηγήσουμε την ύπαρξη του πιστωτικού συστήματος ως αναπόσπαστο κομμάτι του νεοφιλελεύθερου υποδείγματος. Τέλος, θα εισάγουμε κάποια βασικά στοιχεία για την έννοια της νεοφιλελεύθερης υπόσχεσης, που γνωρίσαμε τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα.

Στο 3^ο Κεφάλαιο, θα προσπαθήσουμε να αναλύσουμε τα χαρακτηριστικά και τις αποδιδόμενες «παθογένειες» και «υπερτροφισμούς» του ελληνικού δημόσιου τομέα, βάσει πραγματικών στοιχείων της Commission. Στη συνέχεια, θα ασχοληθούμε με την «αναγεννημένη», σε νεοφιλελεύθερη μορφή, της έννοιας του κοινωνικού διαλόγου και θα την προσπάθεια των εργοδοτικών ενώσεων να υποκαταστήσουν την κοινωνική σύγκρουση με θεσμικές «φιέστες», που φιλοξενούνται στο δημόσιο διάλογο.

Στο 4^ο Κεφάλαιο, θα παραθέσουμε κάποιες όψεις των επιδόσεων του ελληνικού κεφαλαίου (Βαλκάνια, ICAP, εξαγωγές, εφοπλιστικό κεφάλαιο), προσπαθώντας να αποτιμήσουμε ψύχραιμα την «ποιότητα» του ελληνικού καπιταλισμού.

Στο 5^ο Κεφάλαιο, θα μπούμε στο κομμάτι του δημοσίου χρέους της Ελλάδας. Παραθέτοντας ένα σύντομο ιστορικό των εξελίξεων, αναλύοντας την πορεία της χώρας μπρος στο Μνημόνιο και τον πραγματικό χαρακτήρα της κρίσης του 2009-2010, θα επιχειρήσουμε να βγάλουμε κάποια συμπεράσματα για το όλο φαινόμενο, αξιοποιώντας στοιχεία και συγκρίσεις με άλλες χώρες της Ευρωζώνης. Επίσης, Θα αναφερθούμε στους Οίκους Αξιολογήσεις, την ανεξέλεγκτη επιρροή που αυτοί ασκούν, καθώς και μια κριτική στις επιδόσεις τους.

Τέλος, στο 6^ο Κεφάλαιο θα μιλήσουμε για τις δύο τρύπες του ελληνικού φορολογικού συστήματος, την ιστορία και τα ειδικά χαρακτηριστικά του ελληνικού δημοσίου χρέους, καθώς και την ταξικότητα του φορολογικού συστήματος που συνδέεται διαλεκτικά με το χρέος. Πιο συγκεκριμένα, θα αναλύσουμε την δομή, τις ιεραρχήσεις, και την προοδευτικότητα του ελληνικού φορολογικού συστήματος, βάσει στοιχείων από την Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων και θα βγάλουμε συμπεράσματα για τα χρόνια ελλείμματα του Κρατικού Προϋπολογισμού. Στη συνέχεια, θα δώσουμε κάποια στοιχεία για την «δεύτερη διαρροή», τις ελληνικές αμυντικές δαπάνες και θα κλείσουμε κάνοντας μια εξαιρετικά επιγραμματική αναφορά για τα μεγέθη των συνολικών εξωτερικών χρεών παγκοσμίως, ως πρόβλημα και πρόσχημα για τα χρόνια που έρχονται...

Κεφάλαιο 1ο: Ανταγωνιστικότητα

1.1. Εισαγωγή στο «ελληνικό» πλαίσιο της συζήτησης.

Μια εργασία προσανατολισμένη στην ανάλυση του ελληνικού καπιταλισμού, αναπόφευκτα θα πρέπει να αναμετρηθεί με το ζήτημα της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας. Η συζήτηση περί του συγκεκριμένου ζητήματος απασχολεί αποφασιστικά τον δημόσιο διάλογο και οριοθετεί το πλαίσιο γύρω από το οποίο καλούμαστε να τοποθετηθούμε για την φύση και τις προοπτικές του ελληνικού καπιταλισμού. Για την ακρίβεια, με τα μέχρι σήμερα δεδομένα και εκτός συγκεκριμένων εξαιρέσεων, η παραδοχή ύπαρξης προβλήματος ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας αποτελεί μια σταθερά για όλους τους συμμετέχοντες της δημόσιας συζήτησής, αποτελεί μια “εκ των ων ουκ άνευ” προϋπόθεση για την διατύπωση οποιασδήποτε “σοβαρής” άποψης για τον νέο προσανατολισμό που πρέπει να αποκτήσει η ελληνική οικονομία.

Τι εννοούμε όμως με τον όρο ανταγωνιστικότητα; Υπάρχει ενιαίος ορισμός και συναντίληψη στον χαρακτηρισμό και στην ερμηνεία του φαινομένου;

Είναι κοινός τόπος να ισχυριστούμε ότι η συζήτηση περί της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας, εδώ και αρκετά χρόνια έχει ξεφύγει από τους «συνήθεις ύποπτους» (ακαδημαϊκοί, οικονομολόγοι κτλ) και έχει απασχολήσει εντονότατα ευρύτερα στρώματα του πληθυσμού. Με την έννοια αυτή καθαυτή στέκει θριαμβευτικά, ως ο μόνος κοινά αποδεκτός τρόπος σύγκρισης και κατηγοριοποίησης μεταξύ των συνθηκών ευημερίας διαφορετικών εθνικών σχηματισμών. Ειδικά το τελευταίο χρονικό διάστημα, η –μη- ανταγωνιστικότητα της χώρας χρησίμευε ως η μόνιμη επωδός που συνόδευε όλους τους απολογητές των μέτρων που αποφασίζονταν περιοδικά.

Έτσι, η συμφωνία για την έλλειψη ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας αγγίζει - σχεδόν- όλες τις θεωρητικές και πολιτικές ομαδοποιήσεις και λειτουργεί ως κοινή βάση για την οποιαδήποτε σύγκλιση ή διαφωνία. Η κυβέρνηση, η Τρόικα, ο ΣΕΒ, ο Έλληνας Τραπεζίτης, τα πολιτικά κόμματα, τα ΜΜΕ, όλοι εν γένει οι οργανικοί διανοούμενοι του κράτους άλλα και πρακτικά όλες οι φωνές κριτικής, η αριστερά, οι οικονομολόγοι κάθε απόχρωσης εκκινούν με δεδομένη την έλλειψη ανταγωνιστικότητας αλλά και την περαιτέρω σημαντική υποχώρηση του δείκτη τα τελευταία χρόνια. Με «αποκαλυπτικά στοιχεία» ή χωρίς, βάσει ερευνών ή και όχι, η προσπάθεια διαμόρφωσης μια εικόνας ενός κακού, στρεβλού, υπανάπτυκτου ελληνικού καπιταλισμού στα μάτια της ελληνικής

κοινωνίας κατέληξε να είναι καθημερινό φαινόμενο.

Αυτή η τάση δεν είναι καινούργια. Η ενδημική τάση «αυτο-υπονόμευσης» και συσκότισης του χαρακτήρα και της «ποιότητας» του ελληνικού καπιταλισμού¹. Αν για τις δυνάμεις του αστισμού, η προσπάθεια να εξαφανιστούν από τον κοινωνικό ανταγωνισμό είναι ερμηνεύσιμη, το ίδιο δεν μπορεί να ειπωθεί στο ερώτημα γιατί έχει τόσο παρουσιάζει τόσο σημαντική επιδεκτικότητα και στις λαϊκές τάξεις. Ειδικά στο βαθμό που η αφήγηση αυτή συναντά δια-ταξική αποδοχή και συμφωνία.

1.2. Η ιδεολογία της Ανάπτυξης

Όλες αυτές οι αναλύσεις σχηματικά ονομάζονται ιδεολογία της (Υπ)Ανάπτυξης και αποτελεί ένα διεθνές ρεύμα σκέψης που αναφέρεται στις θεωρίες του στον Σαμίρ Αμίν και των επιγόνων του. Η ανάλυση αυτών δεν θα απασχολήσει την παρούσα εργασία, καθώς το ζήτημα αυτό έχει μελετηθεί και απαντηθεί συνολικά από διάφορους –μαρξιστές και μη- μελετητές² με ισχυρά επιχειρήματα, χωρίς αυτό να κάνει δυνατή την αναστροφή του φαινομένου. Μια αναφορά όμως κάποιων πορισμάτων κρίνεται απαραίτητη.

Όπως ισχυρίζονται και οι ίδιοι οι μελετητές, κοσμοϊστορικά γεγονότα της ελληνικής ιστορίας (η Μεγάλη Ιδέα και η Μικρασιατική Καταστροφή, η στρατιωτική δικτατορία, η «αμερικανοκρατία» κ.α) έχουν επιδράσει καίρια (με την συνδρομή των ιδεολογικών μηχανισμών του κράτους) στο συλλογικό φαντασιακό, λειτουργώντας ως καύσιμο για την διάδοση των αναλύσεων αυτών και κάνοντας δυνατή την επικοινωνία και την υιοθέτηση τους από εκτεταμένα κομμάτια των λαϊκών τάξεων. Με αυτή την οπτική, διαμορφώνεται ένας «ελληνικής κοπής» μεταπολιτευτικός «αντιαμερικανισμός³» του ελληνικού λαού που προσλαμβάνει την διαδικασία της καπιταλιστικής ανάπτυξης στην Ελλάδα ως το υπόλειμμα των κερδοφόρων δραστηριοτήτων του «παντοδύναμου» ξένου κεφαλαίου στην χώρα⁴, λειτουργώντας ως βαλβίδα μετάδοσης των δοξασιών περί «ψωροκόστεινας» και στην Ελληνική Αριστερά, στο πλαίσιο μιας πολυετούς συνύπαρξης των δύο. Α

Αυτή η όσμωση, δημιούργησε έναν ιδιόμορφο «αντί-αμερικανοκεντρικό» λαϊκό αντί-ιμπεριαλισμό, μια νίκη των λαϊκών δοξασιών επί της ταξικής ανάλυσης της Αριστεράς, που ως ευεργετική συνέπεια είχε όμως την διευρυμένη δυνατότητα επικοινωνίας των δύο πλευρών. Με άλλα λόγια το τίμημα που πλήρωσε η Αριστερά για την διεύρυνση της επιρροής της σε λαϊκά στρώματα

¹ Με την λογική της συσσώρευσης του συνολικού κοινωνικού κεφαλαίου, το ποσοστό κέρδους, την οργανική σύνθεση του κεφαλαίου, τα συνολικά ακαθάριστα διαθέσιμα, το ύψος των μισθών κ.ο.κ.

² «Πρώιμος» Κορδάτος και Μάξιμος, Μανυράς και Τσεκούρας, Μηλιός, Μαστραντώνης αλλά και Σταυριανός, Παπαρηγόπουλος, επίσημα σχολικά εγχειρίδια κ.α.

³ Πολλές φορές πιο ισχυρός από τον πραγματικό αντι-ιμπεριαλισμό

⁴ Με την αδυναμία διαχωρισμού μεταξύ της νομικής και της πραγματικής μορφής της κάθε «ξένης» επένδυσης κ.α.

ήταν, σύμφωνα με τους μαρξιστές μελετητές, να γίνει πιο «λαϊκή» αυτή, παρά πιο «αριστερός» ο λαός. Ειδικά σήμερα, με δεκαετίες αναπαραγωγής της ιδεολογίας αυτής, είναι φανερό ότι οι θεωρίες της ελληνικής υπανάπτυξης πληρούν όλα τα χαρακτηριστικά μιας «ριζωμένης λαϊκής ιδεολογίας» (Μηλιός, 2005), που ενσωματώνουν και –σχεδόν- όλη την Αριστερά.

Περαιτέρω ανάλυση του φαινομένου και των διεθνών του μορφών εκφεύγει από τον στόχο της εργασίας αυτής. Στόχος της συνοπτικής αυτής ανάλυσης δεν αποτελεί η αναλυτική παράθεση των επιχειρημάτων της σύγκρουσης των δύο πλευρών, αλλά απλώς η ύπαρξη μιας τέτοιας, βαθιά ριζωμένης στο συλλογικό φαντασιακό, επίμονης, πλειοψηφικής και διευρυμένης αντίληψης του ελληνικού καπιταλισμού ως «ανάδελφου» και προβληματικού/κνηνημένου, σε ευθεία διαστολή με την κυρίαρχη αφήγηση της πρόσφατης πολιτικής ιστορίας της χώρας. Αυτό από μόνο του, δείχνει ότι μια κουβέντα για την ανταγωνιστικότητα, ακόμα και με την πιο αθώα της μορφή, δεν θα γίνει σε ουδέτερο έδαφος, αλλά μάλλον χώρο που έχει επιλέξει το κεφάλαιο.

Αν για τον ένα πόλο της ταξικής σύγκρουσης, το κεφάλαιο, η ταύτιση των εθνικών αναπαραστάσεων με τα υποκειμενικά, ταξικά συμφέροντα του είναι επιτυχία, τότε για την οργανωμένη πολιτικά μορφή της εργασίας, την Αριστερά, αυτή η εξέλιξη θα έπρεπε να έχει αντιμετωπιστεί διαφορετικά. Η δυσκολία εκπόνησης μιας «ανεξάρτητης» εργατικής πολιτικής «εντός» του ιστορικού υλισμού είναι αντικειμενική και δικαιολογημένη. Η –εθελούσια- άγνοια όμως της διαβρωτικής επίδρασης μορφών της αστικής ιδεολογίας και πρακτικής εντός του κόσμου της εργασίας είναι τόσο αφελής, όσο και δηλωτική ιδεολογικών και κινηματικών οπισθοχωρήσεων. Όπως για την κάθε «εθνική» Αριστερά, έτσι και για την Ελληνική Αριστερά, ο επιθετικός προσδιορισμός θα πρέπει να οδηγεί στο καθήκον της συγκεκριμένης ανάλυσης της συγκεκριμένης κατάστασης», δηλαδή την ανάλυση του ελληνικού καπιταλισμού, ως έχει σήμερα με τα χαρακτηριστικά που έχει σήμερα. Του ελληνικού και όχι κάποιου άλλου καπιταλισμού, που μας έχει κληροδοτήσει το παρελθόν των μισό-λαϊκών και αστικών δοξασιών και «παραδόσεων». Αλλιώς η ελληνική αριστερά δεν είναι ούτε «ελληνική», ούτε «Αριστερά»...

1.3. Προβλήματα μεθοδολογίας

Ένα από τα διαρκή χαρακτηριστικά που συνοδεύουν τον διάλογο για τις οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις είναι η αμφισημία ή/και η υποκειμενική φόρτιση των εννοιών και των όρων που χρησιμοποιούνται ώστε να προσδώσουν συνοχή στα επιχειρήματα της κάθε πλευράς. Η ανταγωνιστικότητα δεν θα μπορούσε να ξεφύγει αυτής της πραγματικότητας. Όμως για μια τόσο

σημαντική όψη της ανάλυση της κρίσης, είναι αδόκιμο να μην έχουμε βρει κοινή γλώσσα για να συζητήσουμε· να μην υπάρχει κοινά αποδεκτός ορισμός της ανταγωνιστικότητας, ως βάση για την εξαγωγή συμπερασμάτων και προτάσεων. Ειδικά στο βαθμό που η λέξη αυτή πραγματικά κυριαρχεί το τελευταίο διάστημα στις αναλύσεις που συνδέονται με την ελληνική και παγκόσμια κρίση.

Αν πάμε ακόμα πιο παλιά, θα συναντήσουμε επιφανείς θεωρητικούς του εμπορίου όπως τον Bela Balassa, να γράφουν το 1964 ότι: «Μια χώρα γίνεται περισσότερο ή λιγότερο ανταγωνιστική αν, εξαιτίας εξελίξεων στο κόστος και τις τιμές άλλων συντελεστών, η ικανότητά της να πουλά στις διεθνείς και τις εγχώριες αγορές έχει βελτιωθεί ή επιδεινωθεί» (παρατίθεται στο Fagerberg 1988-1996). Συνεπώς η αυστηρά οικονομική προσέγγιση της ανταγωνιστικότητας δίνει έμφαση σε παράγοντες κόστους και τιμών, πλησιάζοντας έτσι περισσότερο την παραδοσιακή έννοια του στατικού, συγκριτικού πλεονεκτήματος.

Το ποσοστό κέρδους, ο κύριος οδηγός/κριτής των κεφαλαιοκρατικών σχηματισμών και ατομικών επιχειρήσεων.

Ο καθοριστικός παράγοντας που κρίνει την απόδοση της καπιταλιστικής οικονομίας συνολικά, αλλά και των επιμέρους τομέων ή τμημάτων της, μέχρι τη μεμονωμένη επιχείρηση, δεν είναι γενικά το κέρδος ή τα κέρδη, αλλά το ποσοστό κέρδους, ο λόγος του κέρδους προς το συνολικό επενδεδυμένο κεφάλαιο. Το ύψος του μισθού δεν είναι επομένως ούτε η μοναδική ούτε η καθοριστική παράμετρος που επηρεάζει ή ρυθμίζει την οικονομική αποδοτικότητα, εφόσον το ποσοστό κέρδους εξαρτάται επίσης, και σε μεγαλύτερο βαθμό σε σύγκριση με το ύψος του μισθού, από την παραγωγικότητα της εργασίας (το παραγόμενο καθαρό προϊόν ανά απασχολούμενο) και την ένταση κεφαλαίου (το συνολικά επενδυμένο κεφάλαιο ανά απασχολούμενο). Η παραγωγικότητα της εργασίας από κοινού με το απόλυτο ύψος του μισθού ρυθμίζει τη μερίδα του, δηλαδή τη συμμετοχή των μισθών στο καθαρό προϊόν, ενώ από κοινού με την ένταση κεφαλαίου ρυθμίζει το λόγο προϊόντος κεφαλαίου, ή το παραγόμενο προϊόν ανά μονάδα κεφαλαιακού αποθέματος. (Ιωακείμογλου, 1995)

Έχοντας τα προηγούμενα κατά νου, αντιλαμβανόμαστε ότι: «η σοσιαλδημοκρατική πολιτική «ενίσχυσης του εργατικού εισοδήματος» και «αναδιανομής του εθνικού προϊόντος» μπορεί να συνεχίζεται μέχρι εκείνο το σημείο που δεν θίγεται το ποσοστό κέρδους και οι ρυθμοί συσσώρευσης της καπιταλιστικής οικονομίας.» (Η. Ιωακείμογλου – Γ. Μηλιός, 1986 : σ. 2) Από τη στιγμή που το «ύψος» των μισθών φαίνεται να λειτουργεί σαν «εμπόδιο» στην ανταγωνιστικότητα των

εμπορευμάτων που παράγει και διαθέτει - πραγματοποιεί το (εθνικό) κεφάλαιο, η επίθεση ενάντια στα εργατικά-λαϊκά εισοδήματα και στο εργατικό κίνημα πρέπει να θεωρείται δεδομένη

1.4. Εννοιολογικές Προσεγγίσεις της Ανταγωνιστικότητας

*Η διεθνής διαμάχη για την Ανταγωνιστικότητα*⁵

Η έννοια της ανταγωνιστικότητας (competitiveness) έρχεται στο προσκήνιο στην σύγχρονη του εκδοχή, στις δεκαετίες του '70 και του '80,⁶ σε ένα σημαντικά διαφορετικό συνολικό πλαίσιο ρύθμισης της παγκόσμιας οικονομίας. Η περίοδος αυτή εντάσσεται στην συγκυρία της πρώιμης αμφισβήτησης του καπιταλισμού της κρατικής παρέμβασης από τις δυνάμεις του κεφαλαίου, την εποχή της «μονομερούς αθέτησης» του μεταπολεμικού ταξικού συμβιβασμού μεταξύ του κεφαλαίου και της εργασίας από την πρώτη, μπροστά στα γκρίζα σύννεφα της μείωσης της πίστης (μετά από χρόνια ισχυρής ανάπτυξης) για αναπαραγωγή των συνθηκών της προηγηθείσας παγκόσμιας καπιταλιστικής ανάπτυξης, μπροστά στο φάσμα της επερχόμενης στασιμότητας και ύφεσης. Στο διακρατικό επίπεδο,

Σε αυτό το πλαίσιο, προέκυψε μια στενή, οικονομική έννοια της ανταγωνιστικότητας που συνίστατο κυρίως στο καθήκον της διατήρηση «μιας πραγματικής ισοτιμίας⁷ η οποία, η οποία προέκυπτε βάσει της εσωτερικής και εξωτερικής σταθερότητας. Οι στόχοι της ανταγωνιστικότητας αναφέρονταν κυρίως στο μακρό-οικονομικό επίπεδο, με κεντρικές έννοιες την ανάπτυξη (μεγέθυνση) και την ισορροπία στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών. Καθώς βρισκόμασταν ακόμα υπό την επήρεια του κευνσιανισμού, στους στόχους συμπεριλήφθηκε και η πλήρη απασχόληση, δίνοντας μια κοινωνική χροιά στο όλο εγχείρημα. Η έμφαση σε παράγοντες κόστους και τιμών που παρατηρήθηκε όμως, διαμόρφωσε μια έννοια ανταγωνιστικότητας πιο κοντά την παραδοσιακή έννοια του στατικού, συγκριτικού πλεονεκτήματος, την ανταγωνιστικότητα που στοχεύει – και αξιολογείται θετικά ή αρνητικά βάσει αυτού - στην παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών με το χαμηλότερο σχετικό κόστος στην χαμηλότερη τιμή, παραγνωρίζοντας χαρακτηριστικά όπως ενσωματωμένη τεχνολογία, ποιότητα, μερίδιο αγοράς κ.κ. Προκύπτει δηλαδή ένας σχετικά «μερκαντιλιστικός» ορισμός που στοχεύει στην εξαγωγική διείσδυση μέσω του μικρότερου σχετικού κόστους, ένας ορισμός που εντάσσει το κράτος

⁵ Βλ και (Σαρρή, 2008)

⁶ Η πρώτη έκδοση της World Competitiveness Report από το World Economic Forum δημοσιεύτηκε το 1980.

⁷ Η πραγματική ισοτιμία είναι η ονομαστική ισοτιμία διορθωμένη για διαφορές στα εγχώρια επίπεδα τιμών των χωρών.

σαν μέσο υποβοήθησης της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων. Ένας «ο θάνατος μου η ζωή σου» ορισμός, που ολοκληρώνεται στις οικονομικές επιδόσεις του επιχειρηματικού τομέα της οικονομίας.

Οι πρώτες ρωγμές στην κυρίαρχη εκδοχή της ανταγωνιστικότητας και η εμφάνιση της διαρθρωτικής ανταγωνιστικότητας.

Στην δεκαετία του 1990, η παγκόσμια συγκυρία είχε μετασηματιστεί καίρια. Το νεοφιλελεύθερο υπόδειγμα, μετά και την κατάρρευση της Σοβιετική Ένωσης ολοκλήρωνε την παγκόσμια επικράτησή του με τις βασικές οργανικές οικονομικές έννοιες που είχε επιστρατεύσει να συνεισφέρουν σημαντικά στην εξέλιξη αυτή. Η αντί-πληθωριστική ρητορεία, απαραίτητο στοιχείο της ανταγωνιστικότητας κόστους/τιμής, αποτέλεσε τον πολιορκητικό κριό του ξεκαθαρίσματος με τον «κρατισμό», συνδυαζόμενο με την εισαγωγή της δημοσιονομικής εξυγίανσης και την πλημμυρίδα των ιδιωτικοποιήσεων. Την στιγμή όμως του απόλυτου θριάμβου, στα χρόνια του «τέλους της ιστορίας» κάνει δειλά την εμφάνιση της ένα ρεύμα εσωτερικής κριτικής του υποδείγματος αυτού, που απορρίπτει την ισχύουσα ιεράρχηση και προσπαθεί να εισάγει νέα στοιχεία στο υπόδειγμα του ανταγωνισμού. Στοιχεία όπως το μακροοικονομικό περιβάλλον, η τεχνολογική πρόοδος, η εκπαίδευση, η καινοτομία, οι επιχειρηματικές πρακτικές, το ανθρώπινο κεφάλαιο, η κοινωνική συνοχή, ο σεβασμός στο περιβάλλον κλπ⁸.

Οι τάση αυτή, με εκπροσώπους όπως ο Krugman, ο Aiginger, ο Llewellyn και άλλοι, επιδίωξαν να θέσουν σε κριτική την λογική αυτή, μια λογική εθνικής ανταγωνιστικότητας που σύμφωνα με τον Krugman σημαίνει «ότι τα κράτη ανταγωνίζονται μεταξύ τους ακριβώς όπως οι επιχειρήσεις» (Krugman, 1996, σ. 18), μετρώντας την εθνική ευημερία με όρους πλεονασματικής ή ελλειμματικής επιχείρησης. Σύμφωνα με τον Llewellyn δε, μια όψη της έννοιας του ανταγωνισμού προκύπτει από το σύστημα Bretton Woods (Llewellyn, 1996, σ. 87), του οποίου τα δίδυμα παιδιά ήταν το ΔΝΤ και η Παγκόσμια Τράπεζα.

Η κριτική της τάσης αυτής, επικέντρωνε την προσοχή της σε δύο «σταθερές» της ανταγωνιστικότητας Κ-Τ. Αντίθετα με αυτήν, οι διαφωνούντες τόνιζαν ότι ένα κράτος ούτε είναι, ούτε

---

⁸Οι Ευσταθόπουλος – Ιωακείμογλου απαριθμούν: « (...)επίπεδο της τεχνολογίας που χρησιμοποιεί, το μέγεθος των μονάδων παραγωγής, το εκπαιδευτικό επίπεδο του εργατικού δυναμικού, ο ρυθμός ανανέωσης του μηχανικού εξοπλισμού, ο ρυθμός αντικατάστασης εργασιακών λειτουργιών από μηχανικά συστήματα, το είδος προϊόντων στα οποία διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα, δηλαδή το είδος προϊόντων που είναι σε θέση να παράγει οικονομικότερα, οι ιστορικές της σχέσεις με την διεθνή οικονομία που εξηγούν την ύπαρξη η όχι σημαντικών εμπορικών συναλλαγών με συγκεκριμένες αγορές, τις γεωγραφικές περιοχές με τις οποίες ανταλλάσσει προϊόντα, τις παραδοσιακές κοινωνικές σχέσεις μέσα στους χώρους εργασίας και τις επιπτώσεις τους ως προς τον σχηματισμό των μορφών συλλογικής οργάνωσης της εργασίας, το πλαίσιο διαμόρφωσης των εργασιακών σχέσεων, η ποιότητα και η φήμη των προϊόντων και άλλα. (Δ. Ευσταθοπούλος – Η. Ιωακείμογλου, 2001, σ. 29)

μπορεί να γίνει επιχείρηση με στόχο το κέρδος, γι' αυτό και το πρότυπο της κάθε επιχείρησης δεν μπορεί να αποτελεί οδηγό για ένα κράτος όπου καλείται να χειριστεί οικονομικά ζητήματα με βαθύτατες κοινωνικές προεκτάσεις. Το ποσοστό της ανεργίας, η ιδιωτικοποίηση βασικών κοινωνικών υπηρεσιών, το επίπεδο των μισθών δεν μπορεί να ειπωθεί με την ματιά του ιδιοκτήτη κεφαλαιοκράτη, διότι αυτή η ματιά εκφράζει την μία μόνο πλευρά της κοινωνίας, μετασχηματίζοντας μαγικά την άλλη σε έναν απλό συντελεστή παραγωγής. Λάθος επίσης θεωρείται η σύλληψη που ταυτίζει τις εξαγωγές μια χώρας Α στην Β ως αδυναμία εγχώριας παραγωγής του αγαθού από την χώρα Β, πόσο μάλλον την εξαγωγή του στην χώρα Α. Αυτή η σχέση υποκατάστασης που υπονοείται, δεν ανταποκρίνεται σε μια πραγματικότητα που μπορεί να διευρύνει τα δοσμένα όρια ανάπτυξης από την μια στιγμή στην άλλη, με τις επιχειρήσεις όχι απαραίτητα ανταγωνιστικά αλλά και συνεργατικά. Αυτές οι θεωρήσεις οδήγησαν στην δημιουργία της *διαρθρωτικής ανταγωνιστικότητας*, μιας «ανταγωνιστικότητας με ανθρώπινο πρόσωπο» που συγκροτεί πλέον την δεύτερη υπό-κατηγορία της έννοιας στην διεθνή βιβλιογραφία.

Η κριτική αυτή πρέπει να ιδωθεί σαν κάτι παραπάνω από μια κίνηση διαφωνίας μια ομάδας οικονομολόγων απέναντι στο κυρίαρχο μοντέλο. Η λογική της αντιπαράθεσης και των επιχειρημάτων που ανταλλάσσονται γρήγορα μας κάνει να καταλάβουμε ότι πρόκειται για κάτι παραπάνω από μια συγκυριακή διαφωνία. Μια καλύτερη διερεύνηση του ζητήματος νομοτελειακά θα μας οδηγήσει εντός μιας διαρκούς και ασίγαστης σύγκρουσης, ενδημικής του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής, που διατρέχει το σύστημα αυτό από την απαρχή του. Πρόκειται για το θεμελιώδες ζήτημα διάκρισης μεταξύ της ανταγωνιστικότητας του ελάχιστου (κόστους, τιμής) ή/και της ανταγωνιστικότητας που βασίζεται στην τεχνολογία, στην εντατικοποίηση της εργασίας, τις νέες μορφές παραγωγής. Με άλλα λόγια, πρόκειται για τις δύο διαλεκτικά δεμένες μορφές του ΚΤΠ: Του καπιταλισμού της (άντλησης) απόλυτης υπεραξίας ή/και του καπιταλισμού της (άντλησης) σχετικής υπεραξίας.

1.5. Καπιταλισμός της απόλυτης ή της σχετικής υπεραξίας;⁹

Ορισμός:¹⁰

- Απόλυτη είναι εκείνη η υπεραξία που παράγεται από τις μειώσεις μισθών/απολαβών ή με την παράταση της εργάσιμης ημέρας με αμετάβλητο τον αναγκαίο χρόνο εργασίας, δηλαδή το χρόνο που απαιτείται καθημερινά για την αναπαραγωγή της αξίας της εργατικής δύναμης.
- Η σχετική υπεραξία προκύπτει από την συντόμευση του αναγκαίου χρόνου εργασίας, και από την αντίστοιχη αλλαγή στη σχέση των μεγεθών των δυο συστατικών μερών της εργάσιμης ημέρας μέσω τεχνολογικών, επιστημονικών, κοινωνικών και άλλων μεταβολών.

Κατά την παραγωγή της απόλυτης υπεραξίας ο τρόπος παραγωγής παραμένει αμετάβλητος. Για την παραγωγή της σχετικής υπεραξίας είναι απαραίτητη η ανατροπή του.

Ο ιστορικά προσδιορισμένος τρόπος συνδυασμού και «συγχώνευσης» των δύο λογικών στους ευρωπαϊκούς καπιταλισμούς θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως εξής:

Από την μία, ένταση της εκμετάλλευσης με κύρια όψη την αύξηση της σχετικής υπεραξίας. Από την άλλη, ένταση της εκμετάλλευσης με κύρια όψη την απόλυτη υπεραξία. Έτσι, μια πιθανή ένταση της εκμετάλλευσης, που στην εξωτερική κίνηση του κεφαλαίου μπορεί πάρει την μορφή πχ της αύξησης των επενδύσεων, δεν συνιστά με κανένα τρόπο μια απομονωμένη πρακτική, άλλα μάλλον το αποτέλεσμα του συνολικού κοινωνικού συσχετισμού στο εσωτερικό του κοινωνικού σχηματισμού, αλλά και των επιπτώσεων του τρόπου ένταξης του κοινωνικού σχηματισμού στην ιμπεριαλιστική αλυσίδα, εντασσόμενο και δρώντας υπό την αιγίδα του ποσοστού κέρδους.

---

⁹ *Εντατική ή/και εκτατική ανάπτυξη για τους “ομόδοξους”*,

¹⁰ Η συμπύκνωση διαφόρων ορισμών από (Μηλιός Γ., Λαπατσιώρας, Σ., Οικονομικός, Γ. 2000)

1.6. Η ευρωπαϊκή συγκυρία

Ένα πρόσφατο παράδειγμα στροφής και αναπροσαρμογής μεταξύ των δύο τεχνικών: Η στρατηγική της Λισαβόνας

Το Μάρτη του 2000 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο που συνεδρίασε στη Λισαβόνα, δεσμεύτηκε για την προώθηση ενός στρατηγικού σχεδίου αναδιαρθρώσεων στα κράτη-μέλη της ΕΕ, δεκαετούς διάρκειας¹¹, με στόχο να μετατραπεί η ΕΕ στην πιο ανταγωνιστική, δυναμική οικονομία στον κόσμο ως το 2010. Με τις ΗΠΑ να σημειώνουν τον Φεβρουάριο του 2000 106 συνεχόμενους μήνες άνθισης, η αμερικάνικη οικονομία ζούσε την διαρκέστερη μεταπολεμική οικονομική αύξηση και οι δείκτες της παρουσίαζαν εξαιρετικές επιδόσεις¹² (Γ. Ευσταθόπουλος – Η. Ιωακείμογλου, 2001).

Σε επίπεδο διακηρύξεων προβλήθηκε το τρίπτυχο - σταθερή ανάπτυξη, κοινωνική συνοχή, σεβασμός στο περιβάλλον - και δόθηκε έμφαση στη λεγόμενη «οικονομία της γνώσης» (αξιοποίηση νέων τεχνολογιών, έρευνα, καινοτομία κλπ.). Οι συγκεκριμένοι στόχοι εμπλουτίστηκαν στα Ευρωπαϊκά Συμβούλια που ακολούθησαν και περιελάμβαναν την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς, τη δημιουργία «πρόσφορου επιχειρηματικού κλίματος», την αύξηση της απασχόλησης, την αύξηση των δαπανών για έρευνα και ανάπτυξη στο 3% του ΑΕΠ, των επενδύσεων στις τηλεπικοινωνίες, πληροφορική κλπ.

Οι παραπάνω αποφάσεις, που σχηματικά ονομάστηκαν συνθήκη της Λισαβόνας, αποτέλεσαν την απάντηση της ΕΕ εν όψει της νέας χιλιετίας στο πάντα ανοιχτό ζήτημα της ανταγωνιστικότητας αυτής, όσο και των επιμέρους εθνικών κρατών. Οι άξονες που αναφέρθηκαν παραπάνω (δεν εξετάζουμε εδώ την ειλικρίνεια τους) απαντούν στο πάντα ανοιχτό ζήτημα του “μίγματος” της ανταγωνιστικότητας με την επιλογή του δρόμου της σχετικής υπεραξίας, όπως προκύπτει από την πριμοδότηση της αύξησης της ανταγωνιστικότητας μέσω της εντατικής ανάπτυξης, της επίκλησης εννοιών όπως “οικονομία της γνώσης” κ.ο.κ.

Μια πενταετία αργότερα, τον Μάρτη του 2005, αποφασίστηκε η αναπροσαρμογή της στρατηγικής της Λισαβόνας. Αυτή η μετατόπιση κωδικοποιήθηκε στο περιβόητο «Μανιφέστο Μπαρόζο»¹³, που υιοθετήθηκε στο Εαρινό Συμβούλιο. Φιλοσοφία και κατευθυντήρια γραμμή του είναι η επιτάχυνση των καπιταλιστικών αναδιαρθρώσεων. Η αναθεώρηση αντανάκλασε την αυξημένη ανησυχία των επιτελείων Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αποδοτικότητα της Λισαβόνας και

¹¹ Χωρισμένο σε δύο περιόδους, με τομή το 2005

¹² Ενδεικτικά, ο ΟΟΣΑ ισχυρίζονταν ότι επι σειρά ετών η ανεργία στις ΗΠΑ βρισκόταν κάτω από το φυσικό ποσοστό ανεργίας

¹³ Βλ. και: (Καλλέργης, 06/02/05)

σηματοδότησε την υποχώρηση από την προσπάθεια εφαρμογής πολιτικών σχετικής υπεραξίας, εκπληρώνοντας τις προϋποθέσεις για την μονεταριστική σκλήρυνση που ακολούθησε.

Το Εαρινό Συμβούλιο καθόρισε τρεις βασικούς άξονες δράσης για τα Εθνικά Προγράμματα Μεταρρυθμίσεων σε όλα τα κράτη-μέλη.

α) Την οικονομική σταθερότητα και τη δημοσιονομική βιωσιμότητα (την επίτευξή τους συνδέει με την περιοριστική μισθολογική πολιτική).

β) Την κρατική στήριξη του μεγάλου κεφαλαίου (εξαγορές, συγχωνεύσεις, επιδότηση στη χρήση της πληροφορικής και της καινοτομίας).

γ) Τις μεταρρυθμίσεις των εργασιακών σχέσεων (ελαστικές μορφές μισθωτής απασχόλησης, την εναρμόνιση του χρόνου και του περιεχομένου εκπαίδευσης - κατάρτισης ώστε να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες ανάγκες του κεφαλαίου, π.χ. η λεγόμενη «δια βίου κατάρτιση»).

Αυτές οι αποφάσεις σφραγίζουν την μετατόπιση της σύνολης Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε συνθήκες περιορισμένης ανάπτυξης, προς μια κατεύθυνση διάρθρωσης της ανταγωνιστικότητας προς την κατεύθυνση της απόλυτη υπεραξίας. Τα χρόνια που ακολούθησαν, με την κρίση του 2008 σε πρώτο πλάνο, επιβεβαίωσαν την νέα στρατηγική της ΕΕ και στα τρία επίπεδα:

α) η δημοσιονομική σταθερότητα έγινε ο πιο σημαντικός κανόνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το Σύμφωνο Σταθερότητας έμεινε σε ισχύ και τα Προγράμματα Σταθερότητας υιοθετήθηκαν από όλες τις χώρες-μέλη.

β) Πέρα από τους τομείς της τεχνολογίας που αναφέρθηκαν, χρηματοδοτήθηκαν οι τράπεζες καθώς και άλλες μεγάλες επιχειρήσεις που παρουσίασαν προβλήματα βιωσιμότητας λόγω της χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2008, με την μέθοδο “κοινωνικοποίηση ζημιών-ιδιωτικοποίηση κερδών”. Αυτό κατ'έξαιρεςιν του α), επιβαρύνοντας σημαντικά τα ελλείμματα και τα δημόσια χρέη των χωρών.

γ) Σε αυτό το στάδιο ανταποκρίνεται η συγκυρία στην Ελλάδα σήμερα. Με αφορμή το δημόσιο χρέος και την έλλειψη ανταγωνιστικότητας προωθούνται ραγδαίες αλλαγές που σαρώνουν εργατικά δικαιώματα. Ταυτόχρονα, επίκειται η μεταρρύθμιση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στις νέες ανάγκες της αγοράς και της ελαστικοποίησης της εργατικής δύναμης, της διάλυσης της προστασίας της εργασίας, της ολοκλήρωσης των ιδιωτικοποιήσεων

1.7. Η έννοια της ανταγωνιστικότητας σήμερα

Ο όρος «ανταγωνιστικότητα» με το σχετικό περιεχόμενο που της αποδίδεται σήμερα, αποτελεί καρπό ενός συμβιβασμού των ευρωπαϊκών αρχουσών τάξεων της δεκαετία του '90. Με την θέση της εργασίας αδυνατισμένη λόγω της νεοφιλελεύθερης εποποιίας, στο φόντο της σαθρής οικονομικής ανάπτυξης και σε συνθήκες παγκοσμιοποίησης των ανταγωνιστικών προκλήσεων (Βλ. Κίνα, Αν. Ασία κτλ) προέκυψε η συνθήκη-κόμβος της Λισαβόνας¹⁴. Ενσωματώνοντας την «διαρθρωτική» κριτική, κινείται στο πλαίσιο της «οικονομίας της γνώσης και της καινοτομίας», διακηρύσσοντας αυτά ως απαραίτητα συμπληρωματικά πρόσληψης της -νέας- έννοιας της οικονομικής ευημερίας.

Εν τέλει, υπερκαλύπτοντας και ενσωματώνοντας σχετικά αντιφατικά έννοιες όπως «συγκριτικό πλεονέκτημα», «παραγωγικότητα», «αποδοτικότητα», «κερδοφορία» κ.ο.κ, ενσωματώνοντας στοιχεία κοινωνικών δεικτών, η Ε.Ε αποπειράθηκε να αναδιοργανωθεί μπροστά στο κατώφλι της νέας χιλιετίας. Με τις διακυρήξεις της (που σύντομα ακυρώθηκαν) συγκρότησε μια υποκειμενική και ασταθή αξιολογική διαδικασία που φαίνεται να επιδιώκει μια ελεγχόμενη ασάφεια και αμφισημία¹⁵. Αυτό το πρόβλημα, η «a la carte» και ασαφής χρήση της έννοιας της ανταγωνιστικότητας σε όλα τα επίπεδα, θα μας συνοδεύσει στην προσπάθειά μας καθόλη την διάρκεια της απόπειρας μας, θέτοντας σε αμφισβήτηση την στροφή της ΕΕ σε έννοιες όπως τεχνολογία, εκπαίδευση, περιβάλλον κτλ.

---

¹⁴ Για την οποία θα αναφερθούμε παρακάτω.

¹⁵ Αναλυτικότερα βλ.: «Η στρατηγική της Λισαβόνας, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο»
http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/lisbon/article_7207_el.htm

1.8. Ορισμοί εθνικής ανταγωνιστικότητας.¹⁶

- Η ερμηνεία του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ (WEF)¹⁷

Η εθνική ανταγωνιστικότητα είναι το πλέγμα εκείνο των παραγόντων, πολιτικών και θεσμών που προσδιορίζουν το επίπεδο της παραγωγικότητας μιας χώρας. Το επίπεδο της παραγωγικότητας, με τη σειρά του, προσδιορίζει το διατηρήσιμο επίπεδο ευημερίας που μπορεί να απολαμβάνει μία οικονομία. Με άλλα λόγια, οι πιο ανταγωνιστικές οικονομίες μπορούν τείνουν να είναι σε θέση να προσφέρουν υψηλότερα επίπεδα εισοδήματος στους πολίτες τους. Το επίπεδο της παραγωγικότητας προσδιορίζει επίσης την απόδοση των επενδύσεων σε μια οικονομία. Καθώς οι αποδόσεις είναι οι καθοριστικοί προσδιοριστικοί παράγοντες στη μεγέθυνση των οικονομιών, μια πιο ανταγωνιστική οικονομία είναι μια οικονομία που πιθανότατα θα αναπτυχθεί ταχύτερα στο μέσο- και μακροπρόθεσμο ορίζοντα.

- Η ερμηνεία της Οικονομικής Κοινωνικής Επιτροπής (ΟΚΕ)¹⁸.

Επί του θέματος, η ΟΚΕ¹⁹ σημειώνει εισαγωγικά:

Η ανταγωνιστικότητα των διαφόρων κρατών αποτελεί έκφραση του δυναμισμού των εγχώριων επιχειρήσεων και της ικανότητας τους να επενδύουν και να καινοτομούν, του επιπέδου του γραφειοκρατικού συστήματος καθώς και της συνθέσεως και της αποδοτικότητας των δημοσίων επιχειρήσεων.²⁰

---

¹⁶ Ο Michael Porter, ένας από τους βασικούς εισηγητές της έννοιας της ανταγωνιστικότητας, επέμενε στην αντικατάσταση του όρου εθνική ανταγωνιστικότητα με τον όρο ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων, δείχνοντας τις πραγματικές ιεραρχίες της έννοιας. Η ΕΕ όμως, στο πλαίσιο μιας διακηρυκτικής κοινωνικής φρασεολογίας προέκρινε την αναφορά στους πολίτες και στα εισοδήματά τους, ερμηνεύοντας έτσι (πάλι στο επίπεδο της διακήρυξης) την ανταγωνιστικότητα περισσότερο ως την βελτίωση ενός ορισμένου δείκτη ευημερίας για μια χώρα, διαχρονικά ή και σε σχέση με άλλες χώρες.

¹⁷ Βλέπε κ: (World Economic Forum Report, 2007-2008, 3)

¹⁸ Γνώμη της ΟΚΕ, “Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση”, 22/11/2004, http://www.oke.gr/opinion/op_117_04.pdf

¹⁹ Η απόπειρα της ΟΚΕ έχει ειδικό βάρος, καθώς είναι θεσμικό όργανο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και από το Μάιο του 2001 συνταγματικά αναγνωρισμένος θεσμός του ελληνικού κράτους, επιφορτισμένο με τις διαπραγματεύσεις των κοινωνικών τάξεων και την προώθηση του “κοινωνικού διαλόγου”. Είναι σαφές ότι οι απόψεις της ΟΚΕ απηχούν την στρατηγική του αστικού συνασπισμού εξουσίας και έτσι κρίνονται εξαιρετικά σημαντικές.

²⁰ Στο ίδιο, Σελ 7

– Ο ορισμός της Ευρωπαϊκής Επιτροπής:

- • 1), η παραγωγικότητα της αυξάνεται με ρυθμό παρόμοιο ή ταχύτερο από τον αντίστοιχο των κυριότερων ανταγωνιστών της στο διεθνές εμπόριο με παρόμοιο επίπεδο ανάπτυξης
- • 2), διατηρεί τις εξωτερικές της ισορροπίες μέσα σε συνθήκες ανοιχτής οικονομίας.
- 3), διατηρεί την απασχόληση σε υψηλά επίπεδα.

– Ο ορισμός του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ):

“Η ανταγωνιστικότητα ορίζεται ως ο βαθμός ικανότητας μιας χώρας να παράγει, υπό συνθήκες ελεύθερου ανταγωνισμού, αγαθά και υπηρεσίες που ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των διεθνών αγορών, ενώ συγχρόνως διατηρούν και επεκτείνουν το πραγματικό εισόδημα των κατοίκων σε μια μακροχρόνια βάση.”²¹

Βάσει των παραπάνω ορισμών μπορούμε να διακρίνουμε τα βασικά χαρακτηριστικά της εθνικής ανταγωνιστικότητας. Αυτά είναι:

- Το πλέγμα θεσμών και πολιτικών που προωθούν την παραγωγικότητα (κεφαλαίου και εργασίας)²²
- Η επένδυση/καινοτομία/τεχνολογία
- Οι σχέσεις με το εξωτερικό περιβάλλον (ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, εμπορικό έλλειμμα)
- Η σύνθεση και αποδοτικότητα των δημοσίων επιχειρήσεων
- Η κοινωνική ευημερία, η απασχόληση, το εισόδημα.

²¹ Στο ίδιο ή να παραπεμφω σε οοσα.γρ

²² Αναλυτικότερα, βλ. (WORLD COMPETITIVENESS REPORT 2010, σ.8).

1.9. Οι δείκτες Σταθμισμένων Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (ΣΣΙ). Η προσπάθεια για ποσοτική σύγκριση και πιστοποίηση της ανταγωνιστικότητας.

Όπως είναι ευνόητο, μια τόσο κεντρική έννοια του νεοφιλελεύθερου υποδείγματος δεν θα μπορούσε να περιοριστεί σε περιφραστικές και θεωρητικές αναλύσεις. Η ανάγκη για συγκρίσεις, πιστοποιήσεις διαβαθμίσεις και κατατάξεις μεταξύ των κρατών, μια απαραίτητη και καίρια ανάγκη της σημερινά οργανωμένης Ευρώπης, οδήγησε στην δημιουργία των ΣΣΙ²³. Σύμφωνα με την Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας²⁴, « (. .) Οι δείκτες της ΠΣΣΙ αντανακλούν τη συγκριτική εξέλιξη της ανταγωνιστικότητας ως προς τις τιμές και το κόστος μιας οικονομίας σε σχέση με μια ομάδα των σημαντικότερων εμπορικών της εταίρων».

Οι ΣΣΙ χωρίζονται σε Πραγματικές ΣΣΙ και Ονομαστικές. Ο δείκτης της ΠΣΣΙ ουσιαστικά απεικονίζει την εξέλιξη του λόγου των εγχώριων τιμών ως προς τις ξένες (δηλ. την εξέλιξη των σχετικών τιμών) εκφρασμένων σε κοινό νόμισμα. Τεχνικά όμως ο δείκτης της ΠΣΣΙ προκύπτει από την προσαρμογή (συχνά αναφέρεται ως “αποπληθωρισμός” ή “διόρθωση”) του δείκτη της Ονομαστικής Σταθμισμένης Συναλλαγματικής Ισοτιμίας (ΟΣΣΙ) με έναν από τους διάφορους κατασκευαζόμενους δείκτες των σχετικών τιμών ή του σχετικού κόστους παραγωγής των εγχώριων προϊόντων σε σύγκριση με τα παραγόμενα στο εξωτερικό. Έτσι, η ΠΣΣΙ αποτελεί τον σταθμικό γεωμετρικό μέσο όρο των διμερών με κάθε εμπορικό εταίρο εξελίξεων στις συναλλαγματικές ισοτιμίες και στις σχετικές τιμές ή το κόστος.²⁵

Η προσπάθεια εύρεσης ενός τέτοιου μέσου όρου δεν ήταν απόλυτα επιτυχημένη. Τον Ιανουάριο του 2010 η ΕΚΤ αναθεώρησε τις σταθμίσεις με αιτιολογικό τις «σημαντικές αλλαγές στην γεωγραφική δομή του εμπορίου στην ζώνη του ευρώ κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, λόγω της προοδευτικής αύξησης του βάρους των αναδυόμενων οικονομιών, της Κίνας και των κεντρικών και ανατολικών ευρωπαϊκών περιοχών (CEEC)²⁶. Η πρόσφατη αναθεώρηση των σταθμίσεων βασίζεται στις μέσες αξίες εμπορικών συναλλαγών επί προϊόντων της μεταποίησης της περιόδου 2004-2006 και αντικαθιστά την προηγούμενη που βασιζόταν στις αντίστοιχες σταθμίσεις της περιόδου 1999-2001.

²³ Από το ίδιο το ευρώ έως τις πιστωτικές μονάδες στα πανεπιστήμια της διαδικασίας της Μπολόνιας, μόνιμο άγχος της ΕΕ αποτελεί η μετατρεψιμότητα κάθε αγαθού/υπηρεσίας σε νούμερα ώστε να μπορεί να προκύψει συγκρίσιμη μορφή για την «ορθότερη» για τον επενδυτή επιλογή.

²⁴ Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας (2010, σ.σ. 152-157)

²⁵ Στα αγγλικά: ΠΣΣΙ = REER , ΟΣΣΙ = NEER

²⁶ Βλ. ECB, Monthly Bulletin, Ιανουάριος 2010, Box 5.

Οι ΕνΔΑ προκύπτουν βάσει της επεξεργασίας τριών δεικτών των οικονομιών²⁷:

- Του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ)
- Του Αποπληθωριστή του ΑΕΠ
- Του δείκτη κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος για το σύνολο της οικονομίας

1.10. Μελέτη των ΕνΔΑ για την Ελλάδα²⁸

Πίνακας _: ΕνΔΑ του ΔΤΚ για την Ευρωζώνη

	Euro area	BE	DE	IE	GR	ES	FR	IT	CY	LU	MT	NL	AT	PT	SI	SK	FI
1. Period average	112.5	105.5	108.7	109.4	96.1	113.3	104.5	102.3	108.8	103.6	89.2	104.0	104.9	105.0	96.5	92.8	103.5
2. Percentage change versus previous period	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3. Percentage change versus previous year	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4. Percentage change since December 1998	10.0	4.7	7.2	7.3	-3.2	12.9	3.1	1.4	7.0	2.5	-10.6	3.0	4.0	4.2	-4.4	-7.4	1.8

Σημείωση: Η αρχική τιμή (1993-01) ανέρχονταν στο 96.3

Πίνακας _: ΕνΔΑ του Αποπληθωριστή του ΑΕΠ για την Ευρωζώνη

	Euro area	BE	DE	IE	GR	ES	FR	IT	CY	LU	MT	NL	AT	PT	SI	SK	FI
1. Period average	109.4	110.5	113.7	91.7	95.0	99.8	105.3	82.5	103.4	106.7	-	106.4	110.1	97.8	102.4	107.0	107.6
2. Percentage change versus previous period	1.5	1.5	1.8	-0.8	1.4	2.6	0.5	-4.5	2.4	2.7	-	1.5	1.0	-0.2	4.6	7.9	2.6
3. Percentage change versus previous year	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4. Percentage change since 1998 Q4	6.0	9.1	11.9	-10.0	-3.4	-2.1	3.8	-18.9	0.2	13.5	-	4.9	9.4	-1.9	2.0	10.2	5.6

Σημείωση: Η αρχική τιμή (1995, Q1) ανέρχονταν στο 93.7

Πίνακας _: ΕνΔΑ του δείκτη κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος για το σύνολο της οικονομίας

²⁷ <http://www.ecb.int/stats/exchange/hci/html/index.en.html>

²⁸ ECB, Harmonised Competitiveness Indicators:

	Euro area	BE	DE	IE	GR	ES	FR	IT	CY	LU	MT	NL	AT	PT	SI	SK	FI
1. Period average	110.7	107.5	113.3	105.7	88.7	96.2	103.9	90.6	101.2	104.4	94.2	105.5	108.7	-	107.9	94.8	107.3
2. Percentage change versus previous period	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3. Percentage change versus previous year	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4. Percentage change since 1998 Q4	6.7	6.4	10.1	-0.8	-11.0	-4.1	3.3	-11.1	-0.5	1.7	-5.6	3.7	8.5	-	7.9	-3.4	5.7

Σημείωση: Η αρχική τιμή (1995, Q1) ανέρχονταν στο 88.7

Κάποιοι πρόσθετοι πίνακες από την Commission²⁹:

Trade-weighted currency indices

Ελλάδα

Γερμανία

Annual data (index 1999 = 100)					Annual data (index 1999 = 100)				
GR	vs the rest of				DE	vs the rest of			
	EA16	EU27	IC36	gr41		EA16	EU27	IC36	gr41
1997	105.3	104.2	101.0	92.9	1997	99.3	99.1	98.8	94.5
1998	99.0	98.2	97.7	93.3	1998	99.7	99.5	100.6	98.1
1999	100.0	100.0	100.0	100.0	1999	100.0	100.0	100.0	100.0
2000	96.7	96.0	94.9	94.6	2000	100.0	98.5	95.6	95.3
2001	95.6	96.0	97.9	97.6	2001	100.1	99.1	96.9	96.7
2002	95.6	96.6	100.4	101.0	2002	100.1	99.2	98.6	99.0
2003	95.7	98.5	105.4	107.6	2003	100.1	101.4	104.4	106.0
2004	95.7	98.5	106.8	109.6	2004	100.1	101.2	106.2	108.3
2005	95.6	98.1	106.0	108.3	2005	100.0	100.7	105.6	107.1
2006	95.6	97.9	106.6	108.3	2006	100.0	100.5	106.1	107.0
2007	95.5	97.6	107.5	109.5	2007	99.8	100.2	108.0	109.0
2008	95.5	99.1	109.6	112.1	2008	99.7	101.9	110.0	111.4
2009	95.4	101.6	111.6	115.3	2009	99.6	105.4	111.4	113.9

²⁹, EUROPEAN COMMISSION, DIRECTORATE-GENERAL FOR ECONOMIC AND FINANCIAL AFFAIRS PRICE AND COST COMPETITIVENESS.

Relative price indicators, based on HICP / CPI

Annual data (index 1999 = 100)				
GR	vs the rest of			
	EA16	EU27	IC36	gr41
1997	101.1	102.3	103.6	99.4
1998	98.1	98.1	99.4	97.7
1999	100.0	100.0	100.0	100.0
2000	97.3	95.8	93.1	92.2
2001	97.2	96.0	94.2	92.3
2002	98.8	97.6	96.4	94.7
2003	100.2	100.7	101.5	100.4
2004	101.1	101.4	103.2	101.9
2005	102.5	102.0	103.1	100.8
2006	103.7	102.7	104.1	100.9
2007	104.5	102.9	105.2	101.6
2008	105.5	104.7	107.3	103.4
2009	106.5	107.8	109.5	106.1

Gdp deflator

Annual data (index 1999 = 100)			
GR	vs the rest of		
	EA16	EU27	IC36
1997	99.8	101.2	101.9
1998	97.1	97.3	98.4
1999	100.0	100.0	100.0
2000	98.6	97.0	94.4
2001	98.0	96.6	95.1
2002	98.9	97.4	96.9
2003	100.7	100.5	102.2
2004	101.8	101.1	103.7
2005	102.9	101.3	103.1
2006	104.2	101.8	103.9
2007	104.8	101.4	104.5
2008	106.1	103.3	106.5
2009	106.4	105.7	108.1

Labour cost

Annual data (index 1999 = 100)			
GR	vs the rest of		
	EA16	EU27	IC36
1997	98.3	100.6	102.4
1998	96.8	96.8	98.6
1999	100.0	100.0	100.0
2000	97.3	95.7	93.6
2001	93.5	91.6	90.7
2002	100.6	99.0	99.4
2003	99.8	99.6	102.4
2004	100.5	100.2	104.1
2005	102.4	100.9	104.3
2006	102.3	100.2	103.7
2007	104.4	100.6	105.1
2008	104.9	101.8	106.6
2009	103.6	102.6	107.3

Relative cost indicators, based on unit wage costs in manufacturing

Annual data (index 1999 = 100)			
GR	vs the rest of		
	EA16	EU27	IC36
1997	101.8	103.7	105.3
1998	95.8	95.0	96.7
1999	100.0	100.0	100.0
2000	97.9	96.3	93.5
2001	94.4	92.7	91.1
2002	112.9	111.5	110.8
2003	110.3	111.1	113.5
2004	107.5	108.2	111.9
2005	101.3	100.4	103.3
2006	106.7	105.4	108.5
2007	107.2	104.2	108.3
2008	95.7	93.7	97.8
2009	94.5	94.4	98.5

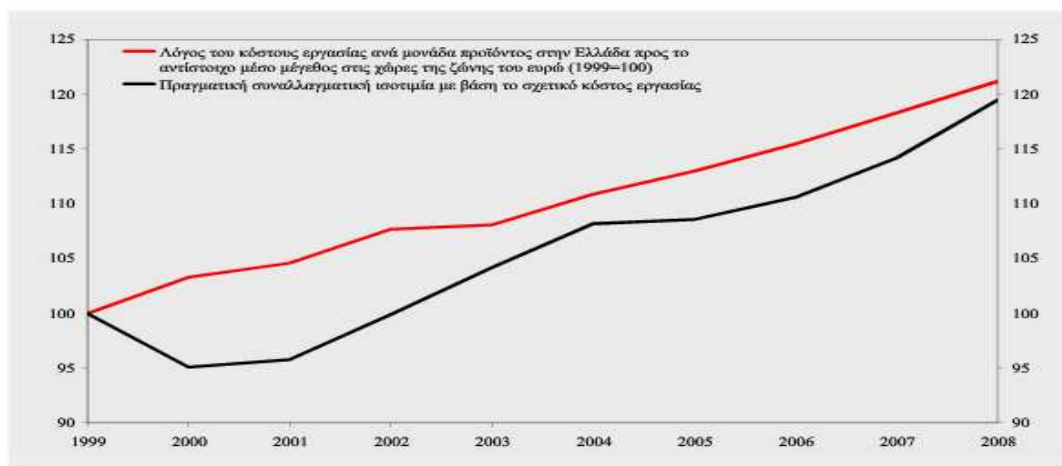
Όλοι οι παραπάνω πίνακες αναδεικνύουν το εξής: Τις ελληνικές επιδόσεις να βρίσκονται πάνω από τον μέσο όρο όσον αφορά στην ανάπτυξη και στον πληθωρισμό, σε τομείς δηλαδή όπου προκύπτει αξιοποίηση της παραγωγικότητας της εργασίας και της αγοραστικής δύναμης. Αντίθετα, οι ελληνικές επιδόσεις είναι εξαιρετικά «σφικτές» στο εργατικό κόστος (102% του ΕΕ μ.ο) και στο 94,5% (5,5% κάτω από το μ.ο) σε αυτό καθ' αυτό το μισθολογικό κόστος στην μεταποίηση. Με αυτά τα στοιχεία, είναι πολύ δύσκολο

1.11. Η μοναξιά της Τράπεζας της Ελλάδος

Η Τράπεζα της Ελλάδος³⁰, έδω και αρκετά χρόνια έχει επιλέξει μια αξιολημείωτη μοναξιά. Σύμφωνα με τον Ιωακείμογλου (2006, σ. 3), η ΤτΕ δεν χρησιμοποιεί τον καθιερωμένο δείκτη κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος –σε αντίθεση με το ΥΠΕΘΟ, τους διεθνείς οργανισμούς και τους ερευνητικούς φορείς –αλλά άλλον δείκτη, παγκόσμιας πρωτοτυπίας, τον οποίο μόνον εκείνη χρησιμοποιεί και τον οποίο θεωρεί ορθότερο. Ωστόσο, ο δείκτης της Τράπεζας της Ελλάδος, υπερεκτιμά *συστηματικά* το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος. Το συστηματικό λάθος σχετίζεται με το γεγονός ότι ο δείκτης που χρησιμοποιεί η ΤτΕ για την *παραγωγικότητα της εργασίας* είναι ο λόγος ΑΕΠ ανά *μισθωτό* και όχι το ΑΕΠ ανά *απασχολούμενο*, ως εάν το ΑΕΠ να παραγόταν αποκλειστικά από τους μισθωτούς και όχι από το σύνολο των απασχολούμενων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα (α) να υποεκτιμάται συστηματικά η παραγωγικότητα της εργασίας, και (β) το μοναδιαίο κόστος εργασίας, που είναι αντιστρόφως ανάλογο της παραγωγικότητας, να εμφανίζεται υψηλότερο από όσο πράγματι είναι. Να σημειωθεί ότι δεν είναι εις γνώσιν μας καμία άλλη κεντρική τράπεζα, στατιστική υπηρεσία, πανεπιστήμιο ή ερευνητικό κέντρο, το οποίο να υιοθετεί τον τρόπο υπολογισμού της ΤτΕ.

Η «ειδική» μέτρηση της ΤτΕ, έχει αυτήν την γραφική παράσταση:

Διάγραμμα 1.1: Εξέλιξη του σχετικού κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος και της πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας

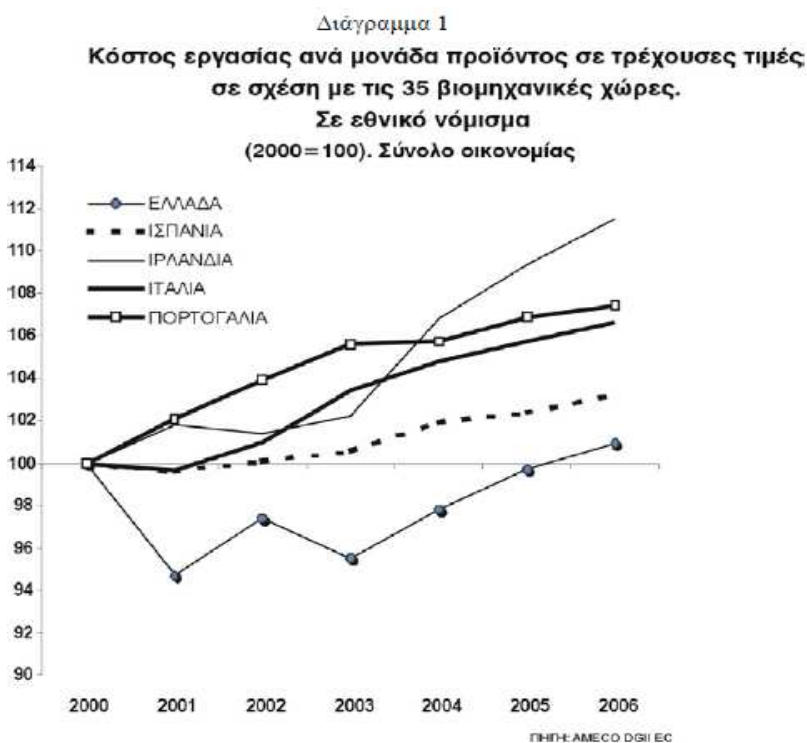
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Παρατήρηση: Πραγματική Συναλλαγματική Ισοτιμία = Κόστος Εργασίας/ Μονάδα Προϊόντος

³⁰ «ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ: ΑΙΤΙΕΣ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.»

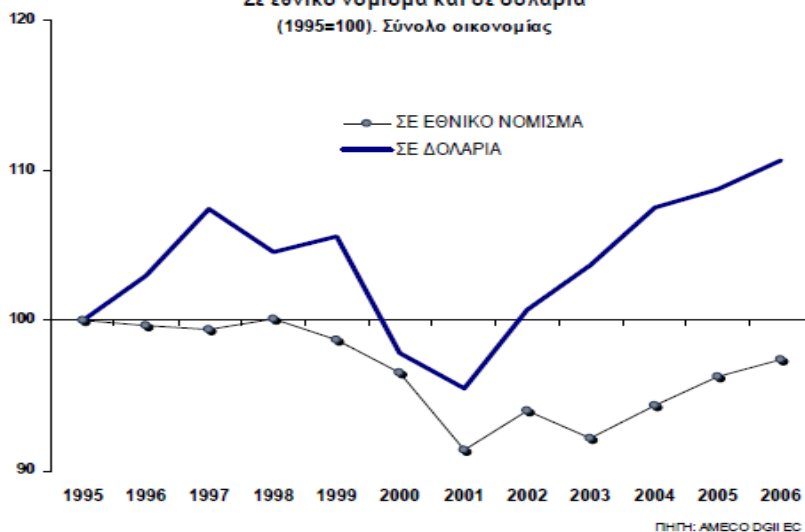
Δυστυχώς για την ΤτΕ, με βάση τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το μοναδιαίο κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στην Ελλάδα, για το σύνολο της οικονομίας, εκφρασμένο σε δολάρια και συγκρινόμενο με το αντίστοιχο μέγεθος των 35 άλλων αναπτυγμένων χωρών του πλανήτη (λαμβάνομένης υπόψη της γεωγραφικής και της κλαδικής κατανομής του εξωτερικού εμπορίου της Ελλάδας με αυτές τις 35 χώρες) αυξήθηκε στην Ελλάδα, κατά την περίοδο 2000-2006, κατά 13,1%, έναντι 24,6% στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 25 και 14,9% στην ΕΕ των 15 «παλαιών» και πιο προηγμένων χωρών μελών. Το γεγονός ότι το εργατικό κόστος είναι χαμηλό είναι από ότι φαίνεται απαράδεκτο (ή απλώς αδιάφορο) για την ΤτΕ, που επιμένει σε μια αντικειμενικά αντεπιστημονική στάση. Εν συνόψει, η συνεχής απώλεια δ.α της Ελλάδος οφείλεται μεν σε κάποιο βαθμό στην εξέλιξη της συναλλαγματικής ισοτιμίας, κυρίως όμως οφείλεται στον υψηλότερο πληθωρισμό έναντι των εμπορικών της εταίρων, ενώ η συγκεκριμένη γεωγραφική διάρθρωση του εξωτερικού εμπορίου δεν ήταν επιβαρυντική.

(Παρακάτω: πίνακες του *European Economy*, European Commission, Economic and Financial Affairs)

Διάγραμμα 2

Κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος σε τρέχουσες τιμές
στην Ελλάδα σε σχέση με τις 35 βιομηχανικές χώρες.
Σε εθνικό νόμισμα και σε δολάρια
(1995=100). Σύνολο οικονομίας

Εν κατακλείδι, η ανταγωνιστικότητα συνεχίζει να δείχνει μια αξιοθαύμαστη ευελιξία μεταξύ διάγνωσης και θεραπείας. Ενώ σε επίπεδο ορισμών και γενικών διατυπώσεων, προκύπτουν όψεις της ανταγωνιστικότητας που ενσωματώνουν εισοδηματικά, περιβαλλοντικά και ευρύτερα κοινωνικά χαρακτηριστικά, κάθε πρακτική προσπάθεια για βελτίωση της ανταγωνιστικότητας συναντά την ίδια κατάληξη: Την εκπόνηση προτάσεων που για να πραγματοποιήσουν *αύριο* αυτόν τον στόχο κοινωνικής ευημερίας, ζητάνε *σήμερα* να ακολουθηθεί ο δρόμος της συγκράτησης τιμών και κόστους, όπου κόστος μεταφράζεται σε μισθολογικό κόστος, δηλαδή μισθοί. Έτσι έχει *de facto*³¹ υιοθετηθεί μια τακτική που αποσυνδέει αφοπλιστικά το μέσο με τον σκοπό, μια τακτική που ειδικά σήμερα συνεχίζει να ισχυρίζεται ότι η ευημερία για το σύνολο του πληθυσμού *αύριο*, επιτυγχάνεται *μόνο* με την –αν γίνεται εθελούσια– μείωση των όρων διαβίωσης των εργαζομένων σήμερα, ώστε η ανταγωνιστικότητα κόστους-τιμών να λειτουργήσει.

Ο τρόπος με τον οποίο γίνεται πραγματικότητα κάθε προσπάθεια βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας είναι η εσωτερική υποτίμηση (ή αλλιώς ανταγωνιστικός αποπληθωρισμός)

³¹ Η όλη κουβέντα για το Σύμφωνο Ανταγωνιστικότητας μάλλον μας εισάγει στην «de jure» περίοδο...

1.12. Εσωτερική υποτίμηση: Κυρίαρχη λογική και κριτική της.

Πίνακας : Η εσωτερική υποτίμηση με βάση το μοντέλο του κυρίου ρεύματος.

Περίοδοι	Όνομαστικός μισθός	Ποσοστό ανεργίας	Ανταγωνιστικότητα τιμής		Τιμές καταναλωτή	Τιμές εγχώριας παραγωγής	Τιμές εισαγωγών	Πραγματικός μισθός		Μερίδιο της εργασίας στο προϊόν		Περιθώρια κέρδους	
0		15.0%	0.0%	100.0	3.0%	3.0%	3.0%		100		100		100
1	2.0%	15.0%	0.3%	100.3	2.5%	2.4%	2.7%	-0.5%	99.5	-1.5%	98.5	1.4%	101.4
2	1.5%	14.9%	0.5%	100.8	2.2%	2.0%	2.5%	-0.7%	98.8	-1.7%	96.8	1.5%	103.0
3	1.2%	14.8%	0.6%	101.4	2.0%	1.8%	2.4%	-0.8%	98.0	-1.8%	95.1	1.6%	104.6
4	1.0%	14.6%	0.7%	102.0	1.9%	1.7%	2.3%	-0.9%	97.2	-1.9%	93.3	1.7%	106.4
5	0.9%	14.4%	0.7%	102.7	1.8%	1.6%	2.3%	-0.9%	96.3	-1.9%	91.5	1.7%	108.2
6	0.9%	14.2%	0.7%	103.5	1.8%	1.6%	2.3%	-0.9%	95.4	-1.9%	89.8	1.7%	110.0
7	0.9%	14.0%	0.7%	104.2	1.8%	1.6%	2.3%	-0.9%	94.6	-1.9%	88.1	1.7%	111.9
8	0.9%	13.8%	0.7%	105.0	1.8%	1.6%	2.3%	-0.9%	93.7	-1.9%	86.4	1.7%	113.8
9	0.9%	13.5%	0.7%	105.7	1.8%	1.6%	2.3%	-0.9%	92.9	-1.9%	84.8	1.7%	115.7
10	0.9%	13.3%	0.7%	106.5	1.8%	1.6%	2.3%	-0.9%	92.1	-1.9%	83.2	1.6%	117.6
11	1.0%	13.1%	0.7%	107.2	1.8%	1.6%	2.3%	-0.8%	91.3	-1.8%	81.7	1.6%	119.5
12	1.0%	12.9%	0.7%	108.0	1.8%	1.6%	2.3%	-0.8%	90.6	-1.8%	80.2	1.6%	121.4
13	1.0%	12.7%	0.7%	108.7	1.8%	1.6%	2.3%	-0.8%	89.8	-1.8%	78.7	1.6%	123.4
14	1.1%	12.5%	0.7%	109.5	1.8%	1.6%	2.3%	-0.8%	89.1	-1.8%	77.3	1.6%	125.3
15	1.1%	12.3%	0.7%	110.2	1.9%	1.6%	2.3%	-0.8%	88.5	-1.8%	76.0	1.6%	127.3
16	1.1%	12.1%	0.7%	110.9	1.9%	1.7%	2.3%	-0.7%	87.8	-1.7%	74.7	1.5%	129.2
17	1.2%	11.9%	0.7%	111.7	1.9%	1.7%	2.3%	-0.7%	87.2	-1.7%	73.4	1.5%	131.2
18	1.2%	11.7%	0.7%	112.4	1.9%	1.7%	2.3%	-0.7%	86.6	-1.7%	72.1	1.5%	133.2
19	1.2%	11.5%	0.6%	113.1	1.9%	1.7%	2.4%	-0.7%	86.0	-1.7%	70.9	1.5%	135.1
20	1.3%	11.3%	0.6%	113.8	1.9%	1.7%	2.4%	-0.7%	85.4	-1.7%	69.7	1.5%	137.1

Πηγή: Ιωακείμογλου, Η. (2001: σ. 15)

Σημείωση: Η περίοδος αναφέρεται σε εξάμηνο, δηλαδή συνολικά σε 10 χρόνια.

Η ολοκληρωμένη ανάλυση της λογικής της εσωτερικής υποτίμησης δεν είναι στις προθέσεις αυτής της εργασίας, η οποία θα περιοριστεί στο να αναφέρει ενδεικτικά τον άξονα της λογικής της. Η εσωτερική υποτίμηση αποτελεί ουσιαστικά, έναν «οδηγό απορρόφησης σοκ» (είτε εξωτερική ανισορροπία, είτε φυσική καταστροφή³²) που αναιρεί την αναταραχή της οικονομίας, μέσω της εξής διαδικασίας:

³² Σύμφωνα με την νεοκλασική θεωρία ο όρος «οικονομική κρίση» δεν νοήται στις οικονομίες της αγοράς..

- Στο μειωμένο επίπεδο παραγωγής (λόγω του σοκ) τα συνδικάτα και γενικότερα οι εργαζόμενοι θα απολέσουν ένα μέρος από την διαπραγματευτική τους δύναμη εξαιτίας της αύξησης του ποσοστού ανεργίας, με αποτέλεσμα οι μισθοί τους να αυξηθούν λιγότερο από πριν, ή ακόμη και να μειωθούν.
- Η επακόλουθη μείωση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος θα οδηγήσει σε μείωση των τιμών ή σε βραδύτερη αύξησή τους έναντι των τιμών στην ζώνη του ευρώ, επομένως και σε βελτίωση της ανταγωνιστικότητας τιμής.
- Μέσω αυτής της βελτίωσης θα έχει επιτευχθεί η εσωτερική υποτίμηση, θα αρχίσουν πλέον να αυξάνονται οι καθαρές εξαγωγές και μαζί με αυτές και η ζήτηση, να ανακάμπτει η παραγωγή και να μειώνεται η ανεργία

Γιατί πάντα οι μισθοί και η ανεργία;

Σε αυτό το παιχνίδι «εναλλαγής» μεταξύ των ορισμών και των δεικτών, όλα είναι υπό συζήτηση εκτός από ένα. Την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας τιμής-κόστους *με την απευθείας μείωση των τιμών των προϊόντων*, χωρίς την μείωση των μισθών που, σύμφωνα με την νεοκλασική θεωρία³³ θα οδηγήσει με την σειρά της σε μείωση τιμών. Ο λόγος που προβάλλεται για την απόρριψη της κίνησης αυτής είναι ότι κάτι τέτοιο θα συνιστούσε ωμή παρέμβαση στις λειτουργίες της αγοράς και θα μείωνε το κέρδος των επιχειρήσεων σε βαθμό που να προκαλεί ασφυξία επαν-επενδύσεων.

Τα πράγματα όμως δεν είναι καθόλου έτσι. Η απόδοση κεφαλαίου στην Ελλάδα, σύμφωνα με τον ίδιο τον Θ. Πάγκαλο³⁴ είναι διπλάσια του μ.ο. της ΕΕ (15% και 7% αντίστοιχα) και από τις μεγαλύτερες παγκοσμίως (αναλυτικότερα στην 2.2 υπό-ενότητα). Τα υπερβολικά – και σχεδόν πάντα λιμνάζοντα με όρους παραγωγικών επενδύσεων – κέρδη αποτελούν αντικειμενικά έναν ακόμη υποψήφιο προς κρατική παρέμβαση. Χρησιμοποιώντας δε, την ίδια «ψυχρή» ουδετερότητα που επικαλούνται για το μισθολογικό κόστος, το ύψος των κερδών αποτελεί ένα πιο αποδοτικό μέσο προς την κατεύθυνση εξισορρόπησης μιας οικονομίας, χωρίς να διακινδυνεύονται, ειδικά στην ελληνική περίπτωση, τα επαν-επενδύσιμα κέρδη. Όπως δείχνουν τα πράγματα, οι κυρίαρχοι έχουν αποφασίσει ότι η ευελιξία της αγοράς εργασίας θα αποτελεί το νέο κανάλι προσαρμογής της οικονομίας στον διεθνή ανταγωνισμό

³³ Ενδεικτική βιβλιογραφία, Carlin and Soskice, Layard, Nickell and Jackman, Goretti κ.α.

³⁴ Στην τηλεοπτική εκπομπή «Ανατροπή», στις 25 Νοέμβρη του 2010.

Αυτός ο δρόμος όμως δεν ακολουθείται από καμία κυβέρνηση στον κόσμο, ούτε στην Ελλάδα του Μνημονίου, που ο πληθωρισμός συνεχίζει να βρίσκεται σε πολύ υψηλά ποσοστά³⁵ Τα κέρδη συνεχίζουν να είναι αόρατα και θεωρούνται σταθερά σε κάθε μοντέλο, σε κάθε έρευνα. Έτσι, η «αιρετική» προσέγγιση (Ιωακείμογλου, 2010) που με την εισαγωγή μιας μαρξιστικής μεταβλητής – τον λόγο κερδών/μισθών. θεμελιώνει μια εσωτερική υποτίμηση που ξεκινάει από τις τιμές (με σταθερούς μισθούς, άρα στοχεύοντας στο ποσοστό κέρδους)

Πίνακας _: Μια εσωτερική υποτίμηση μαρξιστικής κατεύθυνσης.

Περίοδοι	Όνομαστικός μισθός	Ποσοστό ανεργίας	Ανταγωνιστική τιμή		Τιμές καταναλωτή	Τιμές εγχώριας παραγωγής	Τιμές εισαγωγών	Πραγματικός μισθός	Μερίδιο της εργασίας στο προϊόν	Περιθώρια κέρδους			
0		15.0%	0.0%	100.0	3.0%	3.0%	3.0%	100	100	100			
1	4.0%	15.0%	0.5%	100.5	2.2%	2.0%	2.5%	1.9%	101.9	0.9%	100.9	-1.0%	99.0
2	3.2%	14.7%	0.8%	101.3	1.6%	1.4%	2.2%	1.5%	103.4	0.5%	101.4	-0.8%	98.3
3	2.6%	14.4%	1.0%	102.3	1.3%	1.0%	2.0%	1.3%	104.7	0.3%	101.7	-0.6%	97.7
4	2.3%	14.1%	1.1%	103.4	1.1%	0.8%	1.9%	1.2%	106.0	0.2%	101.9	-0.5%	97.2
5	2.1%	13.7%	1.2%	104.6	1.0%	0.7%	1.8%	1.1%	107.2	0.1%	102.0	-0.5%	96.7
6	2.0%	13.3%	1.2%	105.9	1.0%	0.6%	1.8%	1.1%	108.3	0.1%	102.1	-0.4%	96.3
7	2.0%	13.0%	1.2%	107.2	0.9%	0.5%	1.8%	1.0%	109.4	0.0%	102.1	-0.4%	95.9
8	1.9%	12.6%	1.2%	108.5	0.9%	0.5%	1.8%	1.0%	110.6	0.0%	102.1	-0.4%	95.5
9	1.9%	12.2%	1.3%	109.9	0.9%	0.5%	1.7%	1.0%	111.7	0.0%	102.1	-0.4%	95.1
10	1.9%	11.8%	1.3%	111.3	0.9%	0.5%	1.7%	1.0%	112.8	0.0%	102.2	-0.4%	94.8
11	1.9%	11.5%	1.3%	112.7	0.9%	0.5%	1.7%	1.0%	114.0	0.0%	102.2	-0.4%	94.4
12	1.9%	11.1%	1.3%	114.1	0.9%	0.5%	1.7%	1.0%	115.1	0.0%	102.2	-0.4%	94.0
13	1.9%	10.7%	1.3%	115.5	0.9%	0.5%	1.7%	1.0%	116.3	0.0%	102.2	-0.4%	93.7
14	1.9%	10.3%	1.3%	117.0	0.8%	0.5%	1.7%	1.0%	117.4	0.0%	102.2	-0.4%	93.3
15	1.8%	9.9%	1.3%	118.5	0.8%	0.5%	1.7%	1.0%	118.6	0.0%	102.2	-0.4%	93.0
16	1.8%	9.6%	1.3%	120.0	0.8%	0.5%	1.7%	1.0%	119.8	0.0%	102.2	-0.4%	92.6
17	1.8%	9.2%	1.3%	121.5	0.8%	0.5%	1.7%	1.0%	121.0	0.0%	102.2	-0.4%	92.3
18	1.8%	8.8%	1.3%	123.0	0.8%	0.5%	1.7%	1.0%	122.2	0.0%	102.2	-0.4%	91.9
19	1.8%	8.4%	1.3%	124.6	0.8%	0.5%	1.7%	1.0%	123.4	0.0%	102.2	-0.4%	91.6
20	1.8%	8.0%	1.3%	126.2	0.8%	0.5%	1.7%	1.0%	124.6	0.0%	102.2	-0.4%	91.2

Πηγή: Ιωακείμογλου (2010: σ. 19)

Με τον παραπάνω πίνακα τίθεται εν αμφιβόλω η επιστημονική διάσταση της εσωτερικής υποτίμησης και αναδεικνύεται η ταξική μεροληψία της όλης σύλληψης. Παράλληλα, η απομόνωση και ο αποκλεισμός από τους «επίσημους» δημόσιους προβληματισμούς αντίστοιχων προσεγγίσεων, δείχνει

³⁵ Μεταξύ 4,5%-5% και διπλάσιος από τις επίσημες προβλέψεις. Δεν γίνεται να μην συνεπάγεται, έχοντας υπόψιν την συμπεριφορά του μισθολογικού κόστους, αυξήσεις στα κέρδη.

την αδυναμία επικράτησης του «οικονομικά ορθότερου» βασισμένη μόνο στην δύναμη της τεκμηρίωσης και της επιστημονικής θεμελίωσης. Οι αποφάσεις αυτές, λαμβάνονται στο πολιτικό επίπεδο, υπό την σκέπη του γενικότερου κοινωνικού-ταξικού συσχετισμού δύναμης. Τα ζητήματα αυτά, με άλλα λόγια, λύνονται στην κοινωνική σύγκρουση.

1.13. Μαρξιστική ανάλυση της ανταγωνιστικότητας.

Εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζει η αναβάπτιση της κερδοφορίας ως παραγωγικότητας, από τους ορισμούς που συναντήσαμε, όπως και η προσπάθεια σύνδεσης της ανταγωνιστικότητας με την κοινωνική ευημερία. Κατά την γνώμη μας, αυτό δεν είναι καθόλου τυχαίο. Με αυτό τον τρόπο επιχειρείται ένας διπλός στόχος. Από την μία, η διαιώνιση μιας πλάνης. Της προβολής δηλαδή μιας “κοινωνικής” ανταγωνιστικότητας προσανατολισμένη στην παραγωγή, στην επαν-επένδυση και στην προώθηση της κοινωνικής συνοχής, των ανταγωνιστικών τιμών κ.ο.κ. Από την άλλη, η συσκότιση της πραγματικής ανταγωνιστικότητας, αυτής με μόνο στόχο το κέρδος, που υπηρετεί την εξής απλή διαδικασία του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής:

Χρήμα -Εμπόρευμα – Χρήμα' ($X - E - X'$).

(Marx, The Capital, vol. I, p. 457)

Βάσει αυτής της “νόθευσης” της έννοιας της ανταγωνιστικότητας παράγονται μια σειρά από παρανοήσεις και λαθεμένες αναλύσεις που προκύπτουν είτε στοχευμένα, είτε λόγω της καλοπροαίρετης προσπάθειας να “μπολιαστεί” η έννοια με κοινωνικά, περιβαλλοντικά και άλλα κριτήρια. Δεν μπορούμε να παραβλέψουμε όμως, ότι όλες αυτές η προσπάθειες, στο βαθμό που αποκτούν στρατηγικό χαρακτήρα και όχι επιχείρημα δόμησης συμμαχιών, στο βαθμό που ολοκληρώνονται στο επίπεδο της θεωρίας, λειτουργούν ως μια συνηγορία υπέρ του Adam Smith και των επίγονων του. Αυτό διότι δίνουν δυναμική και νομιμοποίηση σε μια μορφή ελεύθερου ανταγωνισμού, που στην πραγματικότητα είναι τόσο αόρατος όσο το χέρι που τον καθοδηγεί.

Εν τέλει, μπορούμε πλέον να συμπληρώσουμε σωστά τον γρίφο της επίλυσης της ενδημικής αντίφασης της ανταγωνιστικότητας εφ' όσον αναγνωρίσουμε δύο βασικές ομαδοποιήσεις που παράγονται από δύο διαφορετικές ρυθμίσεις των εθνικών σχηματισμών: Μια μορφής καπιταλισμού που επικεντρώνει στην απόσπαση σχετικής υπεραξίας, στον οποίο αποδίδεται μια πιο «ήπια» στρατηγική βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας απέναντι σε μια ρύθμιση της απόλυτης υπεραξίας, που περνάει μέσα από την κοινωνικά οδυνηρή παρέμβαση στα εργατικά και συνταγματικά δικαιώματα.

Είναι φανερό ότι αυτές οι δύο ομαδοποιήσεις δεν αλληλο-αποκλείονται αλλά συνυπάρχουν, με το μείγμα τους υπέρ της δεύτερης επιλογής να έγκειται στην αποτρεπτική δυνατότητα των κοινωνικών αγώνων.

Είναι επίσης φανερό ότι στην περίπτωση της Ελλάδας έχει επιλεγθεί ο δεύτερος δρόμος.

1.14. ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ.

Τι είναι το Ισοζύγιο Πληρωμών³⁶;

Το ισοζύγιο πληρωμών είναι ένας στατιστικός πίνακας στον οποίον καταγράφονται οι συναλλαγές μεταξύ κατοίκων και μη κατοίκων, ανεξαρτήτως νομίσματος συναλλαγής, κατά τη διάρκεια ορισμένης χρονικής περιόδου.

Η έννοια του κατοίκου και μη κατοίκου βασίζεται στον ορισμό του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (εγχειρίδιο για το Ισοζύγιο Πληρωμών, 5η έκδοση) και χρησιμοποιείται αποκλειστικά για στατιστικούς σκοπούς.

Αναλυτικότερα:³⁷

Το ισοζύγιο πληρωμών και οι επί μέρους λογαριασμοί.

Το ισοζύγιο πληρωμών είναι ένας λογαριασμός στον οποίο καταγράφονται όλες οι συναλλαγές μίας χώρας με τον υπόλοιπο κόσμο, μέσα σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, όπως ένα έτος. Το ισοζύγιο πληρωμών, ή εξωτερικό ισοζύγιο αποτελείται από επί μέρους λογαριασμούς που ο καθένας τους έχει ιδιαίτερη σημασία. Μελετώντας την εξέλιξη του Ισοζυγίου μπορεί κανείς να εντοπίσει τους προβληματικούς τομείς της οικονομίας και να αντλήσει χρήσιμες πληροφορίες και συμπεράσματα για την πορεία της οικονομίας μίας χώρας. Το Ισοζύγιο Πληρωμών αποτελείται από τρεις βασικούς επί μέρους λογαριασμούς: το ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (CA από το Current Account), το Ισοζύγιο

³⁶ Από τον ιστότοπο της Τράπεζας της Ελλάδος:

<http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Statistics/externalsector/balance/default.aspx>

³⁷ Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Οικονομικών Επιστημών, Θεωρία Ισοζυγίου Πληρωμών και Διεθνές Νομισματικό Σύστημα, Ν. Κωστέλετου, 22-2-06.

Κεφαλαίου (ΚΑ) και το Ισοζύγιο Επισήμων Συναλλαγών (ΔΟΡ, το Δ συμβολίζει την μεταβολή και ΟΡ είναι τα αρχικά των Official Reserves).

Το **Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών** περιλαμβάνει το Εμπορικό Ισοζύγιο (ΤΒ από Trade Balance) και το Ισοζύγιο Αδήλων Πόρων.

Στο **Εμπορικό Ισοζύγιο** καταγράφονται οι εισπράξεις και πληρωμές από εξαγωγές και εισαγωγές, αντίστοιχα, αγαθών. Η ιδιαίτερη σημασία του προέρχεται από την εποχή του δόγματος της εμποροκρατίας. Τότε η προσοχή ήταν στραμμένη στην υπεροχή των εξαγωγών αγαθών σε σχέση με τις εισαγωγές. Ο λογαριασμός αυτός εξακολουθεί να έχει αξία, διότι δείχνει πως εξελίσσεται ο παραδοσιακός πρωτογενής τομέας και ο τομέας της μεταποίησης μίας χώρας σε σχέση με τον υπόλοιπο κόσμο.

Στο **Ισοζύγιο Αδήλων Πόρων** καταγράφονται οι εισπράξεις και οι πληρωμές από πηγές που δεν είναι τόσο φανερές όσο οι εξαγωγές και οι εισαγωγές αγαθών. Εδώ καταγράφονται τα έσοδα και τα έξοδα από υπηρεσίες, όπως ο τουρισμός και οι μεταφορές, οι εισπράξεις και οι πληρωμές για τόκους, μερίσματα, κέρδη συντάξεις, καθώς και μεταβιβάσεις από και προς την χώρα, όπως οι μεταβιβάσεις από την Ε.Ε. και τα μεταναστευτικά εμβάσματα. Σύμφωνα με την νέα μεθοδολογία καταγραφής των συναλλαγών στο Ισοζύγιο Πληρωμών που εφαρμόζεται από το 1999 με υπόδειξη του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, το ισοζύγιο Αδήλων Πόρων έχει αντικατασταθεί από τρεις επί μέρους λογαριασμούς, το Ισοζύγιο Υπηρεσιών, το Ισοζύγιο Εισοδημάτων και το Ισοζύγιο Μεταβιβάσεων.

Το **Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών** που αποτελείται από το άθροισμα των δύο επιμέρους ισοζυγίων που προαναφέραμε είναι ο σημαντικότερος λογαριασμός του Ισοζυγίου Πληρωμών διότι α) δείχνει την οικονομική δύναμη της χώρας σε σχέση με τον υπόλοιπο κόσμο, β) επηρεάζει τις διακυμάνσεις του Εθνικού Εισοδήματος Y , διότι όπως θα δούμε και πιο κάτω, $Y = C + I + G + CA$. Όπως φαίνεται από αυτή τη σχέση, ένα πλεόνασμα (έλλειμμα) του CA επηρεάζει θετικά (αρνητικά) την οικονομική δραστηριότητα της χώρας) γ) δείχνει κατά πόσο η οικονομία της χώρας μπορεί να λειτουργεί χωρίς δανεισμό από το εξωτερικό.

Στο **Ισοζύγιο Κεφαλαίου** καταγράφονται οι εισροές και εκροές κεφαλαίου μίας χώρας με τον υπόλοιπο κόσμο. Ως κεφάλαιο θεωρείται εδώ οποιοδήποτε περιουσιακό στοιχείο άμεσα ή έμμεσα ρευστοποιήσιμο, όπως χρήμα ομόλογα, μετοχές, επιχειρήσεις, οικόπεδα, σπίτια, δάνεια ιδιωτικά ή δημόσια. Η ταξινόμηση των ροών κεφαλαίου γίνεται ανάλογα με το τι επιδιώκει να καταδείξει η υπηρεσία που παρουσιάζει τα στοιχεία. Έτσι, ανάλογα με τον φορέα του περιουσιακού στοιχείου οι ροές κεφαλαίου κατατάσσονται σε ιδιωτικές ή δημόσιες, ανάλογα με τον χρόνο λήξης σε βραχυπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα και ανάλογα με την φύση του κεφαλαίου διακρίνονται σε άμεσες επενδύσεις ή επενδύσεις χαρτοφυλακίου. Σύμφωνα με την νέο τρόπο καταγραφής του Ισοζυγίου Πληρωμών, το Ισοζύγιο Κεφαλαίου περιέχει τρεις επί μέρους λογαριασμούς: τον λογαριασμό Άμεσων Επενδύσεων, τις Επενδύσεις Χαρτοφυλακίου και τις Λοιπές Επενδύσεις. Το Ισοζύγιο Κεφαλαίου είναι ιδιαίτερα σημαντικός λογαριασμός για χώρες που λειτουργούν ως Διεθνείς Τραπεζίτες, π.χ. ΗΠΑ, ΗΒ.

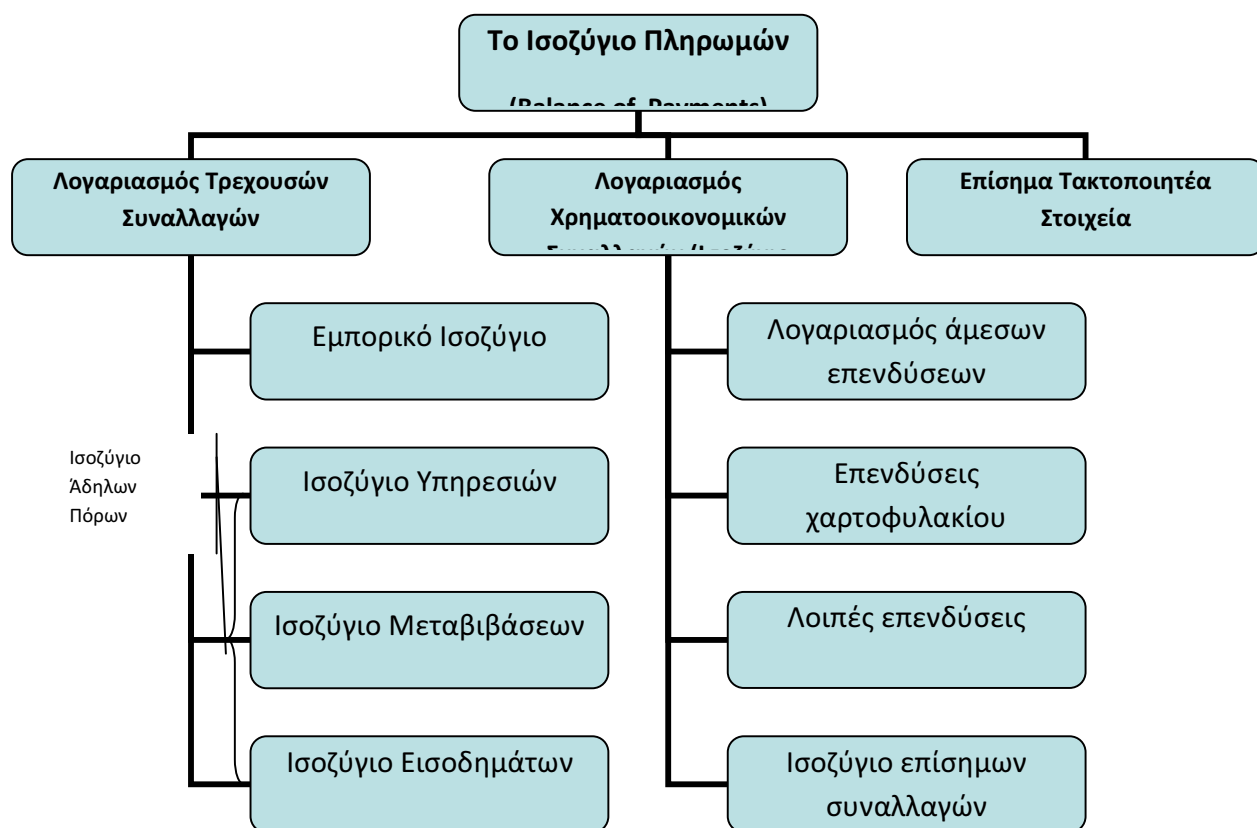
Το **Ισοζύγιο Επισήμων Συναλλαγών** (ΔΟΡ) καταγράφει τις μεταβολές στα συναλλαγματικά αποθέματα και το απόθεμα χρυσού της χώρας που φυλάσσονται από τη Κεντρική Τράπεζα. Η Κεντρική Τράπεζα διαθέτει απόθεμα συναλλαγματικών διαθεσίμων για να ικανοποιήσει τη ζήτηση ξένου χρήματος, από ιδιώτες ή το δημόσιο, για αγορά αγαθών, υπηρεσιών ή κεφαλαίου από το εξωτερικό. Ως συνάλλαγμα θεωρείται χρήμα που έχει εκδοθεί από Κεντρική Τράπεζα ξένης χώρας. Επίσης ως συνάλλαγμα φυλάσσονται από την Κεντρική Τράπεζα τα Ειδικά Τραβηκτικά Δικαιώματα.³⁸ Σ' αυτόν τον λογαριασμό καταγράφονται και οι μεταβολές στην αξία των συναλλαγματικών αποθεμάτων που οφείλονται σε διακυμάνσεις των συναλλαγματικών ισοτιμιών καθώς και οι μεταβολές στην αξία του αποθέματος χρυσού και οι νέες κατανομές των Ειδικών Τραβηκτικών Δικαιωμάτων.

Στοιχεία από: Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών & Ανταγωνιστικότητα της Ελληνικής Οικονομίας, Μαρίνα Τσιούνη, Π.Ε.Κ. Αθηνών - ΠΟΕ-ΔΥΟ, poe-doy.gr .

Αναπαράσταση του συστήματος του Ισοζυγίου Πληρωμών³⁹.

³⁸ Ως οφείλει κάθε μέλος του Δ.Ν.Τ. να πράττει όταν του ζητηθεί.

³⁹ Από την μελέτη της Μαρίνας Τσιούνη, ΠΟΕ-ΔΟΥ. www.poe-doy.gr

1.15. Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών και Ελλάδα

Έχοντας αναλύσει την δομή και την λειτουργία του Ισοζυγίου Πληρωμών και των υποδιαίρέσεων του, θα αποπειραθούμε να παρακολουθήσουμε την σκέψη του Τάσου Γιαννιτσή (Τ.Γ), όσον αφορά στον επεξηγηματικό ρόλο του ισοζυγίου πληρωμών στην ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας. Ο Τ.Γ, για να το επιτύχει αυτό, δημιουργεί δύο κριτήρια ανταγωνιστικότητας (Γιαννίτσης, 2005:278), τα οποία, παρά τις αδυναμίες τους, φιλοδοξούν να εκφράζουν μια συνολικότερη εικόνα της ανταγωνιστικότητας αγαθών και υπηρεσιών της χώρας. Σύμφωνα με τα πορίσματα της τελευταίας, επιχειρεί μια σύνδεση με το παραγωγικό σύστημα της χώρας και προσπαθεί να βγάλει αξιόπιστα συμπεράσματα. Τα κριτήρια αυτά είναι:

A) Η σχέση των εξαγωγών προς τις εισαγωγές προς το ΑΕΠ.

B) Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ως προς το ΑΕΠ.

Η σύνδεση με τις μεταβολές του εθνικού προϊόντος έγιναν για να «μονωθεί» το εξεταζόμενο δείγμα από τυχόν διαστρεβλωτικές παρενέργειες, όπως το πετρέλαιο στο εμπορικό ισοζύγιο και τυχόν εισαγωγές επενδυτικού υλικού που συνδέονται με τον επενδυτικό κύκλο και συγχέονται με τυπικές – μη-ανταγωνιστικές- καταναλωτικές εισαγωγές. Να σημειώσουμε εδώ ότι δεν διευκρινίζει αν τοποθετεί και τα πλοία, μια κλασσική διαστρεβλωτική δαπάνη του εμπορικού ισοζυγίου, εκτός της εξίσωσης. Στη συνέχεια, σύμφωνα με αυτά τα δύο κριτήρια κατασκευάζει δύο πίνακες, βάσει των οποίων φτάνει στα εξής συμπεράσματα: (Γιαννίσης, 2005:278)

α) Η ελληνική οικονομία έχει εξαιρετικά ισχυρή ανταγωνιστική δύναμη στα προϊόντα, ενώ έχει πολύ μεγαλύτερη στις υπηρεσίες.

β) Στην διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου (1999-2003) η ανταγωνιστικότητα της χώρας, σύμφωνα με τα δύο κριτήρια, φαίνεται να αυξάνεται.⁴⁰

γ) Το έλλειμμα του ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών ως ποσοστό του ΑΕΠ σημειώνει διαχρονικά μια πολύ μικρή βελτίωση τις χρονιές 1999-2003.

δ) Το τέταρτο –και κύριο- συμπέρασμα είναι ότι η δυσμενής κατάσταση της χώρας δεν αποτυπώνεται τόσο στις μεταβολές των ποιοτικών χαρακτηριστικών, όσο στην παγιωμένη έντονη ελλειμματική σχέση των διεθνών συναλλαγών της, δηλαδή στο διαχρονικά ελλειμματικό ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών ως ποσοστό του ΑΕΠ, που σύμφωνα με τους πίνακες, η Ελλάδα έχει το δεύτερο μεγαλύτερο μετά την Πορτογαλία.

Εν κατακλείδι, το γεγονός ότι η Ελλάδα για χρόνια, –ανεξάρτητα από τις μεταβολές- εισάγει πιο πολλά αγαθά/υπηρεσίες από όσα εξάγει, θεωρείται σαφής ένδειξη μειωμένης ανταγωνιστικότητας. Το κατά πόσον ισχύει θα προσπαθήσουμε να διερευνήσουμε στη συνέχεια. Δεν μπορούμε όμως να μην σχολιάσουμε το γεγονός ότι ο συγγραφέας, αν και αρχικά προσπάθησε να το αποφύγει, τελικά κατέληξε σε μια θέση εξαιρετικά διαδεδομένη και κοινή, παρακάμπτοντας μεγέθη και δείκτες όπως τα κέρδη, οι μισθοί, η παραγωγικότητα, ο πληθωρισμός κ.ο.κ., κάποια από τα οποία εισάγει αρχικά στην ανάλυση του αλλά τελικά δεν χρησιμοποιεί. Για την ακρίβεια, με την δομή της απάντησης που επιλέγει, πρακτικά δεν λαμβάνει υπ' όψιν ούτε και το ένα στοιχείο συγκυρίας (το ΑΕΠ) που χρησιμοποιεί, καθώς φτάνει σε μια γενική και συγκεκριμένη διαπίστωση.

Για το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και την ανταγωνιστικότητα / παραγωγικότητα

Έχοντας αναλύσει πιο πάνω το ισοζύγιο πληρωμών, είμαστε σε θέση να κάνουμε κάποιες γενικές παρατηρήσεις:

- Η ύπαρξη διαχρονικού ελλείμματος στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών από μόνο του δεν καταδικάζει μια οικονομία. Αυτό γιατί κάθε έλλειμμα, είτε εμπορικό είτε στο επίπεδο των τρεχουσών συναλλαγών, πρέπει να ισοσκελίζεται αυτόματα από θετικές καθαρές εισροές στο ισοζύγιο κεφαλαίων (ή ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών), καθώς για κάθε επιπλέον αγαθό/υπηρεσία που εισάγουμε, πρέπει να το χρηματοδοτούμε με κεφάλαια. Η πηγή των κεφαλαίων αυτών μπορεί να είναι: Ξένες Άμεσες Επενδύσεις (ΞΑΕ), κρατικός ή ιδιωτικός δανεισμός, χρηματοοικονομικές εισροές (μετοχές, ομόλογα κτλ) κ.ο.κ. Έτσι, μια ανισορροπία στο ένα ισοζύγιο καθρεπτίζεται και στην άλλη.
- Τυχόν ελλείμματα στο ισοζύγιο πληρωμών δεν ερμηνεύουν αυτόματα τις τάσεις της εγχώριας παραγωγής. Ο Τ.Γ. συνδέει άμεσα τα ελλείμματα με την ανταγωνιστικότητα και την ανταγωνιστικότητα με την παραγωγή. Βάσει αυτής της λογικής, ισχυρίζεται ότι το έλλειμμα στο ΙΤΣ,

⁴⁰ Σύμφωνα και με νεότερα στοιχεία, αυτή η τάση συνέχισε απρόσκοπτα ως το 2010.

το 2^ο μεγαλύτερο έλλειμμα στην ΕΕ-15, επηρεάζει αρνητικά τους ρυθμούς μεγέθυνσης. Μια πρόβλεψη που έγινε το 2005 όμως, μπορεί να μπει υπό την βάσανο των πραγματικών στοιχείων.

Η Ελλάδα, ως 2^η χειρότερη χώρα της ΕΕ-15 στο ΙΤΣ, είχε επιτύχει όπως έχουμε δείξει παραπάνω, διπλάσιους ρυθμούς ανάπτυξης από την Ευρώ-ζώνη των 16 και κατείχε την 2^η θέση την περίοδο 1995-2008⁴¹. Έχοντας αυτό κατά νου, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι ισχύει το αντίθετο από αυτό που ισχυρίζεται ο Τ.Γ. Παρατηρούμε δηλαδή ότι το έλλειμμα στο ΙΤΧ, δυναμιτίζει αντί να υπονομεύει την μεγέθυνση, που με την σειρά της συνεπάγεται αυξημένη παραγωγικότητα, κάτι που διαψεύδει απόλυτα την θέση του Τ.Γ.

Ας συνεχίσουμε με ένα υποθετικό παράδειγμα:

Έστω ότι στην Ελλάδα έρχονται κάθε χρόνο 10 δις ευρώ σε δάνεια και ξένες άμεσες επενδύσεις και φεύγουν 5 δις. Έχουμε έτσι ένα θετικό ισοζύγιο κεφαλαίων σταθερό στα 5 δις ευρώ. *Πως συνδέεται αυτό με την παραγωγική διαδικασία;*

Έστω ότι η παραγωγή της χώρας διπλασιάζεται. Το έλλειμμα στο ΙΤΣ δεν θα άλλαζε καθόλου. Ακόμα και αν όλη η αυξημένη παραγωγή πήγαινε σε εξαγωγές, το εμπορικό έλλειμμα δεν θα έπεφτε. Θα αυξαινόντουσαν αυτόματα και οι εισαγωγές, ούτως ώστε το έλλειμμα να είναι ίσο με 5 δις ευρώ. Οι ΗΠΑ, μια χώρα με διαχρονικά ελλείμματα και ταυτόχρονα την υψηλότερη παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών κατά κεφαλήν, είναι ένα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα

Φυσικά η ύπαρξη ελλειμμάτων δεν είναι μια απόλυτα ασφαλής διαδικασία, καθώς οι ροές κεφαλαίων που εισέρχονται και καλύπτουν τα ελλείμματα μπορεί να διακοπεί. Μια τέτοια εξέλιξη βιώνουμε και σήμερα, όπου λόγω της κρίσης, το κόστος δανεισμού εκτοξεύτηκε. Επίσης αυτή η διαδικασία επηρεάζει θετικά το δημόσιο ή/και ιδιωτικό χρέος κάθε χώρας, κάτι που επίσης πρέπει να τονιστεί. Όλα αυτά όμως είναι λογικές –και ευρέως διαδεδομένες- πρακτικές, που είναι απαραίτητες για την επίτευξη του καταστατικού στόχου κάθε καπιταλιστικού σχηματισμού, που είναι η παραγωγικότητα και η μεγέθυνση. Βάσει αυτής της πρωταρχικής αποστολής κάθε χώρας στο διεθνές στερέωμα, γίνεται διακριτός ο ρόλος των ελλειμμάτων κάθε είδους, (εμπορικά, δημοσιονομικά κτλ) ο οποίος είναι να αποτελούν *τα εργαλεία για την μεγέθυνση* της κάθε οικονομίας. Σε αυτή την αποστολή, η Ελλάδα τα πήγε εξαιρετικά..

Για μια ακόμα εμπειρική επιβεβαίωση της «χώρο-γεωγραφίας» των ελλειμμάτων, παραθέτουμε τον παγκόσμιο χάρτη με τα συσσωρευμένα ελλείμματα του ισοζυγίου πληρωμών από το 1980 έως το 2008, κατά κεφαλήν, για να δοκιμάσουμε την προτεινόμενη από τον Τ.Γ. εξίσωση⁴² «ελλείμματα = υπανάπτυξη».

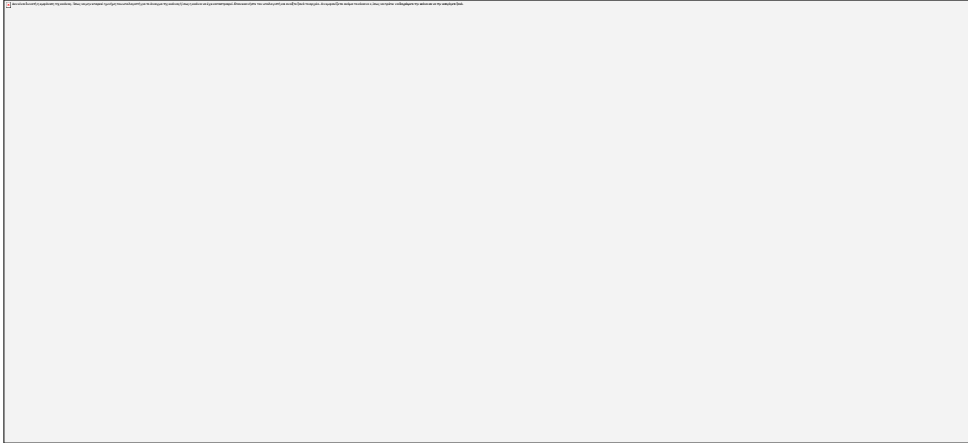
---

⁴¹ Βλ. European Forecast 2008

⁴² Στη μακροχρόνια περίοδο.

Πίνακας

Πηγή: The World Factbook, 2008

Παρατήρηση: Με κόκκινο οι ελλειμματικές χώρες, με πράσινο οι χώρες με πλεονασματικές

Μια απλή ανάγνωση του πίνακα είναι αρκετή για να καταρρεύσει το βασικό επιχείρημα του Τ.Γ και όσων συνδέουν τα ελλείμματα με την υπανάπτυξη. Αν μια τέτοια λογική έχει ισχύ, τότε θα πρέπει να καλωσορίσουμε διάφορες χώρες της Αφρικής, όπως Αλγερία, Μαρόκο και Αγκόλα στις ανταγωνιστικές χώρες και να θεωρήσουμε άλλες όπως τις ΗΠΑ και την Αυστραλία ως αντί-παραγωγικές!

Θα κλείσουμε με τον τρόπο που έκλεισε ο Άγγελος Κούρος (Κούρος 2010), έλληνας οικονομολόγος, ένα άρθρο του στην Αυγή, στις 02/02/10: «Από το 2002 έως το 2008 το έλλειμμα στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών επιδεινώθηκε κατά 24,6 δισ. ευρώ, και από 10,2 δισ. έφτασε στα 34,8 δισ. ευρώ. Σωστό; Σωστό. Αν δούμε όμως τα Ισοζύγια των Καυσίμων, το Ισοζύγιο των Πλοίων (προσοχή, οι παραγγελίες νέων πλοίων θεωρούνται ως εισαγωγές της Ελλάδας που επιδεινώνουν το εμπορικό ισοζύγιο) και το Ισοζύγιο Τόκων, Μερισμάτων και Κερδών, τότε θα διαπιστώσουμε ότι αυτά τα τρία ισοζύγια επιδεινώθηκαν αθροιστικά κατά 22 δισ. ευρώ ή αλλιώς ότι εξηγούν το 90% της συνολικής επιδείνωσης του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: Η ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ. ΤΑ ΜΕΓΕΘΗ. ΟΙ ΣΥΣΣΩΡΕΥΜΕΝΕΣ ΠΑΡΑΔΟΞΟΤΗΤΕΣ.⁴³

2.1. ΑΕΠ – Παραγωγικότητα – Μισθοί.

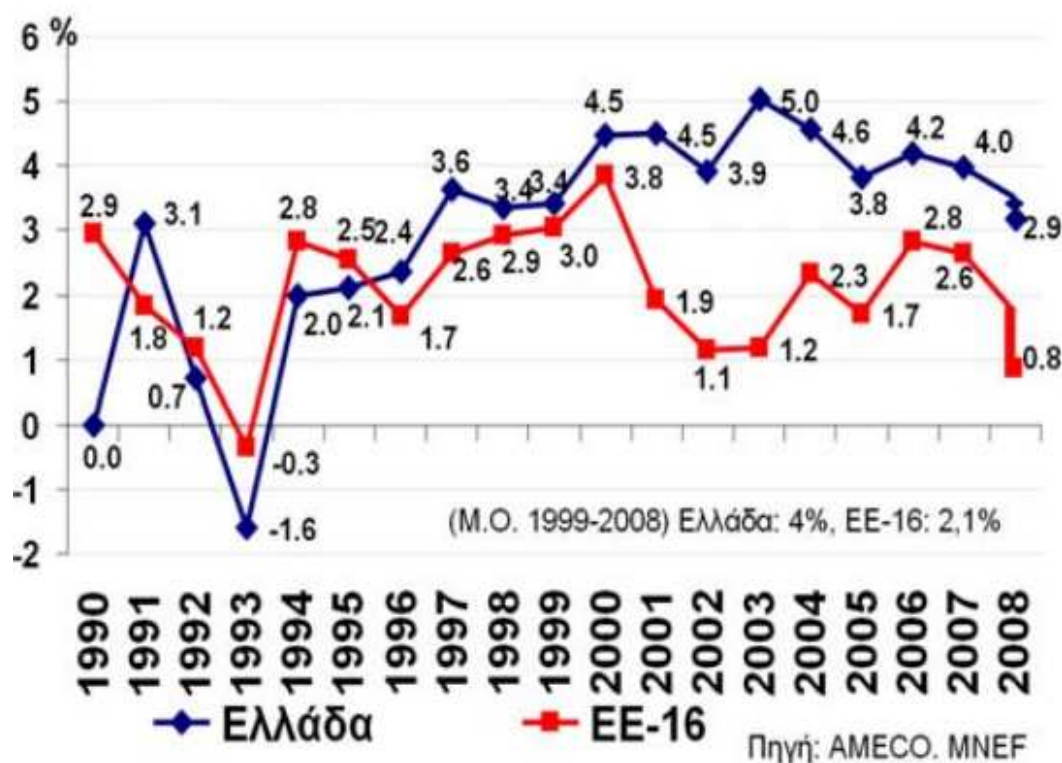
Βάσει των ορισμών που παραθέσαμε παραπάνω και της συμπύκνωσης που επιχειρήσαμε, αναδείχθηκε η μείζονα σημασία της παραγωγικότητας στην συμπεριφορά της ανταγωνιστικότητας μιας οικονομίας. Έτσι ιεραρχικά ένα από τα πρώτα καθήκοντα μας είναι η εξέταση του δείκτη και της συμπεριφοράς του τα τελευταία χρόνια. Ταυτόχρονα θα εξετάσουμε την παράλληλη πορεία των μισθών την ίδια περίοδο, καθώς σύμφωνα με τον κυρίαρχο λόγο, ένας από τους λόγους της μειωμένης ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων είναι οι υψηλές ονομαστικές αυξήσεις στους μισθούς, αυξήσεις υψηλότερες από την άνοδο της παραγωγικότητας.

Πριν από όλα αυτά όμως θα αναλύσουμε την συμπεριφορά του ΑΕΠ της χώρας. Αυτό διότι το ΑΕΠ, σαν η συνολική αξία σε χρηματικές μονάδες όλων των τελικών αγαθών και υπηρεσιών που παράγει μια οικονομία σε μια ορισμένη χρονική περίοδο, αναδεικνύει τα συνολικά χρηματικά αποτελέσματα της παραγωγής στην χώρα, εκφράζοντας ακαθάριστα μεν, αλλά σαφώς δε, την συμπεριφορά της παραγωγικότητας. Το γεγονός αυτό στην Ελλάδα τείνει να σχετικοποιείται συνεχώς, αν όχι να συσκοτίζεται, παρά το γεγονός ότι είναι αδιαμφισβήτητο το γεγονός της σύνδεσης της συμπεριφοράς του ΑΕΠ με αυτή της ανταγωνιστικότητας, αφού ως γνωστόν «η ανάπτυξη προϋποθέτει ανταγωνιστικότητα.» .

Ο πραγματικός ρυθμός ανάπτυξης του ελληνικού ΑΕΠ κατά την περίοδο 1990-2008.

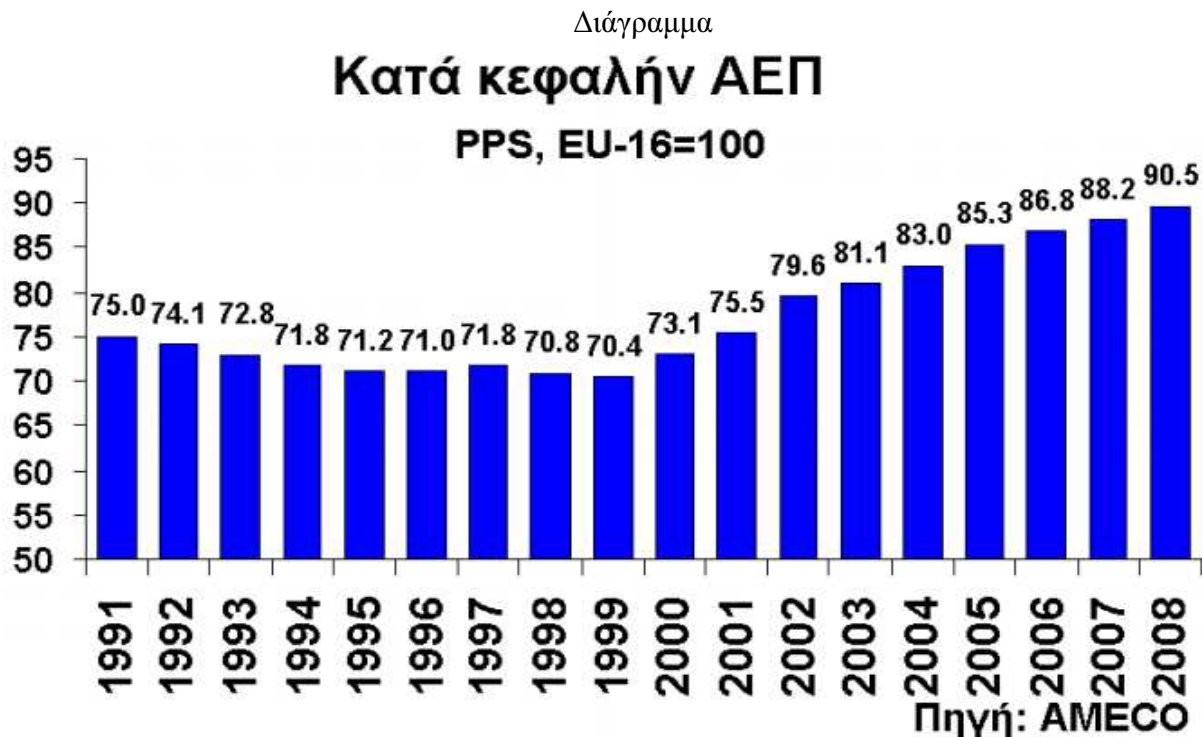
⁴³ Το κεφάλαιο έχει βασιστεί στα στοιχεία και τα επιχειρήματα της Έκθεσης της ΙΝΕ-ΓΣΕΕ για το έτος 2010

Παρατηρήσεις:

Ο παραπάνω πίνακας είναι παραπάνω από διαφωτιστικός. Βλέποντας τις επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας στην εξεταζόμενη χρονική περίοδο, παρατηρούμε ότι μετά την πτωτική περίοδο του 1990-1993, στην οποία η ελληνική οικονομία παρουσιάζει πτώση του εθνικού προϊόντος, παρατηρούμε μια παρατεταμένη περίοδο ανάπτυξης, η οποία συνεχίζεται ως και το 2008. Για τα τελευταία δέκα χρόνια συγκεκριμένα, από το 1999-2008, προκύπτει ότι ο μέσος όρος αύξησης του πρ. ΑΕΠ της χώρας αγγίζει το 4% ετησίως, περίπου διπλάσιος από τον αντίστοιχο της ΕΕ-16 (2,1%). Από το 1996, ωστόσο, οι ρυθμοί μεγέθυνσης της ελληνικής οικονομίας (ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕΠ σε ετήσια βάση) σταθεροποιούνται σε επίπεδα αισθητά ψηλότερα εκείνων των περισσότερων χωρών του αναπτυγμένου κόσμου και ειδικότερα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Είναι αντικειμενικό ότι η τελευταία δεκαετία υπήρξε για την Ελλάδα μία περίοδος συνεχούς και ισχυρής οικονομικής ανάπτυξης. Η συμμετοχή στην ΟΝΕ προσέφερε νομισματική και συναλλαγματική σταθερότητα, πτώση επιτοκίων και, σε συνδυασμό με την απελευθέρωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος η οποία πραγματοποιήθηκε από το 1994, ταχεία πιστωτική επέκταση. Η διαδικασία αυτή συνέβαλε στην παγίωση σημαντικού ρυθμού μέσης ετήσιας ανάπτυξης. Ως αποτέλεσμα, επιτεύχθηκε σημαντική

πραγματική σύγκλιση, με το πραγματικό κατά κεφαλήν ΑΕΠ να φθάνει το 2008 το 90,5% του μέσου όρου των χωρών-μελών της Ευρωζώνης

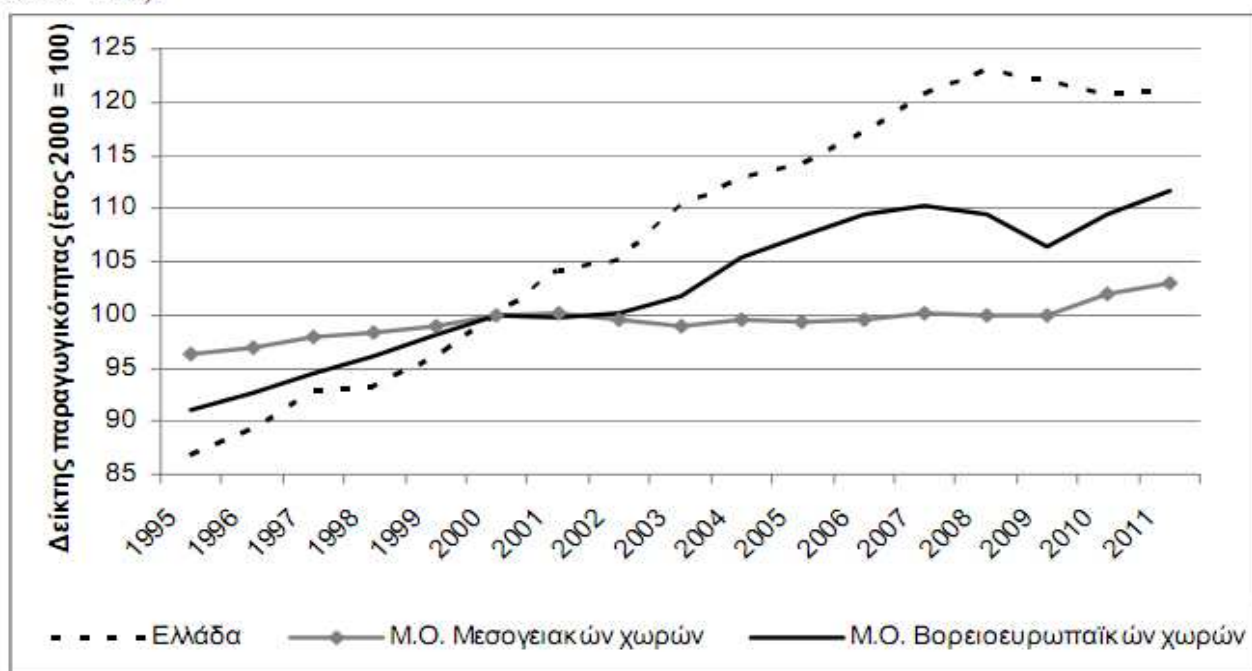
Παραγωγικότητα

Σημείωση: Η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ έμπρακτα υιοθετεί σήμερα τη θέση των βιομηχάνων ότι η χαμηλή ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων οφείλεται κύρια στο υποτιθέμενο ψηλό εργατικό κόστος. Το κόστος αυτό όμως, όπως είδαμε, είναι σε σύγκριση με τις άλλες αναπτυγμένες χώρες πολύ χαμηλό. Στην πραγματικότητα η μειωμένη ανταγωνιστικότητα των προϊόντων της ελληνικής βιομηχανίας οφείλεται κύρια στη σχετικά χαμηλή παραγωγικότητα της εργασίας που αντανακλάται τόσο στο ψηλό κόστος όσο και στη χαμηλή ποιότητα των προϊόντων. Η παραγωγική δύναμη της εργασίας παρά τους ψηλούς ρυθμούς αύξησης στις δεκαετίες του 60 και του 70 είναι μόλις το 45% περίπου της αντίστοιχων χωρών της ΕΟΚ.

Η. Ιωακείμογλου – Γ. Μηλιός, Θέσεις τ. 14, «Κρίση και λιτότητα (Η ανάκληση του σοσιαλδημοκρατικού συμβολαίου)», Ιανουάριος-Μάρτιος 1986, σ.12.

ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΟ 1985 ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ ΣΗΜΕΡΑ: ΑΠΟ ΤΟ 45% ΣΤΟ 95% !!

Διάγραμμα 1. Δείκτης παραγωγικότητας εργασίας ανά απασχολούμενο (έτος βάσης 2000=100).

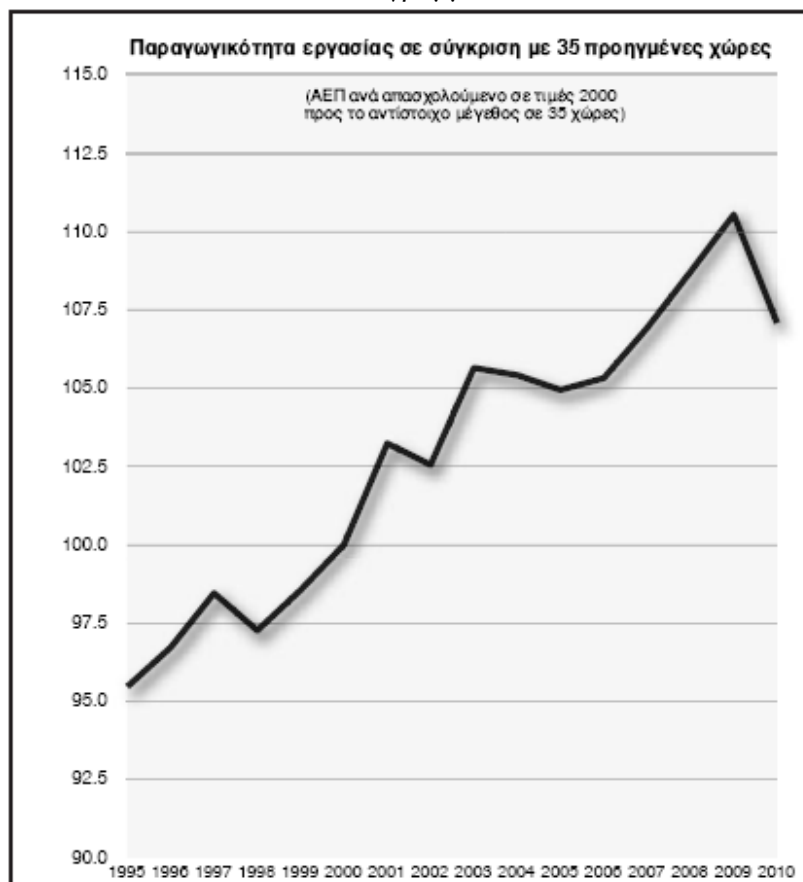
Πηγή: Eurostat

Σημείωση: Οι τιμές του δείκτη παραγωγικότητας για τις μεσογειακές (Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία) και τις βορειοευρωπαϊκές (Δανία, Σουηδία, Ολλανδία) χώρες, αποτελεί στάθμιση με βάση τον αριθμό των εργαζομένων, των τιμών του δείκτη για τις χώρες αυτές.

Το 2009 η παραγωγικότητα της εργασίας, σε ισοτιμίες αγοραστικής δύναμης, έφτασε το 95% της ΕΕ των 15. Παράλληλα, σύμφωνα με τους υπολογισμούς, η παραγωγικότητα αυξήθηκε σωρευτικά κατά 22% από το 2000. Έχοντας αυτά υπ' όψιν, μπορούμε να ισχυριστούμε, μαζί με το στοιχείο της προσέγγισης του ΑΕΠ κατά 92% της ΕΕ-15, ότι οι εργαζόμενοι της χωρών άγγιξαν την παραγωγικότητα του σκληρού πυρήνα της ΕΕ και ανέβασαν το ΑΕΠ περίπου όσο μιας χώρας του σκληρού πυρήνα της ΕΕ. Το παράδοξο είναι, ότι όλα αυτά τα στοιχεία, τα οποία προκύπτουν από όλες τις δυνατές πηγές (OECD, IMF, EUROSTAT, AMECO κ.ο.κ) και δεν αμφισβητούνται από κανέναν φορέα, συνεχίζουν να είναι εκκωφαντικά απών από τον δημόσιο διάλογο για τον χαρακτήρα της Ελληνικής Οικονομίας. Αντίθετα, από -σχεδόν- όλες τις πλευρές συνεχίζει να διαιωρίζεται μια εικόνα-καρικατούρα του ελληνικού καπιταλισμού ως αντιπαραγωγικού και “χαμηλής ποιότητας”, η οποία αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι μιας ευρύτερης προσπάθειας απόδοσης μιας “στρεβλής” - σε σχέση με τι;- ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας, μιας απόπειρας φιλοτέχνησης ενός “άλλου” καπιταλισμού, που ολοκληρώνεται με την παράθεση στοιχείων σε σχέση με το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, το δημόσιο και ιδιωτικό χρέος, το έλλειμμα κ.ο.κ.

Συνεχίζοντας την ανάλυση για την ελληνική παραγωγικότητα, θα παραθέσουμε μερικά συγκριτικά διαγράμματα:

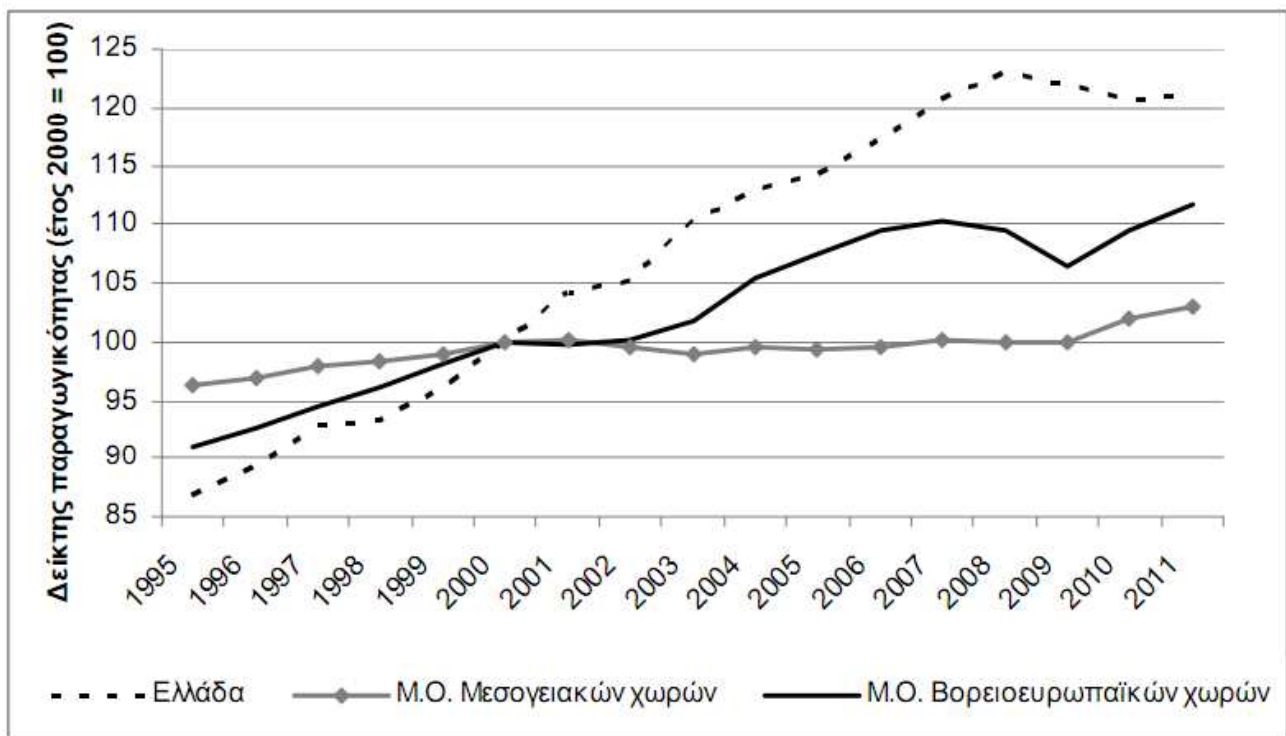
Διάγραμμα

Πηγή: INE ΓΣΕΕ

Διάγραμμα

Δείκτης παραγωγικότητας εργασίας ανά απασχολούμενο (έτος βάσης: 2000=100)

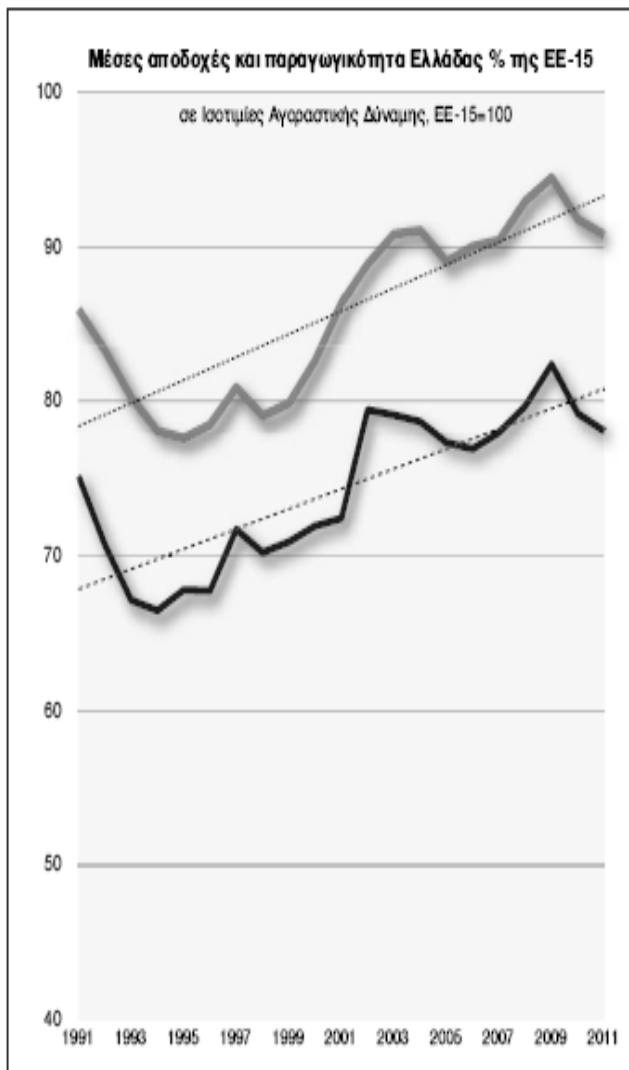

Πηγή: Eurostat

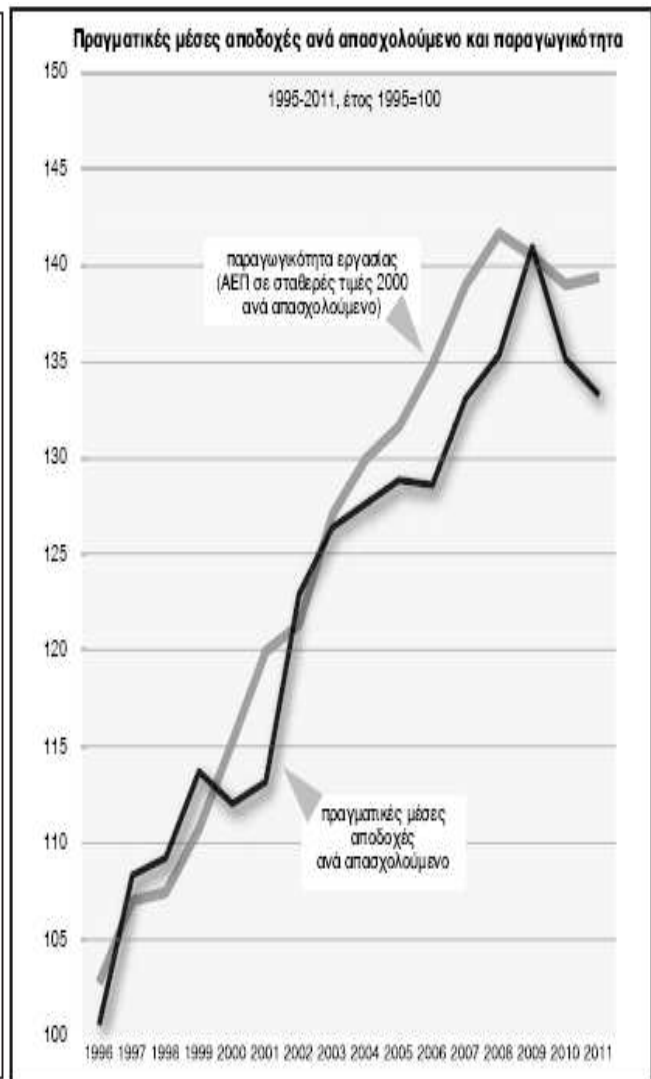
Σημείωση: Οι τιμές για τον δείκτη παραγωγικότητας των μέσων όρων αποτελεί στάθμιση με βάση των αριθμό των εργαζομένων, των τιμών του δείκτη για τις χώρες αυτές.

Αναλύσαμε παραπάνω την πορεία της παραγωγικότητας. Επόμενο φυσιολογικό βήμα είναι να συγκρίνουμε την αντιστοιχία – ή μη - της συμπεριφοράς της παραγωγικότητας με τους μισθούς, μια αντιστοιχία η οποία είναι απαραίτητη για να ισχυριστούμε την ύπαρξη της οποιασδήποτε “εργασιακής δικαιοσύνης” στην Ελλάδα. Μια τέτοια δικαιοσύνη θα ήταν πραγματική, στο βαθμό που η παραγωγικότητα της εργασίας ταυτίζονται –αν όχι υπερκεράζονται- με την πραγματικές μέσες αποδοχές των εργαζομένων. Αυτό διότι, η εντατικότερη εκμετάλλευση των ίδιων των εργαζομένων είναι η αιτία της ανόδου της παραγωγικότητας, που με τη σειρά της γίνεται αύξηση του ΑΕΠ και ανάπτυξη. Χωρίς υπερβολή, η συμπεριφορά του δείκτη των μέσων αποδοχών είναι βασικό κριτήριο οριοθέτησης της ανάπτυξης. Αν δηλαδή μιλάμε για μια ανάπτυξη η οποία διαχέεται κατα το δυνατόν και στις υποτελείς κοινωνικές τάξεις, ή αν η ανάπτυξη αυτή ιδιοποιείται από τον άρχων συνασπισμό εξουσίας.

Διάγραμμα

Διάγραμμα

Διάγραμμα

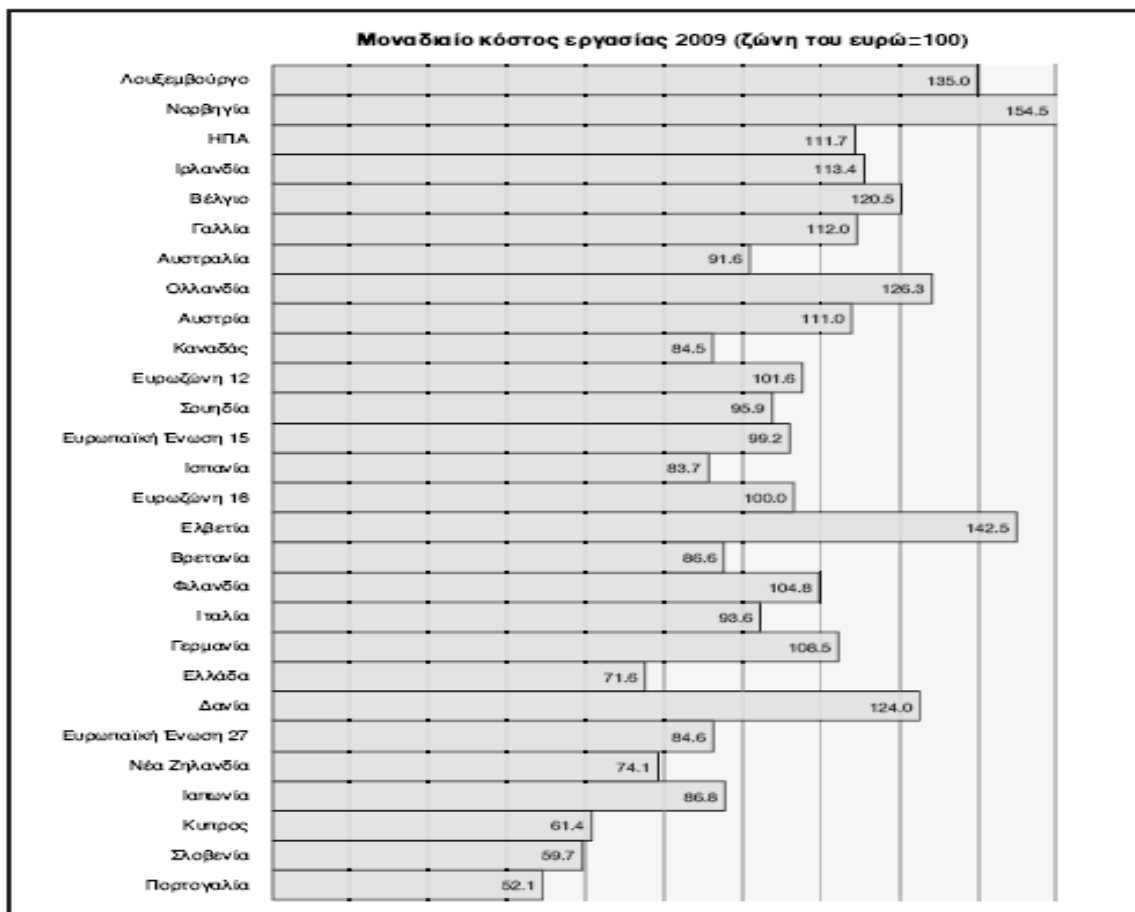
Πηγές: Eurostat, Data in focus 29/2009 και Ε.Γ.Σ.Σ.Ε. (για την Ελλάδα).

Διάγραμμα

Πηγή: Eurostat.

Διάγραμμα

Πηγή: Eurostat

Διάγραμμα

Στα διαγράμματα που παραθέτουμε πιο πάνω όμως, τα οποία συγκρίνουν την παραγωγικότητα με τις μέσες καθαρές αποδοχές διαχρονικά αφ' ενός και στη συνέχεια παραθέτουν την στοιχεία για τους μισθούς στην Ελλάδα και το μοναδιαίο κόστος εργασίας για το 2009, παρατηρούμε τα εξής:

- Στα δύο πρώτα διαγράμματα σε σχέση με την σύνδεση παραγωγικότητας – μισθού.

Όσον αφορά στο Διάγραμμα X βλέπουμε ότι το 1991, σε ισοτιμίες αγοραστικής δύναμης της ΕΕ-15, η διαφορά μεταξύ αποδοχών (75%) και παραγωγικότητας (85%) έφτανε το 10%. Αυτή η διαφορά, σχεδόν είκοσι χρόνια μετά, αντί να μειωθεί αυξήθηκε στο 13% (81% και 94% αντίστοιχα) με την διαφορά αυτή να επιτυγχάνεται σταδιακά όλα αυτά τα χρόνια, μια περίοδο ισχυρής και διαρκούς ανάπτυξης για την χώρα. Αυτή το γεγονός, αποκτά κεντρική σημασία στην προσπάθεια κατηγοριοποίησης της ανταγωνιστικότητας των μισθών, μιας μορφής ανταγωνιστικότητας που παρά την χρόνια αυξανόμενη ψαλίδα που προκύπτει από την καθήλωση των αποδοχών, συχνά βρίσκεται στο στόχαστρο νεοφιλελεύθερων θεσμών και αναλυτών ως μια παράμετρος του ευρύτερου προβλήματος της ελληνικής ανταγωνιστικότητας.

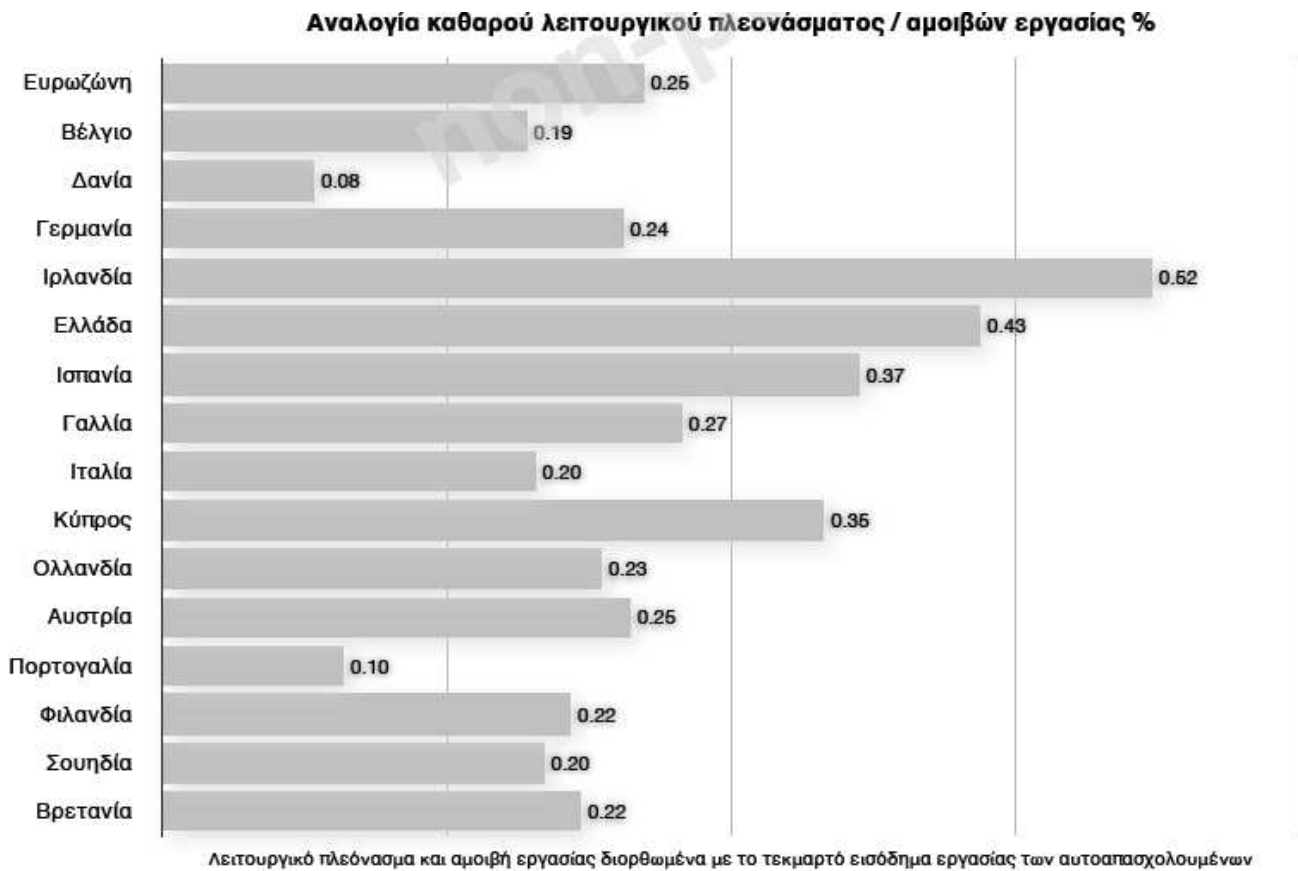
2.2. ΚΕΡΔΗ – ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟ ΠΛΕΟΝΑΣΜΑ. (Το συνολικό ακαθάριστο λειτουργικό πλεόνασμα της οικονομίας, που περιλαμβάνει το προϊόν του πρωτογενή τομέα τα ακαθάριστα εισοδήματα των αυτοαπασχολουμένων, τα ακαθάριστα κέρδη των επιχειρήσεων ιδιωτικών και δημοσίων από την παραγωγική διαδικασία και το προϊόν από τη διαχείριση της ακίνητης περιουσίας)

Πίνακας: Ο δείκτης της αποδοτικότητας του κεφαλαίου, δηλ. το λειτουργικό πλεόνασμα ως προς το συνολικό κεφάλαιο της οικονομίας

[tec00015] - Gross operating surplus and mixed income; Percentage of GDP						
At current prices						
geotime	1999	2000	2001	2002	2003	
European Union (27 countries)	38	37,9	38,1	38,3	38,5	
European Union (25 countries)	37,9	37,8	38	38,2	38,4	
European Union (15 countries)	37,6	37,5	37,6	37,8	38	
Euro area (EA11-2000, EA12-:	38,6	38,7	39,4	39,4	39,5	
Euro area (16 countries)	39	39,1	39,4	39,5	39,6	
Euro area (15 countries)	38,9	39,1	39,4	39,4	39,5	
Belgium	36,3	36,9	36	35,7	36,4	
Bulgaria	49,9	50,9	51,2	53	51,1	
Czech Republic	49,6	49,5	49,5	48,2	47,7	
Denmark	31,3	33,3	32	31,4	31,2	
Germany (including former G[	36,8	36,1	36,5	37	37,1	
Estonia	43,2	43,6	44,3	44,2	44,4	
Ireland	48,3	48,9	49,4	50,2	49,3	
Greece	:	54,8	55,2	53,4	54,7	
Spain	40,6	40,5	41,2	41,6	41,6	
France	34	34,4	34,6	34,3	34,4	
Italy	46,5	47,2	47,4	47,1	47	

2004	2005	2006	2007	2008	2009
39	39,1	39,3	39,6	39,6	38,5
38,9	39	39,2	39,5	39,4	38,5
38,5	38,5	38,7	39	38,9	37,9
40	40	40,2	40,5	40,2	39,3
40	40,1	40,2	40,6	40,3	39,3
39,9	40	40,2	40,5	40,2	39,2
37,4	38	38,2	38,8	37,9	36,6
49,9	49,7	49,9	50,7	48,9	48
47,8	47,5	48,1	47,9	46,7	46,8
31,7	31,6	31,3	29,9	28,9	27,4
38,1	38,9	39,7	39,9	39,2	37,5
44,1	44,4	43,5	41,1	37,9	35,1
47,9	47	46,8	46,1	44,2	44,7
54,8 (p)	54,5 (p)	53,7 (p)	53,1 (p)	52,5 (p)	52,7
41,9	41,7	41,7	41,9	42,6	43,7
34,3	34,3	34,6	35,2	35,2	34,3
47,2	46,1	45,1	45,4	45,3	44,7

Πηγή: Eurostat

Πηγή: Ιωακείμογλου, Η. (2010: σ. 17)

Ο κατώτατος μηνιαίος μισθός σε ευρώ στην Ελλάδα, συνεχίζει να υστερεί σημαντικά έναντι των κατώτατων μισθών των πλουσιότερων χωρών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στις οποίες ισχύει ο κατώτατος μισθός σε εθνικό επίπεδο) και ανέρχεται περίπου στο 60% του αντίστοιχου κατώτατου μισθού της πρώτης αυτής κατηγορίας χωρών, ενώ βρίσκεται σε ευνοϊκότερη θέση έναντι του αντίστοιχου κατώτατου μισθού των χωρών της δεύτερης κατηγορίας

Σύσταση μισθών:

Πιο συγκεκριμένα, το 1% των μισθωτών του επιχειρηματικού τομέα της οικονομίας είχαν, το 2009, μηνιαίες αποδοχές που υπερέβαιναν τα 7220 ευρώ. Εάν παραλείψουμε την εν λόγω ομάδα μισθωτών από το δείγμα, οι μέσες ακαθάριστες αποδοχές του 99% των υπολοίπων μισθωτών, που εργάζονται με πλήρες ωράριο, περιορίζονται στα 1790 ευρώ (ενώ η διάμεση αμοιβή παραμένει σχεδόν αμετάβλητη). Εάν παραλείψουμε από τους υπολογισμούς μας το 5% των πλέον υψηλόμισθων, δηλαδή, όσους αμείβονται με ακαθάριστες αποδοχές άνω των 4200 ευρώ, οι μέσες ακαθάριστες αποδοχές του υπόλοιπου 95% των πλήρως απασχολούμενων μισθωτών ανέρχονταν, το 2009, σε 1610 ευρώ (διάμεση τιμή 1470). Δεύτερον, το όριο κάτω του οποίου ένας εργαζόμενος χαρακτηρίζεται ως χαμηλόμισθος ανέρχεται στα 2/3 των διάμεσων αποδοχών, ήτοι σε περίπου 1000 ευρώ. Το 24% των εργαζομένων με πλήρες ωράριο στον επιχειρηματικό τομέα της Ελλάδας, με βάση το παραπάνω κριτήριο, είναι χαμηλόμισθοι.

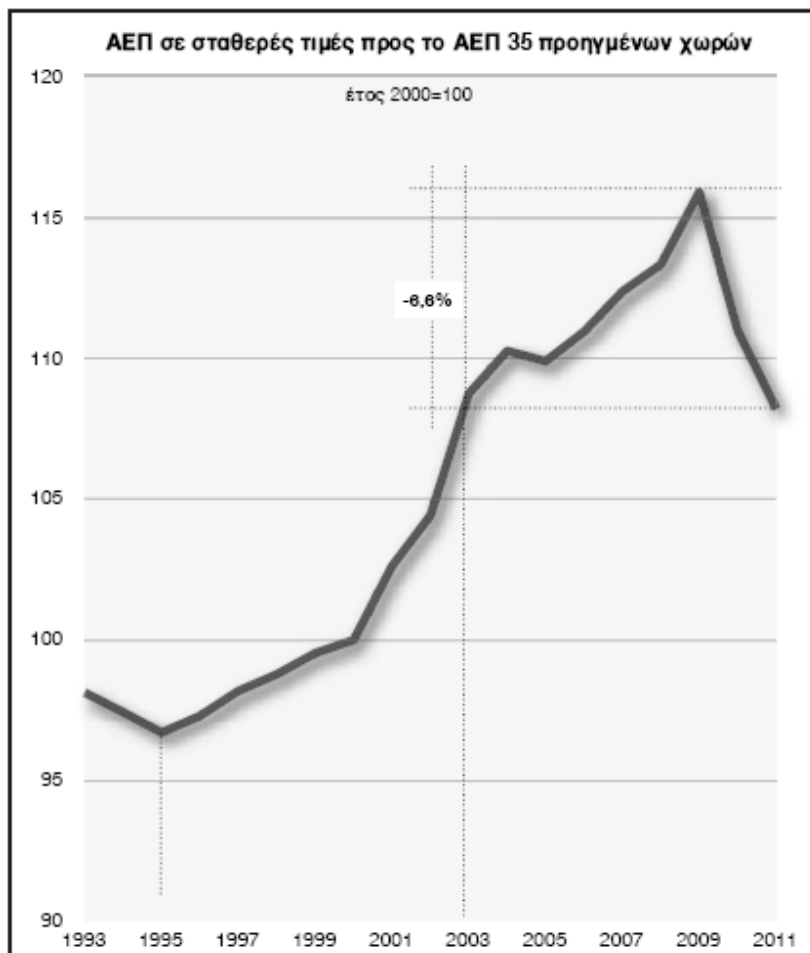
– *Το μοναδιαίο κόστος εργασίας.*

Με βάση 100 για τον μέσο όρο της ζώνης του ευρώ, και 99,2 για την Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 «παλαιών» χωρών μελών, ο δείκτης ανέρχεται σε 71,6 για την Ελλάδα) (Διάγραμμα X). Αξίζει να σημειωθεί ότι το μοναδιαίο κόστος εργασίας στην Πορτογαλία είναι εξαιρετικά χαμηλό, γεγονός που δεν έχει βοηθήσει την χώρα αυτή να αντιμετωπίσει τα προβλήματα που αντιμετωπίζει, κατά τα τελευταία έτη -προβλήματα εν πολλοίς όμοια με αυτά της ελληνικής οικονομίας. Σημαντικά υψηλότερο από όσο στην Ελλάδα είναι το μοναδιαίο κόστος εργασίας στην Ισπανία.

Συγκεκριμένα: Με άλλα λόγια, το 50% των πλήρως απασχολούμενων μισθωτών στην Ελλάδα αμείβονταν το 2009 με ακαθάριστες αποδοχές μικρότερες των 1550 ευρώ. Οι μέσες ακαθάριστες αποδοχές ανέρχονταν σε 2060 ευρώ και ήταν κατά πολύ υψηλότερες της διάμεσης αμοιβής (1550 ευρώ), επειδή ένα μικρό ποσοστό μισθωτών έχουν υψηλούς μισθούς που υποκρύπτουν εκτός από την αμοιβή εργασίας και συμμετοχή στα κέρδη. Η συμμετοχή αυτών των μισθωτών στο δείγμα ανεβάζει τεχνητά τον μέσο όρο δημιουργώντας έτσι ψευδείς εντυπώσεις για την μεγάλη μάζα των μισθωτών. αλλά οι μισθοί -τόσο οι μέσοι, διάμεσοι κτλ όσο και ο κατώτατος- αφού αποκαθαρθούν από τους

μισθούς των managers, παρατηρούμε ότι βρίσκονται πολύ πιο κάτω, στο 71,6% με 100 την βάση της Ε/Ζ και 99,2 την ΕΕ-15.

ΑΕΠ

Πηγή: ΙΝΕ ΓΣΕΕ

Οι επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας, όσον αφορά στο ΑΕΠ, υπήρξαν ανώτερες των αντίστοιχων επιδόσεων των πιο προηγμένων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης από το 1995 μέχρι το 2008. Η ταχύτερη οικονομική μεγέθυνση είχε σαν αποτέλεσμα να βελτιωθεί ο βαθμός πραγματικής σύγκλισης της ελληνικής οικονομίας: το ΑΕΠ ανά κάτοικο στην Ελλάδα, σε ισοτιμίες αγοραστικής δύναμης, πλησίασε τον αντίστοιχο μέσο όρο στις 15 «παλαιές» χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το 2010-2011, ωστόσο, η ελληνική οικονομία θα παρουσιάσει απόκλιση 5,3% έναντι του μέσου όρου των 15 πιο ανεπτυγμένων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο δείκτης σύγκλισης θα μειωθεί από το 87% του μέσου όρου της ΕΕ-15 το 2009 σε περίπου 82% το 2011 (Διάγραμμα 6). Πρόκειται για οπισθοχώρηση κατά μια πενταετία, πίσω στο επίπεδο του 2005.

Όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 6, η μεγάλη άνοδος του ΑΕΠ ανά κάτοικο στην Ελλάδα, μέχρι το 2008, οφειλόταν κυρίως στην αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας, δηλαδή στην ταχεία αύξηση του ΑΕΠ ανά απασχολούμενο στην Ελλάδα ως ποσοστό του μέσου όρου της ΕΕ των 15 πιο αναπτυγμένων χωρών μελών (σε ισοτιμίες αγοραστικής δύναμης). Ομοίως, η πτώση του δείκτη σύγκλισης της διετίας 2010-2011 οφείλεται στο μεγαλύτερο μέρος της στην υποχώρηση της παραγωγικότητας που συνοδεύει την μείωση του βαθμού χρησιμοποίησης του παραγωγικού δυναμικού, η οποία με την σειρά της οφείλεται στην μειωμένη ζήτηση. Όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 7, το επίπεδο παραγωγικότητας στην Ελλάδα ανήλθε θεαματικά σε σύγκριση με το αντίστοιχο μέσο σταθμισμένο επίπεδο των 35 αναπτυγμένων χωρών, με τις οποίες πραγματοποιείται το μεγαλύτερο μέρος των ανταλλαγών της χώρας (με εξαίρεση το πετρέλαιο) μέχρι και το 2009.

2.3. Για την αξιοπιστία των ερευνών και μετρήσεων περί της ανταγωνιστικότητας.

Το πρώτο -και πολλές φορές το μόνο- επιχείρημα “του συρμού” υπέρ της μη-ανταγωνιστικής ελληνικής οικονομίας αποτελεί η αναφορά στις διεθνείς εκθέσεις ανταγωνιστικότητας. Περίοπτη θέση σε αυτές κατέχει η Ετήσια Έκθεση Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας⁴⁴, (The Global Competitiveness Report 2010–2011) του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ (WEF). Το WEF, δεν είναι ούτε ευρώ-ενωσιακός, ούτε κρατικός θεσμός. Αντίθετα αποτελεί ένα μη-κερδοσκοπικό -ιδιωτικό- οργανισμό, ο οποίος διοργανώνει μεταξύ άλλων και την ετήσια ομώνυμη συνάντηση στο Νταβός της Ελβετίας, μια σύνοδο που συχνά δέχεται τα πυρά κοινωνικών κινημάτων και πολιτικών οργανώσεων.⁴⁵

Στην Έκθεση για το 2010-2011⁴⁶, όπως μας δείχνει και ο παρακάτω πίνακάς, η Ελλάδα υποχώρησε στην 83η θέση σε σύνολο 139 χωρών, σε σχέση με την 71η και 67η που κατείχε στις αντίστοιχες έρευνες για το 2009-2010 και το 2008-2009.⁴⁷ Αυτές οι επιδόσεις έχουν ήδη μονοπωλήσει τον δημόσιο διάλογο και παρουσιάζονται ως αυταπόδεικτη συνηγορία υπέρ των προβλημάτων της ελληνικής οικονομίας. Συνδέουν και δίνουν νομιμοποιητική βάση σε πλήθος επιχειρούμενων μεταρρυθμίσεων, λειτουργούν ως πηγή προβληματισμού -αν όχι τρομοκράτησης- της κοινής γνώμης και υποβοηθούν την ομαλή επίτευξη των επιλογών τόσο της κυβέρνησης, όσο και του ΣΕΒ, των τραπεζιτών κ.ο.κ.

Μια προσεκτικότερη ανάγνωση όμως της “τεκμηριωμένης” έκθεσης, που φιλοδοξεί μάλιστα να λειτουργήσει ως παγκόσμια πηγή πληροφοριών για τα οικονομικά χαρακτηριστικά των χωρών, θα μας προβληματίσει αρκετά ως προς την αξιοπιστία της.

Πιο συγκεκριμένα, στην ενότητα “Partner Institutes” (Συνεργαζόμενα Ινστιτούτα), αν ανατρέξουμε στην Ελλάδα θα βρούμε ένα μόνο “Ινστιτούτο- συνεργάτη” συνοδευόμενο από δύο ονόματα. Ο οργανισμός αυτός δεν είναι ούτε η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, ούτε κάποιος άλλος δημοσίου συμφέροντος οργανισμός ο οποίος μπορεί να πληροί τις προϋποθέσεις για την συλλογή και αντικειμενική αξιολόγηση του πλήθους των στοιχείων περί της ελληνικής οικονομίας. Όχι. Η μοναδική πηγή άντλησης δεδομένων για την έρευνα είναι ο Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών!

Έτσι έχουμε τον εξής οργανωμένο παραλογισμό: Ο ΣΕΒ, μια εργοδοτική/βιομηχανική ένωση τροφοδοτεί με στοιχεία έναν μη-κερδοσκοπικό/ιδιωτικό οργανισμό, που με την σειρά του κατατάσσει την χώρα βάσει αποκλειστικά των στοιχείων αυτών! Στη συνέχεια, αυτή η έρευνα γίνεται επιχείρημα

⁴⁴ http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2010-11.pdf

⁴⁵ Για ου λόγου το αληθές να σημειώσουμε την “εξ αντικατοπτρισμού” ονοματοδοσία στο Παγκόσμιο Κοινωνικό Φόρουμ σε αντιπαράθεση με το WEF.

⁴⁶ Βιβλιογραφία στο τέλος

⁴⁷ The Global Competitiveness Report 2010–2011, σελ. 168

για τον ΣΕΒ, την κυβέρνηση, όλους όσους αντικειμενικά ευνοούνται με την εικόνα μιας καταρρέουσας οικονομίας. Όπως και να έχει, εμείς βάσιμα μπορούμε να θεωρήσουμε ότι ο ΣΕΒ δίνει στοιχεία, τα οποία εκπληρώνουν τις ιδιοτελείς επιδιώξεις του και όχι την αντικειμενική «ακτινογραφία» της ελληνικής οικονομίας..

2.4. Ποιος είναι ο ελληνικός καπιταλισμός (εν τάχει) ;

Η Ελλάδα κατατάσσεται στην ανώτατη κατηγορία των (καπιταλιστικών) «προηγμένων» χωρών (advanced economies) στην παγκόσμια ιεραρχία των καπιταλιστικών κοινωνικών σχηματισμών του πλανήτη.

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο κατατάσσει την Ελλάδα 22^η στις 33 «προηγμένες οικονομίες», οι οποίες συγκεντρώνουν το 15,1% παγκόσμιου πληθυσμού, το 55,1% του παγκόσμιου ΑΕΠ, και το 65% του παγκόσμιου διεθνούς εμπορίου και είναι οι ακόλουθες: Οι 16 χώρες της Ευρωζώνης (Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία, Ισπανία, Ολλανδία, Βέλγιο, Ελλάδα, Αυστρία, Πορτογαλία, Φιλανδία, Ιρλανδία, Σλοβακία, Σλοβενία, Λουξεμβούργο, Κύπρος, Μάλτα), επτά επιπλέον ευρωπαϊκές χώρες (Ηνωμένο Βασίλειο, Σουηδία, Δανία, Τσεχία, Ελβετία, Νορβηγία, Ισλανδία), ΗΠΑ, Καναδάς, Αυστραλία, Ν. Ζηλανδία, Ιαπωνία, Κορέα, Σιγκαπούρη, Ταϊβάν, Χονγκ-Κονγκ, Ισραήλ.

Το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ (US Department of State) υπολογίζει το κατά κεφαλή ΑΕΠ της χώρας σε 30.035 \$ (Απρίλιος 2010), έναντι 44.728 \$ της Γερμανίας, 33.768 \$ της Γαλλίας, 31.700 της Ισπανίας, 29.500 της Ιταλίας, 28.600 \$ του Ισραήλ, 23.700 της Σλοβενίας, 20.508 της Πορτογαλίας, 17.630 της Σλοβακίας, 17.074 της Ν. Κορέας (<http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/>).

Ο ΟΟΣΑ κατατάσσει την Ελλάδα 21η μεταξύ των 30 κρατών-μελών του, με κριτήριο το κατά κεφαλή ΑΕΠ σε μονάδες αγοραστικής δύναμης (PPP: Purchasing Power Parities). Με μέσο επίπεδο κατά κεφαλή ΑΕΠ – σε PPP – 100 για τη ζώνη του ΟΟΣΑ, η Ελλάδα συγκεντρώνει 89 μονάδες, έναντι 101 της Ευρωζώνης, 86 της Νέας Ζηλανδίας, 81 της Ν. Κορέας, 57 της Πολωνίας και 43 της Τουρκίας (<http://www.oecd.org/dataoecd/61/54/18598754.pdf>). Χρησιμοποιώντας τον ίδιο δείκτη, δηλαδή το κατά κεφαλή ΑΕΠ σε μονάδες αγοραστικής δύναμης (PPP για το έτος 2009), το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) κατατάσσει την Ελλάδα 25η μεταξύ 181 χωρών, η Παγκόσμια Τράπεζα (ΠΤ) την κατατάσσει 27η μεταξύ 171 χωρών και η CIA 29η μεταξύ 194 χωρών (http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_%28PPP%29_per_capita). Εντούτοις στις τρεις τελευταίες αυτές κατατάξεις (ΔΝΤ, ΠΤ, CIA) συμπεριλαμβάνονται χώρες ή περιοχές, που εμφανίζουν μεν εξαιρετικά ψηλό ΑΕΠ, αλλά δεν μπορούν να ενταχθούν στις «καπιταλιστικές

προηγμένες» κοινωνίες, όπως ορισμένες πετρέλαιο-εξαγωγικές χώρες (Κατάρ, Κουβέιτ, κτλ)

2.5. Το Πιστωτικό Σύστημα ως Μέσον Διατήρησης του Κέρδους και Αναπαραγωγής της Εργατικής Δύναμης

Συχνά ακούγεται ότι οι ένας παράγοντας της κρίσης αποτελούσε η επιλογή των χαμηλότερων οικονομικά στρωμάτων της κοινωνίας να καταναλώνουν παραπάνω «απ'το κεφάλι τους». Αυτή η κατηγορία δεν είναι απλώς άστοχη. Έχει πάρει διαζύγιο με τις στοιχειώδεις αρχές του Νεοφιλελευθερισμού

Όσον αφορά το πρόβλημα της διατήρησης του φτηνού χρήματος , θεωρούμε πως η συγκεκριμένη εκδοχή υποπίπτει σε ευρείες αντιφάσεις. Ενώ σε χρόνο ενεστώτα η παρότρυνση των χαμηλών κοινωνικών στρωμάτων να διευρύνουν τις δανειακές τους δραστηριότητες αξιολογείται ως βασική αίτια της κρίσης, στην ουσία, η ίδια η επέκταση του δανεισμού αποτέλεσε την αιχμή του δόρατος για την διατήρηση της κατανάλωσης του συσσωρευόμενου κεφαλαίου.

Αυτό που στην παρούσα φάση αποκηρύττουν οι πολιτικές ηγεσίες και οι θεωρητικοί εμπνευστές τους, αποτελούσε την βάση της αντίληψης τους για την οικονομική ανάπτυξη, δηλαδή η ταχεία ανάπτυξη του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Στην Αμερική, το σχέδιο διατήρησης της ανάπτυξης από το 2000 και έπειτα, είχε δομική σχέση με την εμπλοκή του καταναλωτή στην αγορά δανείων. Το ίδιο το κράτος έχοντας εγκαταλείψει εδώ και καιρό οποιαδήποτε μέριμνα στεγαστικής πολιτικής, στόχευε στην παροχή κίνητρων προς χαμηλόμισθα στρώματα για σύναψη δάνειων και οι τράπεζες αντίστοιχα έπαιζαν τον δικό τους ρόλο. Πιο γενικά, ο εγγυητής της κατανάλωσης του παραγόμενου προϊόντος δεν ήταν ούτε η αύξηση των μισθών, ούτε η ευρύτερη κοινωνική ευημερία άλλα η ίδια κατανάλωση δάνειων.

Για να το διαπιστώσουμε αυτό, θα πρέπει να ξεφύγουμε από αναλύσεις που εγκλωβίζονται στην περιπτωσιολογία και να εξετάσουμε την κρίση ως οργανικό κομμάτι των της ίδιας της νεοφιλελεύθερης πολιτικής που ασκήθηκε τα τελευταία χρόνια. Η επικράτηση του νεοφιλελευθερισμού σήμανε μια σειρά αλλαγών τόσο στο επίπεδο της παράγωγης όσο και στην σχέση της μισθωτής εργασίας με την έννοια της πίστης.

Η σταδιακή μείωση των μισθών, η ελαστικοποίηση των σχέσεων εργασίας και η κατάργηση στοιχειωδών κεκτημένων του κόσμου της εργασίας συμπίεσε σημαντικά το βιοτικό επίπεδο των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων. Παράλληλα αυτή η τάση ενδυναμώθηκε και από την εντεινόμενη προσπάθεια για απορύθμιση των αγορών. Η συνταγή παρουσιάζει περίπου τα ίδια χαρακτηριστικά. Αποδυνάμωση των συνδικαλιστικών "ακαμψιών", διάλυση στο μέτρο του δυνατού των συνδικάτων,

απελευθέρωση τιμών, άκρατη κινητικότητα της εργατικής δύναμης και σταδιακή συρρίκνωση των δημοσίων δαπανών τόσο στο επίπεδο παροχής επιδομάτων, όσο και στην σφαίρα των κοινωνικών υπηρεσιών, Harnecker (2007, pp.161-63) . Κοινωνικές παροχές όπως παιδεία, υγεία και κοινωνική ασφάλιση εκχωρούνται με την σειρά τους στη διαχείριση του ιδιωτικού κεφαλαίου, μετατρέποντας έτσι τα δημόσια αγαθά σε αγοραία προϊόντα με συγκεκριμένο κόστος και τιμή.

Όλα τα παραπάνω συντέλεσαν δραστικά στην οικονομική αποδυνάμωση των εργαζόμενων στρωμάτων και στην γενικότερη διαπραγματευτική τους ικανότητα με το κεφάλαιο για καλύτερους όρους ζωής. Ωστόσο η νεοφιλελεύθερη αναδιάρθρωση του κράτους και η απορύθμιση των εργασιακών σχέσεων συνοδευτική από μια γιγαντιαία διόγκωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος που ήρθε να παίξει καταλυτικό ρόλο στις οικονομίες. Βασική του υπόσχεση ήταν να θέσει εκ νέου την οικονομική μηχανή στο δρόμο της ανάπτυξης. Από τη μία, η στασιμότητα των κερδών την δεκαετία του 70' οδήγησε στην μεταφορά κεφαλαιακών επενδύσεων, στην χρηματοπιστωτική σφαίρα ως επικερδέστερη, ενώ από την άλλη η μοναδική 'δυνατότητα κατανάλωσης' από τα μισθωτά στρώματα περνούσε μέσα από την αγορά δανείων.

Το ιδιωτικό χρέος συγκροτεί την νέα νεοφιλελεύθερη υπόσχεση για την εξασφάλιση στοιχειωδών αγαθών (στέγη, ασφάλιση, παιδεία, υγειονομική περίθαλψη, βασικές καταναλωτικές ανάγκες) και παράλληλα διασφαλίζει την συνέχιση των επενδύσεων, την συσσώρευση και την διεύρυνση του κέρδους. Οι συνέπειες της χρέωσης των εργαζόμενων τάξεων εντοπίζονται και στην διάδραση της χρηματοπιστωτικής σφαίρας με αυτή της παράγωγης. Εργασία υπό τη σκέπη των δανείων προς εξόφληση, σημαίνει εργασία με ακόμη χαμηλότερη δυνατότητα διαπραγμάτευσης, σημαίνει εν τέλει την δυνατότητα έντασης των εκμεταλλευτικών σχέσεων μεταξύ κεφαλαίου και εργασίας. Με αλαστή συνεργασία του χρηματοπιστωτικού με το «παραγωγικό» κεφάλαιο, δυο κατά τα άλλα ανταγωνιστικές μεταξύ τους μερίδες του κεφαλαίου.

Συμπερασματικά προσπαθήσαμε να δείξουμε πως η συνεχόμενη παροχή κίνητρων για την άμεση εμπλοκή των εργαζόμενων τάξεων στην διαδικασία δανεισμού δεν αποτέλεσε μια λανθασμένη στρατηγική ορισμένων ή απλώς μια αδυναμία πρόβλεψης των πραγματικών καταναλωτικών δυνατοτήτων. Αντιθέτως αποτελεί δομική στρατηγική του νεοφιλελευθερισμού ως την διαδικασία που συμβάλλει άμεσα στην διευρυνόμενη αναπαραγωγή των σχέσεων κεφαλαίου εργασίας. Αυτή η πλασματική διεύρυνση της οικονομικής δυνατότητας των από κάτω, ήταν οργανικό μέρος της νεοφιλελεύθερης υπόσχεσης.

2.6. Βασικοί άξονες της νεοφιλελεύθερης υπόσχεσης.⁴⁸

Οι επεξεργασίες του Νίκου Πουλαντζά σχετικά με το κράτος (Πουλαντζάς 1977), έδειξαν ότι τα πολιτικά κόμματα διατυπώνουν εναλλακτικά σχέδια πολιτικής ηγεμονίας της αστικής τάξης. Κάθε ηγεμονικό σχέδιο επιχειρεί να αντιπροσωπεύσει (στην πραγματικότητα ή κατά φαντασία) ορισμένα άμεσα συμφέροντα των υποτελών τάξεων στο εσωτερικό του γενικού αστικού συμφέροντος. Για να γίνει αυτό πραγματικότητα, κάθε σχέδιο προσπαθεί να παρουσιάσει τα συμφέροντα της ειδικής συμμαχίας μερίδων του αστικού συνασπισμού που εκπροσωπεί, ως καθολικά συμφέροντα όλης της κοινωνίας, ως συμφέροντα όλων των κοινωνικών τάξεων. Αυτή η διαδικασία, η παρουσίαση δηλαδή των ιδιαίτερων, ταξικών επιδιώξεων μιας συγκεκριμένης συμμαχίας ως υπερταξικού και εθνικά επωφελούς σχεδίου συνιστά τον πυρήνα του νεοφιλελεύθερου σχεδίου, όπως εκφράζεται με σχετικά διαφοροποιημένη μορφή στην Ελλάδα από τα δύο κόμματα εξουσίας.

Η εθνική αφήγηση συγκροτήθηκε τα χρόνια της ανάπτυξης με δύο συμπληρωματικές μορφές οι οποίες προέκυπταν όμως βάσει της ίδιας, γονιδιακής λογικής παραγωγής της κοινωνικής πραγματικότητας. *Η κερδοφορία του κεφαλαίου, των επιχειρήσεων κ.ο.κ, αποτελεί προϋπόθεση για την κοινωνική ευημερία. Η κερδοφορία των αρχουσών τάξεων, αποτελεί προϋπόθεση για την ευημερία όλων.* Το ΠΑΣΟΚ και η ΝΔ, μέσα από την σύγκρουση τους παρήγαγαν ένα συσχετισμό δύναμης σχέδιο που -γενικά- τοποθετούσε τη ΝΔ στην αντιπολίτευση και άρα στην θέση εκείνη που στρεβλά και αποσπασματικά προσπαθεί να εκφράσει, ενσωματώνοντας τα στην ειδική ταξική της εκδοχή, τα συμφέροντα των «ηττημένων της αγοράς», των ημιπρολεταριοποιημένων, των κοινωνικών ομάδων που περιθωριοποιούνταν τα χρόνια των μεγάλων οραμάτων (1996-2004). Η ΝΔ δηλαδή, η πάλαι πότε «κοσμοπολίτικη» δύναμη του αστικού εκσυγχρονισμού, περιορίστηκε σε μία επικαιροποιημένη εκδοχή κοινωνικού συντηρητισμού με την μορφή ενός εθνοκεντρικού πλέγματος προστασίας των ηττημένων της άνθισης του ελληνικού καπιταλισμού και επιδόθηκε σε μια προσπάθεια να πάρει στις πλάτες της την υπόθεση της συγκέντρωσης των αδικημένων κάτω από την σημαία της από την καπιταλιστική αναδιάρθρωση της δεκαετίας 1995-2004. Αυτή η προσπάθεια αποτέλεσε απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάληψη της κυβέρνησης από τη ΝΔ (2004-2009) που συνέχισε με ίδιας έντασης προσπάθειες, να υπηρετήσει τις επιδιώξεις του κεφαλαίου.

⁴⁸ Για παραπάνω δεξ: (Πουλαντζάς, 1975), (Γωακείμωγλου, 2001)

Αντίθετα το ΠΑΣΟΚ, ως διοικούσα πολιτική δύναμη του ελληνικού κοινωνικού σχηματισμού, επέβαλε το νέο όραμα των δυναμικών μερίδων του κεφαλαίου που εκπροσωπεί: την άρση όλων των εμποδίων στην κατεύθυνση της έκθεσης της ελληνικής οικονομίας στον διεθνή ανταγωνισμό, την κεφαλαιακή συσσώρευση μέσα από την ισχυρή μεγέθυνση και την ελαστικοποίηση της εργατικής δύναμης. Με όπλα της, τον εκσυγχρονισμό και τον εξευρωπαϊσμό της ελληνικής κοινωνίας, πήρε τα ηνία από το ΠΑΣΟΚ του σοσιαλδημοκρατικού συμβολαίου και οδήγησε ξανά την χώρα προς την καπιταλιστική ανάπτυξη.

Οι διαφορές μεταξύ των δύο εκδοχών της κυρίαρχης πολιτικής στην Ελλάδα, παρόλη τη σημασία τους, δεν αναιρούν την κοινή βάση τους. Την αδιαπραγμάτευτη κυριαρχία του κεφαλαίου πάνω στην εργασία, την σύνδεση της κοινωνικής ευημερίας με την μεγέθυνση του επιχειρηματικού τομέα της οικονομίας.

Έτσι δομούνταν η νεοφιλελεύθερη υπόσχεση τα προηγούμενα χρόνια. Με την επίκληση της οικονομικής μεγέθυνσης ως επωφελής ευκαιρία για όλους, με σειρά προτεραιότητας όμως από πάνω μπρος τα κάτω, όπου «κάτω» εννοούμε τα στρώματα της (νέας) μικροαστικής τάξης. Η πρακτική συνειδητοποίηση αυτού του αποκλεισμού από την ανάπτυξη από τους θιγόμενους, δηλαδή την εργατική τάξη και τα κατώτερα μικροαστικά στρώματα, έθεσε σε δοκιμασία το κοινωνικό συμβόλαιο. Με την πολλαπλασιαστική δύναμη που η παγκόσμια οικονομική κρίση της έδωσε, σε καθεστώς επαναδιαπραγμάτευσης μιας πίτας που μετά από χρόνια δεν μεγαλώνει αλλά μικραίνει,, δημιουργήθηκε μια κοινωνική κινητικότητα που οδήγησε σε έναν κλονισμό του νεοφιλελεύθερου σχεδίου, τραυματίζοντας σημαντικά την εμπιστοσύνη της κοινωνίας στους επίσημους θεσμούς, στο κοινωνικό συνεχές που ως στόχο έχει την συνεχή και αδιάλειπτη διαμεσολάβηση/εκπροσώπηση των κοινωνικών δυναμικών, εντός του κατεστημένου πολιτικού συστήματος. Αυτό έφερε την ανάγκη για μια διόρθωση.

Η –διορθωμένη- νεοφιλελεύθερη υπόσχεση στα χρόνια της κρίσης: Η ίδια λογική, απλώς πολύ πιο έντονη.

Εν μέσω κρίσης, παρατηρούμε μια σειρά αλλαγών άλλα και δογματικής ακινησίας, που συνυπάρχουν στο επίπεδο της ιδεολογίας των κυρίαρχων δυνάμεων. Η συνεχής σύγκρουση ΠΑΣΟΚ-ΝΔ (με σημαντική εξαίρεση την κυβερνητική πενταετία της ΝΔ), μέσα από την διαμάχη των

«νεοφιλελεύθερων σοσιαλιστών» με τους κοινωνικά ευαίσθητους «λαϊκούς δεξιούς», με την καταλυτική συμβολή του Μνημονίου και την αντίδραση της ΝΔ του Α. Σαμαρά, έχει πάρει έντονα χαρακτηριστικά και βαθαίνει τις διακηρυκτικού επιπέδου «επενδυμένες» διαφωνίες κοινωνικών ταυτοτήτων των κομμάτων εξουσίας.

Συγκεκριμένα το ΠΑΣΟΚ, μετά την εγκατάλειψη της μετεκλογικής, κενυσιανού τύπου επεκτατικής πολιτικής επαναφοράς στην ανάπτυξη, αποσυνέδεσε ολοκληρωτικά –και κυνικά- την σχέση μέσου και σκοπού και επιχειρώντας μια νέα επιστροφή στα χρόνια πριν την κρίση, ταύτισε το όραμα της «δίκαιης και παραγωγικής» οικονομίας και κοινωνίας, με την εμβάθυνση των μεταρρυθμίσεων που οδήγησαν στην σημερινή ένταση των ταξικών αντιθέσεων και των ανισοτήτων. Αυτή η τάση υπερίσχυσε της αρχικής προσπάθειας από το κυβερνών κόμμα να οριοθετηθεί ιδεολογικά από το καθήκον αυτό, μέσα από την προσπάθεια αποστασιοποίησης από τις αλλαγές αυτές, οι οποίες χαρακτηρίζονταν ως «αναπόφευκτο αναγκαίο κακό» και ως κίνηση αντίθετη με την ιδεολογία του κόμματος. Μια απόπειρα δηλαδή, παρουσίασης της καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης στις νέες συνθήκες ως ένα «διάλλειμα», μια χωρίς προηγούμενο και επόμενο «υποχώρηση» από τις φιλολαϊκές αρχές της παράταξης.

Η ένταση όμως της ταξικής επίθεσης από το κεφάλαιο, η αυξανόμενη «θεραπεία-σοκ» λογική του μεταβλητού Μνημονίου, οι ευρύτερες εξελίξεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση και Ευρωζώνη, που οδήγησαν στην συντονισμένη προσπάθεια αύξησης της ανταγωνιστικότητας κόστους ως τον κοινό παρονομαστή των κρατών της Ευρωζώνης, έκαναν φανερό ότι η νέα φάση της παγκόσμιας κρίσης δεν θα συμπεριλαμβάνει παλιά εργαλεία. Αυτό η εξέλιξη τοποθέτησε «εκτός πλαισίου» κάθε λογική πλην αυτής της «ειλικρινούς» επιστροφής στο όμοιο ταξικό συμφέρον της αστικής τάξης ως τον νέο μονόδρομο για την υπέρβαση της κρίσης και την νέα ελπίδα για ένα μέλλον κοινωνικής δικαιοσύνης. Αυτή η μονιμοποίηση της «έκτακτης ανάγκης» ως προϋπόθεση για την αυριανή ανάπτυξη, η κατασκευή δηλαδή μιας νέας δεκαετίας «υπομονής» για τα υποτελή στρώματα, δεν μπορεί να αφήσει κανένα από τα δύο κόμματα αστικής εξουσίας ασυγκίνητα. Η κυβέρνηση σπεύδει πλέον να βαφτίσει ως μεγάλες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις ανάπτυξης, αυτά που ως πριν τις περιφερειακές εκλογές αντιμετώπιζε ως «ανάθεμα» και η ΝΔ διατηρεί μια εμφανώς μειωμένη διακηρυκτική «αντί-μνημονιακότητα», προχωρώντας ανοιχτά πλέον στην ενεργή στήριξη των μεταρρυθμίσεων που προκύπτουν από το Μνημόνιο. Η προσπάθεια συντριπτικής αλλαγής των συσχετισμών δύναμης υπέρ του κεφαλαίου, παράγει μια συγκυρία εξαιρετικά συγκρουσιακή και ασταθή, όπου η συναίνεση γύρω από τα κοινά τους συμφέροντα είναι πιο αναγκαία από ποτέ.

Αυτό όμως με την σειρά του αλλάζει τους κανόνες του παιχνιδιού, καθώς καθιστά απαγορευτική κάθε προσπάθεια δημιουργίας οποιασδήποτε σχετικής αντιπαράθεσης μειώνοντας αισθητά την δυνατότητα για την δημιουργία μιας εικόνας πολιτικής σύγκρουσης πάνω στα κοινωνικά αδιέξοδα. Έτσι, το πληττόμενο κομμάτι της κοινωνίας, αυτοί που κλήθηκαν να φορτωθούν και την διαδικασία ανάκαμψης της κερδοφορίας του κεφαλαίου πάνω του, για πρώτη φορά με τόση σαφήνεια και ευκρίνεια, ωθείται στην συνειδητοποίηση της υποχώρησης των υλικών όρων της ζωής του και την δραστική μείωση των προσδοκιών του. Αυτή η αφύπνιση γίνεται όμως ακηδεμόνευτα, με τους δύο πόλους της αστικής πολιτικής αγκαλιασμένους γύρω από τα συμφέροντα των τραπεζών, των βιομήχανων, των εφοπλιστών, των επενδυτών, των κομματιών της κοινωνίας που ακόμα και σήμερα, συνεχώς, παλεύει *φυσιολογικά* για την μεγιστοποίηση των κερδών τους και όχι για την αναπαραγωγή της κοινωνίας ως έχει.

Αυτό είναι μια σημαντική παράμετρος του ζητήματος, που ο Π. Καζάκος «ξεχνάει» και ο Κ. Λαπαβίτσας δεν σηνειδητοποιεί. Ότι σε περιόδους κρίσης οι όποιες απόπειρες διάσωσης της κοινωνίας ως όλον εξαφανίζονται μπροστά στις ταξικές προτεραιότητες. Ότι σε περίοδο καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης εν μέσω κρίσης ο όρος κοινωνία καταργείται,

Κεφάλαιο 3^ο: ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΤΟΜΕΑΣ: Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΑΣΘΕΝΗΣ;

Ο Δημήτρης Δασκαλόπουλος, πρόεδρος του ΣΕΒ, στις 16/11/10⁴⁹ δήλωσε ότι χρειάζεται το αναγκαίο πολιτικό σθένος για να καταργήσουμε θέσεις, οργανισμούς και φορείς του δημοσίου από το πελατειακό και υπερτροφικό κράτος ώστε να μην πτωχεύσουμε συλλογικά και ατομικά. Η Ντόρα Μπακογιάννη, πρώην υπουργός ΝΔ και αρχηγός της νεόκοπης «Δημοκρατικής Συμμαχίας» πρότεινε να απολυθεί το 1/3 των δημοσίων υπαλλήλων, δηλαδή, περίπου 250.000 άτομα⁵⁰, ο Στέφανος Μάνος, πρώην υπουργός ΝΔ και αρχηγός του κόμματος «Δράση», πλειοδοτώντας πρότεινε να απολυθούν 350.000 - 400.000 δημόσιοι υπάλληλοι. Ο Αλέκος Παπαδόπουλος, πρώην υπουργός ΠΑΣΟΚ θεωρεί το 30% του σημερινού κράτους περιττό και πρότεινε μεταξύ άλλων, την άμεση κατάργηση τμημάτων πανεπιστημίων και ΤΕΙ⁵¹ και ο Φίλιππος Σαχινίδης, νυν *υφυπουργός Οικονομικών* δήλωσε ότι ο ιδιωτικός τομέας δεν μπορεί να συντηρεί πλέον το Δημόσιο, κατηγορώντας τον δημόσιο τομέα ως υπερτροφικό και μίζερο⁵².

Έχει ξεχωριστό ενδιαφέρον η «παρέλαση» στελεχών των κομμάτων εξουσίας και εν γένει «εθνικών» παραγόντων, που με δηλώσεις τους στηλιτεύουν την κατάσταση του διαβόητου δημοσίου τομέα. Πρόκειται για ανθρώπους οι οποίοι προσωπικά διαχειρίστηκαν ως υπουργοί ή ως κυβερνητικά στελέχη την τύχη του κρατικού μηχανισμού για πάνω από 20 χρόνια, χωρίς αυτό να τους εμποδίζει να από-προσωποποιούν τις ευθύνες τους για την πραγματική αναποτελεσματικότητα του, ρίχνοντας την μπάλα στην πανταχούσα παρούσα «ελληνική κακοδαιμονία» όταν ερωτώνται.

Η αίσθηση απέχθειας και η γενικότερη αποστροφή η οποία προκύπτει από τις δηλώσεις τους για τους δημοσίους υπαλλήλους και την οργάνωση του στενού δημοσίου τομέα στην Ελλάδα, δημιουργεί πραγματικά έκπληξη, ειδικότερα όταν αντιληφθούμε την οργανωμένη παρά-πληροφόρηση στην οποία καταφεύγουν, ένα πραγματικό παραπέτασμα καπνού, ώστε να απαξιώσουν περαιτέρω ένα αντικειμενικά νευραλγικό όργανο παραγωγής κοινωνικής πολιτικής.

Γιατί όμως αυτή η μονομανία διαστρέβλωσης της πραγματικότητας του δημοσίου τομέα και των δαπανών του; Γιατί αυτό το συντονισμένο «πυρ ομάδων» από πολυάριθμα δημόσια πρόσωπα, αναλυτές, πρώην και νυν υπουργούς και εν γένει δημόσια πρόσωπα;

⁴⁹ http://portal.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_kathbreak_1_16/11/2010_364634

⁵⁰ http://portal.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_kathbreak_1_10/12/2010_368560

⁵¹ <http://www.inews.gr/98/alekos-papadopoulos-to-30-tou-kratous-einai-peritto.htm>

⁵² <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=226149>

Όπως θα δούμε στη συνέχεια, η χρήση επιστημονικής φαντασίας στα πραγματικά δεδομένα του δημοσίου τομέα στην χώρα, εξυπηρετεί ένα πλήθος στόχων του νεοφιλελευθερισμού. Με πρώτο στόχο τον αποπροσανατολισμό της κοινής γνώμης από τα πραγματικά δεδομένα και την τρομοκράτηση του δημοσίων υπαλλήλων, καταφέρνουν μέσα από την δημιουργία κλίματος καχυποψίας μεταξύ των εργαζομένων στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα στην δημιουργία συνθηκών «κοινωνικού αυτοματισμού». Η ευρωπαϊκή και ελληνική εμπειρία με την σειρά της, έχει αποδείξει ότι κύριος στόχος είναι η συρρίκνωση και ισοπέδωση των απολαβών και των δύο πλευρών, προς όφελος των εργοδοτών και των δύο πλευρών (κράτος και επιχειρήσεις). Η άνευ ορίου παραπληροφόρηση, η ουσιαστική συκοφάντηση χιλιάδων εργαζομένων, αποτέλεσε καίρια προϋπόθεση, προκειμένου να γίνουν αποδεκτά αυτά τα σκληρά μέτρα ως «υποχρεωτική λύση» και «μονόδρομος»

Εν μέσω κρίσης ιδιαίτερα, όπως εύστοχα παρατηρεί ο Ιός της Κυριακής, αυτή η στρατηγική μετασχηματίζεται επί το επιθετικότερο αναβαθμίζεται, καλεί σε άμεσες και δραστικές ενέργειες, παράγει εξελίξεις. Στο άρθρο του «ο λαγός του ΔΝΤ»⁵³, συνδέει την ασυνήθιστη κινητικότητα του πολιτικού και επιχειρηματικού προσωπικού της χώρας στα τέλη Απρίλη του 2010 γύρω από το «σπάταλο κράτος», με την υπογραφή του Μνημονίου δύο εβδομάδες αργότερα. Σε αυτή τη κρίσιμη χρονική περίοδο, ενορχηστρώθηκε μια ακόμα επίθεση απέναντι στον κρατικό τομέα, που σήμερα βλέπουμε ότι αποδίδει καρπούς. Με άξονα μια έρευνα-φάντασμα⁵⁴ του ΕΒΕΑ, που υπολογίζει «βάσει εκτιμήσεων», με αμφίβολη βιβλιογραφία και σε αντίθεση με τα μισθολογικά στοιχεία του προϋπολογισμού, τους δημοσίους υπαλλήλους σε 1.100.000 εκ., τροφοδοτώντας έτσι σε μια εποχή – τυπικά τουλάχιστον- «σκληρής διαπραγμάτευσης» με την τρόικα όπου συμπεριλάμβανε και τον χαρακτήρα του κρατικού τομέα, μια διαρκώς ανανεούμενη συζήτηση για την «σημαντικότερη αιτία της κρίσης, το πελατειακό και υπέρ-τροφικό κράτος»⁵⁵.

Ποια όμως είναι η πραγματικότητα;

Προς μεγάλη απογοήτευση των πιστών του Μνημονίου η σύγκριση αυτή αποδεικνύει ότι ο ισχυρισμός περί «υπερπληθυσμού» των δημοσίων υπαλλήλων στην Ελλάδα είναι εντελώς έωλος. Το επιβεβαιώνει με τον πιο κατηγορηματικό τρόπο μια επιστημονική έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της «Έκθεσης Ανταγωνιστικότητας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής» και υπογράφεται από τέσσερις ερευνητές του Αυστριακού Ινστιτούτου Οικονομικών Ερευνών και των Πανεπιστημίων του Στρασβούργου και

⁵³ <http://www.iospress.gr/ios2010/ios20100919.htm>

⁵⁴ Είναι ενδεικτικό ότι η σημαντική αυτή μελέτη δεν αναρτήθηκε στον πλούσιο και ενημερωμένο ιστό-τοπο του ΕΒΕΑ.

⁵⁵ Από την ομιλία του ΓΑΠ στην Έκθεση Θεσσαλονίκης, στις 05/09/2010.

του Μαγδεμβούργου.⁵⁶ Τα συμπεράσματα της έρευνας αυτής, όπως αποτυπώνονται και στα διαγράμματα που παραθέτουμε παρακάτω, εμφανίζουν μια άλλη πραγματικότητα, στην οποία οι θύτες με τα θύματα έχουν αλλάξει θέση.

3.1. Θύμα 1ο: Το υπερτροφικό κράτος.

Η απογραφή, την οποία ανακοίνωσε εκείνες τις μέρες ο πρωθυπουργός, μιλώντας στο συνέδριο του Συνδέσμου Επιχειρήσεων Πληροφορικής Ελλάδας (ΣΕΠΕ), αξιοποιήθηκε από την κυβέρνηση και τους συμμάχους ως η ώρα όπου κάθε κατεργάρης θα κάτσει στον πάγκο του. Αναντίστοιχα με την δημοσιότητα που πήρε η ανακοίνωση της απογραφής, αυτή καθαυτή η απογραφή παραδόξως δεν έτυχε μεγάλης προσοχής. Η ανακοίνωση των αποτελεσμάτων της, που έγινε σε μια «αντί-τηλεοπτική» ημερομηνία, στις 30 Ιουλίου⁵⁷, έδειξε ότι το σύνολο των υπαλλήλων είναι μόλις 768.000 εργαζόμενοι/ες. Για τα ΜΜΕ και τους αναλυτές που προπαγάνδιζαν για ημέρες αυτή την απογραφή ως «αποκαλυπτική», μάλλον αυτό το νούμερο προκάλεσε απογοήτευση, καθώς το νούμερο αυτό είναι πολύ κατώτερο των προσδοκιών και των λεγομένων τους⁵⁸. Εν τέλει λοιπόν, ο περίφημος υπέρ-τροφικός δημόσιος τομέας φτάνει μόνο τις 768.000 και όχι 1 ή και 2 εκατομμύρια που ανακυκλώνονταν όλα τα προηγούμενα χρόνια, με το νούμερο αυτό να περιλαμβάνει από τους μόνιμους υπαλλήλους έως τα stage κάθε είδους, από τους ένστολους και τους κληρικούς ως τους αιρετούς. Αυτό το μέγεθος σαν ποσοστό, δηλαδή 11,4% επί του συνόλου των εργαζομένων, συνιστά το 4^ο μικρότερο σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η επιβεβαίωση του αριθμού αυτού (που η κυβέρνηση είχε ήδη γνώση από τα κονδύλια μισθοδοσίας των ετησίων προϋπολογισμών) βρίσκεται στην μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και στα στοιχεία που παραθέτει.

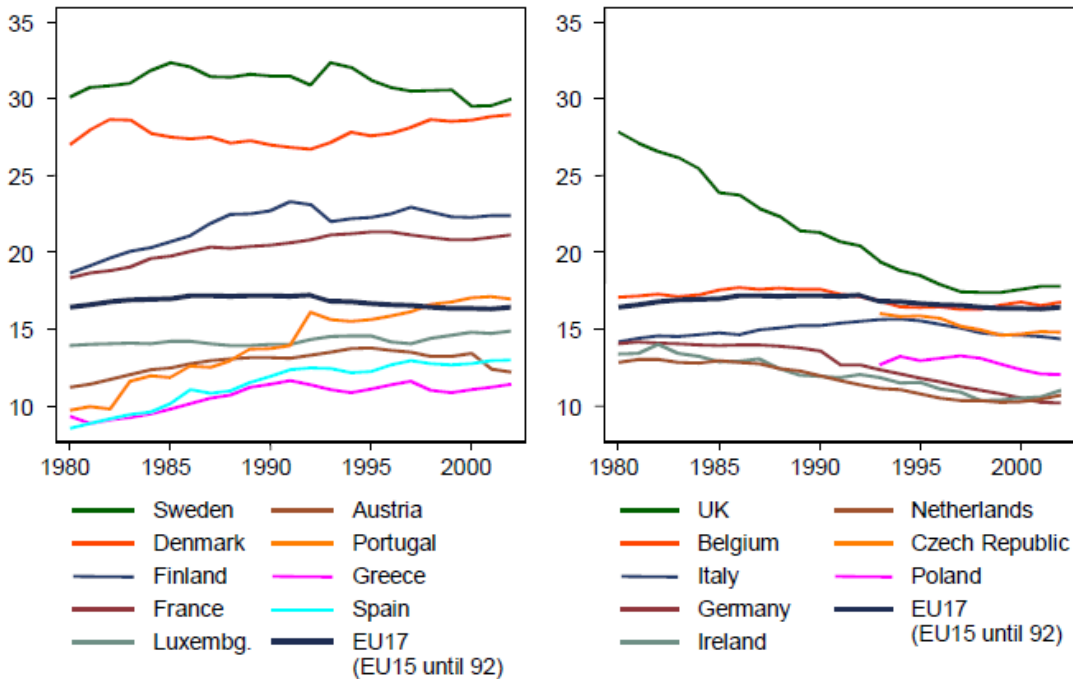
---

⁵⁶ («The size and performance of public sector activities in Europe»), Heinz Handler, Bertrand Koebel, Philipp Reiss, Margit Schratzenstaller.

⁵⁷ Τα αποτελέσματα της έρευνας αναρτήθηκαν εδώ: <http://apografi.gov.gr/2010/07/379>

⁵⁸ Ο γενικά ομιλητικός και παρεμβατικός πρόεδρος του ΕΒΕΑ Κ. Μίχαλος, δεν τοποθετήθηκε για την απογραφή που αποκλίνει σε σχέση με την «μελέτη» του κατά περίπου 350.000 εργαζόμενους (ή 45%).

Διάγραμμα 2: Η απασχόληση στον δημόσιο τομέα ως ποσοστό (%) του συνολικού ποσοστού του εργατικού δυναμικού της ΕΕ των 17, από το 1980 ως το 2002.

Πηγή: ΟΑΣΑ, (2003a)

Στα παραπάνω διάγραμμα η Ελλάδα εμφανίζεται σε μια σχετικά πολύ χαμηλή θέση ως προς τον αριθμό των δημοσίων υπαλλήλων που διατηρεί σε σύγκριση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Συγκεκριμένα, η Ελλάδα καταλαμβάνει τη 14η θέση επί συνόλου 17 ευρωπαϊκών κρατών, με επίδοση 11,4%. Βρίσκεται δηλαδή πολύ κάτω από την πρώτη στην κατάταξη Σουηδία (30%) ή τη Δανία (29%), τις χώρες που συχνά αναφέρονται ως πρότυπο για τον σημερινό πρωθυπουργό. Αλλά η Ελλάδα υπολείπεται πολύ και από τη Γαλλία (21,2%) και τη Μεγάλη Βρετανία (17,8%), παρά την θατσερική και μπλερική καταιγίδα. Η χώρα μας ξεπερνά –και μάλιστα ελάχιστα- μόνο την Ιρλανδία (11,0%), την Ολλανδία (10,7%) και τη Γερμανία (10,2%).

Διάγραμμα _: Μερίδιο των εργαζομένων στο δημόσιο σε διάφορες χώρες

	Country	Publ. Empl. Share in 2002	Position in 1992	Position in 1982	Trend over 1993-2002
1.	Sweden	30.0	1.	1.	decreasing
2.	Denmark	29.0	2.	2.	increasing
3.	Finland	22.4	3.	4.	constant
4.	France	21.2	4.	5.	constant
5.	United Kingdom	17.8	5.	3.	decreasing
6.	Portugal	17.0	7.	14.	increasing
7.	Belgium	16.8	6.	6.	constant
8.	Luxembourg	14.9	10.	10.	constant
9.	Czech Republic	14.8	n.a.	n.a.	decreasing
10.	United States	14.7	9.	8.	constant
11.	Italy	14.4	8.	7.	decreasing
12.	Spain	13.0	13.	15.	increasing
13.	Austria	12.2	11.	13.	decreasing
14.	Poland	12.1	n.a.	n.a.	decreasing
15.	Greece	11.4	16.	16.	constant
16.	Ireland	11.0	14.	11.	decreasing
17.	Netherlands	10.7	15.	12.	decreasing
18.	Germany	10.2	12.	9.	decreasing
19.	Japan	8.1	17.	17.	constant

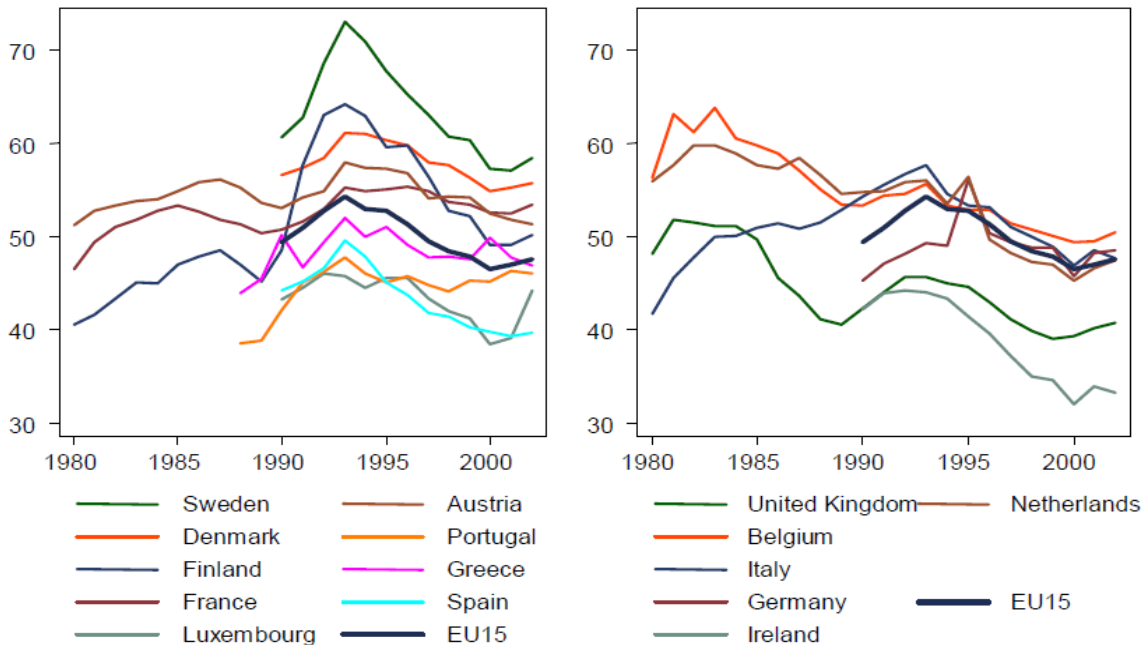
Πηγή: ΟΑΣΑ. (2003a)

Εξίσου χαμηλή είναι η επίδοση της χώρας μας στο ποσοστό των εργαζομένων στο δημόσιο σε σχέση με το σύνολο των εργαζομένων. Και μάλιστα αυτά τα στοιχεία ισχύουν για τις τελευταίες τρεις δεκαετίες, με τον ρυθμό διαφοροποίησης κάτω του 5% ανά δεκαετία, γεγονός που καταχωρεί το ποσοστό της Ελλάδας ως «σταθερό».

3.2. Θύμα 2ο: Οι υπέρογκες δημόσιες δαπάνες

Η ίδια έρευνα καταπιάνεται επίσης με το (επίσης πολυσυζητημένο στην Ελλάδα) θέμα των δημοσίων δαπανών του κράτους. Και εδώ, τα αποτελέσματα δημιουργούν εντύπωση σε κάποιον/α που έχει περιορίσει τις πηγές πληροφόρησης του στις επίσημες και αρμόδιες αρχές και πρόσωπα

Διάγραμμα _: Συνολικές κρατικές δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ, από το 1980 ως το 2002.

Πηγή: Eurostat NewCronos, OECD, Wirtschaftskammer Österreich.

Ανάλογα ευρήματα δείχνει η έρευνα και όταν συγκρίνει τις συνολικές κρατικές δαπάνες των ευρωπαϊκών κρατών ως ποσοστό επί του ΑΕΠ κάθε χώρας. Και εδώ η Ελλάδα βρίσκεται σταθερά σε χαμηλότερη θέση από τις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, περίπου στο 47% ενώ βρίσκεται λίγο πιο κάτω και από το μέσο όρο της ΕΕ-15. Το ελληνικό ποσοστό μάλιστα, σύμφωνα με την έρευνα καταχωρεί την ελληνική περίπτωση ως «κυβέρνηση μεσαίου μεγέθους»⁵⁹.

Επειδή όμως οι δημόσιες δαπάνες, στην γενική τους μορφή, συμπεριλαμβάνουν πλήθος δαπανών που δεν έχουν σχέση ούτε με την μισθοδοσία, ούτε με το κοινωνικό κράτος, θα πρέπει να επικεντρώσουμε στο ποσοστό των λεγόμενων κοινωνικών παροχών σε σχέση με αυτό των υπόλοιπων χωρών, ως κριτήριο για το αν όντως έχουμε ένα πολυτελές κράτος πρόνοιας.

⁵⁹ «The size and performance of public sector activities in Europe», (2003:20)

Πίνακας 2: Κοινωνικές δαπάνες ως μερίδιο του ΑΕΠ, δεκαετίες 1980 και 1990.

	Social Protection and Health		Social Protection		Health		Old age and Disabled		Unemployment and ALMP		Family and Children		Occup. Injuries and Sicknes		Survivors	
	1980s	1990s	1980s	1990s	1980s	1990s	1980s	1990s	1980s	1990s	1980s	1990s	1980s	1990s	1980s	1990s
	Austria	.	26.8	.	21.1	.	5.7	.	12.5	.	1.4	.	3.1	.	0.6	.
Belgium	26.1	25.2	20.0	18.6	6.0	6.6	8.8	8.5	4.5	4.0	2.7	2.3	1.3	0.9	3.1	2.6
Czech Rep.	.	18.8	.	12.6	.	6.2	.	7.9	.	0.3	.	.	.	.	.	0.9
Germany	20.8	25.8	14.7	18.3	6.1	7.5	9.9	11.3	1.7	2.8	1.7	2.2	0.7	0.8	0.7	0.5
Denmark	28.8	31.1	21.2	24.2	7.6	6.9	10.1	11.7	5.5	6.0	2.9	3.7	1.6	0.9	0.1	0.0
Spain	17.4	20.6	12.9	15.1	4.5	5.4	6.8	9.5	2.7	3.1	0.3	0.3	1.2	.	1.8	0.9
Finland	21.7	30.3	16.2	24.2	5.5	6.2	9.5	12.6	2.1	4.8	2.4	3.8	0.8	0.8	1.0	1.1
France	24.3	28.5	18.1	21.3	6.3	7.2	10.1	11.8	2.9	3.1	2.7	2.6	1.2	0.9	2.0	1.7
Greece	16.4	21.3	11.6	16.6	4.8	4.7	.	10.5	0.6	0.8	0.3	1.8	0.2	0.8	1.4	1.9
Ireland	19.1	18.9	13.3	13.8	5.8	5.2	5.4	4.6	4.6	3.9	1.4	1.8	1.8	1.0	1.4	1.1
Italy	20.8	24.8	15.3	18.9	5.6	5.9	10.2	13.9	.	.	1.0	0.9	0.8	.	2.1	2.6
Luxembourg	23.2	22.6	17.8	16.9	5.4	5.7	9.1	10.6	1.3	0.8	1.9	2.5	1.6	1.4	3.6	1.3
Netherlands	28.0	26.7	22.3	20.5	5.6	6.2	11.5	11.4	3.9	4.0	2.1	1.4	.	.	1.0	1.1
Poland	.	23.9	.	19.2	.	4.6	.	11.8	.	1.8	.	.	.	1.8	.	1.9
Portugal	12.6	16.6	9.2	12.0	3.4	4.7	6.5	7.6	0.7	1.5	0.8	1.0	.	.	0.9	1.2
Sweden	30.1	33.5	22.0	26.4	8.1	7.2	10.9	13.2	2.4	4.5	4.1	4.1	2.5	1.9	0.7	0.7
UK	20.2	25.0	15.2	19.4	5.0	5.6	7.2	12.7	2.1	1.3	2.3	2.3	0.4	0.3	1.6	1.0
EU15	21.8	25.9	16.1	19.3	5.7	6.6	9.2	11.8	1.9	2.5	1.9	2.0	1.0	0.8	1.5	1.3
US	13.2	14.8	9.1	9.1	4.1	5.7	6.0	6.1	0.7	0.6	0.6	0.6	0.3	0.3	1.0	0.9
Japan	11.0	12.7	6.3	7.5	4.7	5.2	3.9	5.2	0.5	0.5	0.4	0.4	0.3	0.3	1.0	1.0

Πηγή: ΟΑΣΑ, ΟΕCΧ. (Social Expenditure Database)

Αυτός ο πίνακας αποτελεί χωρίς υπερβολή, έναν «καθρέπτη» του πραγματικού προσώπου του κράτους ως προς τις υποχρεώσεις του προς την κοινωνία. Από το μέγεθος και την συμπεριφορά των δαπανών αυτού του είδους μπορούμε –σηματικά- να συμπεράνουμε τον συσχετισμό δύναμης μεταξύ του κεφαλαίου και της εργασίας, όπως προκύπτει από τον δημόσιο και δωρεάν χαρακτήρα ή μη, διαφόρων ενσωματωμένων μετά από αγώνες «παροχών» προς τα αδύναμα στρώματα της κοινωνίας. Το ποσοστό που κάθε κράτος δίνει στις κοινωνικές παροχές, όπως χωρίζονται στην κοινωνική προστασία και στην υγεία συμπεριλαμβάνει μια σειρά ζωτικών δαπανών όπως επίδομα ανεργίας, χρηματοδότηση του συστήματος υγείας και εν γένει τις κοινωνικά ανταποδοτικές λειτουργίες του κράτους.

Από την ανάγνωση του πίνακα βγαίνει ένα ενδιαφέρον συμπέρασμα. Βάσει αυτού του πίνακα δικαιώνεται μετατιθέμενο το περίφημο αρκτικόλεξο P.I.G.S⁶⁰, που αρχικά χρησιμοποιήθηκε για να δείξει την εν γένει επισφαλή δημοσιονομική κατάσταση των χωρών. Σύμφωνα με τον πίνακα, μια τυπική δημοσιονομική εξυγίανση δεν θα έπρεπε να αγγίζει τις κοινωνικές δαπάνες των PIGS, καθώς

⁶⁰ Από το Portugal, Ireland, Greece και Spain.

αυτές είναι οι χαμηλότερες τόσο της ΕΕ-15, όσο και της Βρετανίας. Για την ακρίβεια, είναι μεγαλύτερες μόνο από τις αντίστοιχες δαπάνες των ΗΠΑ και της Ιαπωνίας, δείχνοντας ανάγλυφα τα κάτω όρια του «ευρωπαϊκού κοινωνικού κεκτημένου».

Όπως μας δείχνει το συνολικό ποσοστό, (16,4% σε κοινωνική προστασία και υγεία την δεκαετία του 1980, 21,3% την δεκαετία του 1990 αντίστοιχα) η Ελλάδα έχει την 4^η χαμηλότερη επίδοση σε 17 χώρες της ΕΕ, δείχνοντας την –διαχρονικά- εξαιρετικά σφιχτή κοινωνική πολιτική των κυβερνήσεων των τελευταίων χρόνων.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε στιγμές ειλικρίνειας: Το μέγεθος του κράτους ως δείκτης ταξικότητας του κοινωνικού σχηματισμού.

Στην έρευνα των «4», γίνεται μια ενδιαφέρουσα αποκάλυψη. Σύμφωνα και με προγενέστερες μελέτες⁶¹, οι ερευνητές ισχυρίζονται ότι ένα «μικρού μεγέθους» κράτος, (40% με 50% του ΑΕΠ) είναι αποδοτικότερο στην «διοίκηση, σταθερότητα και οικονομική απόδοση», ενώ τα μεγαλύτερου μεγέθους είναι ικανότερα στην –δυνάμει- ισότροπη διανομή του εισοδήματος. Αμέσως μετά βέβαια, σπεύδουν να σημειώσουν ότι κατά μέσο όρο, οι «μικρές» κυβερνήσεις είναι «σημαντικά πιο αποτελεσματικές». (Afonso, Schuknecht and Tanzi, 2003:20).

3.3. Τι είναι και τι θέλει ο κοινωνικός διάλογος;

Τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, έχουν δημιουργηθεί ισχυροί δεσμοί μεταξύ των διαφόρων εργοδοτικών ενώσεων (ΣΕΒ, ΕΒΕΑ, ΓΣΕΒΕΕ, ΕΣΕΕ κτλ), της κυβέρνησης και των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης. Σε μια συγκυρία όπου τα ζητήματα οικονομίας αποτελούν καθημερινό υλικό για τα ΜΜΕ, τα στελέχη των εργοδοτικών συνδέσμων αποτελούν την πρώτη –και συνήθως την μόνη- φωνή επεξήγησης ή διαφοροποίησης, σχολιαστές παντός επιστητού όπου έχουν λόγο τόσο για ζητήματα «εντός των αρμοδιοτήτων τους», όσο και για ευρύτερα ζητήματα οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής.

---

⁶¹ Afonso, Schuknecht and Tanzi (2003)

Αυτή η τάση δεν είναι νέα. Στο πλαίσιο της διακηρυκτικής εισαγωγής της ΕΕ, μέσω της συνθήκης της Λισαβόνας, στην εποχή της ανταγωνιστικότητας της σχετικής υπεραξίας (βλ. οικονομία της γνώσης, της τεχνολογίας, της καινοτομίας κτλ), δημιουργήθηκαν μια σειρά θεσμικών διαδικασιών «οργανωμένου διαλόγου», μεταξύ των διαφορετικών κοινωνικών τάξεων, (βλ. την ΟΚΕ) ως μια πρακτική ενσωμάτωσης όλων των θεσμικών εκφράσεων των κοινωνικών τάξεων στην ευρώ-ενωσιακή λογική της κοινωνικής ειρήνης. Με εγχώριο κόμβο την Συνταγματική Αναθεώρηση του 2001⁶², παρατηρούμε μια σειρά από νέα δεδομένα που προσδίδουν διαφορετικά ποιοτικά χαρακτηριστικά στην έννοια του κοινωνικού διαλόγου.

Όπως αναφέρει η Βάλια Αρανίτου, την περίοδο 1981-2004 οι οργανώσεις εκπροσώπησης των εργαζομένων και των εργοδοτών, ενίσχυσαν σημαντικά τη συμμετοχή τους σε όλες τις εκφάνσεις του οικονομικού και πολιτικού βίου. Ιδιαίτερα κατά την δεκαετία του '90 δημιουργήθηκαν θεσμοί προώθησης του Κοινωνικού Διαλόγου στους οποίους συμμετέχουν οι κοινωνικοί εταίροι, όπως η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΟΚΕ), ο Οργανισμός Μεσολάβησης και Διαιτησίας (ΟΜΕΔ), η Εθνική Επιτροπή Απασχόλησης, η Εθνική Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας κλπ. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90 εκπρόσωποι της ΓΣΕΕ, του ΣΕΒ, της ΕΣΕΕ και της ΓΣΕΒΕΕ βρέθηκαν να συμμετέχουν σε περισσότερες από εξήντα μόνιμες Εθνικές Επιτροπές ή Συμβούλια και σε πολλαπλάσιες επιτροπές τοπικού χαρακτήρα⁶³.

Σύμφωνα με την ίδια, η τάση αυτή προκαλεί μία θεσμική υπέρ-εκπροσώπηση και ταυτόχρονα κοινωνική υπό-εκπροσώπηση των πραγματικών κοινωνικών αντιθέσεων και συμφερόντων⁶⁴, μια καλοστημένη παράσταση που φιλοδοξεί να εξαντλήσει στα όρια του θεμιτού τον κοινωνικό ανταγωνισμό και να οριοθετήσει την μορφή των συλλογικών διαπραγματεύσεων σε μια διαδικασία «κορυφής», που τουλάχιστον όσον αφορά στη ΓΣΕΕ, εμπλέκει ελάχιστους εργαζομένους⁶⁵.

Παράγωγο αυτής της δυναμικής είναι η de facto «κομματικοποίηση» των εργοδοτικών ενώσεων και η απόδοση σε αυτές κεντρικού ρόλου γύρω από τους «εθνικούς στόχους» που κάθε τόσο συμφωνούνται. Με άξονα αυτούς τους στόχους, που συνήθως περιστρέφονται γύρω από τις ανάγκες του επιχειρηματικού τομέα της οικονομίας (ζητήματα ανταγωνιστικότητας και «υγείας» των επιχειρήσεων), οι διάφοροι κκ. Δασκαλόπουλοι, Μίχαλοι και Σια μεταμορφώνονται σε « ιερατείο

⁶²

⁶³ Αρανίτου Βάλια, «Η ενίσχυση της εκπροσώπησης των εργοδοτικών οργανώσεων και ο κοινωνικός διάλογος», *Κοινωνική Αλλαγή στη Σύγχρονη Ελλάδα (1980-2000)*, Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, 9^ο Επιστημονικό Συνέδριο (9-12 Απριλίου 2003), Αθήνα 2004, σ. 259 & 271

⁶⁴ Αρανίτου Βάλια, ο.π.

⁶⁵ Σύμφωνα με όλες τις μετρήσεις, η ΓΣΕΕ δεν εντάσσει τουλάχιστον το 85% των συνολικών εργαζομένων στον ιδιωτικό τομέα.

σοφών», άτεγκτοι κριτές της εθνικής οικονομίας, ως Γιατροί της ασθενούς κοινωνίας. Και μάλιστα πολύ πριν το ισχυριστεί ο Στρος Καν.

3.4. Οι εργοδότες ως φωνή καταγγελίας των μεγάλων δημοσίων δαπανών, που πληρώνουν κατά 4/5 οι εργαζόμενοι.

Σε αυτό το πλαίσιο, γίνεται πιο κατανοητή η στρατηγική του κόσμου του κεφαλαίου να πρωταγωνιστεί στην άσφαιρη καταγγελία ενός σπάταλου κράτους-φαντάσματος. Η ένταση αυτού του φαινομένου δε, οδηγεί και σε υπερβολές που λειτουργούν ως επιβεβαίωση του «εθνικού» ρόλου που οι εργοδότες τείνουν να οικειοποιηθούν. Απόδειξη τούτου αποτελεί η υψηλών τόνων αντιπαράθεση για τις δημόσιες δαπάνες που σύμφωνα με όλες τις μετρήσεις, πλειοψηφικά πληρώνουν οι «εκτός των τειχών» του διαλόγου, δηλαδή η εργατική τάξη και τα υποτελή στρώματα.

Σύμφωνα με το Προσχέδιο του Προϋπολογισμού για το 2011⁶⁶, τα καθαρά έσοδα του Τακτικού Προϋπολογισμού αναμένεται να ανέλθουν στα 59.482 εκατ. Ευρώ. Από αυτά, τα 52.860 εκατ. Ευρώ θα προκύψουν από τα συνολικά φορολογικά έσοδα του κράτους, όπως προκύπτουν από τους άμεσους και έμμεσους φόρους. Αξίζει να σημειωθεί εδώ, ότι ενώ στο Προσχέδιο προβλέπονταν αύξηση 9,4% των έμμεσων φόρων, οι άμεσοι φόροι για πρώτη φορά παρουσίαζαν μείωση, κάτι που –τουλάχιστον υπολογιστικά- διορθώθηκε στο τελικό κείμενο.

Στις *Θέσεις του Οικονομικού Επιμελητηρίου Ελλάδας για τον Κρατικό Προϋπολογισμό του 2011*⁶⁷, το ΟΕΕ στηλιτεύει την μονομέρεια της κυβέρνησης υπέρ της επιβάρυνσης των έμμεσων και της ελάφρυνσης των άμεσων φόρων. Συγκεκριμένα (ΟΕΕ: σελ 54-55-56), κάνει λόγο για μειώσεις του φορολογικού συντελεστή των επιχειρήσεων κατά 16%, ο φόρος των ειδικών κατηγοριών υποχωρεί κατά 12% λόγω της απουσίας εσόδων από την αυτοτελή φορολόγηση μερισμάτων και αμοιβών εκτός μισθού.

Παρακάτω παραθέτουμε τον πίνακα διάρθρωσης των φορολογικών εσόδων:

---

⁶⁶ [http://www.minfin.gr/content-](http://www.minfin.gr/content-api/f/binaryChannel/minfin/datastore/e5/f1/82/e5f18274998812322e482acb794d2bb2c6bf1424/application/pdf/prosxedio+2011-1.pdf)

[api/f/binaryChannel/minfin/datastore/e5/f1/82/e5f18274998812322e482acb794d2bb2c6bf1424/application/pdf/prosxedio+2011-1.pdf](http://www.minfin.gr/content-api/f/binaryChannel/minfin/datastore/e5/f1/82/e5f18274998812322e482acb794d2bb2c6bf1424/application/pdf/prosxedio+2011-1.pdf)

⁶⁷ <http://www.oe-e.gr/proupologismos.html>

Πίνακας _: Σύνθεση των φορολογικών εσόδων ανά κατηγορία⁶⁸

Έτος	Άμεσοι Φόροι(%)	Έμμεσοι Φόροι (%)	Λόγος έμμεσων/ άμεσων φόρων
2002	41.4	58.6	1.42
2003	41.7	58.3	1.40
2004	41.7	58.3	1.40
2005	43.6	56.4	1.29
2006	41.6	58.4	1.40
2007	41	59	1.44
2008	40.8	59.2	1.45
2009	43.1	56.9	1.32
2010	43.8 - 39.4*	56.2 - 60.6*	1.28 - 1.54*
2011	39.5*	60.5*	1.53*

Πηγή: Εισηγητικές Εκθέσεις Προϋπολογισμού 2010, *Εισηγητική Έκθεση 2011

Παρατηρούμε δηλαδή μια τάση ενίσχυσης της πλέον ξεκάθαρης ταξικής αντιμετώπισης των φορολογουμένων, η οποία είναι η πριμοδότηση των εκ προοιμίου κοινωνικά άδικων φόρων, των έμμεσων, ως βασική πηγή φορολογικών εσόδων για το κράτος με παράλληλη πρόβλεψη μάλιστα για μείωση των άμεσων φόρων, και ειδικά αυτών των μεγάλων εισοδημάτων. Αν συνυπολογίσουμε μάλιστα και πλήθος πραγματικών επιβαρύνσεων των έμμεσων φόρων που δεν καταγράφονται στα επίσημα στοιχεία, προκύπτει ότι οι εργαζόμενοι συμμετέχουν με περισσότερο από 80% στα κρατικά έσοδα και οι επιχειρήσεις με λιγότερο από 20%.

Αν σε αυτά προσθέσουμε από την ανάλυση και επεξεργασία των στοιχείων που αφορούν τους άμεσους και έμμεσους φόρους στην Ευρωπαϊκή Ένωση – 15 (Eurostat, Μάιος 2009) προκύπτει ότι οι άμεσοι φόροι στην Ελλάδα φτάνουν 8% του ΑΕΠ το 2004 και 7,7% του ΑΕΠ το 2008, ενώ στην ΕΕ – 15 ήταν 11,3% και 12,2% αντίστοιχα. Οι έμμεσοι φόροι στην Ελλάδα ήταν 11,6% του ΑΕΠ το 2004 και 12,3% του ΑΕΠ το 2008, ενώ στην ΕΕ -15 ήταν 13,2% και 13% αντίστοιχα.

Για τόσο μικρό ποσοστό συμμετοχής, μάλλον πρέπει να θεωρηθεί υπερβολική –ή και ύποπτη– η υπέρ-ευαισθησία που οι εργοδότες δείχνουν ως προς τους φόρους που η κυβέρνηση επιβάλλει. Ειδικά δε, όταν αυτοί που πραγματικά πληρώνουν, δεν έχουν πει ακόμα την άποψη τους και οι «εκπρόσωποί» τους φαίνεται να έχουν πάθει αφωνία.⁶⁹

⁶⁸ Να σημειωθεί εδώ ότι πλήθος άλλων ερευνών κάνουν λόγο για ακόμα υψηλότερη έμμεση φορολογία . (Eurostat, May 2009: 2008 – 61,5%) http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/2-22062009-AP/EN/2-22062009-AP-EN.PDF

⁶⁹ Αποφύγαμε να αναφέρουμε, για να μην δυσαρεστήσουμε τους «λάτρεις» των επενδύσεων», το γεγονός ότι ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής κεφαλαίου στην Ελλάδα βρίσκεται κάτω από το μισό του μέσου όρου της Ε.Ε. (15,8 στην Ελλάδα, έναντι 32,6 στην Ε.Ε. των 25). Βλ. στοιχεία του ΙΝΕ ΓΣΕΕ (Ετήσια Έκθεση 2009, σελ. 22)

Κεφάλαιο 4^ο: Κάποιες όψεις των επιδόσεων του ελληνικού κεφαλαίου

4.1. Ελληνικό κεφάλαιο και Ν.Α Ευρώπη/Βαλκάνια.

Παραθέτουμε ένα απόσπασμα από τα Συμπεράσματα της Ημερίδας «Οι Βαλκανικές χώρες, προοπτικές εισόδου κατασκευαστικών εταιριών»⁷⁰, μιας Ημερίδας που πραγματοποιήθηκε την Πέμπτη 28 Ιανουαρίου 2010 και ώρες 14.00 με 20.00, στο Α.Π.Θ.

“Οι ελληνικές επενδύσεις κατέχουν σημαντική θέση στις χώρες της Ν.Α. Ευρώπης. Το συνολικό επενδυμένο ελληνικό κεφάλαιο (1996-2008) ξεπερνά τα 16,288 δισ. €. Συνυπολογίζοντας δε τις επενδύσεις που έχουν πραγματοποιηθεί από επιχειρήσεις ελληνικών συμφερόντων μέσω των θυγατρικών τους σε τρίτες χώρες, όπως η Ολλανδία, το Λουξεμβούργο, η Γερμανία κ.α., το πραγματικό μέγεθος των συνολικών ελληνικών επενδύσεων είναι σαφώς μεγαλύτερο. Το 2008, η χώρα μας εκτιμάται ότι κατέχει την πρώτη θέση μεταξύ των ξένων επενδυτών στην Αλβανία, την Π.Γ.Δ.Μ. και τη Σερβία, την τρίτη θέση στη Ρουμανία και την τέταρτη στη Βουλγαρία. Η αξία των ελληνικών επενδύσεων που έχουν υλοποιηθεί στις χώρες των Βαλκανίων, εκτιμάται ότι ανέρχεται σε 11,888 δισ. €. Σύμφωνα με στοιχεία του Τουρκικού Υπουργείου Οικονομικών η Ελλάδα κατέλαβε την 3η θέση μεταξύ των ξένων επενδυτών τα έτη 2006 και 2007. Οι τομείς που συγκεντρώνουν τις υψηλότερες ελληνικές επενδύσεις είναι: Ο τραπεζικός, οι τηλεπικοινωνίες, η βιομηχανία τροφίμων, η ενέργεια και οι κατασκευές, ενώ σημαντική δραστηριότητα παρατηρείται επίσης στους κλάδους σιδήρου, αλουμινίου, ορυχείων-μαρμάρων και τσιμέντου (...). Τα Βαλκάνια δεν απογοητεύουν τους Έλληνες που τους στήριξαν, αλλά και με τη σειρά τους οι Έλληνες δεν πρέπει να απογοητεύσουν τα Βαλκάνια που τους εμπιστεύτηκαν.”

Η ελληνική παρουσία στα Βαλκάνια, σε κάθε μορφή και έκταση, είναι μια σημαντική όψη της συνολικής εικόνας του ελληνικού κοινωνικού σχηματισμού, που δεν έχει λάβει την σημασία που της πρέπει. Ειδικά σήμερα, σε συνθήκες ύφεσης και εκτεταμένων αναδιαρθρώσεων σε όλα τα επίπεδα, είναι νευραλγικής σημασίας η καταγραφή και ανάλυση της ελληνικής επιχειρηματικής παρουσίας σε πλήθος βαλκανικών χώρων, που αποτέλεσαν το Ελ Ντοραντο της ασφυκτιούσας ελληνικής επιχειρηματικότητας στο πρώτο μισό της δεκαετίας του '90. Μόνο έτσι θα έχουμε μια συνολική αντίληψη των ροών κεφαλαίων και κερδών που για χρόνια επιτυγχάνει το ελληνικό κεφάλαιο στην

⁷⁰ Cityportal.gr, Συμπεράσματα της Ημερίδας «Οι Βαλκανικές χώρες, προοπτικές εισόδου κατασκευαστικών εταιριών», 29/01/10. http://www.cityportal.gr/articles_det1.asp?subcat_id=42&article_id=14428

περιοχή, που ως τώρα στριμώχνονται κάτω από τα στοιχεία των εξαγωγών κεφαλαίων στους ετήσιους προϋπολογισμούς.

Η πτώση του ανύπαρκτου σοσιαλισμού το 1991, επέφερε σαρωτικές αλλαγές στις διαμορφωμένες ισορροπίες της περιοχής και ανέδειξε νέα πεδία επενδύσεων και ευκαιριών κέρδους για τις καπιταλιστικές χώρες, γεγονός που η ελληνική αστική τάξη έσπευσε να εκμεταλλευτεί με αδιαμφισβήτητη επιτυχία. Έχοντας στο πλευρό της σημαντικότερα συγκριτικά πλεονεκτήματα (γεωγραφική εγγύτητα, ιστορικούς δεσμούς, κοινή κουλτούρα και ιδιοσυγκρασία κ.ο.κ) και ούσα η μοναδική –τότε- χώρα της ΕΕ σε όλα τα Βαλκάνια και την Ανατολική Μεσόγειο, είναι φανερό ότι ξεκινούσε με σχετικό προβάδισμα από τις ανταγωνίστριες χώρες. Τα Βαλκάνια της μετάβασης, αποτέλεσαν μια οικονομική ενδοχώρα⁷¹ 130 και πλέον εκατ. κατοίκων, μια νέα αγορά πολλαπλάσια της ελληνικής, που όσον αφορά στο ελληνικό κεφάλαιο παρουσίαζε ιδιαίτερα πλεονεκτήματα.

Σήμερα, με την μεσολάβηση μιας δεκαετίας, μπορούμε να δούμε πιο καθαρά τα οικονομικά αποτελέσματα της ελληνικής περιπέτειας στα Βαλκάνια.⁷² Σύμφωνα με τις παραπάνω εκτιμήσεις:

- Το σύνολο των ελληνικών κεφαλαίων στην περιοχή της Ν.Α. Ευρώπης αγγίζει τα 20 δις
- Η χώρα μας εκτιμάται ότι κατέχει την πρώτη θέση μεταξύ των ξένων επενδυτών στην Αλβανία, την Π.Γ.Δ.Μ. και τη Σερβία, την τρίτη θέση στη Ρουμανία και την Τουρκία και την τέταρτη στη Βουλγαρία. Η αξία των ελληνικών επενδύσεων που έχουν υλοποιηθεί στις χώρες των Βαλκανίων αγγίζουν τα 12 δις

Οι επιχειρήσεις πίσω από τους αριθμούς

Σε άρθρο της στο *Βήμα*, η Τόνια Αντωνίου αναλύει τα χαρακτηριστικά της ελληνικής επιχειρηματικής παρουσίας στα βαλκάνια⁷³:

---

⁷¹ Ο πρόεδρος του Συνδέσμου Βιομηχάνων Β. Ελλάδος και της ΑΛΟΥΜΥΛ ο κ. Γιώργος Μυλωνάς, αναλύοντας την επενδυτική διπλωματία, περιγράφει τα ελληνικά κατορθώματα στις Βαλκανικές αγορές ως εξής: «Ο λεγόμενος «ζωτικός» χώρος των ελληνικών επιχειρήσεων, και δη των βορειοελλαδικών, τα βαλκάνια, δημιούργησε και δημιουργεί επιχειρηματικές ευκαιρίες, τόνισε ο κ. Μυλωνάς. Εμείς τις εκμεταλλευτήκαμε και μπορέσαμε να δημιουργήσουμε ανάπτυξη στην περιοχή. Επιπλέον καταστήσαμε τους Έλληνες επιχειρηματίες τον πλέον αξιόπιστο εταίρο για οποιονδήποτε ξένο επιχειρηματία θα ήθελε να επενδύσει στην περιοχή». Αυτή η δήλωση μας κάνει να καταλάβουμε το «ρίζωμα» του ελληνικού κεφαλαίου στην περιοχή, το οποίο έχει κατακτήσει μια σταθερά ηγεμονική θέση στην περιοχή, αναγκάζοντας μεγαλύτερους παίκτες (πχ Γερμανία) να αποφεύγουν την λύση της σύγκρουσης και να επιλέγει μορφές συνεργασίας/κοινοπραξίας μαζί του.

Greekmoney.gr, “Γιώργος Μυλωνάς: Τα βαλκάνια ζωτικός χώρος των Ελληνικών επιχειρήσεων”, 16/04/08, <http://www.greekmoney.gr/index.php?news=7066>

⁷² Μια τέτοια χρονική απόσταση είναι απαραίτητη, καθώς μαζί με τους «μεγάλους παίκτες», ακολούθησαν εκατοντάδες έλληνες επιχειρηματίες με πιο ευκαιριακή λογική, που με τις πρώτες δυσκολίες εγκατέλειψαν το «βαλκανικό» τους εγχείρημα..

Αλβανία

Η Ελλάδα κατέχει περίπου το 27% επί του συνόλου των ξένων επενδύσεων στην Αλβανία και την πρώτη θέση σε επενδυμένο κεφάλαιο, το οποίο υπερβαίνει τα 800 εκατ. δολάρια. Οι περίπου 270 ελληνικές και ελληνικών συμφερόντων επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται κυρίως στους τομείς: τηλεπικοινωνιών, εμπορικών τραπεζών, εργοληψίας και κατασκευών, εμπορίας καπνού, εμπορίας και διακίνησης πετρελαίου και πετρελαιοειδών, κλωστοϋφαντουργίας, τροφίμων και ειδών ένδυσης - υπόδησης.

Μεταξύ των ελληνικών επιχειρήσεων στην Αλβανία αναφέρονται: τέσσερις τράπεζες - Εθνική, Εμπορική, η θυγατρική της Πειραιώς Tirana Bank και η Alpha - που συνεχώς επεκτείνονται, οι εταιρείες κινητής τηλεφωνίας Albanian Mobile Communications (συμφερόντων Cosmote) και Vodafone (συμφερόντων Vodafone Ελλάδος).

Η τσιμεντοβιομηχανία Τιτάν προχωρεί σε σημαντική επένδυση, ύψους περίπου 200 εκατ. ευρώ, για την κατασκευή βιομηχανικής μονάδας⁷⁴. Οι ελληνικές τράπεζες, όπως η Alpha Bank, η Εθνική και η Εμπορική Τράπεζα, κατέχουν υψηλά ποσοστά στην τραπεζική αγορά στους τομείς των χορηγούμενων δανείων, των καταθέσεων και των κερδών.

Στον κατασκευαστικό τομέα, όπου οι ελληνικές εταιρείες κατέχουν ποσοστό 30%-40% της εγχώριας αγοράς, δραστηριοποιούνται οι ΔΙΕΚΑΤ ΑΕ, ΓΕΚ Τέρνα, Ατέρμων, Alpha Delta ΕΠΕ, ΜΤ Constructions ΕΠΕ, Εγνατία ΑΕ, ΜΤ Fidiias ΕΠΕ κ.ά. Η ΔΙΕΚΑΤ ΑΕ κατά το τρέχον έτος ανέλαβε το έργο της αναβάθμισης των δικτύων διανομής ηλεκτρικής ενέργειας για λογαριασμό της Kesh Sh.a., ύψους 6,847 εκατ. ευρώ, χρηματοδοτούμενο από την ΕΒΡΔ. Η εταιρεία Prometheus Gas SA (του ομίλου Κοπελούζου) υπέγραψε στις 2.8.2006 Μνημόνιο Κατανόησης με την αλβανική κυβέρνηση για την ενεργειακή διασύνδεση της Αλβανίας με τον αγωγό φυσικού αερίου της Δυτικής Μακεδονίας (με την κατασκευή αγωγού μήκους 320 χλμ. και τη δημιουργία σταθμού παραγωγής ενέργειας από φυσικό αέριο στην Κορυτσά).

Βουλγαρία

---

⁷³ Αντωνίου, Τ. (09/05/07) «Πάνω από 15 δισ. ευρώ ελληνικά κεφάλαια έχουν επενδυθεί ως σήμερα στις χώρες της Βαλκανικής». *Το Βήμα*, <http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&artid=183465&ct=3&dt=09/09/2007>

⁷⁴ Τα εγκαίνια της μονάδας έκανε ο πρωθυπουργός της χώρας Σαλι Μπερίσα. Άλλος ένας εθνο-προδότης πολιτικός;

Οι ελληνικές επενδύσεις στη Βουλγαρία, συνολικά, για το διάστημα 1992 ως 2006 υπερέβησαν κατά πολύ το 1,5 δισ. ευρώ, καταλαμβάνοντας ποσοστό 10% στις συνολικές άμεσες ξένες επενδύσεις στη χώρα αυτή και την τρίτη θέση μετά την Αυστρία και την Ολλανδία. Ειδικότερα, οι ελληνικές τράπεζες κατέχουν το 23,6% των συνολικών τραπεζικών κεφαλαίων.

Η ελληνική επενδυτική παρουσία παραμένει σταθερή τα τελευταία έξι χρόνια, με επενδύσεις ύψους 200 εκατ. ευρώ περίπου κατ' έτος, με υψηλότερες επενδύσεις εκείνες του έτους 2002. Στην πραγματικότητα η επενδυτική δραστηριότητα των ελληνικών επιχειρήσεων διαφέρει από τα επίσημα βουλγαρικά στοιχεία, καθώς σε αυτά δεν συμπεριλαμβάνονται επενδύσεις οι οποίες προέρχονται από διαθέσιμα κεφάλαια ή κέρδη ή είναι αποτέλεσμα τραπεζικού δανεισμού ή προέρχονται από τρίτη χώρα. Κατά την τελευταία δεκαετία τα ελληνικά κεφάλαια κατείχαν για μεγάλο διάστημα την πρώτη θέση στη Βουλγαρία.

Οι ενεργές ελληνικές επιχειρήσεις ανέρχονται σε περίπου 1.500 (με εγγεγραμμένες επιχειρήσεις στη Βουλγαρία πάνω από 3.000) και έχουν δημιουργήσει πολλές δεκάδες χιλιάδες θέσεις εργασίας, ιδιαίτερα στη Νότια Βουλγαρία όπου λειτουργούν εργοστάσια και βιοτεχνίες παραγωγής ενδυμάτων και υποδημάτων. Θα πρέπει να αναφερθεί ότι η ελληνική επιχειρηματική παρουσία στη Βουλγαρία είναι ιδιαίτερα δυναμική στους τομείς των υπηρεσιών (κυρίως τράπεζες), υποδομών, βιομηχανίας τροφίμων/ποτών, μεταλλευμάτων, εμπορίου και δικτύων διανομής και παραγωγής ενδυμάτων.

Τον Ιούλιο του 2003 κατακυρώθηκε η δεύτερη άδεια ιδιωτικής τηλεόρασης με παμβουλγαρική εμβέλεια στον ελληνικών συμφερόντων τηλεοπτικό σταθμό Nova TV (Ant1). Τα τελευταία έτη η ΕΚΟ - ΕΛΔΑ - Βουλγαρία έκανε σημαντικές επενδύσεις.

Το Χρηματιστήριο Αθηνών έχει εκδηλώσει ενδιαφέρον για την ιδιωτικοποίηση του 44% του χρηματιστηρίου της Σόφιας και για συνεργασία με το χρηματιστήριο της Σόφιας κατά τα πρότυπα της συνεργασίας με το χρηματιστήριο της Λευκωσίας. Δυνατότητες ανάπτυξης συνεργασιών εντοπίζονται επίσης σε προϊόντα της αμυντικής βιομηχανίας.

Στον κατασκευαστικό τομέα, το 2004 η κοινοπραξία των κατασκευαστικών εταιρειών ΜΤ ΑΤΕ, Ερμον ΑΕ και Δομοκάτ ΑΕ ανέλαβε το έργο μελέτης, κατασκευής και εγκατάστασης εξοπλισμού σε σταθμό βιολογικού καθαρισμού αστικών λυμάτων του Ράζλογκ (επί παραποτάμου του Νέστου), συνολικής αξίας 4,85 εκατ. ευρώ. Η Προοδευτική επισκευάζει τον δρόμο Σάντοβο - Ράζλογκ. Η ελληνική εταιρεία Τέρνα ΑΕ επελέγη για την ανακατασκευή και ηλεκτροδότηση τμήματος 37,7 χλμ.

της σιδηροδρομικής γραμμής Φιλιπούπολη - Σβίλεγκραντ στην περιοχή Κρούμοβο - Παρβομάι (το έργο συγχρηματοδοτείται από την ΕΕ, πρόγραμμα ISPA).

πΓΔΜ⁷⁵

Η Ελλάδα κατέχει την πρώτη θέση μεταξύ των ξένων επενδυτών στην πΓΔΜ την περίοδο των τελευταίων 11 ετών. Το ύψος των συνολικών ελληνικών επενδύσεων που έχουν υλοποιηθεί ή βρίσκονται στο στάδιο της υλοποίησης ανέρχεται σε περίπου 950 εκατ. ευρώ (συμπεριλαμβανομένης της συνολικής αξίας του κεφαλαίου που συνδέεται με τη λειτουργία του δεύτερου δικτύου κινητής τηλεφωνίας και της δαπάνης κατασκευής του πετρελαιοαγωγού Θεσσαλονίκης - Σκοπίων).

Οι ελληνικές επενδύσεις αφορούν κυρίως τους ακόλουθους τομείς: τρόφιμα - αναψυκτικά (είδη αρτοποιίας, παγωτά, μπίρα, μη οινοπνευματώδη ποτά), ενέργεια - πετρέλαιο, βιομηχανία τσιμέντου, ορυχεία, μάρμαρα, τράπεζες, καπνοβιομηχανία, έτοιμο ένδυμα και αξεσουάρ (παραγωγή φασόν) και σύσταση εμπορικών εταιρειών και αντιπροσωπειών.

Ρουμανία

Σύμφωνα με τα επίσημα ρουμανικά στοιχεία, η χώρα μας κατέχει την ένατη θέση μεταξύ των ξένων επενδυτών στη Ρουμανία με συνολικό επενδυμένο κεφάλαιο ύψους 505,5 εκατ. ευρώ (στα επίσημα στοιχεία δεν περιλαμβάνονται οι μεταβιβάσεις κεφαλαίων ελληνικών επενδύσεων μέσω Κύπρου, Λουξεμβούργου, Ιρλανδίας, Ολλανδίας κ.ά.). Σύμφωνα όμως με ορθότερες εκτιμήσεις, η Ελλάδα κατατάσσεται μεταξύ των τριών πρώτων ξένων επενδυτών (οι μεγαλύτερες ελληνικές επενδύσεις στα Βαλκάνια έχουν γίνει στη Ρουμανία), με 800 περίπου ενεργές επιχειρήσεις και με το συνολικό ελληνικό κεφάλαιο που επενδύθηκε να υπολογίζεται σε άνω των 3 δισ. ευρώ, λαμβάνοντας υπόψη και την αύξηση κεφαλαίων από τον ΟΤΕ-Romtelecom το 2002, την εξαγορά μετοχών από τη Eurobank της Bank Post τα έτη 2002 και 2003 και την εξαγορά πλειοψηφίας μετοχών από την Εθνική Τράπεζα της Banka Romaneska το 2003.

---

⁷⁵ Στις 30 Δεκεμβρίου του 2010, το ελληνικό Υπουργείο Οικονομικών λίστα κατέταξε την ΠΓΔ Μακεδονίας στην λίστα των «μη συνεργάσιμων χωρών». Με την απόφαση αυτή του υπουργείου δεν θα αναγνωρίζονται οι δαπάνες για συναλλαγές με φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή οντότητα, εγκατεστημένη σε χώρα μη συνεργάσιμου κράτους. Η σφοδρή αντίδραση των επιχειρηματιών στην απόφαση αυτή, αποτυπώνει μια στιγμή σύγκρουσης μεταξύ του κράτους ως εκφραστή των μακροπρόθεσμων ιμπεριαλιστικών συμφερόντων του κεφαλαίου και των ατομικών κεφαλαιοκρατών του εφήμερου κέρδους. Μια αρκετά «αμερικάνικη» τακτική...

Express.gr, «Η ταφόπετρα στις επενδύσεις στα Βαλκάνια», 30/12/10.
http://www.express.gr/news/business/397999oz_20101223397999.php3

Σημειωτέον ότι ο ΟΤΕ απέκτησε το 2002 πλειοψηφικό πακέτο μετοχών στη Romtelecom (κατέχει το 54%), ύστερα από επίπονες διαπραγματεύσεις και με τη συγκατάθεση, τελικά, της ρουμανικής κυβέρνησης για τη συμπληρωματική αυτή εξαγορά μετοχών⁷⁶. Στις 27.5.2005 υπεγράφη μεταξύ της Cosmote και της Romtelecom συμφωνία για την ανάληψη του 70% της εταιρείας κινητής τηλεφωνίας Cosmorom, με τη συμμετοχή κατά 120 εκατ. ευρώ της Cosmote στην αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου της Cosmorom. Περαιτέρω, τον Οκτώβριο του 2005 ο ΟΤΕ πούλησε στην Cosmote τις εταιρείες κινητής τηλεφωνίας που διαθέτει στα Βαλκάνια. Έτσι η Cosmote έγινε κύριος του 70% της Cosmote Romania (Cosmorom).

Μετά και την εξαγορά από την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος του 81,6% του πακέτου μετοχών της Banca Romanesca, ο ελληνικός τραπεζικός τομέας κατέχει πλέον τη δεύτερη θέση μεταξύ των ξένων επενδυτών στον εν λόγω τομέα με 15,4%, μετά την Αυστρία, σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία της κεντρικής τράπεζας της Ρουμανίας. Υπεγράφη επίσης η σύμβαση εξαγοράς του 57,13% της MindBank από την ΑΤΕ.

Εξετάζοντας το σύνολο των ελληνικών επενδύσεων παρατηρείται ότι εκτείνονται σε ένα ευρύ φάσμα οικονομικής δραστηριότητας: τράπεζες, τηλεπικοινωνίες, συμβουλευτικές και χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, κατασκευές, τρόφιμα - ποτά, ναυτιλιακά, κλωστοϋφαντουργία, πληροφορική, ασφάλειες, είδη συσκευασίας, πλαστικά, φαρμακευτικά και καλλυντικά, λίζινγκ, ιχθυοκαλλιέργειες.

Σερβία

Τον πρώτο ξένο επενδυτή στη Σερβία αποτελεί η χώρα μας. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Σερβικής Υπηρεσίας Προώθησης Επενδύσεων για τις άμεσες επενδύσεις, κατά το διάστημα 2001-2004 οι ελληνικές επενδύσεις καταλαμβάνουν την τέταρτη θέση, με το ύψος του κεφαλαίου που επενδύθηκε να φθάνει τα 122,12 εκατ. δολ. Ωστόσο τα στοιχεία αυτά δεν περιλαμβάνουν επενδύσεις που έγιναν πριν από το 2001, επενδύσεις μέσω υπεράκτιων εταιρειών, επενδύσεις στο Μαυροβούνιο, καθώς και επενδύσεις σε είδος, παραχωρήσεις δικαιωμάτων κ.ά.

Οι ελληνικές άμεσες επενδύσεις (από το 1996 και εντεύθεν) ανέρχονται σε 1,8 δισ. ευρώ. Το συνολικό ελληνικό επενδυμένο κεφάλαιο (συνυπολογιζομένων άμεσων και άλλων επενδύσεων) ανέρχεται σε 2,1 δισ. ευρώ. Σημειώνεται η παρουσία 150 μεικτών ελληνογιογκοσλαβικών εταιρειών, καθώς και 120 περίπου αμιγώς ελληνικών.

---

⁷⁶ Η Deutsche Telecom στην Ελλάδα, ο ΟΤΕ στην Ρουμανία...

Μεταξύ των κυριότερων ελληνικών εταιρειών που δραστηριοποιούνται στη Σερβία αναφέρουμε ενδεικτικά τις εταιρείες τηλεπικοινωνιών ΟΤΕ (απέκτησε το 20% της Telecom Serbia το 1997), Intracom (προμηθεύτρια της Telecom Serbia σε καρτοτηλέφωνα), τις τράπεζες Εθνική (12 υποκαταστήματα), Alpha Bank (υποκαταστήματα και Serbian Jubanka), Eurobank Ergasias (υποκαταστήματα και Post Banka), Πειραιώς (Atlas Banka) και ΕΤΕΒΑ (γραφείο αντιπροσωπείας), τα ΕΛΛΠΕ (Yugopetrol και πρατήρια καυσίμων ΕΚΟ-YU), τις βιομηχανίες τροφίμων Δέλτα (παραγωγική μονάδα Delyug), 3E Coca-Cola (Fresh Co), Αθηναϊκή Ζυθοποιία.

Ελληνικές Πολυεθνικές: Μια απαγορευμένη φράση⁷⁷.

Όταν συζητάμε για το φαινόμενο των πολυεθνικών, σπάνιες έως ανύπαρκτες είναι οι φορές που το μυαλό μας θα παραμείνει εντός της χώρας. Στο συλλογικό φαντασιακό της ελληνικής κοινωνίας (όχι χωρίς βοήθεια από τα ΜΜΕ), η πολυεθνική φαντάζει κάτι τελείως ξένο με την «φτωχή πλην τίμια» Ελλάδα, προνόμιο των ΗΠΑ και άλλων «ανεπτυγμένων» χωρών και απαραίτητο συστατικό κάθε εύκολης αντί-ιμπεριαλιστικής/αντί-αμερικάνικης κριτικής. Δυστυχώς για όλους τους προπαγανδιστές της «ελληνικής κακοδαιμονίας» (ειδικά τους «στρατευμένους» κονδυλοφόρους), η πραγματικότητα και σε αυτό το επίπεδο απέχει πολύ από τις «εκτιμήσεις τους».

Οι ελληνικής ιδιοκτησίας πολυεθνικές, συνοδεύουν την Ελλάδα από την δεκαετία του '50, με τις εφοπλιστικές επιχειρήσεις να είναι οι πρώτες που απέκτησαν τον τίτλο αυτό. Από τότε ως και σήμερα, δεκάδες έλληνες κεφαλαιοκράτες «κάνανε το βήμα» και προχώρησαν στην διεύρυνση των επιχειρήσεων τους σε τρίτες χώρες, προχωρώντας στην πραγματοποίηση Ξένων Άμεσων Επενδύσεων (ΞΑΕ) σε άλλες χώρες. Έτσι, έχουν κατακτήσει σήμερα μια ηγεμονική θέση στα Βαλκάνια και μια θέση στις πρώτες επενδύτριες χώρες του πλανήτη.

Μερικά ενδεικτικά στοιχεία:

- Το 2000, για πρώτη φορά στην ιστορία της χώρας, οι ελληνικές επενδύσεων στο εξωτερικό ξεπέρασαν αυτές των εισροών
- Περισσότερες από 3.500 επιχειρήσεις ελληνικών συμφερόντων

---

⁷⁷ Τα στοιχεία του υπο-κεφαλαίου προέρχονται από δύο έρευνες του IOBE περι του θέματος:

-IOBE (16/06/2007), «Ο ρόλος των Ελληνικών Πολυεθνικών Επιχειρήσεων στην οικονομία και προϋποθέσεις περαιτέρω ανάπτυξής του», <http://www.iobe.gr/media/delttyp/poliethnikes.pdf>

-IOBE (Οκτώβρης 2009), «Οι θυγατρικές των ελληνικών πολυεθνικών επιχειρήσεων και στρατηγικές διεθνοποίησης», http://www.kareliafoundation.org.gr/docs/SubsidiariesMP_final.pdf

δραστηριοποιούνται σήμερα στις χώρες της Βαλκανικής (Ρουμανία, Βουλγαρία, Αλβανία, ΠΓΔ της Μακεδονίας και την ΟΔ της Γιουγκοσλαβίας) έχοντας επενδύσει, πάνω από 8 δις. δολάρια την τελευταία τριετία.

- για το 2005 η συνεισφορά των αλλοδαπών παραγωγικών δραστηριοτήτων των ελληνικών πολυεθνικών, ανέρχεται στο 33% του συνόλου των πωλήσεων και στο 41% του συνόλου των εργαζομένων σε αυτές.
- Οι επιχειρήσεις του δείγματος, σε επίπεδο ομίλου, αυξάνουν με εκρηκτικούς ρυθμούς τις εξαγωγές τους επιτυγχάνοντας μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης της τάξης του 170% κατά την περίοδο 2001-2004. Την αντίστοιχη περίοδο ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των Ελληνικών εξαγωγών ήταν περίπου 18%.
- Σε όρους απόδοσης εκροών κεφαλαίου η Ελλάδα κατατάσσεται στην 42^η θέση σε σύνολο 141 χωρών. (από 45^η θέση το 2006)
- Το 54% των ελληνικών επενδύσεων βρίσκεται στις Υπόλοιπες Χώρες του ΟΟΣΑ (με πρώτη την Τουρκία), ενώ το 35% κατευθύνεται σε χώρες της ΕΕ (κυρίως Βουλγαρία και Ρουμανία).
- Υπολογίζεται ότι πάνω από 2/3 των μεγάλων ομίλων και αρκετοί από τους μικρότερους, διαθέτουν σήμερα στο εξωτερικό κατά μέσο όρο πάνω από 10 θυγατρικές, μέρος των οποίων ασκεί παραγωγική δραστηριότητα.
- Από τους 20 μεγάλους βιομηχανικούς ομίλους, μόνο δύο (Siemens και ΑΓΕΤ-Ηρακλής) είναι ξένων συμφερόντων, σχεδόν σε όλους τους άλλους υπάρχει από «σημαντική» ως «ισχυρή» συμμετοχή πολυεθνικού κεφαλαίου (Βαρδινογιάννη από Aramco, Λεβέντη-Ιωάννου-Δαβίδ από Coca-Cola, Λάτση από E.F.G., Στασινόπουλου από Confidilux, Κόκκαλη από Ericsson, Δασκαλόπουλου από B.N.S., κ.ά).
- Οι αλλοδαποί εργαζόμενοι των ελληνικών πολυεθνικών στην Ν.Α Ευρώπη ξεπερνάνε τους 100.000.

4.2. Η συμπεριφορά των 500 πιο κερδοφόρων επιχειρήσεων και 200 ομίλων στην Ελλάδα. Η μελέτη της ICAP Group⁷⁸

Το επόμενο κομμάτι της εργασίας θα παραθέσει και θα σχολιάσει την έρευνα της ICAP Group, βάσει των στοιχείων της *ICAP Databank*, που αποτυπώνει τις 500 πιο κερδοφόρες επιχειρήσεις στην Ελλάδα, καθώς και τους 200 πιο κερδοφόρους ομίλους εταιρειών, βάσει δημοσιευμένων ισολογισμών για τη χρήση του 2009. Το κριτήριο που επιλέγει η έρευνα (από το 2008) βάσει του οποίου γίνεται η κατάταξη των επιχειρήσεων (και ομίλων αντίστοιχα) είναι τα κέρδη **EBITDA** (Earnings Before Interest, Tax, Depreciation and Amortization), δηλαδή τα κέρδη της επιχείρησης από λειτουργικές δραστηριότητες πριν την επίδραση των χρηματοοικονομικών και έκτακτων εσόδων-εξόδων, καθώς και των αποσβέσεων επί των παγίων στοιχείων.

Οι επιδόσεις των 500 πρώτων ελληνικών επιχειρήσεων

Αντιγράφουμε από την έρευνα: «Σε συνθήκες οικονομικής επιδείνωσης, η συμμετοχή των 500 επιχειρήσεων της κατάταξης στα συνολικά μεγέθη των ελληνικών επιχειρήσεων, ήταν και πάλι εντυπωσιακή. Οι επιχειρήσεις αυτές για άλλη μια φορά ξεχώρισαν με τις επιδόσεις τους, επιβεβαιώνοντας ότι επάξια φέρουν τον τίτλο Business Leaders, δεδομένου του ρόλου που διαδραματίζουν στο σύνολο του ελληνικού εταιρικού τομέα. **Πράγματι, οι 500 πιο κερδοφόρες εταιρείες, κάλυψαν το 85% περίπου των συνολικών κερδών EBITDA (ποσοστό ακόμη υψηλότερο συγκριτικά με το 79% της περυσινής έκδοσης), καθώς και το 51% περίπου του συνολικού κύκλου εργασιών όλων των εταιρειών⁷⁹**, ενώ τα συνολικά προ φόρου κέρδη τους υπερέβησαν το τελικό καθαρό αποτέλεσμα του συνόλου των επιχειρήσεων, όπως αυτό διαμορφώθηκε βάσει των μέχρι τώρα διαθέσιμων ισολογισμών για το 2009. Είναι προφανές λοιπόν ότι οι εταιρείες της κατάταξης επέδειξαν μεγαλύτερες αντιστάσεις και κατάφεραν να ανταπεξέλθουν με πολύ πιο μεγάλη επιτυχία τις επιπτώσεις της κρίσης, συγκριτικά με το σύνολο των ελληνικών επιχειρήσεων.»

Κεφαλαιακή Συγκεντροποίηση / Συσσώρευση

⁷⁸ 3^η Έκδοση **BUSINESS LEADERS IN GREECE** της ICAP Group. Η ICAP Group έχει αναγνωρισθεί, αφενός, από την **Τράπεζα της Ελλάδος** ως **Εξωτερικός Οργανισμός Πιστοληπτικών Αξιολογήσεων (ΕΟΠΑ)** και, αφετέρου, από την **Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα** ως **Αποδοκτή Πηγή Πιστοληπτικών Αξιολογήσεων** για Ελληνικές Επιχειρήσεις στα πλαίσια εφαρμογής του **ΕΥΡΩΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ**.

⁷⁹ Επί συνόλου 29.852 εταιρειών των οποίων οι ισολογισμοί έτους 2009 είχαν εισαχθεί στη βάση δεδομένων μέχρι τη συγγραφή του κεμμένου.

Το γεγονός ότι οι 500 μεγαλύτερες επιχειρήσεις καλύπτουν το 51% περίπου του κύκλου εργασιών (τζίρου) όλων των εταιριών που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα, αποτελεί μια σαφή συνηγορία υπέρ της άποψης που ισχυρίζεται ότι ο ελληνικός καπιταλισμός έχει υψηλό ποσοστό κεφαλαιακής συγκεντροποίησης και συγκέντρωσης. Με τον τζίρο των 500 να σημειώνει πτώση 8,6% σε σχέση με το 2008, το γεγονός ότι οι TOP-500 αντιπροσωπεύουν το 50% του συνολικού τζίρου και κατάφεραν σε χρονιά κρίσης να παρουσιάσουν **αύξηση** κερδών EBITDA (+11,4%), όσο και προ φόρων κερδών (+10,6%), δείχνει την σύγχρονη δομή της ελληνική αγοράς.

Η αυξημένη συνολική κερδοφορία οφείλεται, σύμφωνα με την έρευνα, σε δύο κυρίως επιχειρήσεις (ΔΕΗ ΑΕ., Ελληνικά Πετρέλαια. Α.Ε.), εταιρείες που εμφάνισαν ιδιαίτερα υψηλή κερδοφορία το 2009. Χωρίς αυτές τα κέρδη των υπολοίπων 498, θα σημείωναν στασιμότητα (όχι πτώση). Έχοντας αυτό υπόψη μας σκεφτούμε τι θα σημάνει πιθανή ολοκληρωτική ιδιωτικοποίηση των δυο “κρατικών” επιχειρήσεων για τις αγορές που δραστηριοποιούνται και τι υπέρ-κερδοφόρες, μονοπωλιακές καταστάσεις θα δημιουργήσει. Το παράδειγμα της Ολυμπιακής – AEGEAN είναι εξαιρετικά πρόσφατο.

Πίνακας 1. Μεταβολές Βασικών Μεγεθών των 500 Πλέον Κερδοφόρων Εταιριών (ποσά σε χιλ. €)			
Μεγέθη Εταιριών	2009	2008	Μεταβολή %
Σύνολο κύκλου εργασιών	107.744.878	117.844.755	-8,6
Σύνολο κερδών EBITDA	15.668.926	14.061.600	11,4
Σύνολο κερδών προ φόρων	9.505.936	8.595.042	10,6
Σύνολο ιδίων κεφαλαίων	81.004.333	71.442.775	13,4

Το υπόλοιπο 50%

Με βάση τα μεγέθη του συνόλου των εταιριών για τις οποίες υπήρχαν διαθέσιμοι ισολογισμοί κατά τη σύνταξη του κειμένου, τα κέρδη EBITDA μειώθηκαν κατά 9,6% ενώ τα συνολικά κέρδη προ φόρου κατά 32,4%. Αυτό το υπόλοιπο 50% αναφέρεται σε ατομικά κεφάλαια που είτε χρίζουν αναδιάρθρωσης ώστε να καλύψουν το έδαφος, είτε εκκαθάρισης. Για αυτές τις επιχειρήσεις θα λειτουργήσει ο ανταγωνισμός, ώστε να βοηθήσουν (αν μπορέσουν) να βοηθήσουν στο κυνήγι του ποσοστού κέρδους. Όσες καταφέρουν να αυξήσουν τα κέρδη, με δώρο διαλυμένες εργασιακές σχέσεις,

περαιώσεις, ελαστικοποίηση εργατικής δύναμης, μείωση μισθολογικού κόστους, έχει καλώς. Οι υπόλοιπες, βλέπουνε και κάνουνε. Το δάνειο αλληλεγγύης θα υπάρχει γι' αυτούς όπως και να' χει...

Τομεακή Κατανομή Εταιρειών και Κερδών το 2009 - ως προς κερδοφορία

Με την βασική σύνθεση να μένει αμετάβλητη, επιβεβαιώνεται και πάλι η επικράτηση του τομέα των Υπηρεσιών γενικά (συμπεριλαμβανομένων τραπεζών και ασφαλειών), με συμμετοχή 190 εταιρειών παροχής υπηρεσιών συνολικά (ποσοστό 38%). Ακολουθεί ο τομέας της Βιομηχανίας με 150 επιχειρήσεις (ποσοστό 30%). **Όσον αφορά το κύριο κριτήριο της κατάταξης (κερδοφορία), διαπιστώνεται για δεύτερο συνεχές έτος η επικράτηση του τομέα των «λοιπών υπηρεσιών»⁸⁰ (πλην Τραπεζών-Ασφαλειών).** Ο τομέας αυτός κατέκτησε με διαφορά το κορυφαίο μερίδιο όσον αφορά τη συμμετοχή του τόσο στα συνολικά κέρδη EBITDA (48,5% -μερίδιο βελτιωμένο κατά 4 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2008), όσο και στα κέρδη προ φόρων (μερίδιο 42,5%), ενώ και βάσει κύκλου εργασιών κατέχει το υψηλότερο μερίδιο για το 2009.

Εντυπωσιακή ωστόσο είναι η ανάδειξη (για πρώτη φορά) στη δεύτερη θέση του τομέα της βιομηχανίας, ο οποίος κατέχει μερίδιο 19,6% επί των συνολικών κερδών EBITDA και των 500 εταιρειών της κατάταξης.

Ο τομέας των Τραπεζών - εταιρειών Factoring, παρότι ανεδείχθη τρίτος κατά σειράν βάσει κερδών EBTDA⁸¹ (με αντίστοιχο μερίδιο 15,2%), επέτυχε τη δεύτερη καλύτερη επίδοση με βάση τα κέρδη προ φόρου, αποσπώντας μερίδιο της τάξης του 21,5% επί των συνολικών κερδών, παρά τον πολύ μικρό (συγκριτικά) αριθμό εταιρειών που τον εκπροσωπεί στην εν λόγω κατάταξη επιχειρήσεων.

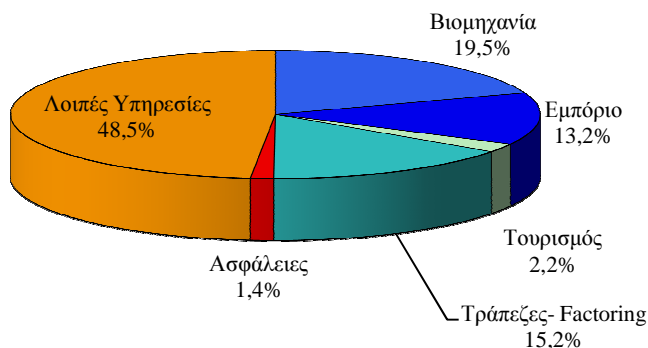
Αναφορικά με τα μερίδια συμμετοχής των διαφόρων τομέων στο συνολικό κύκλο εργασιών των 500 εταιρειών της κατάταξης κατά το 2009, εντύπωση προκαλεί η ανάδειξη στην πρώτη θέση του τομέα του εμπορίου με μερίδιο 29,7%, με ελάχιστη διαφορά από το αντίστοιχο μερίδιο (29,4%) του τομέα

⁸⁰ Ως επιβεβαίωση του προηγούμενου υπο-κεφαλαίου.

⁸¹ Για τις Τράπεζες (και τις Ασφάλειες) υπενθυμίζεται ότι τα αντίστοιχα μεγέθη αφορούν το λογαριασμό κέρδη προ φόρων και αποσβέσεων (EBTD, Earnings Before Tax and Depreciation), δεδομένου ότι στις Τράπεζες οι τόκοι αφορούν τη λειτουργική τους δραστηριότητα και ως εκ τούτου δεν θα πρέπει να αφαιρεθούν - βλέπε και παραδοχές.

των «λοιπών υπηρεσιών».

Διάγραμμα 1. Τομεακή Κατανομή Βάσει Κερδών EBITDA - 2009

Όπως και μεταξύ top-500 και όλες, έτσι και μεταξύ top-20 και 500, διακρίνουμε μία αναλογία “πυραμίδα” που παραπέμπει σε χαρακτηριστικά δυναμικού, ανεπτυγμένου καπιταλισμού.

Οι **πρώτες 20 εταιρείες** της κατάταξης έχουν πραγματικά καθοριστική σημασία, εφόσον αυτές κάλυψαν (από κοινού) το 2009 μερίδιο **53%** επί των συνολικών κερδών EBITDA (αυξημένο σε σχέση με το 47% του έτους 2008), καθώς και μερίδιο σχεδόν **41%** επί του συνολικού κύκλου εργασιών, που πραγματοποίησαν και οι 500 εταιρείες της κατάταξης. Ομοίως και οι 500 με τις 30.000 αε κτλ. Ακόμη, σε σύγκριση και με τα συνολικά κέρδη EBITDA όλων των ελληνικών επιχειρήσεων⁸², το μερίδιο των κορυφαίων 20 εταιρειών της κατάταξης ανήλθε σε **45%** (αυξημένο από το αντίστοιχο 38% του 2008). Το γεγονός αυτό είναι ενδεικτικό του ότι η υψηλή κερδοφορία χαρακτηρίζει κατά κύριο λόγο έναν περιορισμένο αριθμό επιχειρήσεων, από το σύνολο των Ελληνικών εταιρειών.

Ξεχωριστό ενδιαφέρον έχει και το γεγονός ότι κορυφαία κερδοφόρα εταιρεία για το 2009 ανεδείχθη η Δ.Ε.Η Α.Ε., η οποία εμφάνισε εντυπωσιακή βελτίωση της κερδοφορίας της και μεταπήδησε στην πρώτη θέση, ενώ το 2008 είχε αναδειχθεί ένατη.

⁸² Επί συνόλου 29.852 ισολογισμών έτους 2009 που είχαν εισαχθεί στη βάση δεδομένων μέχρι την ολοκλήρωση της επεξεργασίας των στοιχείων.

ΚΛΑΔΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΚΑΙ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΩΝ ΚΕΡΔΩΝ ΕΒΙΤΔΑ

ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΤΩΝ 200 ΠΛΕΟΝ ΚΕΡΔΟΦΟΡΩΝ ΟΜΙΛΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ. ΌΧΙ ΤΟΣΟ ΚΑΛΑ ΟΣΟ ΟΙ ΕΤΑΙΡΙΕΣ, ΑΛΛΑ ΣΙΓΟΥΡΑ ΟΧΙ ΑΣΧΗΜΑ

Βάσει των στοιχείων των ενοποιημένων ισολογισμών του 2009 προκύπτει επιδείνωση των αποτελεσμάτων των ομίλων. Συγκεκριμένα, ο συνολικός κύκλος εργασιών των ομίλων της κατάταξης μειώθηκε κατά 11% περίπου. Επίσης, τα συνολικά κέρδη ΕΒΙΤΔΑ μειώθηκαν κατά 4,5% και τα προ φόρου κέρδη κατά 9,6% (σε αντίθεση με τα αποτελέσματα των 500 εταιρειών που εμφάνισαν αύξηση κερδών, για τους λόγους που προαναφέρθηκαν). Ωστόσο τα συνολικά ίδια κεφάλαια των ομίλων καταγράφουν σημαντική αύξηση (13,5%) το 2009.

Πίνακας 2. Μεταβολές Βασικών Μεγεθών των 200 Πλέον Κερδοφόρων Επιχειρηματικών Ομίλων (ποσά σε χιλ. €)			
Μεγέθη Εταιρειών	2009	2008	Μεταβολή %
Σύνολο κύκλου εργασιών	113.602.848	127.851.848	-11,1
Σύνολο κερδών ΕΒΙΤΔΑ	17.370.610	18.186.134	-4,5
Σύνολο κερδών προ φόρων	9.657.826	10.682.403	-9,6
Σύνολο ιδίων κεφαλαίων	85.170.352	75.027.697	13,5

Πίνακας 6. Κορυφαίοι Εμπορικοί Κλάδοι Βάσει Κερδοφορίας - 2009				
Κλάδος	Πλήθος Εταιρειών	Κέρδη ΕΒΙΤΔΑ (χιλ. €)	Κύκλος Εργασιών (χιλ. €)	(%) Κύκλου Εργασιών Εμπορίου
Φάρμακα - Καλλυντικά - Απορρυπαντικά	28	440.362	5.054.693	15,8
Σουπερμάρκετ - Πολυκαταστήματα	13	365.548	8.378.069	26,2
Διάφορα Είδη	11	248.537	1.233.462	3,9
Ιατρικά - Εργαστηριακά - Επιστημονικά	26	232.950	950.683	3,0
Μεταφορικά Μέσα	15	191.968	3.311.901	10,4

Συμπερασματικά, οι 500 πιο κερδοφόρες ελληνικές επιχειρήσεις και οι 200 όμιλοι, παρότι λειτούργησαν σε συνθήκες ύφεσης και οικονομικής αβεβαιότητας, πέτυχαν ιδιαίτερα θετικά αποτελέσματα σε σύγκριση με τα αντίστοιχα του συνόλου των Ελληνικών επιχειρήσεων. Μεταξύ ακόμη και αυτών των επιχειρήσεων της κατάταξης, εντυπωσιακές επιδόσεις και ιδιαίτερα υψηλή κερδοφορία πέτυχε μία ολιγομελής σχετικά ομάδα εταιρειών (όπως προκύπτει από τις εντυπωσιακές επιδόσεις των 20 κορυφαίων εταιρειών).

4.3. ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ.

Στο επόμενο κομμάτι της εργασίας θα ασχοληθούμε με τις εξαγωγικές επιδόσεις της Ελλάδος, με έμφαση στην τελευταία δεκαετία. Θα παραθέσουμε στοιχεία και μετρήσεις βάσει μελετών που έχουν γίνει και αφορούν τόσο σε ποσοτικά όσο και ποιοτικά χαρακτηριστικά των εξαγωγικών επιδόσεων της ελληνικής οικονομίας. Μια νηφάλια επισκόπηση των ελληνικών εξαγωγών ανατρέπουν σε μεγάλο βαθμό την εικόνα «ερημοποίησης» των ελληνικών εξαγωγών που παρουσιάζεται από τους διαμορφωτές της κοινής γνώμης. Τέλος, θα παραθέσουμε ποσοτικά στοιχεία για τις πρόσφατες εξελίξεις στον τομέα αυτό, που σύμφωνα με την λογική του Μνημονίου θα στηρίξει μια προσπάθεια «ανάκαμψης μέσω εξαγωγών» της Ελλάδας.

Πίνακας 2
Οι 20 κύριες εξαγωγικές αγορές της Ελλάδας
κατά τα έτη 2008* και 2000

2 0 0 8			2 0 0 0		
α/α	Χώρα	Λξία	α/α	Χώρα	Λξία
1	Ιταλία	2.001,86	1	Γερμανία	1.734,38
2	Γερμανία	1.821,30	2	Ιταλία	1.361,73
3	Βουλγαρία	1.236,99	3	Ην. Βασίλειο	861,52
4	Κύπρος	1.102,98	4	ΗΠΑ	691,42
5	ΗΠΑ	885,42	5	Τουρκία	631,67
6	Ην. Βασίλειο	820,06	6	Κύπρος	551,95
7	Ρουμανία	772,42	7	πΓΔΜ	510,06
8	Γαλλία	668,38	8	Γαλλία	490,27
9	Τουρκία	621,67	9	Βουλγαρία	488,07
10	Ισπανία	504,80	10	Ρουμανία	416,33
11	πΓΔΜ	442,13	11	Ισπανία	411,60
12	Ρωσία	418,88	12	Ολλανδία	346,94
13	Ολλανδία	402,07	13	Ρωσία	269,99
14	Αλβανία	378,33	14	Αλβανία	269,58
15	Σερβία-Μαυροβούνιο-Κόσοβο	328,36	15	Βέλγιο	214,21
16	Ελβετία	271,98	16	Ισραήλ	201,09
17	Σλοβενία	248,47	17	Σουηδία	160,19
18	Βέλγιο	222,69	18	Λίβανος	157,43
19	Ην. Αρ. Εμιράτα	217,88	19	Μάλτα	147,74
20	Πολωνία	217,25	20	Σερβία-Μαυροβούνιο-Κόσοβο	142,31
	Σύνολο εξαγωγών παραπάνω χωρών	13.583,91		Σύνολο εξαγωγών παραπάνω χωρών	10.058,48
	Σύνολο ελληνικών εξαγωγών	17.333,15		Σύνολο ελληνικών εξαγωγών	12.720,93

* Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΕΣΥΕ, επεξεργασία στοιχείων από το ΚΒΕΜ

Το εμπόριο της Ελλάδας με τις πρώην Ανατολικές Χώρες κατά το 2008*

Περιοχή	Εξαγωγές					Εισαγωγές				
	Αξία εξαγωγών (σε εκ. ευρώ)		% συμμετοχή στο σύνολο των ελλ. εξαγωγών		% Μεταβολή 2008/(**)	Αξία εισαγωγών (σε εκ. ευρώ)		% συμμετοχή στο σύνολο των ελλ. εισαγωγών		% Μεταβολή 2008/(**)
	(**)	2008	(**)	2008		(**)	2008	(**)	2008	
Βαλτικές χώρες (1992)	6	44	0,08%	0,25%	637%	29	25	0,17%	0,04%	-12%
Χώρες Κεντρικής Ευρώπης (1992)	84	727	1,20%	4,20%	764%	88	1.309	0,525%	2,24%	1390%
Χώρες Ν. Α. Ευρώπης (1990)	243	3.286	3,15%	18,96%	1255%	183	2.391	1,09%	4,10%	1206%
Χώρες ΚΑΚ*** (2000)	404	589	5,75%	3,40%	46%	1.492	6.034	8,91%	10,34%	304%
Σύνολο εξαγ./εισαγ. παραπάνω χωρών	737	4.646	10,5%	26,8%	531%	1.792	9.760	10,7%	16,7%	445%
Σύνολο ελληνικών εξαγ./εισαγ. ****	7.031	17.133	100,00%	100,00%	147%	16.742	58.365	100,00%	100,00%	249%

* Προσωρινά στοιχεία

** Έτος έναρξης της περιόδου το αναγραφόμενο εντός της παρενθέσεως σε κάθε περιοχή

*** Για τις χώρες ΚΑΚ έτος σύγκρισης το 2000.

Για το λόγο αυτό η συμμετοχή στην αρχή της εξεταζόμενης περιόδου εμφανίζεται αυξημένη

**** Έχει ληφθεί ο μέσος όρος των ετών 1990, 1991, 1992 & 1993

Πηγή: ΕΣΥΦ, επεξεργασία στοιχείων από το ΚΕΚΕΜ

Στους δύο παραπάνω πίνακες, αναλύονται και εξειδικεύονται οι εξαγωγές των ελληνικών επιχειρήσεων. Σύμφωνα με τον πρώτο πίνακα, οι ελληνικές εξαγωγές παρουσιάζουν μια αύξηση περίπου 35%, την ίδια στιγμή που οι εισαγωγές κάθε είδους (από τελικά καταναλωτικά προϊόντα ως μηχανολογικό εξοπλισμό, πλοία και καύσιμα) αυξάνονται με πολύ υψηλότερο ρυθμό (περίπου 40%), κερδίζοντας τις εντυπώσεις. Έτσι, οι ελληνικές εξαγωγές, που παρουσιάζουν σύμφωνα με τον ΟΑΣΑ καλές επιδόσεις, μένουν στο πλαίσιο της «καχεξιάς».

Κατάρριψη των μύθων:

Ο γεωγραφικός προσανατολισμός των ελληνικών εξαγωγών. Συντριπτική υπεροχή των ανεπτυγμένων χωρών

Στο 2006 ποσοστό 85% των ελληνικών εξαγωγών υπηρεσιών κατευθύνονταν στον ανεπτυγμένο κόσμο και λίγο πάνω από τις μισές (52%) στους εταίρους στην ΕΕ25. Στη βάση δεδομένων του ΟΟΣΑ για το εμπόριο των υπηρεσιών δεν παρέχονται στοιχεία για τις επιδόσεις της χώρας μας στην ευρωζώνη αυτό το έτος, αλλά υπάρχουν για το 2005. Οι εξαγωγές προς την ευρωζώνη λοιπόν, που αναπτύσσονται με τον ταχύτερο ρυθμό (19,4%) για τα τρία έτη για τα οποία υπάρχουν στοιχεία (2003-2005) αποτελούσαν στο 2005 το 31% του συνόλου.

Ειδικότερα κατά ηπείρους, οι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης, κατά την περίοδο 2000-2006 είναι οι εξής: Αμερική 5,9%, Ευρώπη 14,4%, Ασία & Ωκεανία 28,2% και ειδικότερα για την Ασία 28,5% και την Ωκεανία 26,3%. Προφανώς στις δύο τελευταίες περιπτώσεις, οι υψηλοί ρυθμοί των περιορισμένων άλλωστε εξαγωγικών επιδόσεων οφείλονται κατά βάση στη δραστηριότητα της ελληνικής ναυτιλίας.

Οι κυριότερες χώρες εξαγωγής

Οι σημαντικότεροι «πελάτες» των ελληνικών εξαγωγών υπηρεσιών είναι, με βάση το μέγεθός τους στο 2006, οι παρακάτω χώρες (σε παρένθεση το ποσοστό συμμετοχής τους στο σύνολο των ελληνικών εξαγωγών υπηρεσιών): ΗΠΑ (26,8%), Ην.Βασίλειο (15,1%), Γερμανία (12,3%), Ελβετία (5,1%), Ιταλία (4,6%), Γαλλία (3,6%), Ολλανδία (3,3%), Βέλγιο (1,8%), Αυστρία (1,8%), Νορβηγία (1,3%). Αν υπήρχαν στοιχεία για το 2006, η Κύπρος θα ήταν μέσα στους δέκα πρώτους πελάτες, δεδομένου ότι το 2005 η αξία των εξαγωγών της είχε φτάσει σε 890,4 εκ.\$, αξία πολύ υψηλότερη από την αξία των εξαγωγών των τριών τελευταίων χωρών.

Συνολικά το 2006 στους δέκα πρώτους «πελάτες» κατευθύνθηκαν τα 3/4 των ελληνικών εξαγωγών υπηρεσιών (75,5%). Συνεπώς, οι ελληνικές εξαγωγές είναι μάλλον συγκεντρωμένες σε 10-12 χώρες.

*Διάρθρωση ελληνικών άμεσων επενδύσεων στο εξωτερικό
κατά γεωγραφική περιοχή προορισμού
(εκατ. ευρώ)*

	<i>2005</i>	<i>2006</i>	<i>2007*</i>
Ευρωπαϊκή Ένωση-27	761	375	1.371
Ζώνη ευρώ	394	461	864
Υπόλοιπες χώρες του ΟΟΣΑ (1)	34	2.342	2.125
Βαλκανικές χώρες (2)	192	510	121
Μέση Ανατολή, Μεσόγειος και πρώην ΕΣΣΔ (3)	60	15	47
Άλλες χώρες	133	80	236
Σύνολο άμεσων επενδύσεων κατοίκων	1.180	3.322	3.900

- 1 Αυστραλία, Καναδάς, Ισλανδία, Ιαπωνία, Κορέα, Μεξικό, Νέα Ζηλανδία, Νορβηγία, Ελβετία, Τουρκία και ΗΠΑ
- 2 Αλβανία και χώρες πρώην Γιουγκοσλαβίας (Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Κροατία, πΓΔΜ, Σερβία και Μαυροβούνιο)
- 3 Οι κυριότεροι εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας στη Μέση Ανατολή, τη Μεσόγειο και στις χώρες της πρώην ΕΣΣΔ

* Προσωρινά στοιχεία

Πηγή : Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2007

Τέλος να σημειώσουμε, ότι οι ελληνικές εξαγωγές προς τις πρώην ανατολικές χώρες αυξήθηκαν με ρυθμό τετραπλάσιο, σε σχέση με το ρυθμό αύξησης των ελληνικών εξαγωγών, δείχνοντας μια δυναμική συμπεριφορά που ίσως υπονοεί μια νέα, ακμάζουσα αγορά για τα ελληνικά προϊόντα⁸³ (Ανατομία ελληνικών επιχειρήσεων στα Βαλκάνια, 2008).

Η Ελληνική οικονομία, μια οικονομία «υπηρεσιών». Οι ελληνικές εξαγωγές, εξαγωγές υπηρεσιών.

Σε μία έρευνα του Κέντρου Εξαγωγικών Ερευνών και Μελετών (ΚΕΕΜ)⁸⁴ για τις ελληνικές επιδόσεις στο εμπόριο υπηρεσιών, αναλύεται η σημασία τους στο παγκόσμιο εμπόριο. Εκεί αναφέρεται ότι οι υπηρεσίες σήμερα καλύπτουν σχεδόν το 70% του παγκόσμιου προϊόντος και το 40% της απασχόλησης, συμμετέχοντας όμως σημαντικά λιγότερο στο παγκόσμιο εμπόριο, το ποσοστό των οποίων κυμαίνονταν μεταξύ 20% και 25% του συνόλου.

⁸³

⁸⁴ Κέντρο Εξαγωγικών Ερευνών και Μελετών, Α. Συγκελάκης, «Οι ελληνικές επιδόσεις στο εμπόριο υπηρεσιών και ορισμένες κατευθύνσεις μιας πολιτικής για την ανάπτυξη τους», Αθήνα, Σεπτέμβριος 2008.

Παράλληλα αναλύει και εσωτερικά ζητήματα της σύστασης του τομέα των υπηρεσιών, έτσι ώστε να καταφέρει να διευκρινίσει την εξαιρετικά δυναμική συμπεριφορά του, την ίδια στιγμή που οι κλασσικοί εκφραστές του (μεταφορές, ταξιδιωτικές εταιρίες κτλ) παρουσίαζαν πιο μετριοπαθή συμπεριφορά.

Εκεί είναι που προκύπτει και το φαινόμενο των «άλλων υπηρεσιών». Εταιρίες και κλάδοι που ως πριν κάποια χρόνια συνωστίζονταν όλες μαζί κάτω από τις «άλλες υπηρεσίες» σήμερα αποτελούν ξεχωριστές υπό-κατηγορίες. Κλάδοι αιχμής της τεχνολογικής προόδου με υψηλή προστιθέμενη αξία και με εξαιρετικό δυναμισμό, παρουσίασαν κατακόρυφη πρόοδο. Σήμερα αποτελούν πάνω από το μισό του συνόλου των παγκόσμιων εξαγωγών υπηρεσιών και η συμμετοχή τους συνεχώς αυξάνεται.

Κάποια στοιχεία:

Η συμμετοχή των υπηρεσιών στο ΑΕΠ αυξάνεται σε όλες τις χώρες, ενώ στις ανεπτυγμένες κινείται γύρω στο 70%. Στη χώρα μας υπερβαίνει το 73%. Η χώρα μας είναι, ανάλογα με το μέγεθός της, σημαντικός «παίκτης» στο παγκόσμιο εμπόριο των υπηρεσιών. **Όχι μόνο βρίσκεται στις 40 σημαντικότερες χώρες εξαγωγής και εισαγωγής στον κόσμο -στις εξαγωγές κατέχει την 22^η θέση.** Η συμμετοχή των εξαγωγών υπηρεσιών στις συνολικές εξαγωγές αυξάνεται σταθερά και, σύμφωνα με μελέτη του ΔΝΤ⁸⁵ κατέχει από την άποψη αυτή την υψηλότερη θέση μεταξύ των χωρών-μελών του ΟΟΣΑ.

Κατά την περίοδο 1997-2007 οι εξαγωγές αγαθών αυξήθηκαν κατά 78% και των υπηρεσιών κατά 250%. Στην ίδια περίοδο, οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών αυξήθηκαν κατά 106% και 352%, αντιστοίχως. Στην τρέχουσα δεκαετία ειδικότερα, οι εξαγωγές υπηρεσιών αυξήθηκαν κατά 50% και οι εισαγωγές υπηρεσιών κατά 20%, με αποτέλεσμα το πλεόνασμα στο ισοζύγιο των υπηρεσιών να αυξηθεί κατά 92%. Στην ίδια περίοδο, οι εξαγωγές αγαθών αυξήθηκαν κατά 35% και οι εισαγωγές κατά 53% με αποτέλεσμα να διευρυνθεί κατά 63% το εμπορικό έλλειμμα της χώρας.

Οι εξαγωγές υπηρεσιών, με βάση τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος έφτασαν στο 2007 σε 31.425 εκ. ευρώ ή 43.016 εκ.\$⁸⁶, σημειώνοντας αύξηση (σε ευρώ) κατά 10,8%, σε σχέση με το προηγούμενο έτος και κατά 49,8% σε σχέση με το 2000.

⁸⁵ International Monetary Fund – GREECE Selected Issues, December 19, 2006.

⁸⁶ Όλα τα στοιχεία στην έρευνα αυτή είναι σε δολάρια ΗΠΑ τρέχουσας αξίας.

Εν τέλει, η πιο σημαντική εξέλιξη στις διεθνείς συναλλαγές της χώρας στον τομέα των υπηρεσιών είναι το μεγάλο πλεόνασμα, καθώς οι εισπράξεις (εξαγωγές) είναι υπερδιπλάσιες από τις πληρωμές (εισαγωγές) σχεδόν σε όλα τα έτη της εξεταζόμενης περιόδου 1997-2007. Το αντίθετο ακριβώς συμβαίνει με τα αγαθά, που αφήνουν συνεχώς διογκούμενο έλλειμμα.

Τέλος, όσον αφορά στην εξειδίκευση των ελληνικών εξαγωγών, η παραπάνω έρευνα ισχυρίζεται ότι από τα περίπου 1500 «πατενταρισμένα» προϊόντα –συνολικά- που εξάγονται ανά τον κόσμο, περίπου τα 1510 τα εξάγουν και ελληνικές επιχειρήσεις.

4.4. ΝΑΥΤΙΛΙΑ – ΕΦΟΠΛΙΣΤΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Ο ΠΙΟ ΚΕΡΔΟΦΟΡΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ, ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΚΑ ΑΠΑΛΛΑΓΜΕΝΟΣ ΑΠΟ ΦΟΡΟΥΣ, ΕΚΤΑΚΤΕΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΕΙΣΦΟΡΕΣ.

«Ο ελληνόκτητος στόλος θα συνεχίσει να είναι πρώτος για πολλά χρόνια και με τις νέες συνθήκες όπως έχουν διαμορφωθεί με την Κίνα, αλλά και άλλες μεγάλες και ραγδαίες αναπτυσσόμενες χώρες, η ελληνόκτητη ναυτιλία θα συνεχίσει να είναι από τις πλέον σημαντικές παγκοσμίως».

Αυτές τις δηλώσεις έκανε περιχαρής ο πρόεδρος της Ένωσης Εφοπλιστών Μεσογειακών Φορτηγών Πλοίων Ν. Βαρβατές στις 07/01/11⁸⁷, αποδεικνύοντας ότι υπάρχουν σήμερα Έλληνες και Ελληνίδες που δεν συμμετέχουν στην «εθνική κατάθλιψη» που έχει ενσκήψει σήμερα στην Ελλάδα. Δικαίως, διότι ο ελληνικός «ποντοπόρος» εφοπλιστικός στόλος είναι σήμερα ο ανταγωνιστικότερος κλάδος στην Ευρώπη αλλά και στον κόσμο.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της «Review of Maritime Transport 2010» της Unctad⁸⁸, ο υπό ελληνική διαχείριση (ελληνικός + σημαίες ευκαιρίας) στόλος (πλοία 1.000 gt και άνω) το 2010 διέθετε 3.150 πλοία συνολικής μεταφορικής ικανότητας 186.095.162 dwt⁸⁹ έναντι 3.064 πλοίων μεταφορικής ικανότητας 169.426.690 dwt που ήταν στις αρχές του 2009. *Με όρους χωρητικότητας, ο ελληνικός*

⁸⁷ Καθημερινή, 07/01/11, http://portal.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_kathbreak_1_07/01/2011_372081

⁸⁸ Η Έκθεση βρίσκεται εδώ: http://www.unctad.org/en/docs/rmt2010_en.pdf

⁸⁹ Dwt (Dead weight Tonnage): Νεκρό φορτίο. Χρησιμοποιείται για να δηλώσει ένα πλοίο με πλήρες φορτίο.

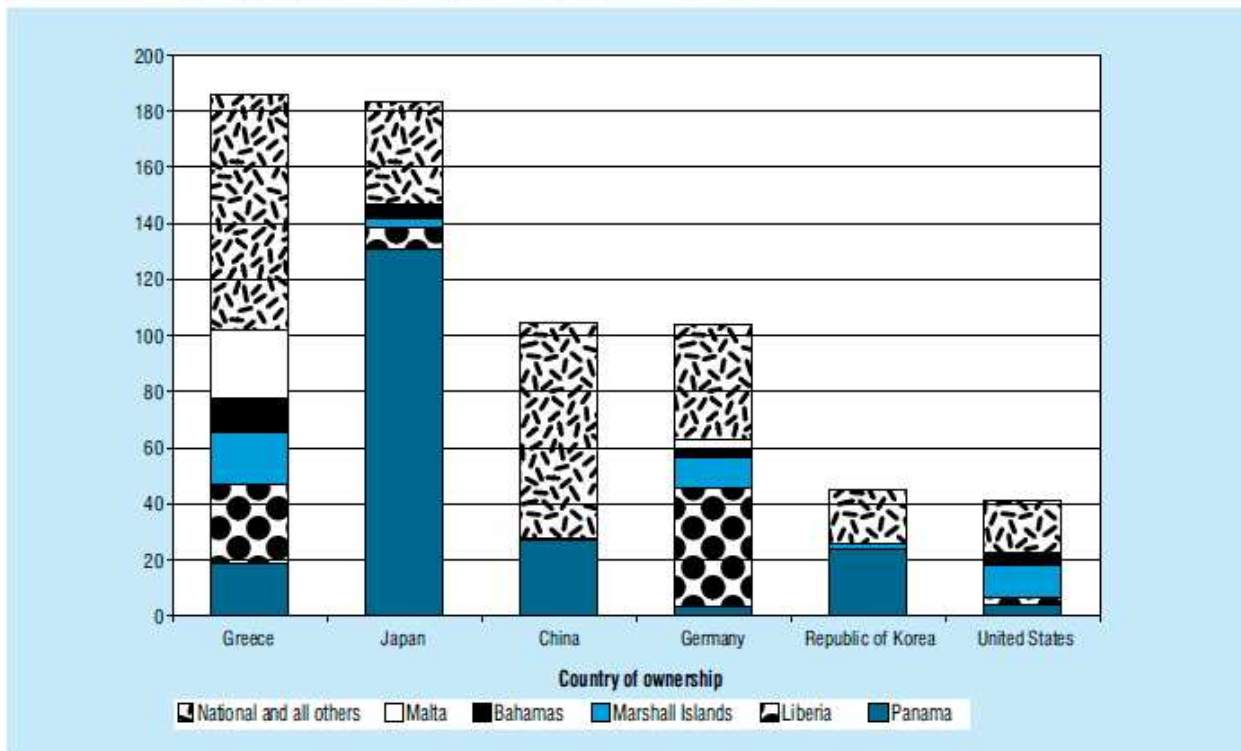
στόλος κατείχε το 2010 το 15,96% του παγκόσμιου στόλου έναντι 15,33 που κατείχε το 2009. Στη δεύτερη θέση είναι η Ιαπωνία που το 2009 είχε ξεπεράσει την Ελλάδα ενώ την τρίτη θέση κατέλαβε η Κίνα που ξεπέρασε την Γερμανία η οποία βρίσκεται πλέον στην τέταρτη θέση.

Όπως είδαμε προηγουμένα, η ανταγωνιστικότητα κόστους και τιμών έχει ως κεντρικό χαρακτηριστικό της τα αντικρουόμενα συμφέροντα των συμμετεχόντων, αναγνωρίζοντας μόνο δυνατότητα ανταγωνισμού μεταξύ των παικτών και αμοιβαίας αντίθεσης συμφερόντων. Στην περίπτωση της Ελλάδας με την Κίνα, της 1^{ης} με την 3^η παγκόσμια δύναμη στον παγκόσμιο στόλο, η αντιπαλότητα έχει πάει στην άκρη. Με όχημα την COSCO,

Εξάλλου, σύμφωνα με στοιχεία του Οκτωβρίου του 2010 της Naftiliakis, οι Έλληνες εφοπλιστές ναυπηγούν 689 πλοία συνολικής χωρητικότητας 62.175.567 dwt σε διάφορα ναυπηγεία ανά τον κόσμο. Συγκεκριμένα ναυτολογούνται 312 πλοία στην Κίνα, 296 στην Κορέα, 27 στην Ιαπωνία, 15 σε διάφορα ναυπηγεία, 14 στις Ινδίες, 11 στο Βιετνάμ 7 στις Φιλιππίνες, 5 στη Ρουμανία, 1 στη Δανία και 1 στην Ελλάδα.

Πίνακας _: Κατάταξη χωρών βάσει της πραγματικής ιδιοκτησίας σημαίων πλοίων.

Figure 2.6. Major countries of ownership and their flags of registration, 2010*
(beginning-of-year figures, in millions of deadweight tons)

Source: Compiled by the UNCTAD secretariat, on the basis of data supplied by IHS Fairplay.
* Cargo-carrying vessels of 1,000 GT and above.

Πίνακας _: Πραγματική εθνικότητα των σημαίων ευκαιριών και των διεθνών καταγεγραμμένων στόλων

Table 2.9. True nationality of 10 major open and international registry fleets, as at 1 January 2010*

Country or territory of ownership	Panama			Liberia			Marshall Islands		
	Number of vessels	1 000 dwt	%	Number of vessels	1 000 dwt	%	Number of vessels	1 000 dwt	%
Greece	457	18 728	7.6	437	27 888	21.5	313	18 629	28.2
Japan	2 294	130 879	52.8	111	7 359	5.7	32	3 118	4.7
China	567	26 262	10.6	13	399	0.3	13	963	1.5
Germany	31	3 386	1.4	977	42 239	32.5	243	10 898	16.5
Republic of Korea	355	24 017	9.7	1	1	0.0	19	1 608	2.4
United States	159	3 808	1.5	54	2 541	2.0	169	11 877	18.0
Norway	111	3 294	1.3	45	952	0.7	72	3 286	5.0
China, Hong Kong	123	5 119	2.1	69	4 391	3.4	5	125	0.2
Denmark	41	1 335	0.5	4	244	0.2	7	355	0.5
Singapore	103	3 124	1.3	36	4 434	3.4	27	2 514	3.8
China, Taiwan Province of	321	12 649	5.1	80	6 438	5.0		0	-
United Kingdom	49	1 949	0.8	30	1 332	1.0	4	194	0.3
Italy	27	852	0.3	51	3 288	2.5	3	13	0.0
Russian Federation	40	316	0.1	104	8 962	6.9	7	132	0.2
Canada	8	324	0.1	3	159	0.1	4	122	0.2
Bermuda	6	677	0.3	4	1 176	0.9	35	5 439	8.2
India	19	740	0.3	1	150	0.1	6	549	0.8
Turkey	85	820	0.3	13	306	0.2	67	2 518	3.8
Iran (Islamic Republic of)	8	68	0.0		0	-		0	-
Saudi Arabia	7	150	0.1	24	6 180	4.8	1	1	0.0

Πίνακας _:

Συνέχεια

Table 2.9. True nationality of 10 major open and international registry fleets, as at 1 January 2010* (continued)

Bahamas			Malta			Cyprus			Country or territory of ownership
Number of vessels	1 000 dwt	%	Number of vessels	1 000 dwt	%	Number of vessels	1 000 dwt	%	
217	12 150	21.2	436	24 693	49.9	218	11 654	39.9	Greece
89	4 986	8.7	8	345	0.7	20	723	2.5	Japan
6	429	0.7	11	191	0.4	8	211	0.7	China
46	2 822	4.9	113	3 454	7.0	186	4 239	14.5	Germany
	0	-	3	13	0.0		0	-	Republic of Korea
108	3 823	6.7	35	637	1.3	7	60	0.2	United States
243	5 560	9.7	89	878	1.8	25	194	0.7	Norway
4	23	0.0	1	12	0.0	2	36	0.1	China, Hong Kong
52	721	1.3	42	670	1.4	3	52	0.2	Denmark
10	57	0.1	4	111	0.2	4	101	0.3	Singapore
	0	-		0	-		0	-	China, Taiwan Province of
58	2 092	3.7	16	309	0.6	24	1 301	4.5	United Kingdom
11	509	0.9	52	967	2.0	4	47	0.2	Italy
1	2	0.0	54	499	1.0	50	2 128	7.3	Russian Federation
103	10 617	18.5	1	24	0.0	2	64	0.2	Canada
14	1 703	3.0	4	74	0.2	7	322	1.1	Bermuda
1	8	0.0	2	162	0.3	3	284	1.0	India
2	98	0.2	204	4 533	9.2		0	-	Turkey
	0	-	61	9 334	18.9	10	3 180	10.9	Iran (Islamic Republic of)
18	4 940	8.6		0	-		0	-	Saudi Arabia

Το φαινόμενο των ελληνικού εφοπλισμού.

Μια απλή αναφορά των θεμελιωδών μεγεθών του ελληνικού εφοπλισμού, όπως επιχειρήθηκε παραπάνω, αρκεί για να συνειδητοποιήσουμε την πραγματικότητα. Οι έλληνες εφοπιστές ηγούνται σήμερα του παγκόσμιου στόλου μεταφοράς πετρελαίου και εμπορευμάτων και κατέχουν το 16% όλων των πλοίων μεταφοράς. Με άλλα λόγια, ηγούνται ενός εξαιρετικά νευραλγικού κλάδου για τον παγκόσμιο καπιταλισμό⁹⁰, εντός του οποίου ανταγωνίζονται όλες οι ηγέτιδες καπιταλιστικές χώρες (ΗΠΑ, Βρετανία, Κίνα, Γερμανία, Βραζιλία, Νορβηγία κ.α), ανακτώντας την χαμένη πρωτιά του 2009, στηριζόμενοι σε μια στρατηγική συμφωνία με την Κίνα.⁹¹

Αν θέλουμε να το θέσουμε απλοϊκά, περίπου 300 ελληνικές εφοπιστικές οικογένειες μεταφέρουν με τα ιδιόκτητα πλοία τους παραπάνω από το 10% του συνόλου των εμπορευμάτων στον κόσμο με εκατοντάδες εκατομμύρια Ευρώ κέρδη ετησίως. Με έδρα τον Πειραιά και το Citi του Λονδίνου⁹², με τεράστιες καταθέσεις σε ελληνικές, βρετανικές και άλλες τράπεζες, με εκατοντάδες off-shore εταιρίες,

⁹⁰ Η θαλάσσια μεταφορά εμπορευμάτων ξεπερνά το 80% της παγκόσμιας κίνησης.

⁹¹ Ελληνικά πλοία μεταφέρουν περίπου το 30% των κινέζικων εξαγωγών. Κάτι τέτοιο δύσκολα λέγεται στον τυπικό έλληνα μικρομεσαίο που κλείνει την επιχείρησή του λόγω της «κινέζικης» πλυμυρίδας». Ειδικά όταν αυτός που τα μεταφέρει είναι συματριώτης του...

⁹² Το 46% των ελλήνων εφοπιστών κατοικοεδρεύουν στο Λονδίνο. Ο κοσμοπολιτισμός του κεφαλαίου εδώ επιβεβαιώνεται . .

με ακίνητη και κινητή περιουσία δισεκατομμυρίων Ευρώ, με ρευστά διαθέσιμα που υπολογίζονται σε δεκάδες δισεκατομμύρια Ευρώ, με τοποθετήσεις κεφαλαίων σε γη, ακίνητα, τουρισμό και φυσικά σε ΜΜΕ.

Για να συλλάβουμε την θέση του ελληνικού εφοπλισμού στον παγκόσμιο καταμερισμό, θα παραθέσουμε ένα παράδειγμα, παρμένο από τον ισότοπο [greekshippingnews.gr](http://www.greekshippingnews.gr)⁹³:

Η DryShips ανακοίνωσε ότι η θυγατρική της Ocean Rig UDW κέρδισε συμβόλαιο για τη διάνοιξη τεσσάρων πετρελαιοπηγών, αξίας περίπου 135 εκατ. δολαρίων, από αμερικανική εταιρεία εξορύξεων, όπως μεταδίδει το πρακτορείο Reuters. Το συμβόλαιο, το οποίο δεν έχει οριστικοποιηθεί ακόμη, περιλαμβάνει τη διενέργεια γεωτρήσεων ανοικτά της Δυτικής Αφρικής για περίοδο 300 ημερών περίπου, με περίοδο έναρξης το πρώτο ή δεύτερο τρίμηνο του 2011. «Είμαστε ευχαριστημένοι που εξασφάλισαμε συμβόλαιο για το ένα από τα δύο πρώτα drillships που θα παραδοθούν από τη Samsung κατά τη διάρκεια του πρώτου τριμήνου του 2011. Αυτό θα αποτελέσει τον καταλύτη για την εξασφάλιση τραπεζικής χρηματοδότησης με προτιμητέους όρους», ανέφερε ο διευθύνων σύμβουλος της DryShips κ. Γιώργος Οικονόμου.

Το παραπάνω παράδειγμα ολοκληρώνει την εικόνα. Στην Ελλάδα «φιλοξενούμε» έναν κλάδο πρώτο στη χωρητικότητα πλοίων, πρώτος στις νέες παραγγελίες, με συμφωνίες για διανοίξεις πετρελαιοπηγών, με αγορά υπερσύγχρονων drillships. Ένας εξαιρετικά ανταγωνιστικός τομέας της ελληνικής οικονομίας, που μένει πάντα εκτός συζήτησης.

ΕΦΟΠΛΙΣΤΕΣ, ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ. ΜΙΑ ΚΑΚΗ ΣΧΕΣΗ.

Παρόλη την τεράστια οικονομική δυνατότητα του, ο εφοπλιστικός κόσμος, δεν απασχολεί τα ΜΜΕ (πολλά στα οποία είναι μέτοχοι) και σπάνια φιλοξενείται στην δημοσιότητα. Οι έλληνες εφοπλιστές, έχοντας υιοθετήσει μια λογική συγκρότησης μεταξύ κάστας και μαφίας⁹⁴ και λειτουργώντας με μια «αθόρυβη» λογική στις διαπραγματεύσεις τους με το κράτος, έχουν γίνει πρακτικά αόρατοι. Διακρινόμενοι από μια πιο παραδοσιακή αντίληψη σχετικά με την διαχείριση των επιχειρήσεων τους⁹⁵, όπως με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που η ταξική τους θέση τους επιτρέπει, αποφεύγουν την δημοσιότητα και την εμπλοκή σε πολωτικές κοινωνικές και πολιτικές δραστηριότητες,

---

⁹³ “Συμβόλαιο για διάνοιξη πετρελαιοπηγών εξασφάλισε η DryShips”, 29/09/10, <http://www.greekshippingnews.gr/?q=node/6806>

⁹⁴ «Ο εφοπλισμός όταν θα μιλάει, θα πρέπει να μιλάει στο σύνολό του, δηλαδή όλοι μαζί», τόνισε ο πρόεδρος της Ένωσης Ελλήνων Εφοπλιστών κ. Θεόδωρος Βενιάμης στην συνέντευξη Τύπου στο πλαίσιο των «Ποσειδωνίων», στις 12/06/10. <http://www.greekshippingnews.gr/?q=node/6236>

⁹⁵ Εδώ ο κεφαλαιούχος –συνήθως– ταυτίζεται με τον διαχειριστή των κεφαλαίων.

επικεντρώνοντας στην καλή λειτουργία των επιχειρήσεων τους. Κάτι που φαίνεται ότι κάνουν εξαιρετικά καλά.⁹⁶

Όσο άορατοι είναι όμως οι εφοπλιστές στην δημόσια ζωή, τόσο άορατοι είναι για το κράτος ως προς τις φορολογικές και ασφαλιστικές τους εισφορές. Πως αλλιώς μπορείς να χαρακτηρίσεις έναν κλάδο με τέτοια δύναμη, που συνεισφέρει εν μέσω κρίσης στα δημόσια έσοδα με 16 εκατ. Ευρώ τον χρόνο, ενώ οι μετανάστες δίνουν για τις άδειες παραμονής 50 εκατ⁹⁷! Που αποφεύγουν συνεχώς να πληρώνουν τις εισφορές στο ΝΑΤ, καταφεύγοντας στις «ρυθμίσεις» των οφειλών, με το ΝΑΤ να επιδοτείται με 1 δις το χρόνο από το κράτος⁹⁸;

Αν το ποσό αυτό φαίνεται απίστευτα μικρό, θα παραθέσουμε μόνο 21 από τις 56 (!!) φόρο-απαλλαγές, που από την δεκαετία του '60, κάθε υπουργός Οικονομικών που σέβεται τον εαυτό του φροντίζει να ανανεώσει⁹⁹:

Τα κέρδη των πλοίων απαλλάσσονται πλήρως¹⁰⁰:

1. από οποιοδήποτε φόρο εισοδήματος
2. από κάθε φορολογία ή υπεραξία που μπορεί να πραγματοποιηθεί είτε από την πώληση πλοίου, είτε από την είσπραξη ασφαλιστικής αποζημίωσης είτε από άλλη αιτία
3. από τον φόρο εισοδήματος (των καθαρών κερδών) ή μερισμάτων κάθε ημεδαπής ή αλλοδαπής εταιρείας που εκτός από τα πλοία έχει κι άλλες εκμεταλλεύσεις

Απαλλάσσονται από φόρο τα πλοία:

4. κατηγορίας Α που ναυπηγούνται στην Ελλάδα
5. κατηγορίας Α που υφίστανται επισκευές και οι δαπάνες καλύπτονται με εισαγωγή συναλλάγματος (μέχρι 50%)
6. κατηγορίας Β (κατά 2/3) τα νεώτερα των 20 ετών και τα 10-15 ετών (τα νηολογημένα σύμφωνα με τους ελληνικούς νόμους)

---

⁹⁶ Ως εξαίρεση πρέπει να θεωρηθεί η είσοδος των Πατέρα και Μαρινάκη στα αθλητικά δρώμενα, που μας έφερε σε επαφή με αυτή την εξαιρετικά ενδιαφέρουσα κατηγορία εργαζομένων, αυτή των γόνων εφοπλιστικών οικογενειών με πολύ χρόνο και χρήματα για επένδυση. Ειδικά για τον δεύτερο όμως, αυτή η παρασπονδία πρέπει να ευχαρίστησε τους συναδέλφους του, καθώς θεωρήθηκε ανάκτηση μιάς επένδυσης (ΠΑΕ ΟΣΦΠ) από τον «κατώτερο» καπιταλιστή των νέων τεχνολογιών Κόκκαλη, που είχε δημιουργήσει ο πατέρας του και έμεινε μεταξύ των εφοπλιστών.

⁹⁷ http://www.youtube.com/watch?v=hFWbee9Nbx8&feature=player_embedded (Μηλιός)

⁹⁸ Είπε κανείς κάτι για τα κρατικά ελλείμματα;

⁹⁹ Για περισσότερα βλ: Ο Ιός της Κυριακής, «Αχ θάλασσά μου, σκοτεινή...», 30/05/10. <http://www.iospress.gr/ios2010/ios20100530.htm>

¹⁰⁰ Φορολογικές Δαπάνες Προυπολογισμού 2010: <http://www.mof-glk.gr/proypologismos/2010/books/proyp/index.html>

7. κατηγορίας Β καθώς και φορτηγά ηλικίας κάτω των 10 ετών
8. φορτηγά κάτω των 30 ετών
9. κατηγορίας Β που ναυπηγήθηκαν στην Ελλάδα
10. κατηγορίας Α μικρότερα των 10 ετών
11. όλα τα κατηγορίας Α που εκτελούν δρομολόγια μεταξύ ελληνικών και ξένων λιμανιών αλλά και όλα που ναυπηγήθηκαν στην Ελλάδα

Απαλλάσσονται επίσης:

12. από κάθε φόρο, τέλος ή εισφορά ή κρατήσεις υπέρ του δημοσίου ή κάποιου τρίτου το εισόδημα που αποκτάται από γραφεία ή υποκαταστήματα αλλοδαπών ναυτιλιακών επιχειρήσεων που εγκαθίστανται στην Ελλάδα
13. το ίδιο ισχύει και για εισόδημα που δημιουργείται από εκμετάλλευση πλοίων και στο εξωτερικό και μάλιστα την απαλλαγή απολαμβάνουν και όλοι οι συνέταιροι και οι μέτοχοι
14. από κάθε τέλος και τα έγγραφα που συντάσσονται για την εφαρμογή του ισχύοντος από το 1975 νόμου
15. από το φόρο κύκλου εργασιών και από τα τέλη κυκλοφορίας τα τουριστικά επαγγελματικά πλοία ή πλοiάρια και οι βενζινάκατοι επαγγελματικής ή ιδιωτικής χρήσης
16. από κάθε φόρο ή τέλος ή εισφορά το εισόδημα που αποκτάται από εταιρείες χαρτοφυλακίου που κατέχουν αποκλειστικά μετοχές ελληνικών πλοιοκτητριών υπό ελληνική σημαία. Ακόμα και τα έγγραφα που συντάσσονται για τη διανομή κερδών, τα δάνεια και τις καταθέσεις, οι εγγραφές και τα δικαιολογητικά απαλλάσσονται από όλα τα παράβολα. Στο σημείο αυτό ας θυμηθούμε όλοι τα παράβολα που πληρώνουμε για ένα απλό παπάκι ή τα παράβολα που πληρώνει ο μετανάστης για μια άδεια παραμονής.

Μειώνεται ο φόρος:

17. Στα πλοία Α και Β κατηγορίας που αργούν λόγω ελλείψεως εργασίας ή επισκευών ή άλλης αιτίας
18. κατά 50% σε πλοία και κρουαζιερόπλοια Α και Β κατηγορίας
19. κατά 60% σε επιβατικά πλοία, μηχανοκίνητα και ιστιοφόρα
20. κατά 75% στα αλιευτικά πλοία
21. κατά 50% στα Β κατηγορίας πλοία 10-20 ετών

Συμπέρασμα

Οι εφοπλιστές της χώρας κατασκευάζουν πλοία σε διάφορες χώρες πλην της Ελλάδος, ενώ τα ελληνικά ναυπηγεία βυθίζονται «αύτανδρα». Μεταφέρουν τα προϊόντα της πιο δυναμικής εξαγωγικής χώρας του κόσμου (Κίνα), που σύμφωνα με τα ελληνικά ΜΜΕ, κλείνουν τα μικρομάγαζα. Αρνούνται να πληρώσουν φόρους. Αρνούνται να πληρώσουν τις ασφαλιστικές τους εισφορές. Είναι δυνατόν να βοηθήσουν στην δημοσιονομική κρίση της χώρας τους, παρόλο που με το 1% του ετησίου εισοδήματός τους θα μπορούσαν να μηδενίσουν το έλλειμμα της; Επειδή η απάντηση είναι μάλλον όχι, η κυβέρνηση φροντίζει να μην τους ενοχλεί με περιττές ερωτήσεις..

Ελλάδα – COSCO – Κίνα: Όχημα εισόδου της Κίνας στην Μεσόγειο/Ευρώπη, ή στρατηγική συμμαχία των δύο πρωταγωνιστών του παγκόσμιου μεταφορικού στόλου;

Η συμφωνία παραχώρησης του λιμανιού του Πειραιά προς την κρατική, κινέζικη COSCO, αντιμετωπίστηκε εν πολλοίς ως μια ακόμα «αποικιοκρατική» συμφωνία που στερεί την χώρα από κρίσιμες παραμέτρους της ανάπτυξης της, όπως είναι οι πύλες θαλάσσιας εισόδου σε μια κατεξοχήν θαλάσσια χώρα όπως η Ελλάδα¹⁰¹. Υπό αυτό το πρίσμα, αγνοήθηκαν μια σειρά παραγόντων που είναι απαραίτητοι για την πλήρη κατανόηση της συμφωνίας αυτής.

Δύο χρόνια μετά, οι εξελίξεις δείχνουν ότι ο ελληνικός εφοπλισμός, μέσω των εκάστοτε υπουργών και πρωθυπουργών, έχει εγκαινιάσει μια στρατηγική συνεργασία με την κινεζική πλευρά, με μέσο-μακροπρόθεσμες συνέπειες.

- Δημιουργία ταμείου ύψους 5 δις από την Κίνα (China Development Bank) για την χρηματοδότηση κατασκευής ελληνικών πλοίων σε κινέζικα ναυπηγεία¹⁰²¹⁰³.

---

¹⁰¹ Θα αναφέρουμε μόνο της αντιδράσεις του –μετέπειτα- κυβερνητικού στρατοπέδου. Ο πρόεδρος της ΓΣΕΕ, κ. Παναγόπουλος δήλωσε: «Αποικιοκρατική η σύμβαση με την Cosco». <http://www.inews.gr/39/g-panagoroulos-apoikiokratiki-i-simvasi-me-tin-cosco.htm> Γ.Α.Π: Αντίσταση στην εκποίηση του δημοσίου πλούτου, (...) στην δημιουργία ιδιωτικού μονοπωλίου. Δηλώσεις στο λιμάνι του Πειραιά, 03/06.08.

¹⁰² Με 312 πλοία να έχουν ναυτολογηθεί στην Κίνα, από τα 689 συνολικά πλοία που κατασκευάζονται για τον ελληνικό εφοπλισμό, θα

- Σύναψη 11 συμφωνιών μεταξύ των δύο κρατών¹⁰⁴, όλες για ζητήματα ναυτιλίας, τον Οκτώβριο του 2010¹⁰⁵.
- Σύναψη Μνημονίου με 14 συμφωνίες μεταξύ των δύο κρατών¹⁰⁶, όλες για ζητήματα ναυτιλίας, τον Ιούνιο του 2010.
- Διοργάνωση από το 2009, του διήμερου ελληνο-κινέζικου FORUM «HELLENIC CHINESE BUSINESS FORUM» υπό την αιγίδα του Ελληνο-Κινέζικου Επιμελητηρίου, που αποτελεί τον χώρο συνέντευξης και επικοινωνίας μεταξύ ελληνικών και κινέζικων εταιριών όλου του φάσματος.

Αν προσθέσουμε και στα παραπάνω, μια βούληση από την πλευρά της Κίνας για αγορά κρατικών ομολόγων αξίας 20 δις Ευρώ που δεν καρποφόρησε και την στοχευμένη αγορά μικρότερης αξίας ελληνικών ομολόγων (5 με 6 δις) το προηγούμενο διάστημα, αντιλαμβανόμαστε την ελληνο-κινέζικη ναυτιλιακή συνεργασία σαν προανάκρουσμα ευρύτερων συγκλίσεων της Κίνας με την Ελλάδα και τα PIGS με στόχο την δυναμική είσοδο στην ευρωπαϊκή πραγματικότητα. Μια προσοδοφόρα επιχειρηματική συνεργασία που προλαίανει το έδαφος για ευρύτερες εξελίξεις.

έλεγε κανείς ότι το Ταμείο βοήθησε... Ειδικά όταν αυτές ανέρχονται στα 15 δις. Δολάρια και τα ναυπηγεία Σκαρμαγκά επιδοτούνται για να συνεχίσουν την λειτουργία τους.

¹⁰³ Ημερησία, «Πιστωτική γραμμή 5 δις. για νέα πλοία από την Κίνα σε Ελληνες εφοπλιστές», 04/10/2010, Αγγελική Καλλή <http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=12336&subid=2&pubid=65067147>

¹⁰⁴ Sigmalive, «11 συμφωνίες υπέγραψαν Ελλάδα-Κίνα», 03/10/10 <http://www.sigmalive.com/news/greece/311711>

¹⁰⁵ Κάποια από τα συμφωνηθέντα: η κινεζική τράπεζα The Export Import Bank of China (China Eximbank) σε συνεργασία με την DNB ανέλαβαν τη χρηματοδότηση του Ομίλου Αγγελικούση με 111 εκατ. δολ. για την κατασκευή τριών φορτηγών πλοίων τύπου mini capes στα ναυπηγεία Shanghai Shipyard. Επίσης, οι δύο τράπεζες υπέγραψαν συμφωνία χρηματοδότησης δύο cape size φορτηγών πλοίων για λογαριασμό της Diana Shipping του Συμεών Παληού με παράδοση το 2012. Ακόμη, η China Development Bank θα χρηματοδοτήσει εξ ολοκλήρου τη ναυπήγηση ενός δεξαμενόπλοιου VLCC, που θα παραδοθεί μέσα στο 2011 για λογαριασμό της Cardiff Marine του Γιώργου Οικονόμου. Η ελληνική ναυτιλιακή εταιρεία υπέγραψε και ένα πλαίσιο συνεργασίας με τον Κινεζικό Νηογνώμονα. Και στις δύο συμφωνίες επιχειρηματικός σύμβουλος ήταν η XRTC Business Consultants. Θα πρέπει να είναι μεγάλη τιμή για Έλληνες εφοπλιστές να υπογράφουν μπιζνες στο Μέγαρο Μαξίμου, παρουσία του Πρωθυπουργού...

¹⁰⁶ Ισοτιμία, «Δεκατέσσερις συμφωνίες υπέγραψαν Ελλάδα – Κίνα», 15/06/10 <http://www.isotimia.gr/default.asp?pid=24&ct=3&artid=84794>

5^ο Κεφάλαιο: ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ.

5.1. Ένα σύντομο ιστορικό των εξελίξεων των τελευταίων χρόνων. Κρίση χρέους ή κρίση δανεισμού;

Τον Σεπτέμβρη του 2008, ο Henry Paulson¹⁰⁷, παρουσιάζει στην Βουλή των Αντιπροσώπων, ένα προτεινόμενο σχέδιο δράσης για την διάσωση μεγάλων χρηματοπιστωτικών (ΧΠ) ιδρυμάτων, των λεγόμενων “too big to fail” (TBTF), που μόλις είχαν κάνει αυτό που ο νεοφιλελευθερισμός απέκλειε. Έπεσαν έξω. Η κατάρρευση της Lehman Brothers τον ίδιο μήνα, άλλα και η πτώχευση μεγάλων ΧΠ ιδρυμάτων στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού (όπως η Βρετανική Northern Rock και η Γαλλική BnB Paribas) έκανε σαφές και στους πιο δύσπιστους ότι η αναταραχή είχε ξεφύγει από την αμερικάνικη αγορά κατοικίας και μέσω των επισφαλών στεγαστικών δανείων και της εν γένει λογικής της τιτλοποίησης στοιχείων ενεργητικού από τις Τράπεζες, που λειτούργησαν ως βαλβίδα μετάδοσης της διαταραχής της πίστης, απειλούσε σχεδόν όλα τα μεγάλα χρηματο-πιστωτικά ιδρύματα σε πτώχευση και το παγκόσμιο ΧΠ σύστημα σε κατάρρευση.

Στις 3 Οκτώβρη το σχέδιο Paulson, έπειτα από μεγάλες δυσκολίες και αφού είχε ήδη καταψηφιστεί δύο φορές από τους γερουσιαστές, ψηφίζεται από την Αμερικάνικη Γερουσία. Το τελικό κείμενο προβλέπει την ενίσχυση των μεγάλων ΧΠ ιδρυμάτων με 770 Δις \$ για την σταθεροποίηση μέσω της κοινωνικοποίησης των ζημιών τους, ώστε να αναδιοργανωθούν και να αποδοθούν “καθαρές” αργότερα. Είχε πλέον γίνει κατανοητό ότι η “πολιτική νεοφιλελεύθερων αρχών” που ακολουθήθηκε στην περίπτωση της Lehman Brothers δεν μπορούσε να συνεχιστεί. Έτσι, προς αμηχανία και απογοήτευση μεγάλου κομματιού του νεοφιλελεύθερου πολιτικού και ακαδημαϊκού οικοδομήματος στις ΗΠΑ αλλά και παγκόσμια¹⁰⁸, έννοιες-κόμβοι που συνόδευαν την κυριαρχία του νεοφιλελεύθερου υποδείγματος, όπως η αυτορρύθμιση της αγοράς και η άρνηση του κράτους-επιχειρηματία

¹⁰⁷ Γερουσιαστής, Γραμματέας του Αμερικάνικου Θυσαυροφυλακίου και πρώην Πρόεδρος της Goldman Sachs.

¹⁰⁸ Μι τέτοια ειλικρινή έκρηξη οργής μπορούμε να δούμε τον “δικό μας” νεοφιλελεύθερο οικονομολόγο, τον Ανδρέα Ανδριανόπουλο. Στο άρθρο του “ΠΟΙΟΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΛΗΡΩΣΕΙ ΤΕΛΙΚΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ;”, στο www.andrianopoulos.gr, εκφράζοντας την μερίδα των συνεπών και άκαμπτων νεοφιλελευθέρων, ξιφουλκεί κατά της κρατικής παρέμβασης, διατυπώνοντας την “by the book” θέση της εγκατάλειψης όλων των προβληματικών επιχειρήσεων στην τύχη τους, με κριτή το περίφημο αόρατο χέρι, χαρακτηρίζοντας παράλληλα την κρίση που βιώνουμε ως «κρίση κρατισμού» (sic). Ως ένας γνήσιος και ρομαντικός φονταμενταλιστής, που βλέπει τους ως χθες συνοδοιπόρους του να τον εγκαταλείπουν, έχει την συμπάθεια μας. Ως προς όλα τα άλλα, δεν μπορούμε παρα να απορήσουμε με την αυτοεπιβεβαιωτική μονομανία καποιου, που βλέποντας τα πάντα να καταρρέουν λόγω της ιδεολογίας του, προκρίνει την κατάρρευση από την -υποτιμητική- διόρθωτική κίνηση. Όπως έχει ειπωθεί, πάντα οι αρχιερείς των θεών πεθαίνουν μετά τους θεούς που πιστεύουν...

αντικαθιστώνται αστραπιαία απο μια άλλη· τον ρεαλισμό μπροστά στην κατάρρευση του υπαρκτού νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού.

Η ανάγκη στήριξης του κλυδωνιζόμενου ΧΠ τομέα οδήγησε γρήγορα σε μια μεταλλαγμένη “νεκρανάσταση” κευνσιανών εννοιών σε μια νέα συγκυρία, μετά από δεκαετίες ανυποληψίας, όπως τα “πακέτα τόνωσης” (stimulus pack) και η “πραγματική οικονομία”. Όλες οι μεγάλες οικονομίες του καπιταλιστικού κόσμου έσπευσαν να τα εφαρμόσουν, στηρίζοντας τα τραπεζικά συστήματα αρχικά και μεγάλες επιχειρήσεις της “πραγματικής οικονομίας” αργότερα¹⁰⁹. Αναγκαίες αναπροσαρμογές στο επίπεδο της ιδεολογίας έγιναν γρήγορα ορατές: Μπροστά σε μια τεράστια κοινωνική κατακραυγή και με τον κίνδυνο αποσταθεροποιητικών εξελίξεων, με υποκείμενο τα υποτελή στρώματα που κλήθηκαν να πληρώσουν για τα αποτυχημένα εγχειρήματα του κόσμου του χρήματος, τα περίφημα “golden boys” ριχτήκαν στην πυρά. Με υποκριτική χλεύη και με ηθικολογικά λογύδρια κατα της απληστίας¹¹⁰, τα χρυσά παιδιά του συστήματος ξηλώθηκαν -ελεγχόμενα και προσωρινά- απο εκείνους που τους είχαν αναγορεύσει όλα τα προηγούμενα χρόνια ως τέτοιους¹¹¹.

Το νεοφιλελεύθερο πολιτικό προσωπικό, με οδηγό αυτόν τον ρεαλισμό, επενέβη και κοινωνικοποίησε ζημιές τρις Ευρώ, εισάγοντας έτσι βίαια την ανθρωπότητα στο τρίτο στάδιο της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης: Στο στάδιο των κρατικών χρεών και ελλειμμάτων. Απο αυτό τον δρόμο δεν θα μπορούσε να λοξοδρομήσει και η Ελλάδα.

---

¹⁰⁹ Καθ' όλη την διάρκεια του 2009, μεγάλες αυτοκινητοβιομηχανίες στηρίζονται με κάθε τρόπο (εξαγορά, εν μέρει εξαγορά, κεφαλαιακή στήριξη), όπως η General Motors η Ford και η Chrysler στις ΗΠΑ, η Renault και η Volkswagen στην Ευρώπη.

¹¹⁰ Η κατηγορία περί απληστίας στους “δημιουργικούς τραπεζίτες” μόνο μειδίαμα μπορεί να προκαλέσει..

¹¹¹ “Αυτή ακριβώς είναι η χωρίς ίχνος ντροπής ανευθυνότητα που οδήγησε στην οικονομική κρίση τις ΗΠΑ”, (Ομπάμα, 2009)

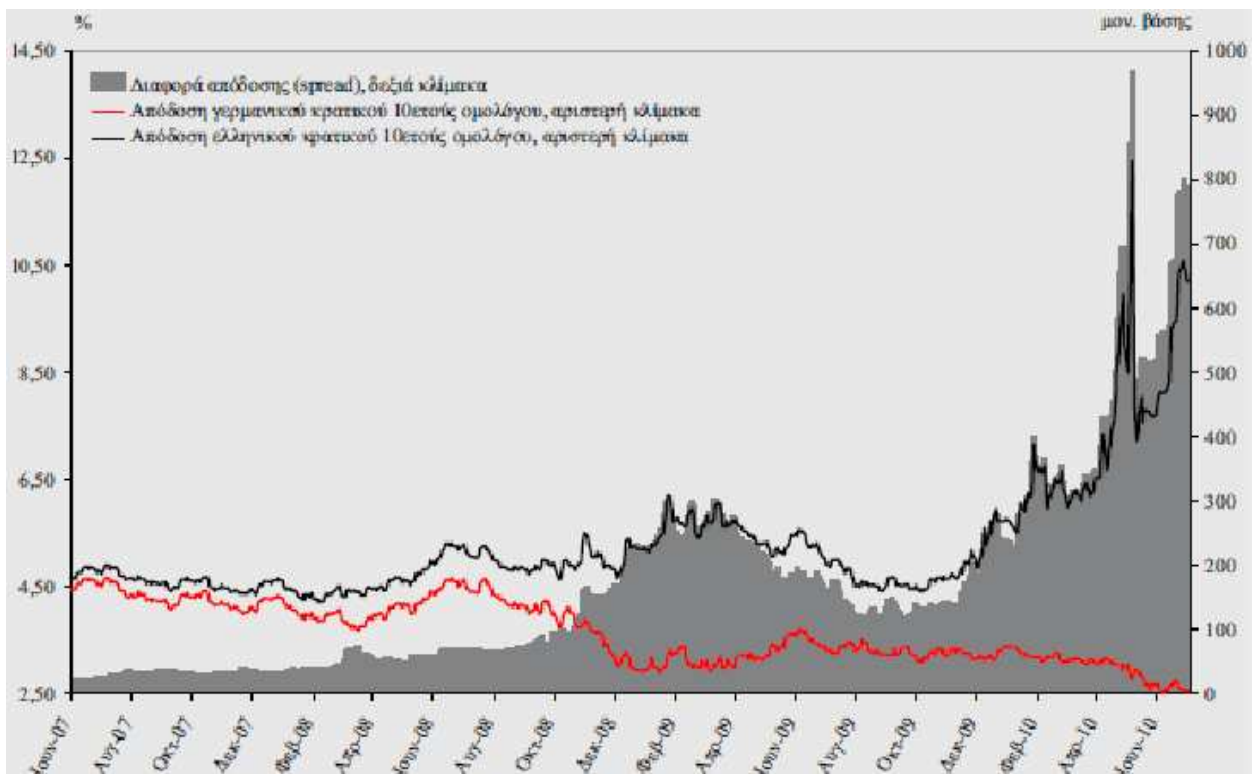
5.2. Η ελληνική κρίση δανεισμού: Μια προαναγγελθείσα κρίση.¹¹²

Η Ελληνική Οικονομία, με σημείο έναρξης τον Οκτώβρη του 2009, εισήλθε σε μία κατάσταση σταδιακής και εντεινόμενης κρίσης δανεισμού, λόγω της αύξησης των spreads των κρατικών ομολόγων της Γενικής Κυβέρνησης. Αυτή η εξέλιξη, αποδόθηκε σύμφωνα με τον κυρίαρχο δημόσιο λόγο στα μεγάλα διαχρονικά και διαρθρωτικά προβλήματα της Ελληνικής Οικονομίας που με τη σειρά τους προκαλούσαν νευρικότητα και δυσπιστία στις «αγορές», ωθώντας την χώρα σε όλο και μεγαλύτερα επιτόκια και σύντομα μακριά από τις ροές δανεισμού. Αυτό το φαινόμενο, που απέκτησε μια αυτοτροφοδοτούμενη δυναμική, άρρητα προώθησε ως μονόδρομο την υπαγωγή της χώρας στο μηχανισμό στήριξης που δημιουργήθηκε τάχιστα από μία πρωτοφανέρωτη “σύμπραξη” της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και στο πλαίσιο της “Ανεξαρτησίας του Κεντρικού Τραπεζίτη”¹¹³, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Την ένταξη της χώρας σε αυτό το μηχανισμό, ανακοίνωσε ο Γεώργιος Α. Παπανδρέου από το ακριτικό Καστελόριζο, στις 23 Απριλίου.

Διάγραμμα _: Εξέλιξη των αποδόσεων του ελληνικού και του γερμανικού κρατικού 10ετούς ομολόγου και της διαφοράς μεταξύ τους (spread)

¹¹² Όλες οι μεγάλες αλλαγές και «δομικές» μεταρρυθμίσεις σύμφωνα με την νεοκλαστική θεωρία χρειάζονται ένα σοκ, μια «εξωτερική ανισορροπία». Το Μνημόνιο, είτε ως «αναγκαστική επιλογή», είτε ως στρατηγικό σχεδιασμό, αποτελεί ένα τέτοιο μεγάλο, επαρκές γεγονός για την ενεργοποίηση της όλης διαδικασίας. Όσο περνάει ο καιρός κάτι τέτοιο γίνεται όλο και πιο σαφές..

¹¹³ Οι παλιές θεωρίες δεν πεθαίνουν ποτέ . .

Πηγή: Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το 2009, σελ. 52.

Πως φτάσαμε ως εκεί;

Μια προσεκτική ανάγνωση του διαγράμματος μας βοηθάει να καταλάβουμε την συμπεριφορά του “φαινομένου” των spreads τα τελευταία χρόνια, στο βαθμό που συνδέσουμε τις διακυμάνσεις με ευρύτερες κοινωνικές, πολιτικές και μακρο-οικονομικές εξελίξεις, προσπαθώντας να αναπλάσουμε μια διαφορετική της κυρίαρχης εκδοχής για την υπαγωγή της χώρας στο Μνημόνιο.

Πιο συγκεκριμένα, τον 1ο χρόνο του δείγματος, από τον Ιούνιο του 2007 ως τον Ιούνιο του 2008, τα ελληνικά spreads κατάφεραν αποτελεσματικά να διατηρούνται σε απόσταση αναπνοής από τα γερμανικά, κυμαινόμενα κάτω από τις 200 μ.β. Από τον Ιούνιο ως τον Δεκέμβρη του 2008, παρουσιάζουν γενικά μια ανοδική τάση, η οποία διακόπτεται απότομα τον μήνα αυτό, επαναφέροντας προσωρινά την διαφορά κάτω από τις 200 μονάδες. Όχι όμως για πολύ.

Μετά από ενάμιση χρόνο ελεγχόμενης διακύμανσης, μπορούμε να χαρακτηρίσουμε τον Δεκέμβρη του 2008 ως το 1ο σημείο τομής του δείγματος. Αν στρέψουμε την ματιά μας στις ευρύτερες εξελίξεις της περιόδου θα παρατηρήσουμε τα εξής:

- Μια γενικευμένη κοινωνική αναταραχή στην χώρα καθ' όλο τον μήνα, όπου με αφορμή την δολοφονία απο αστυνομικό ενός 15χρονου, του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου, κορυφώνονται δυναμικές και πρωτοφανείς εκδηλώσεις διαμαρτυρίας, σε βαθμό που να δικαιολογούν τον χαρακτηρισμό “εξέγερση της νεολαίας”. Σύμφωνα και με διάφορες αναλύσεις, κυρίως απο το εξωτερικό, η εξέγερση χαρακτηρίστηκε ως ένα *προδρομικό φαινόμενο*, μια διαισθητική “απο τα πριν” απάντηση στην οικονομική κρίση με την μορφή της ταξικής λιτότητας, που κύκλωνε απειλητικά την χώρα.¹¹⁴
- Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η κρίση των μεγάλων ιδιωτικών καπιταλιστικών οργανισμών έχει μπει στην ημερήσια διάταξη, αναγκάζοντας την ΕΕ να προχωρήσει σε “τονωτικές ενέσεις” προς τις προβληματικές μονάδες, δαπανώντας εκατοντάδες δις Ευρώ. Η Ελληνική κυβέρνηση, ευθυγραμμιζόμενη με τις αποφάσεις, δεσμεύει 28 δις Ευρώ για την στήριξη του τραπεζικού τομέα στις 15 Οκτωβρίου του 2008¹¹⁵, πολλαπλασιάζοντας το δημοσιονομικό έλλειμμα και ακολούθως αυξάνοντας το χρέος. Την ίδια περίοδο, πληθαίνουν οι πολιτικές φωνές εντός της χώρας¹¹⁶ που σε μορφή χρησμών, κάνουν λόγο για κίνδυνο διεθνούς κηδεμονίας της χώρας και δημοσιονομικού εκτροχιασμού. Αυτά τα σήματα κινδύνου, όλως περιέργως δεν απασχόλησαν τον δημόσιο διάλογο, καθώς γρήγορα η χώρα μπήκε σε προεκλογική περίοδο και η αντιπολίτευση συστρατεύτηκε γύρω απο το προεκλογικό προτεινόμενο κοινωνικό συμβόλαιο.

Από τον Δεκέμβρη του 2008, στον Δεκέμβρη του 2009. Η πρώτη κρίση δανεισμού αντιμετωπίζεται με επιτυχία..

Ανακεφαλαιώνοντας, σε αυτή τη χρονική περίοδο βλέπουμε να εξελίσσεται μια σχετικά έντονη διακύμανση των επιτοκίων δανεισμού, κατα την οποία παρατηρούνται έντονες και απότομες αυξομειώσεις που για πρώτη φορά οδηγούν τα ελληνικά spreads στις 300 μ.β και στο 6,5% επιτόκιο δανεισμού. Αυτές οι πιέσεις στη συνέχεια απορροφούνται αποτελεσματικά, με αποτέλεσμα τον Οκτώβρη του 2009 τα spreads να έχουν σταθεροποιηθεί σε επίπεδα εξαιρετικά χαμηλά, ελάχιστα κάτω απο το 4,5% επιτόκιο και περίπου στις 150 μονάδες διαφορά απο τα αντίστοιχα γερμανικά. Η

¹¹⁴ Όποιος θεωρεί υπερβολική την αναφορά της εξέγερσης ως ρυθμιστικό παράγοντα των spreads των ελληνικών ομολογων, ας παρακολουθήσει την λογική της ανακοίνωσης που εξέδωσε η Moody's, στις 17 Δεκεμβρίου του 2008: http://v3.moodys.com/viewresearchdoc.aspx?docid=PR_169530

¹¹⁵ (Ανόνομο, 2008)

¹¹⁶ Ιδιαίτερη σημασία έχουν οι παρεμβάσεις του Κ. Σημίτη και του Α. Λοβέρδου απο το βήμα της Βουλής, στις 5 και 6 Δεκέμβρη.

διακύμανση του δείκτη στην περίοδο που εξετάσαμε, μας δίνει την δυνατότητα να χαρακτηρίσουμε γενικά ικανοποιητική την διαχείριση της 1ης κρίσης δανεισμού που προέκυψε τον Δεκέμβρη του 2008, η οποία αποκλιμακώθηκε εντελώς ως και τον Οκτώβρη του 2009 και την κυβερνητική εναλλαγή.

Μια εξέλιξη αυτής της περιόδου, που έχει σχετικά παραγνωριστεί, είναι η μέθοδος που η ΝΔ κατάφερε να «χαλιναγωγήσει» τα επιτόκια δανεισμού. Συγκεκριμένα, η πολιτική δανεισμού της ΝΔ την περίοδο αυτή διακρίνονταν από μια σημαντική τροποποίηση. Ενώ ως εκείνη την στιγμή το Δημόσιο –γενικά– έβγαινε για δανεισμό με μεσοπρόθεσμα ομόλογα (2-3-5-10 χρόνια) και διατηρούσε μια «διαχειρίσιμη» (από άποψη χρονικής απόστασης από το προβλεπόμενο χρόνο αποπληρωμής) σύσταση του δημοσίου χρέους, αυτό επί ΝΔ άλλαξε. Την εξεταζόμενη χρονική περίοδο, το ελληνικό Δημόσιο πωλούσε ομόλογα 6μήνου ή/και έτους, αλλάζοντας σημαντικά τόσο τα κόστη εξυπηρέτησης, όσο και τα κόστη αποπληρωμής που πλέον πλησίαζαν αρκετά. Αυτό φαίνεται να ήταν και το δώρο –ως πρόβλημα και ως άλλοθι– της απερχόμενης κυβέρνησης στην επόμενη..

5.3. Το ΠΑΣΟΚ στην κυβέρνηση, ο λαός στον γύψο του Μνημονίου.

Με την ανάληψη της κυβέρνησης από το ΠΑΣΟΚ, εκκίνησε μια διαδικασία, που εκ των υστέρων και έχοντας υπ' όψιν τις διεθνείς εξελίξεις, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι οδήγησε σε κοσμοϊστορικές εξελίξεις, δείγμα της εξαιρετικά ρευστής κατάστασης της παγκόσμιας τάξης πραγμάτων. Το ΔΝΤ, που ως τότε «στήριζε» προβληματικούς εθνικούς σχηματισμούς σε όλη την υφήλιο με όπλο την θεραπεία-σοκ και με εξαιρετικά αμφίβολα αποτελέσματα στην κοινωνική ευημερία των «ασθενών», αναβαθμίστηκε. Από την «συνολική αναμόρφωση» κρατών της Λατ. Αμερικής, της Ασίας και τελευταία της Α.Κ Ευρώπης (βλ. Ουγγαρία) του επιφορτίστηκε ο ρόλος της συνδρομής κρατών του σκληρού πυρήνα της ΕΕ. Με αυτό τον τρόπο προέκυψε η συνεργασία της ΕΕ με το ΔΝΤ όσον αφορά στη σύσταση ενός μηχανισμού «στήριξης» των οικονομιών της Ευρωζώνης, η περίφημη Τρόικα ΕΕ-ΕΚΤ-ΔΝΤ¹¹⁷. Αυτή η περίοδος είναι εξαιρετικά κρίσιμη, γι' αυτό και θα ασχοληθούμε αναλυτικότερα παρακάτω.

Στο πρώτο τρίμηνο της διακυβέρνησης και όσον αφορά στην εσωτερική πολιτική, η νέα κυβέρνηση προχωρούσε με γρήγορα βήματα στην αποστοίχιση από το εκλογικό της πρόγραμμα, που μπορεί να

---

¹¹⁷ Όχι χωρίς τις έντονες διαμαρτυρίες της σαστισμένης ευρώ-γραφειοκρατίας. Ενδεικτικά ο Τρισε προέταξε την ισχυρή διαφονία του, πριν οι καταγιστικές πολιτικές εξελίξεις του θυμίσουν τον ρόλο του και τον πειθαναγκάσουν σε συμφωνία. (Τα Νέα, 25/03/10), «Όχι Τρισέ στο ΔΝΤ».

χαρακτηριστεί ως επεκτατικό κενυσιανό. Έχοντας ως αιτιολογία την άγνοια¹¹⁸ για τα πραγματικά δημοσιονομικά δεδομένα της χώρας και βοηθούμενη από την “ειλικρινή” προεκλογική πολιτική γραμμή της ΝΔ, υπαναχωρούσε από βασικές δεσμεύσεις της¹¹⁹ όπως οι αυξήσεις των μισθών και των συντάξεων πάνω από τον πληθωρισμό, η ενίσχυση με 1 δις ευρώ 2.500.000 κοινωνικά ασθενέστερων, η τόνωση της αγοραστικής δύναμης των εργαζομένων, η επικέντρωση στην ενεργό ζήτηση ως εργαλείο για την υπέρβαση της ύφεσης που είχε μπει η οικονομία.

Παράλληλα και με αυξανόμενη ένταση, τροφοδοτούσε με δηλώσεις -κυρίως- στο εξωτερικό, μια κατάσταση έντασης και ανησυχίας για την κατάσταση της Ελληνικής οικονομίας. Οι δηλώσεις του ΓΑΠ περί χώρας με μειωμένη εθνική κυριαρχία, η διαπίστωση ότι η χώρα βρίσκεται ένα βήμα πριν την χρεωκοπία, η παρομοίωση της Ελλάδας με τον Τιτανικό από τον ΥΠ.ΟΙΚ Γ. Παπακωνσταντίνου και η απόδοση στους κατοίκους της λογικές γενικευμένης διαφθοράς, έδειξε ότι η νέα κυβέρνηση είχε πάρει τις αποφάσεις της. Με την χρήση ευφάνταστων και πιασάρικων συλλογικών αυτό-ενοχικών χαρακτηρισμών και δημιούργησε ένα πλαίσιο γενικευμένης δυσπιστίας για την δυνατότητα εξυπηρέτησης του δημοσίου χρέους. Με αυτό τον τρόπο, έβαλε τις δανειακές ανάγκες στην λαιμητόμο του διεθνών αγορών χρήματος και άφησε τους Οίκους Αξιολόγησης, τους επενδυτές και όσους άλλους προσφέρθηκαν να ρίξουν την λεπίδα, βγάζοντας παράλληλα εκατοντάδες εκατ. Ευρώ από τα περίφημα ασφάλιστρα κινδύνου (CDS - credit default swap).

Στο επίπεδο της δημοσιονομικής διαχείρισης, μετά από μήνες διασποράς φημών και εικασιών που ανακυκλώνονταν με γεωμετρική πρόοδο, η νέα κυβέρνηση επέλεξε στα τέλη Ιανουαρίου, μέσω μιας Έκθεσης της Επιτροπής για την αξιοπιστία των Δημοσιονομικών Στοιχείων¹²⁰ να προχωρήσει στον υπερδιπλασιασμό του επίσημου δημοσιονομικού ελλείμματος. Πιο συγκεκριμένα, από το 6% που το τοποθετούσε η προηγούμενη κυβέρνηση, το καθόρισε στο 12,7% του ΑΕΠ (τελικά, μετά από πιέσεις, έγινες νέες «διορθώσεις») με ανάλογα διογκωμένο και τον πρόσθετο δανεισμό. Αιτιολογώντας αυτή την νέα πρόβλεψη για τα ελλείμματα, ο ΥΠ.ΟΙΚ. Γ. Παπακωνσταντίνου υποστήριξε ότι οφείλεται σε τρεις λόγους:

α) στην επιβράδυνση της προϋπολογισθείσας ανάπτυξης

¹¹⁸ Η άγνοια, ως δικαιολογία για την αναδιαρθρωση τομέων της οικονομίας, αποτελεί συχνή γραμμή άμυνας για τις εκάστοτε κυβερνήσεις. Άγνοια επικαλεστήκε το ΠΑΣΟΚ και για το θέμα των δημοσίων υπαλλήλων.

¹¹⁹ Το προεκλογικό πρόγραμμα του ΠΑΣΟΚ: http://www.pasok.gr/portal/theseis_index.jsf

¹²⁰ Όλη η Έκθεση:

http://www.mnec.gr/export/sites/mnec/el/press_office/DeltaTypou/Documents/2010_02_01_ekthesi_dimos.pdf

β) στην πρόβλεψη για αποπληρωμή -μέρους- του κρυφών χρεών (πχ νοσοκομεία).

γ) στην αποκάλυψη δαπανών που έκρυβε η προηγούμενη κυβέρνηση.

Αυτή η κίνηση, ο υπερδιπλασιασμός δηλαδή των επίσημων προβλέψεων για το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης για τέταρτη φορά την τελευταία δεκαετία, (αντίστοιχες “διορθώσεις” έγιναν το 2002, το 2004 και το 2007) σε μια συγκυρία οικονομικής ύφεσης και κρίσης, γενικευμένης αναταραχής και δυσπιστίας για το μέλλον, ήταν καθοριστική για τις προοπτικές ομαλού δανεισμού του ελληνικού κράτους και έθεσε τις προϋποθέσεις για την κρίση δανεισμού που ακολούθησε.

Για του λόγου το αληθές, παραθέτουμε μια δήλωση του Arnaud Marès, του Ανώτατου Αντί-Προέδρου της Moody's: «Η νέα ελληνική κυβέρνηση, η οποία ήρθε στην εξουσία στις 4 Οκτωβρίου, αποκάλυψε αναθεωρημένα στοιχεία για το έλλειμμα για το 2008 και το 2009 παρουσιάζουν απότομη επιδείνωση των δημόσιων οικονομικών σε σχέση με την προηγούμενη υποβληθείσα εκτίμηση. Αν και η ύφεση είναι λιγότερο σοβαρή στην Ελλάδα από ό, τι σε πολλές άλλες αναπτυγμένες οικονομίες, το προβλεπόμενο έλλειμμα για το 2009 αναθεωρήθηκε προς τα πάνω, ενδεχομένως να φθάσει το 12,5%. Αυτό είναι περισσότερο από το διπλάσιο του επιπέδου της προηγούμενης πρόβλεψης και σημαντικά υψηλότερο από το μέσο όρο της Ευρωζώνης. Το μέγεθος της αναθεώρησης διαιωνίζει μακροχρόνια ανησυχίες του Moody's σχετικά με τη διαφάνεια και την αξιοπιστία των επίσημων στατιστικών στοιχείων στην Ελλάδα.» Η εξέλιξη αυτή ήρθε να ολοκληρωθεί με την υποτίμηση της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας, σε A2 από A1 στις 22/12/09¹²¹. Για τους Οίκους Αξιολόγησης όμως θα ασχοληθούμε εκτενέστερα παρακάτω.

Πράγματι, σύμφωνα με το διάγραμμα που παραθέσαμε, οι τελευταίοι μήνες του 2009 και ο πρώτος του 2010 είναι μήνες συνεχούς και αυξανόμενης διαφοράς των ελληνικών με τα γερμανικά spreads, με αποτέλεσμα τον Φεβρουάριο του 2010 να έχουν αγγίξει για πρώτη φορά τα τελευταία χρόνια τις 400 μ.β. Η δικαιολογία της νέας κυβέρνησης, περί του δημοσιονομικού εκτροχιασμού ως τον πρωτεύον λόγο της εκτόξευσης των spreads δεν φαίνεται να ευσταθεί.

Αυτό διότι, όπως αναλύσαμε παραπάνω, το 2008 και το 2009 ήταν χρονιές διόγκωσης των ελλειμμάτων σε όλη την Ευρωζώνη λόγω των εκτεταμένων επιδοτήσεων προς τους προβληματικούς οργανισμούς. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Καζάκος, 2010, σ 27) έχουμε τα εξής στοιχεία:

---

¹²¹ (Moody's, 2009)

Πίνακας _: Μεταβολές των ελλειμμάτων της Γενικής Κυβέρνησης σε χώρες της ΕΕ

	2007	2009	Διαφορά (*)
Ελλάδα	-3,7	-12,7	9
Ισπανία	1,9	-11,2	13,1
Πορτογαλία	-2,6	-8	5,4
Ισπανία	0,3	-12,5	12,2
Γαλλία	-3,4	-8,2	4,8
Ευρωζώνη - 15	-0,7	-7,6	6,9

(*) Σε εκατοστιαίες μονάδες

Δημοσιονομικός εκτροχιασμός ως γενική κατάσταση στην Ευρώπη.

Τα παραπάνω στοιχεία επιβεβαιώνουν το αυτονόητο: Τα τελευταία χρόνια, ο δημοσιονομικός εκτροχιασμός δεν αποτέλεσε ελληνική ιδιαιτερότητα, αλλά πανευρωπαϊκή πραγματικότητα. Παρά το γεγονός ότι το ελληνικό έλλειμμα είναι -με ελάχιστη διαφορά- το μεγαλύτερο όπως επίσης έχει το μεγαλύτερο αρχικό έλλειμμα, παρατηρούμε ότι πολλές χώρες, συμπεριλαμβανομένου και της Γαλλίας αντιμετωπίζουν παρόμοια προβλήματα που απορρέουν από τα πακέτα τόνωσης που διέθεσαν. Να σημειώσουμε εδώ ότι στην Ελλάδα¹²² η συζήτηση εξαντλήθηκε στην καταπολέμηση του συγκυριακού (κυκλικού) ελλείμματος και όχι του διαρθρωτικού, που προκύπτει από τα πραγματικά προβλήματα της ελληνικής οικονομίας, όπως θα αναλύσουμε παρακάτω.

Απόδειξη του παραπάνω ισχυρισμού αποτελεί η δήλωση του Ολλανδού Υπουργού Οικονομικών Φούτερ Μπος, μετά την ανακοίνωση των διορθωμένων στατιστικών. “Η Ελλάδα”, δήλωσε, “δεν είναι υπόλογη επειδή δεν μπόρεσε να χαλιναγωγήσει το έλλειμμά της. Κατηγορείται κυρίως για καταστροφή και κατ' εξακολούθηση εξαπάτηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των υπόλοιπων κρατών-μελών”.¹²³

¹²² Με τους συντάκτες του Μνημονίου να μην διαφοροποιούνται.

¹²³ Βλ. και (Καθημερινή, 12/11/2009).

5.4. Greek Statistics: Δεν είναι πάντα Κυριακή.

Η δημιουργική λογιστική που επιστράτευσε η Ελλάδα για να βελτιώσει τεχνητά την δημοσιονομική της κατάσταση, παρά τα αντιθέτως λεγόμενα, δεν αποτελεί μειοψηφική πρακτική. Ο πιο πολλές χώρες, αν όχι όλες, υιοθετούν τέτοιες πρακτικές ώστε να κρύψουν χρέη και ελλείμματα μέσα από την δημιουργία μαύρων και άσπρων τρυπών¹²⁴. Η επιστράτευση της επινοητικότητας στην σύνταξη των εθνικών προϋπολογισμών αποτέλεσε απαραίτητο εργαλείο ώστε να μπορέσουν οι υποψήφιας χώρες να εκπληρώσουν τα κριτήρια που έθετε το ευρωπαϊκό οικοδόμημα, είτε πρόκειται για την είσοδο στην ΕΕ, είτε για την συμμετοχή στο Ευρώ, είτε για την τήρηση του Συμφώνου Σταθερότητας, είτε για οποιοδήποτε άλλο μονεταριστικό μέτρο. Η ίδια η ΟΝΕ, λειτουργώντας με την απαραίτητη δόση πραγματισμού, έβαλε δίπλα από το όριο του 60% δημοσίου χρέους της Γενικής Κυβέρνησης ως προϋπόθεση ένταξης στην ζώνη του Ευρώ, έναν αστερίσκο που συμπλήρωνε «ή το δημόσιο χρέος να έχει καθοδική τάση», δείχνοντας τα πραγματικά όρια της «γερμανικής πειθαρχίας».

Αυτό που αποτελεί ελληνική πρωτοτυπία, είναι το συχνό “σπάσιμο της δημοσιονομικής ομερτά του κράτους” ανάλογα με την κυβέρνηση που αναλαμβάνει, στην προσπάθεια να καλλιεργήσει την εικόνα της καμένης γης ώστε να απαγκιστρωθεί από τις προεκλογικές της εξαγγελίες. Το γεγονός ότι προέκυπταν συχνότερες αναθεωρήσεις των στατιστικών που έδινε η Ελλάδα στην Επιτροπή ανά τακτά χρονικά διαστήματα (το 2002 μετά την είσοδο στην ΟΝΕ, το 2004 με την περίφημη απογραφή και το 2007 που οδήγησε την χώρα στην πρώτη επιτήρηση) αποδεικνύει ότι τα περίφημα “Greek statistics” γίνονταν αποδεκτά -με τον ένα τρόπο ή με τον άλλο- από τους εταίρους.

Βασισόμενη σε αυτό το γεγονός, η τελευταία κυβέρνηση επιχείρησε να επαναλάβει την ίδια πρακτική. Δεν έλαβε υπ' όψιν της (ή απεναντίας το έλαβε σοβαρά) όμως το αυτονόητο. Το γεγονός δηλαδή ότι το 2009 ήταν μια χρονιά κρίσης, ύφεσης, χρεοκοπιών και κακής πίστης. Αν δεχτούμε τον κεντρικό ρόλο της πίστης, τόσο σε περιόδους ομαλής αναπαραγωγής του ΚΤΠ, όσο ειδικά σε περιόδους κρίσης όπου τα πράγματα αποκτούν αστάθμητες δυναμικές, η κίνηση αυτή μοιάζει με αυτοκτονία. Αρκεί να θυμηθούμε ότι λίγες μέρες πριν ανακοινωθεί ο υπερδιπλασιασμός του γενικού ελλείμματος κατέρρευσε το Ντουμπάι¹²⁵, αν συνυπολογίσουμε το γεγονός ότι η Ευρώπη είχε μπει οριστικά στην εποχή της δημοσιονομικής τρομοκρατίας, με τα κράτη να αποφασίζουν πρωτοφανή πακέτα λιτότητας και τις “αγορές” να ψάχνουν για τον επόμενο υποψήφιο προς κατάρρευση.¹²⁶

Σε αυτή τη συγκυρία, μια κυβέρνηση η οποία “αποκαλύπτει” ότι έχει πέσει πολύ έξω στις εκτιμήσεις

¹²⁴ Οι ΗΠΑ για παράδειγμα, στο δημόσιο χρέος τους αποκλείουν τα χρέη των πολιτειών της, που αποτελούν σημαντικό κομμάτι της πραγματικής εικόνας.

¹²⁵ Στις 11 Φεβρουαρίου του 2010.

¹²⁶ Βλ. και (Νικολόπουλος, 15/11/2009)

της, που δηλώνει διεθνώς ότι βρίσκεται στα πρόθυρα της χρεοκοπίας (το ποιο κόμμα φταίει δεν αλλάζει σε τίποτα τις συνέπειες) ενώ έχει συγκεκριμένες και πειστικές δανειακές ανάγκες που θα καλυφθούν από τις -δυστυχώς- άκαρδες αγορές ομολόγων, είναι μια κυβέρνηση είτε ανίκανη, είτε ικανή για τα πάντα, με τον συνδυασμό των δύο να μην αποκλείεται.

Ποιο ήταν πραγματικά το σκεπτικό της κυβέρνησης εκφεύγει της εργασίας αυτής. Αυτό που δεν εκφεύγει όμως, είναι το γεγονός ότι από την στιγμή που ο πρωθυπουργός ψέλλισε κάτι για την μεταφορά “τεχνογνωσίας” από το ΔΝΤ¹²⁷ και εντός του διεθνούς πλαισίου που περιγράψαμε, το κόστος δανεισμού εκτοξεύτηκε (Απρίλιος-Μάιος 2010) στις 1000 μονάδες βάσης και στο 14,5% επιτόκιο. Έτσι, η κρίση δανεισμού οριστικοποιήθηκε με όρους αυτοεκπληρούμενης προφητείας και η σύναψη του Μνημονίου έγινε πραγματικότητα.

Αντίθετα από ότι θα περίμενε κανείς όμως, η υπογραφή του Μνημονίου δικαιολογήθηκε σε άλλη βάση. Με φόντο το γραφικό λιμάνι του Καστελόριζου ο Γ. Παπανδρέου παρομοίαζε τον Μηχανισμό Στήριξης ως το «απάνεμο λιμάνι που θα μας επιτρέψει να ξαναχτίσουμε το σκάφος μας με γερά και αξιόπιστα υλικά» ώστε να ξαναφτιαχτεί «ένα σκάφος έτοιμο να βυθιστεί.»¹²⁸ αποτέλεσαν το διαρθρωτικά προβλήματα της χώρας και ειδικά το “δίδυμο κακό”, δηλαδή τα μεγάλα ελλείμματα σε συνδυασμό με το μεγάλο δημόσιο χρέος. Τα συμφωνηθέντα μέτρα βέβαια μοιάζουν επικίνδυνα με αυτά που εδώ και κάποια χρόνια –με πρώτη την Γερμανία και την περίφημη «Ατζέντα 2010»- υιοθετούν άλλες ευρωπαϊκές χώρες χωρίς αντίστοιχα δημόσια χρέη ή διαρθρωτικά προβλήματα όπως η Ολλανδία, η Γαλλία και η Ιρλανδία. Αυτή την επίκληση του χρέους ως το μεγαλύτερο πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας θα προσπαθήσουμε να αποκρούσουμε στην συνέχεια.

(T+3) => (T+10) => ΔΝΤ;

Η αγορά ομολόγων είναι μια εξαιρετικά περίπλοκη, αδιαφανής και ανεξέλεγκτη χρηματο-οικονομική διαδικασία με κανόνες και όρους που χρήζουν πολλές φορές αποκωδικοποίησης και επεξήγησης. Τα «παιχνίδια χρήματος» σε αυτά τα επίπεδα, συνεχείς και άναρχες αγοραπωλησίες τίτλων (το λεγόμενο short-selling) μεταξύ μιας πλευρά που πουλάει ομόλογα και μιας πλευράς που αγοράζει, δεν θέτουν προϋπόθεση στον αγοραστή να έχει εκείνη την στιγμή την αξία τους. Τους δεσμεύει απλώς να τα αγοράσει και να τα μεταπωλήσει στον αγοραστή με τον οποίο έχει συμφωνήσει, εντός συγκεκριμένης προθεσμίας. Σε αυτού του είδους τις συναλλαγές (χρηματιστηριακές, αγορές ομολόγων κτλ) βρίσκει

¹²⁷

¹²⁸ Βλ. (Cosmo.gr, 23/04/10), «Διάγγελμα Παπανδρέου και προσφυγή από Καστελόριζο», <http://www.cosmo.gr/Politics/Hellas/270786.html>

την δικαίωση της η φράση «ο χρόνος είναι χρήμα», καθώς όλες οι συναλλαγές γίνονται με αστραπιαίες ταχύτητες και με οδηγό το γρήγορο και πολλαπλό κέρδος (το short-selling επιτρέπει με τίτλους X αξίας να επενδυθούν σε πολλαπλάσιας αξίας αγορές, με μόνο περιορισμό την «εμφάνιση στο ταμείο» την στιγμή που η αγοραπωλησία έχει προκαθορίσει. Έτσι, δημιουργούνται αυτό-επεκτεινόμενες αγορές χρήματος, που βασίζονται από μία στην πίστη αποπληρωμής και από την άλλη στην πίστη μη-αποπληρωμής¹²⁹. άποψη οικονομικού αποτελέσματος κινούνται στην σφαίρα αυτού που ο Μαρξ ονομάζει «αυτό-αναπαράγόμενο χρήμα», στην επικράτεια του $X - X'$.

Με αυτές τις ρυθμίσεις είναι δυνατό το εξής παράδοξο: Έστω ότι ένας πουλάει με το spread (διαφορά επιτοκίου δανεισμού) στις 250 μονάδες. Εάν στο προκαθορισμένο διάστημα καταφέρει και βρει και αγοράσει ομόλογα χαμηλότερης αξίας, με spread πχ στις 500 μονάδες, κερδίζει την διαφορά των 250 μονάδων βάσης, δηλαδή το 2,5% επί του κεφαλαίου σε λίγες μέρες. Ένα 2.5% που πολλαπλασιάζεται με δις, παράγοντας εύκολο και αυτοματοποιημένο κέρδος.

Μια εύκολη μέθοδος που απογειώνει αυτή την πρακτική είναι ο ορισμός της μέρας παράδοσης κάποιες μέρες μετά την συμφωνία, χρονικό διάστημα στο οποίο κάποιος που θέλει μπορεί να αξιοποιήσει πολλαπλώς. Η Ελλάδα, πάγια χρησιμοποιούσε το περίφημο (T+3) (3 μέρες διαθέσιμες), που βοηθούσε στον περιορισμό του φαινομένου. Στις 22 Οκτωβρίου όμως και μετά από αίτημα (στις 5 Οκτωβρίου) της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών, η ΤτΕ αποφάσισε να αυξήσει την προθεσμία σε 10 μέρες (T+10), δίνοντας την δυνατότητα για τεράστια διεύρυνση του «κερδοσκοπικού» παιχνιδιού.¹³⁰ Σε ανακοίνωση της, αποφεύγοντας να τοποθετηθεί επί της ουσίας, αρκέστηκε να πει ότι λειτούργησε καθόλα νόμιμα..

5.5. ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΩΝ ΟΙΚΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ.

Σε αυτή την κρίση δανεισμού, καταλυτικό ρόλο έπαιξαν τρεις μεγάλοι Οίκοι Αξιολόγησης (Ο.Α), η Moody's, η Standard & Poor's και η Fitch, οι οποίες κατέχουν το 95% του μεριδίου της παγκόσμιας αγοράς πιστοληπτικής αξιολόγησης και αποκομίζουν εκατοντάδες εκατ. Ευρώ από τις μετρήσεις που διενεργούν. Ο ρόλος των οίκων αξιολόγησης είναι να αξιολογούν («διαβαθμίζουν») την πιστοληπτική ικανότητα κρατών, επιχειρήσεων και άλλων φορέων που εκδίδουν χρεόγραφα (π.χ. ομολογιακά

---

¹²⁹ Τα περίφημα CDS (Credit Default Swaps), συμβόλαια παραγώγων χρηματοοικονομικών προϊόντων που λειτουργούν ως «ασφάλιστρα» έναντι ομολόγων που εκδίδουν είτε κράτη είτε επιχειρήσεις, τα οποία οι επενδυτές αγοράζουν για να καλυφθούν από τον κίνδυνο χρεοκοπίας του κράτους ή της επιχείρησης.

¹³⁰ Αυτή η απόφαση δεν πρέπει να μας οδηγήσει πάραυτα σε ανθελληνικές συνωμοσίες. Η ΤτΕ, όπως και πολλές άλλες τράπεζες και ασφαλιστικά ταμεία είναι ομολογιούχοι του Ελληνικού Δημοσίου, επιδιώκοντας την καλύτερη απόδοση της επένδυσής τους, με όλα τα νόμιμα μέσα. Το χρήμα δεν έχει πατρίδα, ούτε συνείδηση, ούτε τύψεις.

δάνεια) με στόχο την άντληση κεφαλαίων από τις αγορές.

Η πιστοληπτική διαβάθμιση αντιστοιχεί στην πιστοληπτική αξιοπιστία, υπολογίζει δηλαδή την ικανότητα κάποιου να αποπληρώσει ένα δάνειο. Επηρεάζει δε άμεσα το επιτόκιο του δανείου, καθώς τα επιτόκια εξαρτώνται από το ρίσκο που συνεπάγεται η συγκεκριμένη επένδυση. Έτσι, ένα ομόλογο χαμηλής διαβάθμισης έχει υψηλό επιτόκιο (απόδοση) προκειμένου να προσελκύσει αγοραστές, αφού το ίδιο αποτελεί ούτως ή άλλως μια επισφαλή επένδυση. Αντιστρόφως, ένα ομόλογο υψηλής διαβάθμισης (π.χ. με αξιολόγηση AAA) προσφέρει μικρότερο επιτόκιο, αφού η επένδυση θεωρείται πολύ χαμηλού ρίσκου.

Κάθε οίκος αξιολόγησης έχει αναπτύξει το δικό του σύστημα διαβάθμισης για τους δανειζόμενους του Δημοσίου αλλά και για τις επιχειρήσεις. Η Fitch Ratings ανέπτυξε ένα σύστημα αξιολόγησης το 1924 που υιοθέτησε και η Standard & Poor's. Το σύστημα αξιολόγησης της Moody's είναι λίγο διαφορετικό. Μάλιστα, η Moody's υποστηρίζει πως οι διαβαθμίσεις της ενσωματώνουν μια θεμελιωδώς ανώτερη προσέγγιση, που δεν αντικατοπτρίζει μόνο την πιθανότητα χρεοκοπίας αλλά και τη σοβαρότητα της ζημίας σε περίπτωση χρεοκοπίας.

Η Fitch Ratings και η Standard & Poor's χρησιμοποιούν ένα σύστημα γραμμάτων, από το «AAA» (που δίδεται στους πλέον αξιόπιστους δανειολήπτες, που δεν παρουσιάζουν προβλέψιμο ρίσκο σε ό,τι αφορά τις μελλοντικές πληρωμές τόκων και κεφαλαίου) μέχρι το «D» (που δίδεται στους δανειολήπτες που έχουν ήδη αφήσει ακάλυπτες κάποιες υποχρεώσεις).

Η Moody's ακολουθεί ένα σύστημα γραμμάτων και αριθμών, από το «Aaa» (για τους ποιοτικότερους τίτλους, με τον μικρότερο βαθμό ρίσκου), μέχρι το «C» που είναι και η χαμηλότερη διαβάθμιση που προβλέπει ο οίκος.

Η επιρροή των μετρήσεων των Οίκων Αξιολόγησης.

Αυτοί οι ιδιωτικοί οργανισμοί, ελλείψει ενός ευρωπαϊκού δημόσιου φορέα αντίστοιχης λογικής¹³¹,

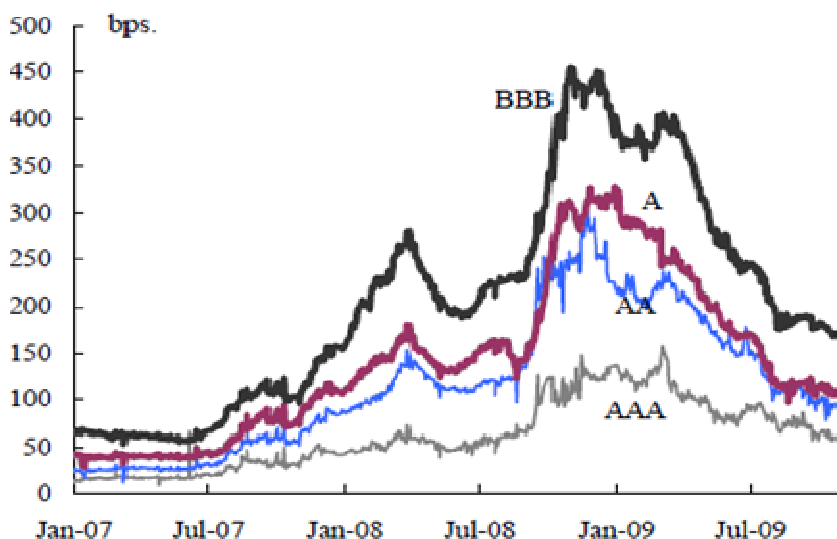
---

¹³¹ Είναι πραγματικά απίστευτο το πώς η κατά τα άλλα αυστηρότατη και υπερ-δραστήρια Ε.Ε δεν έχει σκεφτεί την ίδρυση ενός

κάλυπταν τις ευρωπαϊκές και παγκόσμιες ανάγκες για επιχειρηματικές συμβουλές, μέρος των οποίων ήταν η συμβουλές στις αγορές κρατικών ομολόγων, φέρνονταν τους τρεις ΟΑ, εν τέλει απλές ιδιωτικές επιχειρήσεις, σε θέση να καθορίζουν το κόστος δανεισμού κρατών. Η απουσία της δυνατότητας απευθείας δανεισμού κρατών-μελών απευθείας από την ΕΚΤ, ενισχύει την βαρύτητα των ΟΑ στις διεθνείς εξελίξεις.

Ενδεικτική της επιδραστικότητας των ΟΑ είναι η έκθεση του European Economic Forecast - autumn 2009, που δημοσιεύτηκε τον Οκτώβρη του 2009, για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Spread Economic Forecast , 3: 2009). Στην έκθεση αυτή, δημοσιεύεται ένα διάγραμμα, που συνδέει το ύψος των spreads με τα ratings των ΟΑ

Διάγραμμα _ : Διασπορά των spreads ανάλογα με την αποδιδόμενη πιστοληπτική ικανότητα

Πηγή: European Economic Forecast - autumn 2009

Αυτός ο πίνακας δείχνει την πραγματική δύναμη που οι ΟΑ είχαν στην διαμόρφωση του κόστους δανεισμού των χωρών μέσα από την εκτίμηση της πιστοληπτικής ικανότητας τους. Ειδικά δε οι εναρμονισμένες πρακτικές που αναπτύσσονται μεταξύ τους, με την –σχεδόν- ταυτόχρονη υποτίμηση ή υπερτίμηση οργανισμών, που συνέβη και στην περίπτωση της Ελλάδος, δείχνει το μέγεθος της πίεσης που μπορούν να ασκήσουν σε χώρες, εφαρμόζοντας αμφίβολα κριτήρια απόφασης και έχοντας ιδιοτελή και όχι δημόσια συμφέροντα.

Το γεγονός ότι η ΕΕ αρνείται, είτε να ρυθμίσει τους κανόνες λειτουργίας των υπαρχόντων οίκων, είτε

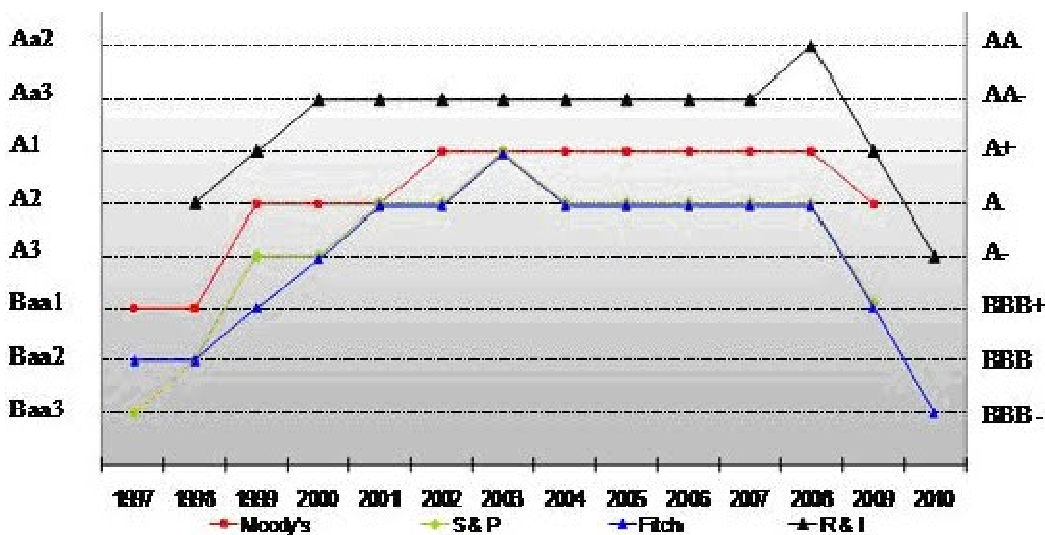

αντίστοιχο μηχανισμό, που θα ελαχιστοποιεί τον πανθομολογούμενο «ηθικό κίνδυνο» που προκύπτει από τέτοιες εταιρικές επικαλύψεις. Ίσως να μην το θεώρησέ σημαντικό...

να δημιουργήσει έναν δικό της φορέα, δείχνει έναν συμβιβασμό που έχει επιτευχθεί μεταξύ των δύο πλευρών. Σύμφωνα και με τα όσα έχουμε παραθέσει, θα τολμήσουμε να ισχυριστούμε ότι οι Οίκοι αυτοί, που σε συνθήκες ελεύθερης αγοράς θα έπρεπε να έχουν χρεοκοπήσει λόγω κατά συρροήν λανθασμένων εκτιμήσεων, λειτουργούν σαν το «μακρύ χέρι» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ως ένα εμιάυτονομο μηχανισμό συμμόρφωσης των απείθαρχων χωρών-μελών. Χωρίς τα συμφέροντα τους να ταυτίζονται, αλλά υιοθετώντας τα ίδια κριτήρια πρόσληψης της πραγματικότητας, πολλές φορές οι Οίκοι λειτουργούσαν ως εμπροσθοφυλακή της δημοσιονομικής τρομοκρατίας και της μονεταριστικής λογικής, υποβαθμίζοντας ελληνικά και άλλα ομόλογα όχι λόγω αφερεγγυότητας, αλλά λόγω χαλαρής δημοσιονομικής πολιτικής. Στην περίπτωση της Ελλάδας, με την ενεργό συμμετοχή και συμβολή της ελληνικής κυβέρνησης, ο στόχος ήταν η σταδιακή εκδίωξη της χώρας από τις αγορές, πιθανόν προς εκπλήρωση ενός σχεδίου που καλλιεργούνταν από τον Δεκέμβρη του 2009.

Οι υποτιμήσεις της Ελλάδος από τους «3» έγιναν σε πρώτη φάση τον Δεκέμβρη του 2009 και συμπληρωματικά τον Απρίλη του 2010, όπου με τις νέες βαθμολογίες τους, (A2 σε A3 η Moody's, BBB- η Fitch και η S&P) «πέταξαν στα σκουπίδια» τα ελληνικά κρατικά – και σύντομα και ιδιωτικά- ομόλογα και μάλιστα με διαφορές λίγων ημερών στις ανακοινώσεις τους.

Διάγραμμα Εκτιμήσεων Π.Ι. για την ομόλογα της Ελλάδας

Πηγή: Eurostat

5.6. Κριτική στους Οίκους Αξιολόγησης

Η κριτική που ασκείται στους οίκους αξιολόγησης συνδέεται άμεσα με την λογική που θέσαμε παραπάνω, δηλαδή αυτή της αναποτελεσματικής διάγνωσης των κινδύνων που ενυπήρχαν τόσο στην πιστοληπτική ικανότητα των καταναλωτών και των επιχειρήσεων, όσο και στην πιστωτική αξιοπιστία των τραπεζών.

Τα χρησιμοποιηθέντα μοντέλα αξιολόγησης κρίθηκαν λανθασμένα, απέναντι σε μια συγκυρία που απαιτούσε περισσότερο πολύπλοκα εργαλεία διάγνωσης για την κατάσταση των διεθνών χρηματαγορών. Παρότι για παράδειγμα η επισφάλεια των στεγαστικών δανείων ήταν ήδη γνωστή στον επενδυτικό κόσμο, οι μη ρεαλιστικές υποθέσεις των οίκων αξιολόγησης σχετικά με το ρίσκο αυτών των δανείων ενέτεινε την συνέχιση των επενδύσεων σε ακίνητα, Calomiris (2008, p.20). Η ανάπτυξη νέων χρηματοπιστωτικών μορφών, όπως αυτή των παραγώγων, οδήγησε σε υποδείγματα τιμολόγησης και διαχείρισης του κινδύνου τα οποία εξαρτώνται από παραμέτρους που παρουσιάζουν εξαιρετικά μεγάλο βαθμό δυσκολίας ερμηνείας.

Η αναποτελεσματικότητα των Οίκων Αξιολόγησης έγινε ηλίου φαεινότερη τα τελευταία δέκα χρόνια, μέσα από διαδοχικές λάθος εκτιμήσεις της πραγματικής κατάστασης διαφόρων οικονομικών οργανισμών, με κάποιες από αυτές τις αποτυχίες να έχουν λάβει ιστορικό χαρακτήρα.

Μερικά πρόσφατα παραδείγματα:

- Οι οίκοι αξιολόγησης προτρέπουν την αγορά μετοχών της Enron τέσσερις μέρες πριν πτωχεύσει η εταιρεία τον Δεκέμβριο του 2001.
- Οι οίκοι αξιολόγησης κατείχαν παραπλανητική θετική στάση στην πιο πρόσφατη (Σεπτέμβριος 2008) κατάρρευση της Lehman Brothers.
- Οι οίκοι αξιολόγησης λίγους μήνες πριν καταρρεύσει η οικονομία της Ισλανδίας την είχαν αναβαθμίσει.

Επί προσθέτως ιδιαίτερος λόγος γίνεται και για την ίδια την φύση των οίκων αξιολόγησης και τον τρόπο συγκρότησης τους. Το κύριο επιχείρημα είναι πως αντί να αποτελούν απλώς επιχειρήσεις αντικειμενικής πληροφόρησης, αντιθέτως, συγκροτούνται ως εταιρικά και κεφαλαιακά μίγματα από τους ίδιους τους επενδυτικούς, αναπτυξιακούς, χρηματοπιστωτικούς, χρηματιστηριακούς και επιχειρηματικούς παίκτες για την τεχνητή ενίσχυση του κύρους των εταιριών τους. Χαρακτηριστική είναι η επιστολή του Νικολά Σαρκοζί προς την Καγκελάρια της Γερμανίας Ανγκελα Μέρκελ με την

οποία ζητεί από τις αρχές να διερωτηθούν «σχετικά με τον ρόλο που πρέπει να παίζουν οι οίκοι στον καθορισμό των κινδύνων», καθώς την ίδια στιγμή συμβάλλουν στη δημιουργία των προϊόντων που αξιολογούν!

Κεφάλαιο 6^ο: ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΤΡΥΠΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

6.1. ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ: ΠΩΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΘΗΚΕ, ΠΩΣ ΣΥΝΤΗΡΗΘΗΚΕ.

Όπως προκύπτει και από τις αναλύσεις, το ελληνικό δημόσιο χρέος, ποσοστιαία, είναι –κυρίως– δημιούργημα της δεκαετίας του 1980. Το 1980 το δημόσιο χρέος έφτανε στο 20% του ΑΕΠ, και επεκτάθηκε ραγδαία στη συνέχεια. Το 1990 ήταν 80% και το 1993 ήταν 115%. Έκτοτε, με κάποιες διακυμάνσεις, διατηρήθηκε σε αυτά τα επίπεδα μέχρι σήμερα.¹³²

Συχνά υποστηρίζεται¹³³ ότι η διόγκωση του δημοσίου χρέους είναι αποτέλεσμα της σπάταλης πολιτικής της περιόδου 1981-1989 κατά την οποία σύμφωνα με την ίδια λογική, υπήρξε μια εκτεταμένη κοινωνική και αναδιανεμητική πολιτική που γιγάντωσε το δημόσιο χρέος της χώρας. Αυτό δεν επιβεβαιώνεται από τις έρευνες. Για την ακρίβεια, σύμφωνα με τον Γιώργο Σταθάκη (Σταθάκη 2005, σ. 22), το δημόσιο χρέος έφευγε εκτός ελέγχου κυρίως την περίοδο των σταθεροποιητικών προγραμμάτων (1985-87, 1991-93, 2009-2010), προγραμμάτων που σύμφωνα με τους εμπνευστές τους θα βοηθούσαν στην συγκράτηση του. Αντ' αυτού, σε όλα τα σταθεροποιητικά προγράμματα στην Ελλάδα μετά την μεταπολίτευση παρατηρούμε ότι συρρικνώνονταν τα ελλείμματα (κυρίως τα συγκυριακά) και κατόπιν αυξάνονταν ραγδαία το χρέος. Παρακάτω θα προσπαθήσουμε να αποκρυπτογραφήσουμε αυτή την τάση.

6.2. Ταξικό φορολογικό σύστημα

Όπως σημειώνει ο Σταθάκης (Σταθάκης, 2005, σ. 25): “Στην δεκαετία του '80, το φορολογικό σύστημα διατήρησε την παραδοσιακή δομή του. Η αύξηση των εσόδων προήλθε κυρίως από τους έμμεσους φόρους. Η εισαγωγή του ΦΠΑ προσέφερε ένα σημαντικό εργαλείο σταθεροποίησης της έμμεσης φορολογίας. Η άμεση φορολογία, όπως και παλαιότερα, αφορούσε κυρίως μισθωτούς και συνταξιούχους”.

¹³² Η εμφάνιση του δημοσίου χρέους ως λόγο (ΔΧ/ΑΕΠ) περιορίζει ποσοστιαία το μέγεθος λόγω της ισχυρής ανάπτυξης της περιόδου. Τα απόλυτα μεγέθη ακολουθούν μια πιο δυναμική αύξηση.

¹³³ Ν. Νικολάου, «Ο εφιάλτης του δημοσίου χρέους». Το Βήμα, 13/96/2004.
<http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&ct=114&artid=159512&dt=13/06/2004>

Αυτή η κατάσταση δεν φαίνεται να έχει αλλάξει ως και σήμερα. Για να είμαστε ακριβείς, φαίνεται να έχει χειροτερέψει κατά των οικονομικά αδύναμων στρωμάτων της ελληνικής κοινωνίας.

Έχουμε αλλού αναλύσει, ότι το μέγεθος των δημοσίων δαπανών στην Ελλάδα κυμαίνεται γύρω στο 45-47% του ΑΕΠ της χώρας, κατατάσσοντας την Ελλάδα σαν μια μεσαία χώρα όσον αφορά στις δαπάνες του κράτους. Αυτό που θα αναλύσουμε εδώ είναι τα αντίστοιχα έσοδα, σαν ποσοστό του ΑΕΠ, που το κράτος αποκομίζει από τους φορολογούμενους.

Πίνακας _: Συνολικά δημόσια έσοδα χωρών

2006		2007		2008		2009
44,8		44,7		44,6		44
44,9		44,9		44,7		44,1
45,2		45,1		45,1		44,5
45,4		45,4		45		44,5
45,3		45,3		44,9		44,5
45,3		45,4		45		44,6
48,8		48,1		48,8		48,1
36,2		40,8		39,3		35,9
41,1		41,8		40,2		40,2
56,6		55,7		55,3		55,7
43,7		43,8		43,9		44,5
36		36,9		37		43,4
37,4		36,8		35,4		34,5
39,1		39,8		39,7		37,8

Πηγή: Eurostat

Παρατήρηση: Η Ελλάδα είναι προτελευταία.

Βάσει του πίνακα μπορούμε να συμπεράνουμε τα εξής:

Περίπου σε όλες τις υπό εξέταση μονάδες, (είτε αυτές αναφέρονται σε χώρες, είτε σε ομάδες χωρών) το ύψος των δημοσίων εσόδων τους κυμαίνεται περίπου στο 45% του ΑΕΠ τους. Σε κάποιες περιπτώσεις μάλιστα, όπως το Βέλγιο και η Δανία το ποσοστό αυτό ενισχύεται σημαντικά (48% και 55% αντίστοιχα), δείχνοντας ότι το περίφημο σκανδιναβικό μοντέλο απαιτεί και ισχυρές δημόσιες δαπάνες και αντίστοιχα ισχυρά δημόσια έσοδα. Η Ελλάδα σε αυτόν τον πίνακα καταφέρνει να πιάσει την προτελευταία θέση, μόλις πάνω από την Ιρλανδία του σκληρού νεοφιλελευθερισμού, αποκαλύπτοντας έτσι μια ακόμα ταύτιση των δύο χωρών, μαζί με την «πρωτιά» στις κοινωνικές δαπάνες.

Η συμπεριφορά του δείκτη όσον αφορά στην Ελλάδα:

Κατα την διάρκεια της περιόδου 1998 με 2002, τα δημόσια έσοδα παρέμεναν περίξ του 40,5%, με εξαίρεση το έτος 2000, το οποίο ήταν και το πιο προσοδοφόρο όλης της εξεταζόμενης περιόδου. Από το 2003 και πέρα όμως, παρατηρούμε μια μικρή αλλά σταθερή μείωση των εσόδων, με αποκορύφωμα του 2009, χρονιά κατά την οποία τα συνολικά έσοδα της χώρας ακούμπησαν το ιστορικό τους χαμηλό (37,8%). Έτσι ο μέσος όρος του σχετικού δείκτη προσεγγίζει το 40% (39,5%), με τον μέσο όρο της ΕΕ-27 και της ΕΖ-16 να είναι περίπου στο 45,5%.

Πίνακας _: Συγκριτικός πίνακας δαπανών/εσόδων μεταξύ ΕΕ και Ελλάδος

Δημόσιες Δαπάνες ΕΕ-27	47%
Δημόσιες Δαπάνες Ελλάδος	45,5%
Δημόσια Έσοδα ΕΕ-27	45,3%
Δημόσια Έσοδα Ελλάδος	39,5%

Πηγή: Eurostat

Βάσει των παραπάνω πινάκων διαπιστώνουμε μια σημαντική και επίμονη ανισορροπία όσον αφορά στην διαφορά εσόδων-δαπανών. Αυτή η απουσία αφορά σε ένα περίπου μόνιμο 6% έλλειμμα μεταξύ των δύο δεικτών, λόγω της χαρακτηριστικά επίμονης υστέρησης των εσόδων στην Ελλάδα. Αν δε σκεφτούμε ότι τα τελευταία 30 χρόνια είναι όλες χρονιές ελλειμματικών προϋπολογισμών, αρχίζουμε να αποκτούμε μια ιδέα του μεγέθους της «τρύπας» στα έσοδα που δυναμιτίζει το δημόσιο χρέος.

Τα παραπάνω στοιχεία δεν στοιχειοθετούν έναν ταξικό φορολογικό μηχανισμό. Μάλλον καταδεικνύουν έναν κακό φορολογικό μηχανισμό. Αυτόν τον ισχυρισμό θα επιχειρήσουμε να αποδείξουμε στην συνέχεια. Παρακάτω θα δείξουμε ότι στην Ελλάδα, από την Μεταπολίτευση και μετά, τα φορολογικά βάρη καλούνται να πληρώσουν οι υποτελείς τάξεις, προς όφελος των ατομικών εισοδημάτων και των επιχειρηματικών κερδών.

6.3. Δηλωθέντα εισοδήματα και φόροι στην Ελλάδα

Η Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων¹³⁴ είναι μια υπηρεσία που υπάγεται στο

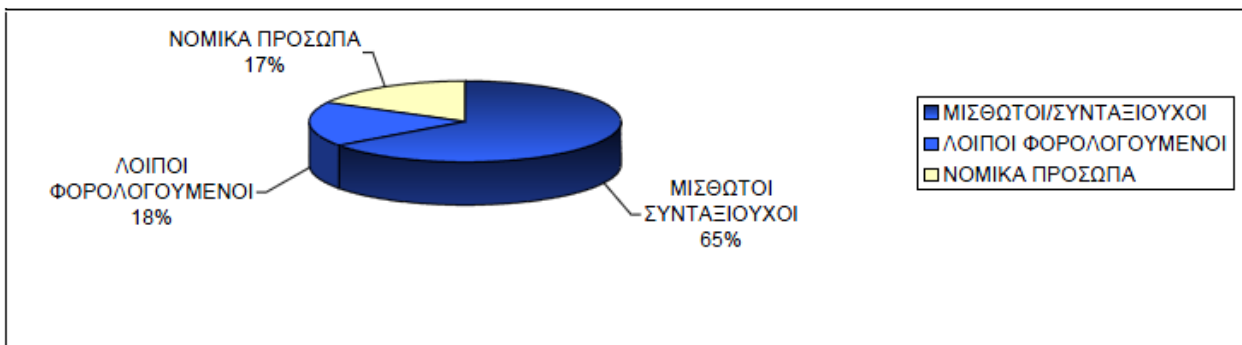
¹³⁴ Ο ιστότοπός της είναι: www.gsis.gr

Υπουργείο Οικονομικών, επιφορτισμένη με την δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων από την εκκαθάριση του Φόρου Εισοδήματος Φυσικών και Νομικών Προσώπων. Στο πλαίσιο αυτό επεξεργάζεται και ανακοινώνει της ετήσιες εκθέσεις μαζί με άλλων πλήθος δεδομένων, πετυχαίνοντας έτσι μια καθαρή –βάσει των διαθέσιμων στοιχείων- εικόνα της διάρθρωσης του φορολογικού συστήματος. Για να αποκτήσουμε μια διαχρονική αντίληψη των τάσεων, θα χρησιμοποιήσουμε τα στοιχεία που εξέδωσε η Γ.Γ.Π.Σ. το 2002, το 2004, το 2007 και το 2009. Με αυτό τον τρόπο, θα προσπαθήσουμε να αναλύσουμε την λογική, την εσωτερική συνοχή και τις προτεραιότητες του εγχώριου φορολογικού συστήματος την τελευταία δεκαετία.

ΑΜΕΣΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΦΥΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ

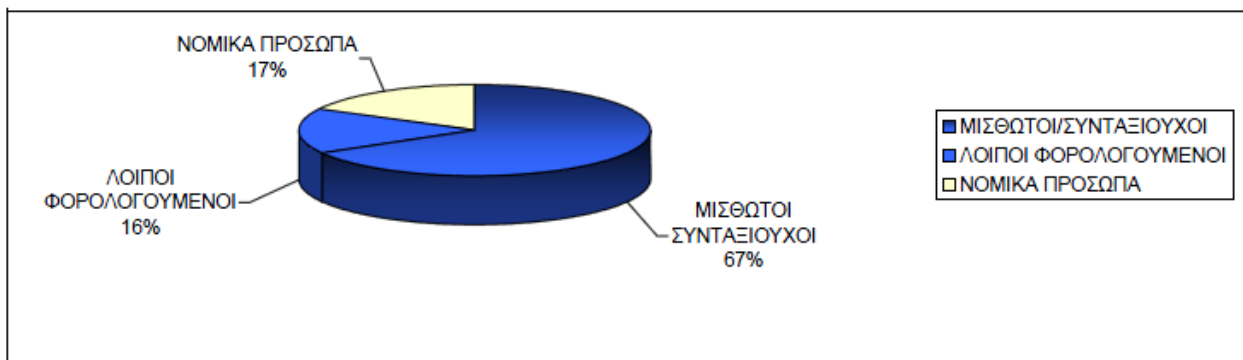
Δηλωθέν εισόδημα για τις χρονιές 2002, 2004, 2007 και 2009

Για το οικονομικό έτος 2002:

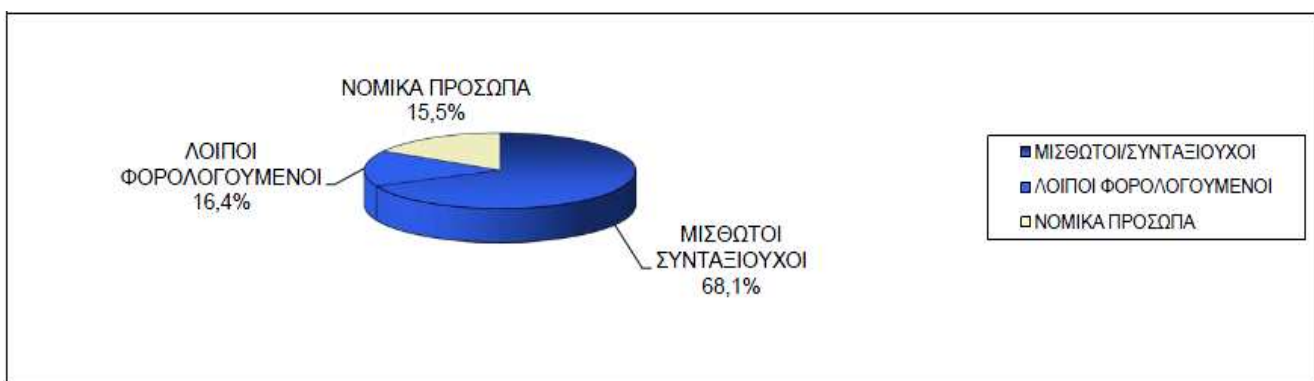
ΕΙΣΟΔΗΜΑ		ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ	ΦΟΡΟΛΟΓΗΤΕΑ ΚΕΡΔΗ	ΔΙΑΦΘΡΩΣΗ
		χιλ.δρχ.	χιλ.δρχ.	%
ΦΥΣΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ	ΜΙΣΘΩΤΟΙ/ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΙ	15.157.937.966	-	65,06
	ΛΟΙΠΟΙ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΙ	4.142.596.820	-	17,78
ΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ		-	3.996.431.155	17,15
ΣΥΝΟΛΟ		23.296.965.941		100,00

Για το οικονομικό έτος 2004:

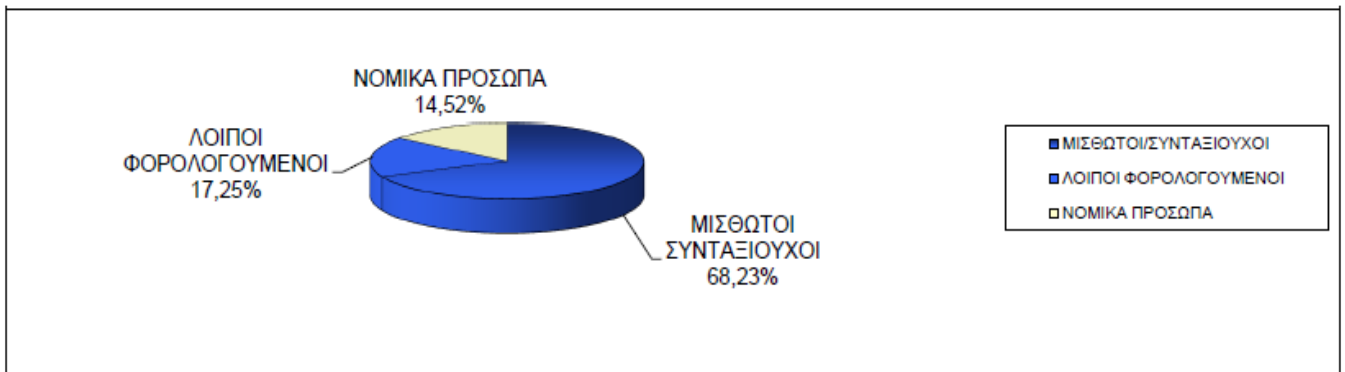
ΕΙΣΟΔΗΜΑ		ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ	ΦΟΡΟΛΟΓΗΤΕΑ ΚΕΡΔΗ	ΔΙΑΦΘΡΩΣΗ
		€	€	%
ΦΥΣΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ	ΜΙΣΘΩΤΟΙ/ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΙ	55.613.966.315	-	66,70
	ΛΟΙΠΟΙ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΙ	13.420.468.323	-	16,10
ΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ		-	14.348.279.763	17,21
ΣΥΝΟΛΟ		83.382.714.401		100,00

Για το οικονομικό έτος 2007:

ΕΙΣΟΔΗΜΑ		ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ	ΦΟΡΟΛΟΓΗΤΕΑ ΚΕΡΔΗ	ΔΙΑΦΘΡΩΣΗ
		€	€	%
ΦΥΣΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ	ΜΙΣΘΩΤΟΙ/ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΙ	70.420.781.319	-	68.11
	ΛΟΙΠΟΙ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΙ	15.975.434.249	-	15.45
ΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ		-	16.989.280.559	16.43
ΣΥΝΟΛΟ		103.385.496.127		100.00

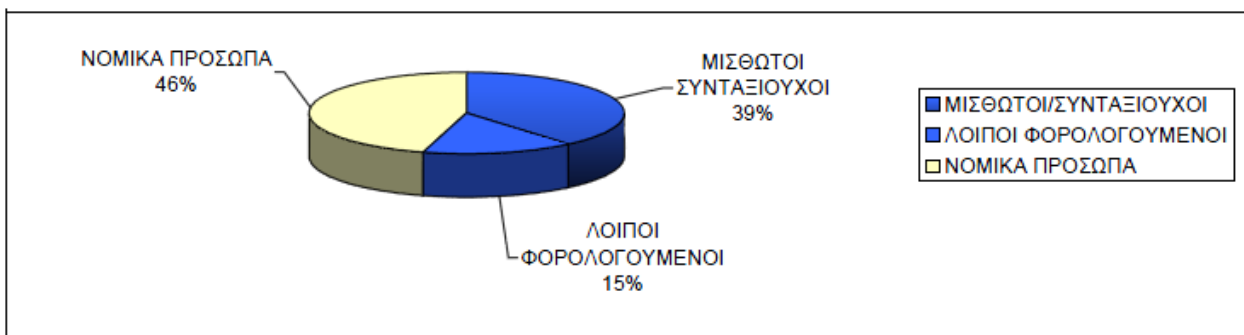
Για το οικονομικό έτος 2009:

ΕΙΣΟΔΗΜΑ		ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ	ΦΟΡΟΛΟΓΗΤΕΑ ΚΕΡΔΗ	ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ
		€	€	%
ΦΥΣΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ	ΜΙΣΘΩΤΟΙ/ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΙ	78.541.624.914	-	68,23
	ΛΟΙΠΟΙ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΙ	19.856.333.074	-	17,25
ΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ		-	16.709.680.078	14,52
ΣΥΝΟΛΟ		115.107.638.066		100,00

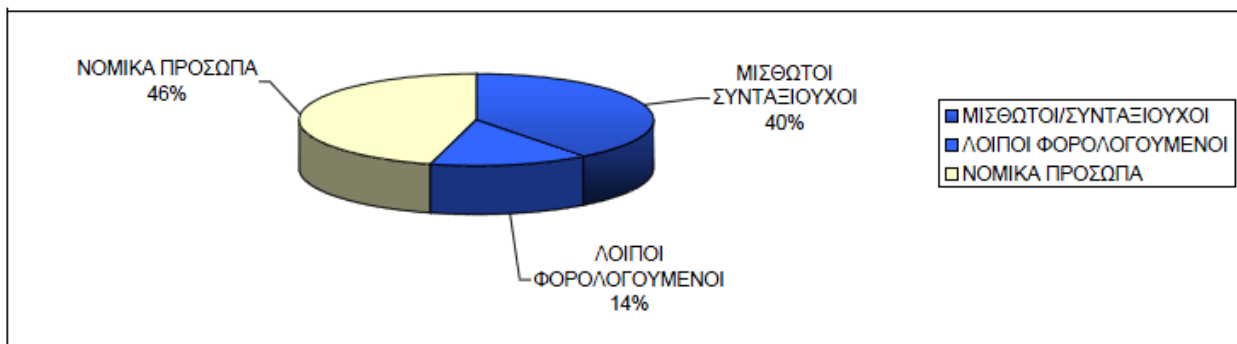
Πληρωτέος Φόρος για τις χρονιές 2002, 2004, 2007 και 2009

Για το οικονομικό έτος 2002:

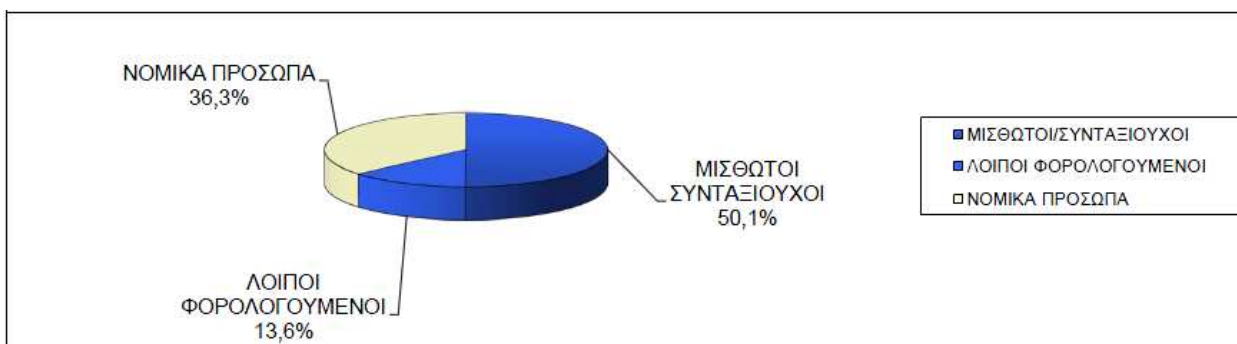
ΦΟΡΟΣ		ΑΝΑΛΟΓΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΦΟΡΟΣ	ΚΥΡΙΟΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΦΟΡΟΣ	ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ
		χιλ.δρχ.	χιλ.δρχ.	%
ΦΥΣΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ	ΜΙΣΘΩΤΟΙ/ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΙ	1.199.677.046	-	39,03
	ΛΟΙΠΟΙ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΙ	469.713.954	-	15,28
ΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ		-	1.404.614.699	45,69
ΣΥΝΟΛΟ		3.074.005.699		100,00

Για το οικονομικό έτος 2004:

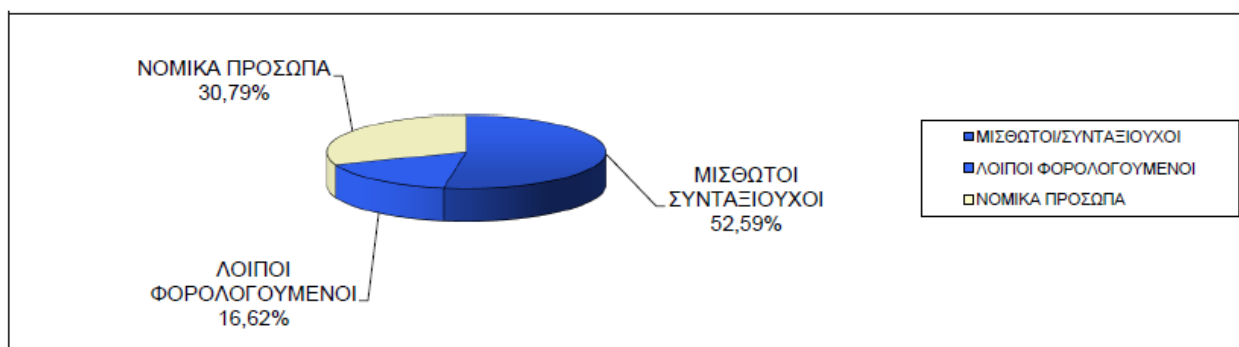
ΦΟΡΟΣ		ΑΝΑΛΟΓΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΦΟΡΟΣ	ΚΥΡΙΟΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΦΟΡΟΣ	ΔΙΑΦΘΡΩΣΗ
		€	€	%
ΦΥΣΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ	ΜΙΣΘΩΤΟΙ/ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΙ	4.125.948.695	-	39,72
	ΛΟΙΠΟΙ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΙ	1.487.622.143	-	14,32
ΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ		-	4.775.043.632	45,96
ΣΥΝΟΛΟ		10.388.614.470		100,00

Για το οικονομικό έτος 2007:

ΦΟΡΟΣ		ΑΝΑΛΟΓΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΦΟΡΟΣ	ΚΥΡΙΟΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΦΟΡΟΣ	ΔΙΑΦΘΡΩΣΗ
		€	€	%
ΦΥΣΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ	ΜΙΣΘΩΤΟΙ/ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΙ	6.543.845.085	-	50,09
	ΛΟΙΠΟΙ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΙ	1.774.486.622	-	13,58
ΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ		-	4.746.899.132	36,33
ΣΥΝΟΛΟ		13.065.230.839		100,00

Για το οικονομικό έτος 2009:

ΦΟΡΟΣ		ΑΝΑΛΟΓΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΦΟΡΟΣ	ΚΥΡΙΟΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΦΟΡΟΣ	ΔΙΑΦΘΡΩΣΗ
		€	€	%
ΦΥΣΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ	ΜΙΣΘΩΤΟΙ/ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΙ	6.931.771.391	-	52,59
	ΛΟΙΠΟΙ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΙ	2.190.536.796	-	16,62
ΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ		-	4.057.980.414	30,79
ΣΥΝΟΛΟ		13.180.288.601		100,00

Συγκεντρωτικά:

Πίνακας _: Αναλογία εισοδημάτων μεταξύ μισθωτών/συνταξιούχων και νομικών προσώπων

Χρονιές	Μισθωτοί – Συνταξ.	Νομικά Πρόσωπα
2002	65%	17%
2004	67%	17%
2007	68,1%	15,5%
2009	68,23%	14,52%

Πίνακας _: Αναλογία φοροδοτικής συμμετοχής μεταξύ μισθωτών/συνταξιούχων και νομικών προσώπων

Χρονιές	Μισθωτοί – Συνταξ.	Νομικά Πρόσωπα
2002	39%	46%
2004	40%	46%
2007	50,1%	36,3%
2009	52,39%	30,37%

Μια απλή ανάγνωση των εισοδηματικών και φοροδοτικών δεδομένων για τις χρονιές που επιλέξαμε είναι αρκούντως διαφωτιστική. Σύμφωνα με τα στοιχεία του 2002, το εισόδημα των νομικών προσώπων (Α.Ε, Ο.Ε, Ε.Π.Ε κτλ), δηλαδή του επιχειρηματικού κόσμου κάθε μορφής και μεγέθους στην Ελλάδα βρίσκονταν στο 17%. Με άλλα λόγια, ο κόσμος του χρήματος στην Ελλάδα κατείχε λιγότερο από το 1/5 του συνολικού εισοδήματος! Οι μισθωτοί και οι συνταξιούχοι (Μ-Σ) από την άλλη, κατείχαν κάτι λιγότερο από τα 2/3 του συνολικού εισοδήματος! Την ίδια χρονιά, όσον αφορά στην φοροδοτική συμμετοχή, τα Νομικά Πρόσωπα συνεισέφεραν με 46%, ενώ οι Μ-Σ με 39%

Βάσει των στοιχείων, μπορούμε εύκολα να παρατηρήσουμε ότι από το 2002 ακόμα, είχε δημιουργηθεί ένα καθεστώς εκτεταμένης φόρο-απαλλαγής των κεφαλαιούχων στην χώρα, όπου μαζί με αντίστοιχες στοχευμένες ελαφρύνσεις στους Λοιπούς Φορολογούμενους (Αυτό-Απασχολούμενοι, μικρό κεφάλαιο, προσωπικές επιχειρήσεις, μικροαστοί κτλ) επιτύγχαναν τη νομιμοποίηση της πρακτικής αυτής και την κοινωνική νομιμοποίηση εις βάρος των Μ-Σ.

Αυτό όμως ήταν μόνο η αρχή. Καθόλη την διάρκεια της δεκαετίας, ειδικά μετά το 2004, παρατηρούμε μια πρωτόγνωρη επιδείνωση της εξεταζόμενης αναλογίας, μια εκτεταμένη αναδιανομή του πλούτου υπέρ του κεφαλαίου, που προκαλεί εντύπωση ακόμα σε συμβολικό επίπεδο. Από το 2002 έως το 2009, μια περίοδο με μέσο όρο ανάπτυξης 4,5% και πραγματική αύξηση του ΑΕΠ κοντά στο 30%, μια περίοδο όπου –μεταξύ άλλων- διοργανώθηκαν Ολυμπιακοί Αγώνες και ολοκληρώθηκαν τεράστια έργα, μια περίοδο που η κερδοφορία του κεφαλαίου αυξάνονταν διαρκώς, οι έλληνες καπιταλιστές δήλωναν όλο και μικρότερο εισόδημα, πλήρωναν όλο και λιγότερους φόρους!! Ενώ το 2002, τα δηλωθέντα εισοδήματα των ΝΠ έφταναν στο 17%, το 2009 περιορίστηκαν στο 14,52. Αντίστοιχα στο επίπεδο της φορολογίας, η φορολογική συνεισφορά τους κατέρρευσε από το 46% στο 30,37%. Οι άρχουσα τάξη στην Ελλάδα δηλαδή, πέτυχε μείωση της συμμετοχής της στα φορολογικά έσοδα περισσότερο από το 33% σε λιγότερο από μια δεκαετία.

Τέτοιο καθεστώς φόρο-ασυλίας για την άρχουσα τάξη της χώρας, θα πρέπει να συνοδεύεται από αντίστοιχο καθεστώς εντεινόμενης υπέρ-φορολόγησης για τα υποτελή στρώματα (που είναι και τα πολυπληθέστερα), ώστε να δικαιολογηθεί ο ταξικός προσδιορισμός που δώσαμε στην όλη διαδικασία. Πράγματι, παράλληλα με την συρρίκνωση της συμμετοχής των πλουσίων στα «εθνικά» τους καθήκοντα παρατηρείται μια σημαντική αύξηση της φορολόγησης στους Μ-Σ. Τα δηλωθέντα εισοδήματα αυξήθηκαν από το 65% στο 68,23% και η φοροδοτική του συμμετοχή εκτοξεύτηκε από το

39%, στο 52,39%. Έτσι σήμερα, οι μισθωτοί και οι συνταξιούχοι της χώρας, μετά μάλιστα και τις εκτεταμένες περικοπές λόγω της καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης (βλ. Μνημόνιο), στηρίζουν πλειοψηφικά τα φορολογικά έσοδα της Ελλάδας. Μιας χώρας με πανίσχυρο εφοπλιστικό κεφάλαιο¹³⁵, διεθνοποιημένες τράπεζες, μεγάλες κατασκευαστικές, ελληνικές πολυεθνικές, πρωταγωνιστική παρουσία στα Βαλκάνια κ.ο.κ. Το φαινόμενο αυτό, μια διαρκής και εντεινόμενη αναδιανομή των βαρών υπέρ των πλουσίων, δεν λέγεται ούτε φόρο-απαλλαγή, ούτε φόρο-διαφυγή. Γι' αυτή την κατάσταση δεν φταίει ούτε η διάλυση των φόρο-εισπρακτικών μηχανισμών, ούτε η ελληνική πονηρία. Αυτό που βιώνουμε στην Ελλάδα, προς επίρρωση των λιγοστών φωνών που εδώ και χρόνια το ισχυρίζονται, λέγεται φόρο-ασυλία της αστικής τάξης. Είναι μηχανισμός προστασίας και όχι φορολογίας των πλουσίων.

Κάποια συμπληρωματικά στοιχεία από το Στατιστικό Δελτίο του 2009¹³⁶ σε συνοπτική μορφή ώστε να ολοκληρωθεί η εικόνα της φορολογικής βάσης στην Ελλάδα:

- Οι μισοί από τους μισθωτούς και τους συνταξιούχους, καθώς και 8 στους 10 επιχειρηματίες, ελεύθεροι επαγγελματίες, αγρότες και εισοδηματίες δήλωσαν εισοδήματα κάτω από το αφορολόγητο όριο.
- Οι επιχειρήσεις δήλωσαν φορολογητέα κέρδη 16,07 δισ. ευρώ το 2009 έναντι 19,42 δισ. ευρώ το 2008.
- Εισοδήματα χαμηλότερα από τα αφορολόγητα όρια εμφάνισαν το 2009 στην Εφορία 5.348.005 άτομα επί συνόλου 8.342.160 που υπέβαλαν δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος δηλαδή σχεδόν οι 2 στους 3 πολίτες (ποσοστό 64,1% επί του συνόλου)
- Το 83,02% των φορολογουμένων με εισοδήματα από άλλες πηγές, δηλαδή 2.555.713 άτομα επί συνόλου 3.078.232, δήλωσαν ετήσιο εισόδημα χαμηλότερο από 10.000 ευρώ. Το αφορολόγητο όριο για τους μη μισθωτούς φορολογουμένους ανερχόταν το 2009 σε 10.500 ευρώ, συνεπώς ο αριθμός αυτών που δήλωσαν κάτω από το όριο αυτό εκτιμάται ότι ανέρχεται τουλάχιστον σε 2,6 εκατομμύρια.
- Ετήσιο ατομικό εισόδημα μεγαλύτερο από 100.000 ευρώ δήλωσαν συνολικά 18.942 άτομα από τα 8.342.160 που υπέβαλαν φορολογικές δηλώσεις. Τα άτομα αυτά αντιστοιχούν στο 0,23% του συνόλου.

¹³⁵ Η ελληνόκτητη ναυτιλία επανήλθε, εν μέσω «χρεοκοπίας» της χώρας, στην πρώτη θέση στην χωρητικότητα πλοίων.
<http://www.skai.gr/news/finance/article/159985/kuriarhia-tis-ellinoktitis-nautilias-gia-polla-hronia/>

¹³⁶ http://www.gsis.gr/statistiko_deltio/statistiko_deltio_2009/statdeltio2009.pdf

- Η μέση φορολογική επιβάρυνση αυξήθηκε κατά 10% για τους συνταξιούχους, ενώ το μέσο εισόδημά τους αυξήθηκε κατά 4,38%. Για τους μισθωτούς η μέση επιβάρυνση αυξήθηκε κατά 4,98%, περίπου όσο και το μέσο δηλωθέν εισόδημα (5,16%). Στον αντίποδα, οι έμποροι, οι βιοτέχνες και οι βιομήχανοι είχαν μέση φορολογική επιβάρυνση μειωμένη κατά 4,97%, παρά το γεγονός ότι το μέσο δηλωθέν εισόδημά τους αυξήθηκε κατά 0,92%. Για τους ελεύθερους επαγγελματίες η μέση επιβάρυνση μειώθηκε κατά 1,23%, αν και το μέσο εισόδημά τους αυξήθηκε κατά 3,01%.

Τα παραπάνω στοιχεία μας δείχνουν ως ακτινογραφία την λογική του συστήματος. Ξεκινώντας από τα χαμηλότερα στρώματα, στα οποία επιτρέπουν παρασπονδίες «εντός ορίων» (στο βαθμό μάλιστα που στηρίζουν και τα δημόσια έσοδα) η δυνατότητα αποφυγής, διαφυγής και ασυλίας από τους όρους αυξάνεται αναλογικά με την θέση κάποιου/ας στην κοινωνική ιεραρχία, τα προνόμια και οι τρύπες του –κατά τα άλλα- δίκαιου φορολογικού συστήματος. Με αυτήν την αρχιτεκτονική, επιτυγχάνεται η εικόνα της συλλογικής ευθύνης που η κυβέρνηση και τα ΜΜΕ προσπαθούν να μας πείσουν ότι προκύπτει. Η μη-δήλωση ενός αγροτεμαχίου από έναν αγρότη/ισσα, η τεχνητή αυτό-κατάταξη ενός εργαζόμενου κάτω του αφορολόγητου ορίου ή η μη-έκδοση αποδείξεων από έναν μικρομεσαίο/α (παρόλο που γι' αυτούς η αντιμετώπιση είναι σχετικά καλύτερη) ταυτίζεται ως προς τα οικονομικά της αποτελέσματα με την «μαγική» εξαφάνιση κερδών, πολυτελών οικιών, τεράστιων επενδύσεων, μερισμάτων, off-shore επιχειρήσεων, ακόμα και ολόκληρων εγκαταστάσεων (βιομηχανίες, εφοπλιστικοί στόλοι κτλ). Επιτρέποντας να χαθούν λίγα από τους πολλούς (από τους οποίους θα τα πάρει πίσω μέσω της αύξησης των έμμεσων φόρων), ώστε να δημιουργηθεί το ηθικό και ιδεολογικό πεδίο που θα επιτρέψει την μη-καταβολή πάρα πολλών από τους λίγους.

Το ελληνικό παράδοξο μια αναπτυγμένη καπιταλιστική χώρα χωρίς αστική τάξη!

Το πιο χαρακτηριστικό στοιχείο της Δήλωσης του 2009, επιλέξαμε να το αφήσουμε για το τέλος. Σύμφωνα με τις φορολογικές δηλώσεις που καταβλήθηκαν το 2009, πάνω από 900.000 ευρώ ετήσιο ατομικό εισόδημα δήλωσαν μόλις 60 (!!!) άτομα, εκ των οποίων οι 33 είναι μισθωτοί (manager και υψηλόβαθμα στελέχη του ιδιωτικού και δημοσίου τομέα) και άλλοι 27 φορολογούμενοι λοιπών κατηγοριών (επιχειρηματίες, αυτοαπασχολούμενοι, εισοδηματίες και αγρότες)! Στην Ελλάδα δηλαδή, μια καπιταλιστική χώρα εντός των 30 πιο ανεπτυγμένων στον κόσμο, υπάρχουν 27 επιχειρηματίες που έχουν εισόδημα πάνω από 900.000 ευρώ, υπάρχουν 27 εκατομμυριούχοι! Το γεγονός ότι μόνο οι

εφοπλιστές αριθμούν πάνω από 300 οικογένειες, δείχνει την φαιδρότητα του γεγονότος, που ολοκληρώνει την ανάλυση μιας προκλητικά ταξικής φορολογικής δομής.

6.4. Ταξικό φορολογικό σύστημα, ή μήπως διπλά ταξικό φορολογικό σύστημα;

Με τα παραπάνω στοιχεία, έχουμε δείξει την ταξική συμπεριφορά του κράτους ως προς την φορολογία των κοινωνικών τάξεων στο επίπεδο των άμεσων φόρων. Όπως όμως έχουμε σημειώσει και άλλου (στο κεφάλαιο για τον δημόσιο τομέα), η Ελλάδα πρωταγωνιστεί στην πρωμοδότηση των έμμεσων φόρων ως βασική πηγή φορολογικών εσόδων, καθώς για το 2011 προβλέπεται ο λόγος έμμεσων/άμεσων φόρων να διαμορφωθεί στο 1,53¹³⁷, το υψηλότερο στην ΕΕ-15.

Συμπερασματικά, μπορούμε να ισχυριστούμε τα εξής:

- Στο επίπεδο των έμμεσων φόρων, που εκ προοιμίου είναι και οι πιο άδικοι καθώς επενεργούν ομοιόμορφα σε μια οικονομικά ανομοιόμορφη κοινωνία, η Ελλάδα κατέχει την πρωτιά σε ευρωπαϊκό επίπεδο.
- Στο επίπεδο των άμεσων φόρων, που υποθετικά ανατρέπει την αδικία αυτή, εν τέλει η αδικία ενισχύεται, με τους Μ-Σ να στηρίζουν πλειοψηφικά με τους φόρους που πληρώνουν τα δημόσια έσοδα.
- Η όλη αυτή διαδικασία που παράγει ευμεγέθη ελλείμματα στο ισοζύγιο εσόδων-δαπανών κάθε χρόνο (6%), παρουσιάζεται ως «ανικανότητα» ή «δυσπραγία» των αρμοδίων οργάνων (πχ ΣΔΟΕ), με την κάθε κυβέρνηση να κατηγορεί για διάλυση των ελεγκτικών μηχανισμών την προηγούμενη. Ειδικά η τελευταία, σε μια επικοινωνιακή ρελάνς στόχευσε επιλεκτικά και μεμονωμένα (με την «αμερικάνικη» λογική της δημοσίευσης ονομάτων) μεσαία εισοδηματικά στρώματα της ελληνικής κοινωνίας (δικηγόροι, γιατροί κτλ) προσπαθώντας να στρέψει προς τα εκεί την λαϊκή δυσαρέσκεια.

Αντί για επίλογο:

«...Αντίθετα η ομάδα της αστικής τάξης που κυβερνούσε και νομοθετούσε με τα κοινοβούλια, είχε

---

¹³⁷ Να παραπεμπω σελίδα στην εργασία

ΑΜΕΣΟ ΣΥΜΦΕΡΟΝ στη καταχρέωση του κράτους. Το κρατικό έλλειμμα, αυτό ήταν ίσα - ίσα το καθαυτό αντικείμενο της κερδοσκοπίας της και η κύρια πηγή του πλουτισμού της. Κάθε χρόνο κι από ένα νέο έλλειμμα. Ύστερα από κάθε τέσσερα - πέντε χρόνια κι από ένα νέο δάνειο. Και κάθε νέο δάνειο πρόσφερε στη χρηματική αριστοκρατία μία καινούργια ευκαιρία να κατακλέβει το κράτος, που κρατιόταν τεχνικά στο χείλος της χρεωκοπίας - και που ήταν υποχρεωμένο να διαπραγματεύεται με τους τραπεζίτες κάτω από τους ποιο δυσμενείς όρους. Κάθε νέο δάνειο της πρόσφερε μιαν ακόμη ευκαιρία να καταληστεύει με χρηματιστηριακές επιχειρήσεις το κοινό που τοποθετούσε τα κεφάλαια του σε κρατικά ομόλογα και που στα μυστικά τους ήταν μπασμένες η κυβέρνηση και η πλειοψηφία της Βουλής».

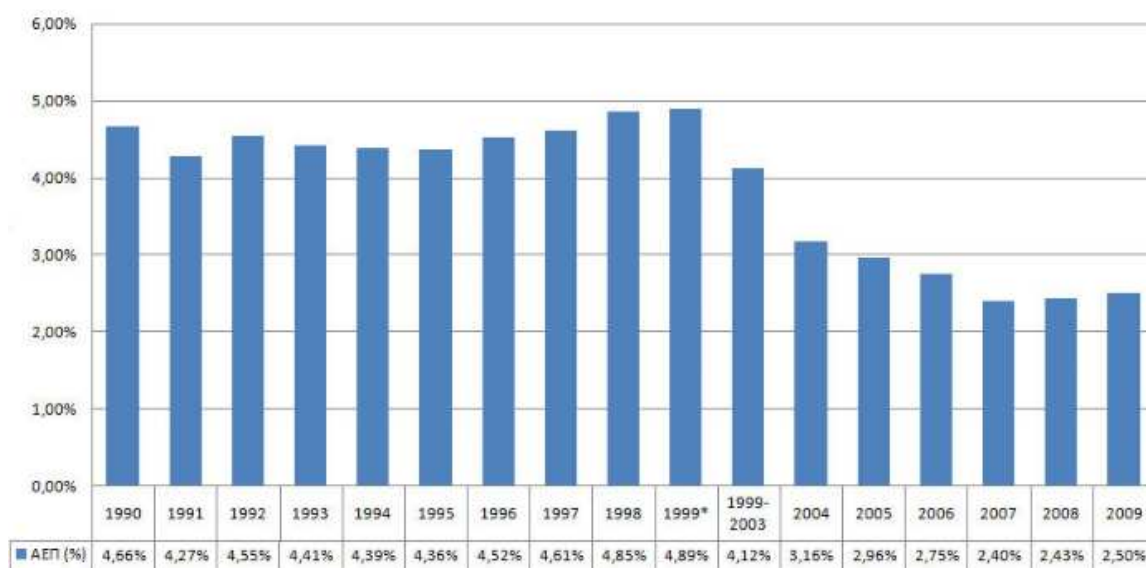
Κ. Μαρξ, «Οι ταξικοί αγώνες στην Γαλλία 1848-1850», σ. 76

Εν τέλει, τα ελλείμματα αυτά καλύπτονται από τον δημόσιο δανεισμό. Στο επόμενο υπό-κεφάλαιο θα δούμε την σύσταση μεταξύ εγχώριων και ξένων δανειστών. Θα εξετάσουμε το κατά πόσον δικαιώνεται η κριτική του Κάρολου Μάρξ, κατά πόσον η άρχουσα τάξη φοροδιαφεύγει και στη συνέχεια δανείζει, κερδίζοντας διπλά και τριπλά από το κράτος,

6.5.. Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΔΙΑΡΡΟΗ: ΑΜΥΝΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ

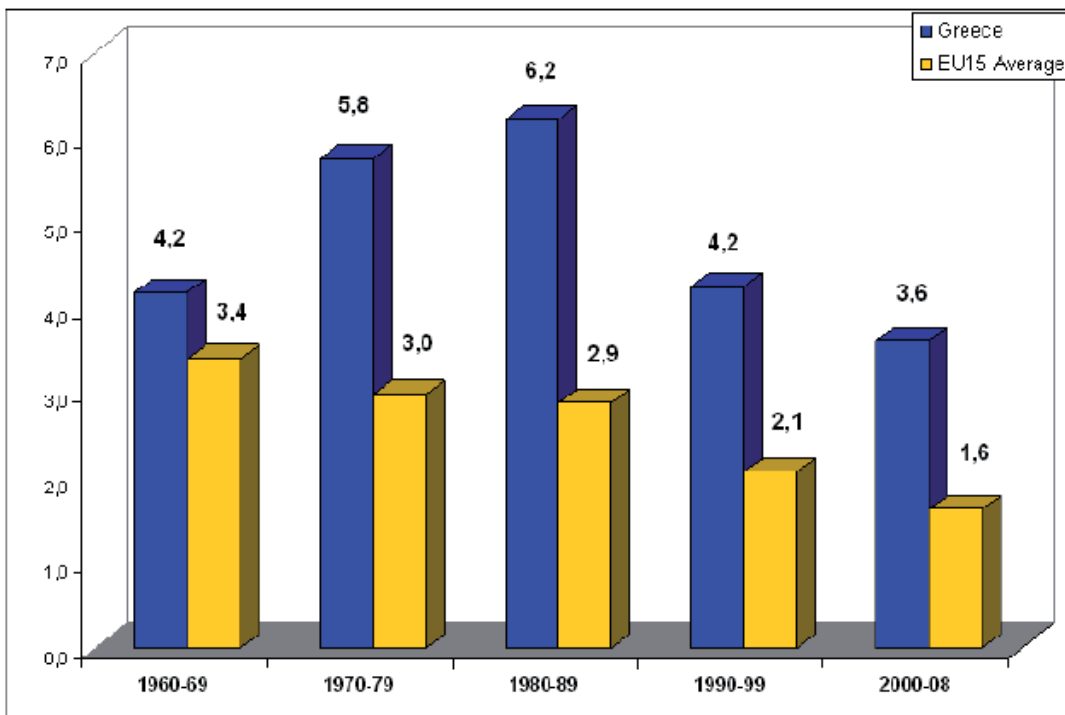
Οι αμυντικές δαπάνες της Ελλάδας είναι η τρίτη πηγή διαρροών των δημοσίων δαπανών

Πίνακας _: Ελληνικές Αμυντικές Δαπάνες (%ΑΕΠ)

Πηγή: ellinikos-stratos.gr

Πίνακας _: Στρατιωτικές δαπάνες ΕΕ και Ελλάδος.

Πηγή: Bicc, Griechenland: Hohe Militärausgaben trotz Finanzkrise, 25/07/10,

Αν υπολογίσουμε τους μέσους όρους των δύο συγκρινόμενων περιπτώσεων, βρίσκουμε ότι για την περίοδο 1960-2008, οι μέσες δαπάνες της ΕΕ των 15 προσδιορίζονται στο 2,4% του ΑΕΠ τους. Στην περίπτωση της Ελλάδος από την άλλη, οι στρατιωτικές δαπάνες είναι διπλάσιες του μέσου όρου της ΕΕ-15 και συγκεκριμένα στο 4,8% του ΑΕΠ. Με άλλα λόγια, για μια χρονική περίοδο 50 χρόνων, η Ελλάδα σπαταλούσε περίπου 3% του ΑΕΠ της **περισσότερα** από την ΕΕ-15. Αυτή η ετήσια διαρροή του 3% του ΑΕΠ αφορά σε δαπάνες που σε συντριπτικό ποσοστό δεν συμβάλλουν με κανένα τρόπο στην εθνική ανάπτυξη, αλλά αντιθέτως ενισχύουν τους μεγάλους ομίλους/εταιρίες οπλικών συστημάτων του εξωτερικού. Έτσι δεν προκύπτει καμιά μορφής ανταποδοτικότητα για την ελληνική οικονομία.

Μερικά στοιχεία για την ελληνική κούρσα εξοπλισμών.

Η χώρα μας αποτελεί έναν από τους μεγαλύτερους αγοραστές της παραγωγής των μεγάλων ευρωπαϊκών βιομηχανιών πολεμικού υλικού, όπως των γερμανικών Krauss-Maffei Wegman, Thyssen Krup και Daimler Chrysler, της γαλλικής Dassault, της βρετανικής, BAE Systems, της ιταλικής Finmeccanica κ.ά. Κατά την περίοδο 2003-2007, για παράδειγμα, η χώρα μας απορρόφησε το 14%

της γερμανικής και το 12% της γαλλικής παραγωγής οπλικών συστημάτων, δεύτερη στον κατάλογο των πελατών τους.

Η Ελλάδα, η οποία τυπικά εμπλέκεται σε δεκάδες στρατιωτικές συρράξεις¹³⁸, διατηρεί έναν από τους μεγαλύτερους σε παγκόσμιο επίπεδο και αναλογικά με τον πληθυσμό της στρατούς, είναι δέκατη τρίτη στην παγκόσμια κατάταξη και πρώτη μεταξύ και των χωρών του NATO και της Ε.Ε. σε στρατιωτικές δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ της (4,24%, 4,54%, 6,11% κατά τις δεκαετίες 2001-2005, 1991-2000, 1981-1990 αντίστοιχα), ενώ υλοποιεί εξοπλιστικά προγράμματα τεραστίου κόστους κατέχοντας την τέταρτη θέση σε εισαγωγές στην παγκόσμια κατάταξη. Για παράδειγμα, το δεκαετές εξοπλιστικό πρόγραμμα 2006-2015 προϋπολογίστηκε στα 22,64 δισ. ευρώ, στα οποία θα προστεθεί ένα ήδη καταγραμμένο χρέος 10,5 δισ. ευρώ από προηγούμενα εξοπλιστικά προγράμματα.

Πίνακας _: Παγκόσμια κατάταξη χωρών σε σχέση με τον λόγο στρατιωτικών δαπανών/ΑΕΠ (ΑΕΠ: 2005-2006)

1	Oman	11.40
2	Qatar	10.00
3	Saudi Arabia	10.00
4	Iraq	8.60
5	Jordan	8.60
6	Israel	7.30
7	Yemen	6.60
8	Eritrea	6.30
9	Macedonia	6.00
10	Burundi	5.90
11	Syria	5.90
12	Maldives	5.50
13	Mauritania	5.50
14	Kuwait	5.30
15	Turkey	5.30
16	Morocco	5.00
17	Singapore	4.90
18	Swaziland	4.70
19	Bahrain	4.50
20	Bosnia and Herzegovina	4.50
21	Brunei	4.50
22	China	4.30

¹³⁸ Από το Αφγανιστάν ως το Κόσοβο, την Αλβανία ως την Σομαλία, ο ελληνικός στρατός υπολογίζει την παρουσία του ελληνικού στρατού σε πάνω από 30 περιοχές του πλανήτη, «υπερασπίζοντας παντού» τα εθνικά δίκαια (πηγή)

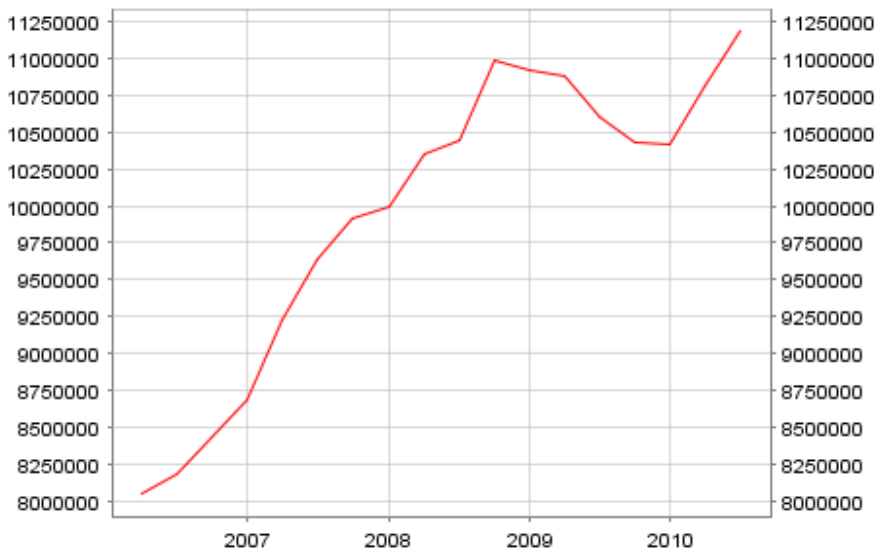

23	Greece	4.30
24	United States	4.06
25	Libya	3.90

Πηγή: The world FactBook, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2034rank.html>

Η παραπάνω λίστα τοποθετεί την Ελλάδα στην 23^η θέση παγκοσμίως στον λόγο στρατιωτικές δαπάνες/ΑΕΠ, ενώ η χώρα δεν έχει κανένα πολεμικό μέτωπο! Ανάμεσα σε διάφορες υπανάπτυκτες και εμφύλιο-πολεμικές χώρες της Αφρικής, εμπόλεμες χώρες όπως το Ιρακ και την Σαουδική Αραβία, στρατοκρατικές χώρες όπως το Ισραήλ, η Λιβύη και οι ΗΠΑ (τις οποίες και ξεπερνούμε). Το γεγονός ότι καμία χώρα της ΕΕ δεν συμμετέχει σε αυτή την «τιμή» δεν φαίνεται να προβληματίζει κανέναν, καθώς το επιχείρημα του προαιώνιου εχθρού (Βλ. Τουρκία που είναι και αυτή στις πρώτες θέσεις) αποτελεί μια βολική πραγματικότητα και για την κεμαλική στρατοκρατία και για τους εδώ χρυσοπληρωμένους «διαμεσολαβητές» των περιοδικά επανερχόμενων «αγορών του αιώνα»¹³⁹.

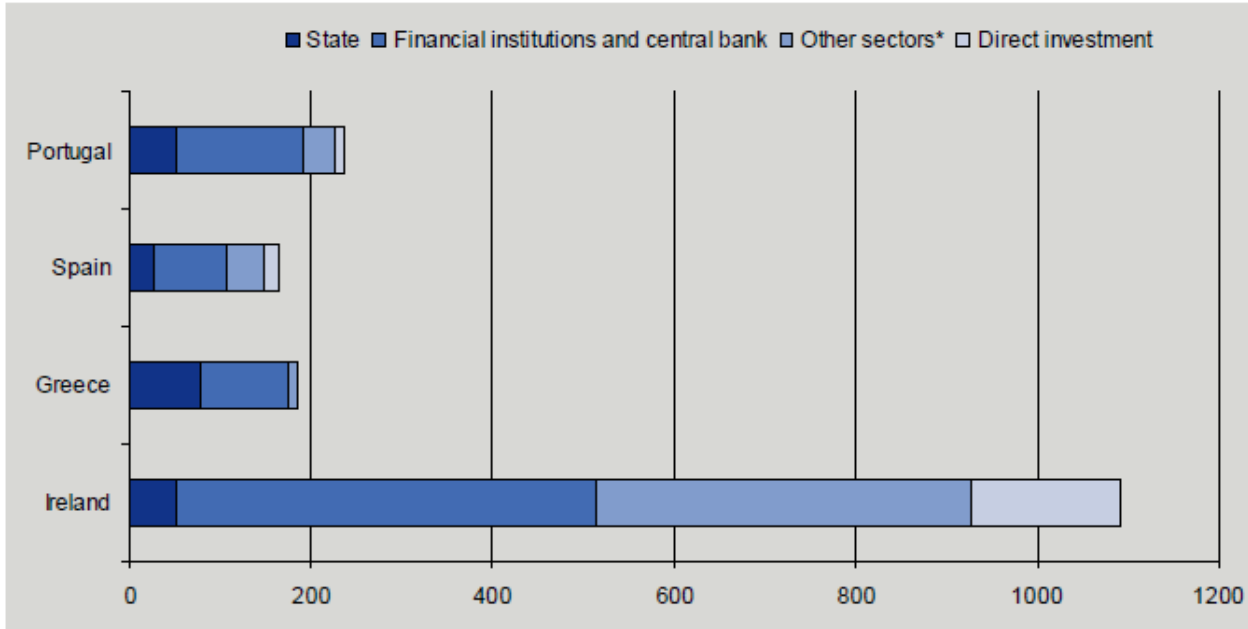
6.6. Συνολικά εξωτερικά χρέη Ευρωζώνης και κόσμου

¹³⁹ Η φράση προέρχεται από την ομώνυμη εξαγγελία του Ανδρέα Παπανδρέου στις 6 Μαρτίου του 1985 και αφορά στην αγορά 40 αεροσκαφών F-16 και 40 Μιράζ 2000, η οποία ξεπέρασε κατά πολύ το –αρχικό– κόστος των 200.000.000.000 δρχ (!) και εξελίχθηκε σε ένα θερμοκήπιο οικονομικών και πολιτικών σκανδάλων. Μια δαπάνη που φαίνεται να ξέφυγε του τότε ΥΠ.ΟΙΚ Κώστα Σημίτη, επιφορτισμένου με το καθήκον του σταθεροποιητικού προγράμματος...

Πηγή: ΕΚΤ

Εξωτερικό Χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ, 2010

Πηγή: Allianz, Working paper 144, December 2010, https://www.allianz.com/static-resources/en/economic_research/images_english/pdf_downloads/working_papers/v_1292933312000/jahresausblick2011e.pdf

Το ζήτημα του εξωτερικού χρέους (δημόσιου και ιδιωτικού): Μια συζήτηση που δεν έγινε ποτέ.

Όλη η διεθνής συζήτηση για την κρίση χρέους των χωρών, που πυροδοτήθηκε από την κρατικοποίηση της κρίσης των μεγάλων καπιταλιστικών επιχειρήσεων (τράπεζες, πολυεθνικές κτλ), φαίνεται να έχει περιοριστεί στα κρατικά χρέη. Ελάχιστη συζήτηση έχει γίνει για τα ιδιωτικά εξωτερικά χρέη, δηλαδή τα χρέη των τραπεζών, των επιχειρήσεων και των ιδιωτών, που αποτελούν μια σημαντική πτυχή του διεθνούς μοντέλου καπιταλιστικής συσσώρευσης. Παρακάτω, απλώς θα παραθέσουμε κάποια ενδεικτικά στοιχεία που δείχνουν το μέγεθος του προβλήματος, που κάλλιστα θα το βρούν μπροστά τους οι λαοί μέσα από τους κρατικούς προϋπολογισμούς των χωρών τους.

Πίνακας _: Οι 30 χώρες με το υψηλότερο γενικό εξωτερικό χρέος.

1	United States	\$ 13,450,000,000,000
2	United Kingdom	\$ 9,088,000,000,000
3	Germany	\$ 5,208,000,000,000
4	France	\$ 5,021,000,000,000
5	Netherlands	\$ 3,733,000,000,000
6	Spain	\$ 2,410,000,000,000
7	Ireland	\$ 2,287,000,000,000
8	Japan	\$ 2,132,000,000,000
9	Luxembourg	\$ 1,994,000,000,000
10	Switzerland	\$ 1,339,000,000,000
11	Australia	\$ 1,094,000,000,000
12	Canada	\$ 833,800,000,000
13	Austria	\$ 808,900,000,000
14	Sweden	\$ 669,100,000,000
15	Hong Kong	\$ 655,100,000,000
16	Denmark	\$ 607,400,000,000
17	Greece	\$ 552,800,000,000
18	Norway	\$ 548,100,000,000
19	Portugal	\$ 507,000,000,000
20	Russia	\$ 387,700,000,000
21	Korea, South	\$ 370,800,000,000
22	Finland	\$ 364,900,000,000
23	China	\$ 349,300,000,000
24	Brazil	\$ 273,700,000,000
25	Turkey	\$ 268,300,000,000
26	Poland	\$ 239,600,000,000
27	India	\$ 221,300,000,000
28	Mexico	\$ 204,500,000,000
29	Indonesia	\$ 156,700,000,000
30	Hungary	\$ 147,500,000,000

Πίνακας _: Οι 30 χώρες με το χαμηλότερο γενικό εξωτερικό χρέος.

168	Sao Tome and Principe	\$ 318,000,000
169	Saint Kitts and Nevis	\$ 314,000,000
170	Saint Lucia	\$ 257,000,000
171	Comoros	\$ 232,000,000
172	Saint Vincent and the Grenadines	\$ 223,000,000
173	Dominica	\$ 213,000,000
174	Samoa	\$ 177,000,000
175	Solomon Islands	\$ 166,000,000
176	Bermuda	\$ 160,000,000
177	Cook Islands	\$ 141,000,000
178	Fiji	\$ 127,000,000
179	Marshall Islands	\$ 87,000,000
180	Vanuatu	\$ 81,200,000
181	Tonga	\$ 80,700,000
182	New Caledonia	\$ 79,000,000
183	Cayman Islands	\$ 70,000,000
184	Faroe Islands	\$ 68,100,000
185	Micronesia, Federated States of	\$ 60,800,000
186	Greenland	\$ 58,000,000
187	British Virgin Islands	\$ 36,100,000
188	Nauru	\$ 33,300,000
189	Kiribati	\$ 10,000,000
190	Montserrat	\$ 8,900,000
191	Anguilla	\$ 8,800,000
192	Wallis and Futuna	\$ 3,670,000

193	Niue	\$ 418,000
194	Brunei	\$ 0
195	Liechtenstein	\$ 0
196	Palau	\$ 0
197	Macau	\$ 0

Πηγή: The World FactBook, DEBT – EXTERNAL, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2079rank.html>

Συμπεράσματα:

Η εργασία θα αποφύγει να γράψει ξεχωριστά συμπεράσματα. Προσπάθησε να ενσωματώσει τα συμπεράσματα της την στιγμή που αυτά προέκυπταν, δηλαδή πάνω στην αντιπαράθεση που ακολουθούσε την ανάλυση των κεφαλαίων της εργασίας. Ελπίζουμε να έγινε με ένα τρόπο που να μην εγκλωβίζεται ολοκληρωτικά σε μια φλογισμένη, αριστερή, δημοσιογραφικού τύπου, «αποκαλυπτική» φρασεολογία. Τυχόν αποτυχία βαραίνει τον συγγραφέα. Ένα μόνο συμπέρασμα που θα δανειστεί, σε μορφή ερωτήματος, είναι το εξής: Αν –μόνο- στην Ελβετία, βρίσκονται εκατοντάδες δις Ευρώ από Έλληνες καταθέτες (500 με 600 δις), τότε αυτό δεν σημαίνει ότι η Ελλάδα παράγει κάτι;

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

Ανώνυμο. (15/10/2008) «Σχέδιο στήριξης των ελληνικών τραπεζών με 28 δισ. Ευρώ». Τα Νέα.

<http://www.tanea.gr/default.asp?pid=2&ct=3&artId=1404484>

Ανώνυμο, (25/03/10) «Όχι Τρισέ στο ΔΝΤ». Τα Νέα,

<http://www.tanea.gr/default.asp?pid=2&artid=4566925&ct=1>

Ανώνυμο, (23/04/10), «Διάγγελμα Παπανδρέου και προσφυγή από Καστελόριζο». Cosmo.gr

<http://www.cosmo.gr/Politics/Hellas/270786.html>

Ανδριανόπουλος, Α. (2010) «ΠΟΙΟΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΛΗΡΩΣΕΙ ΤΕΛΙΚΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ;»

www.andrianopoulos.gr,

Αρανίτου, Β. «Η ενίσχυση της εκπροσώπησης των εργοδοτικών οργανώσεων και ο κοινωνικός διάλογος», Κοινωνική Αλλαγή στη Σύγχρονη Ελλάδα (1980-2000), Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, 9ο Επιστημονικό Συνέδριο (9-12 Απριλίου 2003)

Γεωργακόπουλος, Γ. (15/02/09) «Στο στόχαστρο του Ομπάμα τα golden boys». Deutsche Welle

Ευσταθόπουλος, Δ. και Ιωακείμογλου, Η. (2001) «Η ανταγωνιστικότητα, η ΟΝΕ και η βιομηχανική πολιτική» σ. 29

<http://dialogoi.enet.gr/post/η-νεοφιλελεύθερη-προπαγάνδα-για-το-μέγεθος-και-το-κόστος-του-δημόσιου-τομέα-και-την-ανάγκη-απολ>

«Θέσεις του Οικονομικού Επιμελητηρίου Ελλάδας για τον Κρατικό Προϋπολογισμό του 2011»

<http://www.oe-e.gr/proupologismos.html>

ΙΝΕ ΓΣΕΕ. (2009) Ετήσια Έκθεση.

<http://www.inegsee.gr/ereynes-meletes/ekthesh/Ethsia-Ekthesh-2009-H-ellhnikh-oikonomia-kai-h-apasxolhsh.html>

Καλλέργης, Κ. (12/11/2009) «Εγκλημα και τιμωρία» για την οικονομία». Καθημερινή

Καλλέργης, Κ. (06/2/05), «Μανιφέστο Μπαρόζο με έμβλημα την οικονομία», Καθημερινή

http://news.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_economyepix_155493_03/02/2005_132486

Νικολάου, Ν. (2011) «Η νεοφιλελεύθερη προπαγάνδα για το μέγεθος και το κόστος του δημόσιου τομέα και την ανάγκη απολύσεων»

Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας για το 2009. Αθήνα 2010, σσ. 152-157

www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/ekthdkth2009.pdf

Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, (2010) «Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση - Ετήσια Έκθεση 2010»

www.gsee.gr

Ιωακείμογλου, Η και Μηλιός, Γ. (1986) «Κρίση και λιτότητα (Η ανάκληση του σοσιαλδημοκρατικού συμβολαίου)», Θέσεις τ. 14,

Ιωακείμογλου, Η. (1995) «Οικονομική κρίση και μερίδιο των μισθών στο καθαρό προϊόν», Θέσεις, τ. 52: 44-68 και www.theseis.com.

Ιωακείμογλου, Η. (2010) «Η εσωτερική υποτίμηση»

www.ioakeimoglou.net

Κωστελέτου, Ν. (22/2/06) Θεωρία Ισοζυγίου Πληρωμών και Διεθνές Νομισματικό Σύστημα. Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Οικονομικών Επιστημών

Καζάκος, Π. (2010) Από τον ατελή εκσυγχρονισμό στην κρίση. Αθήνα : Εκδόσεις Πατάκη

Μάρξ, Κ. (1978), Το Κεφάλαιο. Τόμος 1ος. Αθήνα : Σύγχρονη Εποχή.

Μηλιός, Γ. και Λαπατσιώρας, Σ. και Οικονομάκης, Γ. (2000) Εισαγωγή στην Οικονομική Ανάλυση. Αθήνα : Ελληνικά Γράμματα,

Μηλιός, Γ. (1995) « Για την Ιδεολογία», Θέσεις, τ. 93: 23-48

www.theseis.com.

Νικολόπουλος, Γ. (15/11/09) «Πώς φθάσαμε στην παράγραφο 8». Το Βήμα.
<http://www.tovima.gr/default.asp?pid=46&ct=32&artid=280332&dt=15/11/2009>

Πουλαντζάς, Ν. (2001) Το κράτος η εξουσία ο σοσιαλισμός, Αθήνα, Θεμέλιο

Σαρρή, Δ. (2008) «Είναι αμφίδρομη η σχέση Ανταγωνιστικότητας και Απασχόλησης;». Διπλωματική Εργασία

Σταθακης, Γ. (2005), «Η δημοσιονομική κρίση στην Ελλάδα: 1981-2004».

http://www.mnec.gr/export/sites/mnec/el/press_office/DeltiaTypou/Documents/2010_02_01_ekthesi_dimos.pdf

Υιός (2010) «Ο μύθος του υπερπληθυσμού των δημοσίων υπαλλήλων»

<http://www.iospress.gr/ios2010/ios20100919.htm>

Υπουργείο Οικονομικών, (2010) Έκθεση της Επιτροπής για την Αξιοπιστία των Δημοσιονομικών Στοιχείων

Φωτόπουλος, Τ. (13/09/2009) «Ο μύθος του Δημοσίου ως του μεγάλου ασθενούς». Ελευθεροτυπία.

Χάρνεγκερ, Μ. (2007) Πραγματοποιώντας το αδύνατο, Αθήνα, Οδυσσέας

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Afonso, A. Schuknecht, L., Tanzi, V. (2009) 'Public sector efficiency: An international comparison'. European Central Bank. Working Paper 242

Η ποιότητα της διακυβέρνησης σε σχέση με το μέγεθος του δημόσιου τομέα. Ευρωπαϊκή Επιτροπή.
www.europacouncil.com

European Economic Forecast. (3: 2009) European Commission

http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication16055_en.pdf

EUROPEAN COMMISSION, DIRECTORATE-GENERAL FOR ECONOMIC AND FINANCIAL AFFAIRS PRICE AND COST COMPETITIVENESS.

Fagerberg J. (1988) "International Competitiveness." Economic Journal. pp.355-374

Fagerberg J. (1996) "Technology and Competitiveness". Oxford Review of Economic Policy. 12(3). pp.39-51

Krugman P. R. (1996), "Making Sense of the Competitiveness Debate." Oxford Review of Economic Policy 6(2): 45-63

Marx, K. (1993) Grundrisse: foundations of the critique of political economy. London : Penguin Classics. p. 104

Moody's, (22/12/09), "Rating Action: Moody's downgrades Greece to A2 from A1".
http://v3.moody.com/viewresearchdoc.aspx?docid=PR_192460

Review of Economic Policy 12(3): 17-25.

La Porta, R. López-de-Silanes, F. Shleifer, A. Vishny, R. (1999) «The quality of government». Journal of Law, Economics, and Organization.

Llewellyn J. (1996), "Tackling Europe's Competitiveness." Oxford Review of Economic Policy 12(3): 87-96.

Telson, A. (2001) 'Saving the future', New York Times, 7 Φεβ., σ. 10

World Economic Forum Annual Report (WEF). (2007/2008)

Pdf: <http://www.scribd.com/doc/6293589/World-Economic-Forum-Annual-Report-20072008>

World Economic Forum Annual Report (WEF). (2008/2009)

Pdf: <http://www.scribd.com/doc/6293589/World-Economic-Forum-Annual-Report-20082009>

World Economic Forum Annual Report (WEF). (2010/2011)

http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2010-11.pdf

Handler, H. Kobel, B. Reiss, P. Schratzenstaller, A. (2005) «The size and performance of public sector activities in Europe»

<http://ideas.repec.org/p/wpa/wuwppe/0507011.html>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ανταγωνισμός και Μαρξ:

Ο Μαρξ δεν παρέλειψε να αναλύσει το φαινόμενο του ανταγωνισμού στα γραπτά του. Ενδεικτικά παραθέτουμε τα ακόλουθα αποσπάσματα:

“Αλλά αυτό είναι σαφές: Μια επιστημονική ανάλυση του ανταγωνισμού δεν είναι δυνατή πριν να αποκτήσουμε μια αντίληψη για την εσωτερική φύση του κεφαλαίου, (σ.σ: οι υπογραμμίσεις δικές μου) όπως ακριβώς η φαινομενικές κινήσεις των ουρανίων σωμάτων δεν είναι κατανοητές για κάθε έναν αλλά για αυτόν που είναι εξοικειωμένος με τις πραγματικές τους κινήσεις, κινήσεις οι οποίες δεν είναι άμεσα αντιληπτές από τις αισθήσεις. Παρ'όλα αυτά, για την καλύτερη κατανόηση της παραγωγής της σχετικής υπεραξίας, (σ.σ: οι υπογραμμίσεις δικές μου) μπορούμε να προσθέσουμε τις ακόλουθες παρατηρήσεις, με τις οποίες δεν υποθέτουμε τίποτα περισσότερο από τα αποτελέσματα που έχουμε ήδη λάβει.” (Capital Volume I, p. 433)

Στην ίδια γραμμή κύματος, σημειώνει στο Grundrisse:

“Ο ανταγωνισμός εκφράζεται ως πραγματικότητα, τιθέμενο ως μια εξωτερική αναγκαιότητα, η οποία όμως βρίσκεται εντός της φύσης του κεφαλαίου• ο ανταγωνισμός δεν είναι τίποτα περισσότερο από τον τρόπο με τον οποίο πολλά –ατομικά (σ.σ: δικό μου)- κεφάλαια επιβάλλουν τους εγγενείς

καθορισμούς του κεφαλαίου κατά το ένα το άλλο και στον εαυτό τους (σ.σ: η υπογραμμίσεις δικές μου).” Grundrisse (1939: 651):

Σε αυτά τα αποσπάσματα μπορούμε να “ανασύρουμε” όλες τις κομβικές έννοιες που αναφέραμε πιο πριν και που θα συναντήσουμε στη συνέχεια. Αυτά είναι:

- 1) Η εσωτερικότητα της ανταγωνιστικότητας στον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής
- 2) Η συγκρότηση του κεφαλαίου ως κοινωνική τάξη μέσα από την διαδικασία ανταγωνισμού (μεταξύ τους), που ταυτόχρονα με την σύγκρουση θεμελιώνει την ταξική αλληλεγγύη της άρχουσας τάξης. (απέναντι στους εργαζόμενους). Ο ανταγωνισμός ως μια αλυσίδα που ιεραρχεί τα ατομικά κεφάλαια μεταξύ τους ενώ ταυτόχρονα τα ενώνει ως τις άλλες κοινωνικές τάξεις.
- 3) Η εισαγωγή της έννοιας της σχετικής και απόλυτης υπεραξίας.

Υπό αυτό το πρίσμα, μπορούμε να αντιληφθούμε τον κομβικό ρόλο του ανταγωνισμού, ως a priori προϋπόθεση συγκρότησης και λειτουργίας των επιμέρους επιχειρήσεων/ατομικών κεφαλαίων, μέσο για την πραγματοποίηση της παραγωγής με στόχο το κέρδος και μέσο την ανταλλαγή, απαραίτητο πλαίσιο ορισμού -μέσω της αλληλο-διαπλοκής των- των ατομικών κεφαλαίων/επιχειρήσεων ως μέρος του συνολικού-κοινωνικού κεφαλαίου.

Τα παραπάνω δεν παρουσιάζονται ως μια απόπειρα να προσδώσουν κύρος και ιστορική διάσταση στην ανάλυση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας, ούτε προσπαθούν να ανοίξουν μια παράλληλη συζήτηση για τα γενικά χαρακτηριστικά του ανταγωνισμού. Το γεγονός ότι ο Μαρξ εντοπίζει γονιδιακά, αναπαλλοτριώτα χαρακτηριστικά του καπιταλιστικού ανταγωνισμού, σε αντιπαράθεση με τις ιδεαλιστικές ακροβασίες της σχολής της Πολιτικής Οικονομίας περί ύπαρξης μια μορφής “ελεύθερου ανταγωνισμού” που κατεβάζει τις τιμές και διαμορφώνει ένα κοινώς αποδεκτό περιθώριο κέρδους, αποτελεί μια βασική απόφαση -διλημματικού χαρακτήρα- που πρέπει να πάρουμε πριν να αναλύσουμε την ανταγωνιστικότητα οποιουδήποτε σχηματισμού.

Στην ουσία αφορά μια αντιπαράθεση μεταξύ:

-Μιας μορφής ανταγωνισμού, που σύμφωνα με τον Adam Smith και τους σημερινούς νεοκλασικούς έχει θετικό κοινωνικό πρόσημο άλλα μπορεί να “ευδοκιμήσει” περίπου σε συνθήκες εργαστηρίου (ο

λεγόμενος ελεύθερος ανταγωνισμός), ενώ καταδικάζει ως μεταλλάξεις όλες τις υπόλοιπες μορφές ανταγωνισμού, όπως ο μονοπωλιακός και ολιγοπωλιακός ανταγωνισμός.

-Του ανταγωνισμού ως μια λειτουργία του ΚΤΠ τόσο ζωτική, τόσο μεροληπτική υπέρ της διαιώνισης του $X - E - X'$, μια έννοια ταξικά φορτισμένη και ιστορικά προσδιορισμένη, όπου τα γενικά χαρακτηριστικά της μένουν αναλλοίωτα, απορρίπτοντας περιοδολογήσεις και “κατηγορίες” καπιταλισμών. Ενός χαρακτηριστικού του σημερινού τρόπου παραγωγής που υποτάσσει την έμφυτη τάση για περισσότερο κέρδος στους νόμους εξισορρόπησης, που με την σειρά τους διαμορφώνουν ένα μέσο ποσοστό κέρδους, μέσα από την τάση για εξίσωση του ποσοστού κέρδους ανά κλάδο.

Μαρξ και δημόσιο χρέος:

Όπως και στο κεφάλαιο που πραγματεύεται την ελληνική ανταγωνιστικότητα, στις επόμενες γραμμές θα παραθέσουμε αποσπάσματα από το έργο του Κάρολου Μαρξ όσον αφορά στο δημόσιο χρέος και τον ρόλο που επιτελεί στον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής. Οι λόγοι για αυτό είναι κυρίως δύο:

Α) Όπως και στο ___ Κεφάλαιο, θα χρειαστούμε την εξαιρετικά διεισδυτική ματιά του Μαρξ, ενός από τους ελάχιστους ανθρώπους που μπορεί να ισχυριστεί ότι υπηρετεί την επιστήμη όπως αυτή εμφανίζεται ως η αναντιστοιχία μεταξύ μορφής (φαινομενικού) και περιεχομένου (πραγματικού)¹⁴⁰. Η επιστημονική ανάλυση των βασικών λειτουργιών του δημόσιου χρέους στον σημερινό τρόπο παραγωγής, δηλαδή η εκ βαθέων και γενική –με την έννοια της γενικής εφαρμογής- μελέτη του φαινομένου αυτού αποτελεί μια εξαιρετικά σημαντική συνεισφορά του Μάρξ, η οποία ειδικά σήμερα μετά την κινηματογραφική κατάρρευση του νεοφιλελεύθερου υποδείγματος, αξίζει μιας εκ νέου αναζήτησης.

Β) Ο Μαρξ εκτός από τις επιστημονικές του ανησυχίες, έδωσε επιστημονική διάσταση –στις συνθήκες του καπιταλισμού- μαζί με τον Φρίντριχ Ένγκελς στο πολιτικό κίνημα του κομμουνισμού, ως απάντηση στην λογική της εκμετάλλευσης. Λόγω αυτού, τα γραπτά του διατηρούν μια διαχρονικότητα και ο ίδιος λειτουργεί ως σύμβολο και η πρώτη επικαλούμενη αυθεντία για χιλιάδες αριστερούς/ες, που μέσα στην κρίση ψάχνουν μέσα από τα γραπτά του έναν φάρο, μια «σταθερά» ώστε να αποπειραθούν να κατανοήσουν και να αλλάξουν την πραγματικότητα τους. Ειδικά στην Ελλάδα, όπου αυτή η τάση

---

¹⁴⁰ Για παραπάνω στον συγκεκριμένο ορισμό βλ: Αλτουσέρ, Λ. (1978) *Για τον Μάρξ*. Αθήνα: Εκδόσεις Γράμματα. σ 34.
Και κάτω βιβλιογραφία.

είναι ισχυρή, η απαρίθμηση αποσπασμάτων του έχει και ένα ακόμα φορτίο να σηκώσει: να λειτουργήσει ως απάντηση στην σημερινή παρερμηνεία των νοημάτων του.

(σ.σ: Όλες οι υπογραμμίσεις στα αποσπάσματα δικές μας)

«Το σύστημα της δημόσιας πίστης, δηλ. των κρατικών χρεών, που τις αρχές του τις ανακαλύπτουμε κιάλας στο μεσαίωνα στη Γένουα και στη Βενετία, διαδόθηκε σ' όλη την Ευρώπη στη διάρκεια της περιόδου της μανιφακτούρας. Το αποικιακό σύστημα με το θαλάσσιο εμπόριό του και με τους εμπορικούς του πολέμους τού χρησίμευσε σαν θερμοκήπιο. Έτσι στέρωσε πρώτα στην Ολλανδία. Το δημόσιο χρέος, δηλ. το ξεπούλημα του κράτους –αδιάφορο αν είναι απολυταρχικό, συνταγματικό ή δημοκρατικό κράτος– βάζει τη σφραγίδα του στην κεφαλαιοκρατική εποχή. Το μοναδικό κομμάτι του λεγόμενου εθνικού πλούτου, που στους σύγχρονους λαούς ανήκει πραγματικά στο σύνολο του λαού, είναι το δημόσιο χρέος τους. Γι' αυτό είναι πέρα για πέρα συνεπής η σύγχρονη θεωρία που λέει πως ένας λαός γίνεται τόσο πιο πλούσιος, όσο πιο βαθιά βουτιέται στα χρέη. Το δημόσιο χρέος γίνεται το credo [πιστεύω] του κεφαλαίου. Το δημόσιο χρέος γίνεται ένας από τους πιο δραστικούς μοχλούς της πρωταρχικής συσσώρευσης. Σαν με μαγικό ραβδί προικίζει το μη παραγωγικό χρήμα με παραγωγική δύναμη και το μετατρέπει έτσι σε κεφάλαιο, χωρίς νάνε υποχρεωμένο να εκτεθεί στους κόπους και στους κινδύνους που είναι αχώριστοι από τη βιομηχανική μα ακόμα κι από την τοκογλυφική τοποθέτηση. Οι πιστωτές του δημοσίου στην πραγματικότητα δεν δίνουν τίποτα, γιατί το ποσό που δανείζουν μετατρέπεται σε κρατικά εύκολο-μεταβιβάσιμα χρεόγραφα, που στα χέρια τους εξακολουθούν να λειτουργούν, όπως θα λειτουργούσαν αν ήταν ισόποσο μετρητό χρήμα. Άσχετα όμως και από την τάξη των αργόσχολων εισοδηματιών που δημιουργείται μ' αυτό τον τρόπο και τον αυτοσχέδιο πλούτο των χρηματιστών που παίζουν το ρόλο του μεσίτη ανάμεσα στην κυβέρνηση και το έθνος –καθώς και των φοροενοικιαστών, των εμπόρων, των ιδιωτών εργοστασιαρχών, που μια καλή μερίδα κάθε κρατικού δανείου τούς προσφέρει την υπηρεσία ενός κεφαλαίου πεσμένου από τον ουρανό– το δημόσιο χρέος έχει δημιουργήσει τις μετοχικές εταιρείες, το εμπόριο με συναλλάξιμες αξίες όλων των ειδών, την επικαταλλαγή, με δυο λόγια: το παιχνίδι στο χρηματιστήριο και τη σύγχρονη τραπεζοκρατία». Και από τη στιγμή που εμφανίζεται η χρέωση του δημοσίου, τη θέση του αμαρτήματος ενάντια στο άγιο πνεύμα, για το οποίο δεν υπάρχει άφεση, την παίρνει η καταπάτηση της πίστης απέναντι στο δημόσιο χρέος. Μαζί με τα δημόσια χρέη δημιουργήθηκε ένα διεθνές πιστωτικό σύστημα, που συχνά για τούτον ή για κείνον το λαό αποτελεί μian από τις κρυφές πηγές της πρωταρχικής συσσώρευσης.»

Κ. Μάρξ, Κεφάλαιο, Τόμος Ι, σσ. 779-780.

«...Αντίθετα η ομάδα της αστικής τάξης που κυβερνούσε και νομοθετούσε με τα κοινοβούλια, είχε ΑΜΕΣΟ ΣΥΜΦΕΡΟΝ στη καταχρέωση του κράτους. Το κρατικό έλλειμμα, αυτό ήταν ίσα - ίσα το καθαυτό αντικείμενο της κερδοσκοπίας της και η κύρια πηγή του πλουτισμού της. Κάθε χρόνο κι από ένα νέο έλλειμμα. Ύστερα από κάθε τέσσερα - πέντε χρόνια κι από ένα νέο δάνειο. Και κάθε νέο δάνειο πρόσφερε στη χρηματική αριστοκρατία μία καινούργια ευκαιρία να κατακλέβει το κράτος, που κρατιόταν τεχνικά στο χείλος της χρεωκοπίας - και που ήταν υποχρεωμένο να διαπραγματεύεται με τους τραπεζίτες κάτω από τους ποιο δυσμενείς όρους. Κάθε νέο δάνειο της πρόσφερε μιαν ακόμη ευκαιρία να καταληστεύει με χρηματιστηριακές επιχειρήσεις το κοινό που τοποθετούσε τα κεφάλαια του σε κρατικά ομόλογα και που στα μυστικά τους ήταν μπασμένες η κυβέρνηση και η πλειοψηφία της Βουλής».

Κ. Μαρξ, «Οι ταξικοί αγώνες στην Γαλλία 1848-1850», σ. 467

«Ο μεγάλος ρόλος, που το δημόσιο χρέος και το αντίστοιχο του φορολογικό σύστημα παίζουν στην κεφαλαιοποίηση του πλούτου και στην απαλλοτρίωση των μαζών, ώθησε πλήθος συγγραφείς, όπως τον Κόμπετ, τον Ντάμπλνταιη και άλλους, να κάνουν το λάθος να αναζητούν σ' αυτό τη βασική αίτια της αθλιότητας των σύγχρονων λαών.»

Κ. Μάρξ, Κεφάλαιο, Τόμος Ι, σ. 781.

Στα τρία αυτά αποσπάσματα μπορούμε να καταλάβουμε, συνεπικουρούμενοι και από την χαρακτηριστική γλαφυρότητα του Μαρξ, την απόλυτα κρίσιμη διάσταση που δίνει ο συγγραφέας στην δημιουργία και την αναπαραγωγή του δημοσίου χρέους όσον αφορά στην γέννηση και εξάπλωση του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής. Πιο συγκεκριμένα:

Στο πρώτο απόσπασμα, ο Μαρξ μας συμφιλιώνει με την κεντρική, πρωτεύουσα λειτουργία του δημοσίου χρέους. Αυτή του δραστήριου μοχλού της πρωταρχικής συσσώρευσης¹⁴¹. Το δημόσιο χρέος αποτελεί το αθέατο κομμάτι του παγόβουνου της οικονομικής μεγέθυνσης, το οποίο όντας κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας (στο σκοτάδι), στηρίζει και σταθεροποιεί την παραγωγική διαδικασία, εισάγει συντομεύσεις στην διαδικασία δημιουργίας κερδών (X-X'), λειτουργεί ως βάση πολλαπλασιασμού των χρημάτων-κεφαλαίου και ελαχιστοποιεί τον κίνδυνο της επένδυσης. Λειτουργεί

¹⁴¹ Ο όρος «πρωταρχική» εδώ δεν πρέπει να μας περιορίζει την οπτική μας.

δηλαδή ως ένας πρόθυμος «δανειστής κάθε ευκαιρίας» προς τους κεφαλαιοκράτες που δίνει δεύτερες και τρίτες ευκαιρίες στην καπιταλιστική συσσώρευση, σφραγίζοντας την δοσμένη κοινωνική ιεραρχία μέσω της «στεγανοποίησης» της πίστης αποπληρωμής, που στην ιδιωτική σφαίρα αποτελεί τον αδύναμο κρίκο του ΚΤΠ.

Επίσης, ο Μαρξ διορθώνει μια πολύ διαδεδομένη παρανόηση: Αυτή της σύνδεσης των γιγαντιαίων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων με τον λεγόμενο καπιταλισμό-καζίνο, τον καπιταλισμό της νεοφιλελεύθερης ρύθμισης. Ο Μάρξ επιλέγει μια άλλη αφήγηση. Σύμφωνα με αυτή, το σύστημα της δημόσιας πίστης ξεπηδά από την Πίζα και την Βενετία, βαθιά μέσα στο μεσαίωνα, όταν ο ΚΤΠ λειτουργούσε σε συνθήκες απλής αναπαραγωγής, συγκρουόμενος καθημερινά για την επικράτηση του επί της φεουδαρχίας, ως ένας μη-κυρίαρχος τρόπος παραγωγής. Τα κρατικά χρέη κρατούσαν μαζί τους και ένα «διεθνές πιστωτικό σύστημα, δίνοντας ζωή σε πλήθος ΧΠ οργανισμών, οργανισμών που με τα τότε δεδομένα είχαν -σηματικά- εξ ίσου κεντρική θέση με τους αντίστοιχους σήμερα, οδηγώντας όχι μόνο σήμερα, αλλά και τότε και σήμερα, διαρκώς, στον καπιταλισμό «του χρηματιστηρίου και της τραπεζοκρατίας».

Η έννοια/λειτουργία των κρατικών χρεών βοήθησε επίσης στην παγκόσμια επικράτηση του ΚΤΠ καθώς με την εισαγωγή της –σχετικά- *απόλυτης πίστης* στην αποπληρωμή του χρέους, έδωσε νέο χώρο και χρόνο στην έννοια του κέρδους, δημιούργησε μια «ενδοχώρα» για την απρόσκοπτη πραγματοποίηση της κεφαλαιακής συσσώρευσης, δημιούργησε σταθερό έδαφος στην κινούμενη άμμο του επισφαλούς κέρδους. Αυτή η εξέλιξη διαμόρφωσε αντικειμενικές συνθήκες δυναμικής ανάπτυξης του ΧΠ τομέα, μια ανάπτυξη η οποία είναι συνυφασμένη με τον ΚΤΠ, τον συνοδεύει και τον αναζωογονεί διαρκώς από την αρχή και όχι με την έλευση του νεοφιλελευθερισμού, όπως οι θεωρίες του «χρηματοπιστωτικού καπιταλισμού» ισχυρίζονται.

Η παραδοχή της πραγματικότητας αυτής, η ύπαρξη δηλαδή γενικών τάσεων που καθορίζουν καταστατικά τον ΚΤΠ σε όλη την ύπαρξη του και η απόρριψη λογικών σφιχτής «περιοδολόγησης» των καπιταλισμών με ξεχωριστά χαρακτηριστικά, έχει μια διπλή συνέπεια. Από την μία, υποδηλώνει ότι ο ΚΤΠ είναι ένα σύστημα με γενικές αρχές, οι οποίες καθοδηγούν την καθημερινότητα του και τον συνέχουν, ενώ από την άλλη συντηρούν τον αγώνα της μνήμης ενάντια στην λήθη του «αιώνια ενεστώτα» που μόνο γνωρίζει, υπενθυμίζοντας ότι έννοιες όπως δημόσιο χρέος, ΧΠ σύστημα, διεθνοποίηση του κεφαλαίου κ.ο.κ δεν αποτελούν εξέλιξη κάποιου «ύστερου» καπιταλισμού, άλλα

γονιδιακό χαρακτηριστικό του. Αυτό που αλλάζει (ή για την ακρίβεια μικραίνει) στον χρόνο δεν είναι το σύστημα, άλλα το περιβάλλον, το πλαίσιο, το διαρκώς καταρριπτόμενο όριο μεταξύ του δυνατού και του αδυνάτου κάθε συγκυρίας. Με άλλα λόγια, χρηματιστήρια (στα πλαίσια της εποχής) είχαμε και παλιότερα, τράπεζες είχαμε και παλιότερα, χρηματο-πιστωτικά συστήματα είχαμε και παλιότερα, κοσμοπολιτισμό του κεφαλαίου είχαμε και παλιότερα. Το γεγονός ότι οι συμβολικές φιγούρες αλλάζουν (από τον Βενετσιάνο έμπορο στα σημερινά golden boys) δεν σημαίνει ότι το σύστημα αλλάζει. Απλώς εξελίσσεται μαζί με έναν κόσμο που μεγαλώνει (ανακαλύπτοντας διαρκώς νέες, αχαρτογράφητες αγορές) γενιά με την γενιά.¹⁴²

Η τελευταία παραδοχή είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την κατανόηση της κεφαλαιοκρατίας, ως έναν δράκο με πολλά κεφάλια. Χρηματοπιστωτικά, βιομηχανικά, εμπορικά, όλα αδιαχώριστα, απαραίτητα και συνεργαζόμενα για τον κοινό στόχο. Το κέρδος.

Στο δεύτερο απόσπασμα μπαίνουμε στην επικράτεια της «εθνικής ενότητας». Έχει ενδιαφέρον να παρατηρήσουμε ότι σε κανένα σημείο του δοθέντος αποσπάσματος ο συγγραφέας δεν μπαίνει στον πειρασμό να διολισθήσει στην ανάλυση βάσει εθνών, που ειδικά σήμερα είναι πλειοψηφική. Αντίθετα από την αρχή διώχνει την ομίχλη της εθνικής ενότητας, ισχυριζόμενος κατηγορηματικά κάτι που τα ιδεολογικά παραπετάσματα¹⁴³ του σημερινού κοινωνικού συστήματος μας αποκρύβουν επιμελώς: το γεγονός ότι η μερίδα/συνασπισμός της άρχουσας τάξης που κυβερνά έχει «άμεσο συμφέρον στην καταχρέωση του κράτους». Υπενθυμίζοντας ότι τα κρατικά ομόλογα είναι η κύρια πηγή πλουτισμού για αυτήν, σημειώνει ότι αποτελεί στρατηγική του αστισμού «το τεχνητό κράτημα της χώρας στο χείλος της χρεοκοπίας», απαντώντας το 1867¹⁴⁴ για σημερινά προβλήματα κατανόησης της αστικής στρατηγικής (το περίφημο δίλλημα περί ανικανότητας απαντιέται εδώ οριστικά), ειδικά εν μέσω διεθνούς κρίσης και αναδιάρθρωσης.

Το τρίτο απόσπασμα απευθύνεται στο στρατόπεδο των υποτελών τάξεων, επιχειρώντας για μια ακόμα φορά να δώσει επιστημονική βάση στις προσπάθειες οργανωμένης αντίδρασης απέναντι στην εκμετάλλευση. Η σύνδεση μεταξύ του δημοσίου χρέος και του φορολογικού συστήματος, μια επισήμανση που ειδικά στην Ελλάδα του 2010 διατηρεί μια εκρηκτική επικαιρότητα, συνοδεύεται από μια καίρια επισήμανση: Οι αντί-καπιταλιστές κάθε είδους, κάθε εποχής (τότε αναφέρονταν στον

¹⁴² Για μια καλύτερη γνωριμία με αυτή την θέση: Γ. Μηλιός - Δ. Δημούλης - Γ. Οικονομάκης, *Η θεωρία του Μαρξ για τον καπιταλισμό*, Αθήνα : Νήσος, 2005, σ.σ. 35-48

¹⁴³ Για να θυμηθούμε και το Μανιφέστο του Κομμουνιστικού Κόμματος.

¹⁴⁴ Χρονιά έκδοσης του 1^{ου} τόμου του Κεφαλαίου.

Κομπέτ και στον Ντάμπλνταϊή) πρέπει να ψάχνουν πίσω από την μορφή εμφάνισης των φαινομένων, να καταφεύγουν στην *αφαίρεση* και μετά να επιστρέφουν στο συγκεκριμένο, οπλισμένοι έτσι με μια σφαιρική αντίληψη του όλου κοινωνικού συστήματος, των κρυφών όψεων του, των καταρχήν συσκοτισμένων αλληλο-συνδέσεων του, που μόνο η διαλεκτική ανάλυση εντός ενός υλιστικού πλαισίου μπορεί να φέρει στην αντίληψή μας. Χωρίς να επιδιώκουμε τον δογματισμό, πρέπει να αναφέρουμε ότι αν κάτι σε τοποθετεί εντός της μαρξικής πρακτικής, είναι η αποδοχή της μεθόδου του Κεφαλαίου που ο Μαρξ εισήγαγε στην ταξική σύγκρουση. Ο Κομπέτ, ο Ντάμπλνταϊή, οι σημερινοί Κομπέτ και Ντάμπλνταϊή πρέπει να μην το ξεχνάνε ποτέ.

Έχουν περάσει εκατό και πλέον χρόνια από τον θάνατο του Καρλ Μαρξ. Όμως στο επίπεδο της κατανόησης των σημερινών προκλήσεων φαίνεται ότι είμαστε πιο πριν. Είμαστε πιο πριν, στο επίπεδο της κατανόησης της διαλεκτικής που εκκινεί το/από το Δημόσιο χρέος, μια διαλεκτική η οποία υπερβαίνει την στενά ειδομένη δημοσιονομική όψη της (φαινομενική) και εκρέει και αναζωογονεί όλες τις σφαίρες της διευρυνόμενης αναπαραγωγής της κεφαλαιακής σχέσης, ανανεώνοντας με όλους τους τρόπους, υπερβαίνοντας όλα τα εμπόδια, προς τον κεντρικό στόχο του ΚΤΠ: την πραγματοποίηση πιο πολύ κέρδους από τους άλλους, πιο πριν από τους άλλους. Είμαστε πιο πριν από ένα εξαιρετικά πλούσιο και συγκεκριμένο συμπέρασμα που ο Γιάννης Δραγασάκης¹⁴⁵ φροντίζει να μας υπενθυμίσει. Το γεγονός δηλαδή ότι *το δημόσιο χρέος είναι μια κοινωνική σχέση και όχι ένα λογιστικό μέγεθος. Σαν μια κοινωνική (άρα διαμεσολαβούμενη, άρα εντός της ταξικής σύγκρουσης) σχέση, δυστυχώς για όλους μας δεν διαγράφεται. Μετασηματίζεται.*¹⁴⁶

¹⁴⁵ Γ. Δραγασάκης, Συνέντευξη στην Αυγή, 17 Οκτωβρίου 2010. <http://www.avgi.gr/ArticleActions/show.action?articleID=574300>

¹⁴⁶ Εξ ίσου σημαντική είναι και η στάση που οι μπολσεβίκοι κράτησαν γύρω από το ζήτημα των κρατικών χρεών. Ένα εξαιρετικό άρθρο που έχει γράψει η Καβαλάρη, (2010) μας δια φωτίζει καίρια. Εμείς να περιοριστούμε στην θέση που οι μπολσεβίκοι –ήδη από το 1905- σχημάτισαν για το θέμα. Ο Τζον Ρηντ (1978) –ΚΑΤΩ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ- ισχυρίζεται ότι η αδιαπραγμάτευτη γραμμή των μπολσεβίκων κωδικοποιούνταν ως εξής: ΚΑΜΙΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΩΝ ΤΣΑΡΙΚΩΝ ΧΡΕΩΝ – ΚΑΜΙΑ ΑΝΑΛΗΨΗ ΧΡΕΩΝ ΟΤΑΝ (σ.σ: υπογράμμιση/σκίαση δική μας) ΚΑΤΑΛΑΒΟΥΜΕ ΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑ. Δεν είναι εύκολο για κανένα να θεωρήσει αυτή την θέση εντός της λογικής της παύσης πληρωμών, που προτείνεται σήμερα..